ARTHUR
. CLARKE

VAIKYSTĖS PABAIGA

zenitas

Arthur C. Clarke

VAIKYSTĖS PABAIGA

bonus animus

Vilnius 2008

DK 820-3
Cl-21

Versta iš:
Arthur C. Clarke
CHILDHOOD'S END
London, 1974

ISBN 978-9955-754-10-7

Šioje knygoje pareikštos nuomonės nėra jos autoriaus

I

ŽEMĖ IR SIUZERENAI

1

Ugnikalnis, iškėlęs iš Ramiojo vandenyno dugno Taratua salą, miegojo jau pusę milijono metų. „Bet jau greitai, – pagalvojo Reinholdas, – salą apims kur kas nuožmesnė liepsna nei ta, kuri padėjo jai gimti". Jis dirstelėjo į starto aikštelės pusę ir užvertė aukštyn galvą, kad akimis perbėgtų per „Kolumbą" tebesupusią pastolių piramidę. Ant laivo priekio, iškilusio du šimtus pėdų virš žemės, dar žaidė paskutiniai saulės spinduliai. Leidosi viena iš paskutiniųjų naktų, kurią laivui buvo lemta pamatyti; vėliau jis plauks amžina kosmoso saulės šviesa.

Čia, po palmėmis, aukštai ant akmenuotos salos keteros, buvo tylu. Tik retkarčiais iš statybvietės atsklisdavo kompresoriaus tarškėjimas ir vos girdimas tolimas darbininko šūksnis. Reinholdas spėjo pamilti šią palmių giraitę, jis beveik kas vakarą ateidavo čia pasigrožėti savo maža imperija. Bet jį apimdavo liūdesys pagalvojus, kad, kai liepsnų apsuptas „Kolumbas" pakils į žvaigždes, čia viskas subyrės į atomus.

Už mylios nuo rifo, ant „James Forrestal"[1] denio, plykstelėjo prožektoriai ir ėmė sukti ratus, naršydami tamsų okeaną. Saulė jau buvo suvis pasislėpusi, iš rytų sparčiai artinosi tropinė naktis. Reinholdas sardoniškai nusistebėjo – negi jie rimtai tikisi taip arti kranto užtikti rusų povandeninių laivų?

Mintis apie Rusiją jį kaip visada sugrąžino prie Konrado ir įsimintino

[1] James Vincent Forrester (1895 2 15 – 1949 5 22) – JAV laivyno ir gynybos sekretorius, kuris užsimušė iššokęs pro ligoninės langą, kaip teigiama, šaukdamas „Rusai ateina". Priklausė prezidento H. Trumeno po 1947 m. Rozvelo incidento sudarytai NSO tyrimų priežiūros grupei. 1954 m. jo vardu pavadintas pirmasis JAV lėktuvnešis (vert. pastaba).

lemtingųjų 1945-jų pavasario ryto. Praėjo daugiau nei trisdešimt metų, bet atminimas tų dienų, kai Trečiasis reichas byrėjo nebeatlaikydamas nesiliaujančių bangų smūgių iš Rytų ir Vakarų, neblėso. Lyg dabar prieš save matė pavargusias mėlynas Konrado akis ir rusvus šerius ant jo pasmakrės, kai jie vienas kitam spaudė ranką atsisveikindami tame sugriautame Prūsijos kaime, o prošal traukė nesibaigiantis pabėgėlių srautas. Jų atsisveikinimas buvo tarsi simbolis viso to, kas vėliau nutiko pasauliui – Rytų ir Vakarų skilimo simbolis. Konradas pasirinko kelią į Maskvą. Tada Reinholdas laikė jį kvailiu, bet dabar nebebuvo toks tikras.

Jis trisdešimt metų manė, jog Konrado nebėra tarp gyvųjų, ir tik prieš savaitę Techninės žvalgybos pulkininkas Sandmejeris pranešė jam naujieną. Reinholdui nepatiko Sandmejeris ir jis buvo įsitikinęs, kad šis jausmas abipusis. Bet nei vienas neleido, kad tai kliudytų darbui.

– Misteri Hofmanai, – pradėjo pulkininkas pačiu oficialiausiu savo tonu. – Aš ką tik gavau labai jaudinantį pranešimą iš Vašingtono. Aišku, tai visiškai slapta, bet mes nutarėme informuoti techninį personalą, kad žmonės suprastų, jog būtina paspartinti darbą.

Jis daugiaprasmiškai patylėjo, bet Reinholdui tai nepadarė ypatingo įspūdžio. Jau žinojo, ką išgirs.

– Rusai beveik mus pavijo. Jie sukūrė kažkokią atominę pavaros sistemą, gal net geresnę už mūsiškę, ir stato ant Baikalo ežero kranto kosminį laivą. Mes nežinome, kaip toli jie pažengė, bet žvalgyba mano, jog jie gali paleisti raketą jau šiais metais. Jūs suprantate, ką *tai* reiškia?

„Taip, – pagalvojo Reinholdas, – suprantu. Vyksta lenktynės, ir gal ne mes pirmi kirsime finišo liniją".

– Jūs nežinote, kas ten vadovauja darbui? – pasmalsavo jis, nelabai vildamasis sulaukti atsako. Reinholdo nuostabai, pulkininkas Sandmejeris jam pastūmė per stalą popieriaus lapą – mašinėle išspausdinto sąrašo viršuje buvo Konrado Šnaiderio vardas.

– Juk jūs pažinojote daugelį mokslininkų Panemundėje[2], ar ne? – pa-

[2] Panemundė (Peeneműde) – gyvenvietė Rytų Vokietijoje, prie Baltijos jūros, kurioje 1937–1944 m. veikė garsaus raketų konstruktoriaus Vernerio von Brauno vadovaujamas Vokietijos armijos tyrimų centras.

klausė pulkininkas. – Gal tai mums padėtų susidaryti vaizdą apie jų darbo metodus. Aš norėčiau, kad charakterizuotumėte visus, kuriuos tik atsimenate – jų specialybės, nuostabios idėjos ir panašiai. Žinia, praėjo daug laiko, bet vis tiek prašau – ką tik atsiminsite.

– Svarbus tik Konradas Šnaideris, – atsakė Reinholdas. – Jis buvo tikras talentas, o visi kiti – tik sumanūs inžinieriai. Tik Dievas žino, ko jis pasiekė per trisdešimt metų. Be to, jis ko gero žino visus mūsų darbo rezultatus, o mes nieko nenutuokiame apie jo darbą. Taigi jis turi žymų pranašumą.

Jis visai nenorėjo kritikuoti žvalgybos, bet akimirką atrodė, kad Sandmejeris jau buvo beįsižeidžiantis. Tačiau pulkininkas tiktai gūžtelėjo pečiais.

– Tai, kaip jūs sakote, lazda su dviem galais. Mūsų laisvas keitimasis informacija užtikrina greitesnį procesą, net jei mums ir tenka išduoti keletą paslapčių. Rusai savo tyrimo institucijoje, ko gero, nežino, ką jų žmonės veikia pusę laiko. Mes jiems parodysime, kad demokratija gali pirmoji pasiekti mėnulį.

„Demokratija – nesąmonė"! – pagalvojo Reinholdas, bet nebuvo toks kvailas, kad lepteltų garsiai. Vienas Konradas Šnaideris vertesnis nei milijonas rinkėjų. Ir ko Konradas pasiekė per visą šį laiką, kai už jo stovėjo ir stovi visos SSRS pramonės galia? Gal jau šią minutę jo laivas atsiplėšia nuo žemės...

Saulė, kuri ką tik nusileido Taratua saloje, vis dar kabojo aukštai virš Baikalo, kai Konradas Šnaideris ir Atominių tyrinėjimų komisaro asistentas lėtai traukė iš variklių bandymo stendo. Jų ausys vis dar tebebuvo užgultos nuo kurtinančio variklių riaumojimo, nors jo perkūniški atgarsiai jau prieš dešimt minučių paskutinį kartą nusirito už ežero.

– Ko toks ištįsęs veidas? – ūmai pasiteiravo Grigorovičius. – Turėtumėte būti laimingas. Kitą mėnesį mes išskrisime, ir jankiai sprogs iš įsiūčio.

– Jūs kaip visada optimistas, – atsiliepė Šnaideris. – Variklis, aišku, veikia, bet ne viskas taip paprasta. Tiesa, dabar jau nebematau rimtų kliūčių, bet man ramybės neduoda žinios iš Taratua. Aš jums pasakojau, kokią galvą turi Hofmanas, o už jo dar ir milijardai dolerių. Tos jo laivo nuotraukos

nelabai ryškios, bet panašu, kad jis beveik baigtas. O variklį, kaip žinome, jis išbandė prieš penkias savaites.

– Nesijaudinkite, – nusijuokė Grigorovičius. – Tai *jie* sulauks siurprizo, o ne mes. Nepamirškite, kad jie nieko apie mus nežino.

Šneideris toli gražu nebuvo tuo tikras, bet nusprendė abejones pasilaikyti sau. Antraip Grigorovičiaus mintys dar ims vinguriuoti įvairiais sudėtingais takais, o jeigu nutekės kokia slapta informacija, bus sunku įrodyti, kad tu čia niekuo dėtas.

Sargybinis atidavė pagarbą, kai jis įžengė į administracijos pastatą. „Kariškių čia ne mažiau nei technikų, – niūriai pagalvojo Šneideris. – Bet nėra ko skųstis – pas rusus taip priimta, užtat jie netrukdo man dirbti, ir tai svarbiausia". Iš esmės, išskyrus keletą apmaudžių išimčių, jo viltys išsipildė. Ir tik ateitis parodys, kieno pasirinkimas buvo geresnis – jo ar Reinholdo.

Jis jau rengė paskutinę ataskaitą, kai ūmai nuo darbo atitraukė garsūs riksmai. Šneideris dar sekundę kitą sėdėjo nejudėdamas prie stalo, nesuvokdamas, kas galėjo pažeisti griežtą stovyklos discipliną. Tada priėjo prie lango ir pirmąsyk gyvenime pajuto visišką neviltį.

Dangus jau buvo nusėtas žvaigždėmis, kai Reinholdas nusileido nuo kalvelės. Jūroje lėktuvnešis kaip ir anksčiau naršė vandens paviršių prožektorių pirštais, o tolumoje, pakrantėje, tarsi kalėdinė eglė suspindo pastoliai aplink „Kolumbą". Tamsavo tik aukštai iškelta raketos nosis, uždengdama žvaigždes.

Gyvenamajame name iš radijo liejosi šokių muzika, ir Reinholdas nevalingai ėmė žingsniuoti greičiau, taikydamasis prie jos ritmo. Jis jau beveik buvo pasiekęs siaurą keliuką palei paplūdimio kraštą, kai staiga keista nuojauta ar vos pagaunamas judesys privertė sustingti vietoje. Suglumęs jis nužvelgė krantą, po to – jūrą ir vėl krantą: praėjo šiek tiek laiko, kol susiprotėjo užversti galvą aukštyn.

Ir tada Reinholdas Hofmanas, tą pačią akimirką kaip ir Konradas Šnaideris, suprato, kad pralaimėjo savo lenktynes. Suvokė, jog atsiliko ne ke-

lias savaites ar mėnesius, kaip bijojo, o tūkstantmečius. Didžiuliai šešėliai be garso slinko tarp žvaigždžių, tokiame aukštyje, kad jis net nedrįso spėti, kiek mylių iki jų, ir jo mažas „Kolumbas" prieš juos buvo toks pat, kaip prieš patį „Kolumbą" – skaptuota paleolito laikų valtis. Nenusakomai ilgą minutę sykiu su visu pasauliu Reinholdas žvelgė, kaip iškilmingai ir grėsmingai leidžiasi dideli laivai, kol jo ausis pasiekė švilpesys, su kuriuo jie skrodė išretėjusį stratosferos orą.

Ne, Reinholdas nesigailėjo, kad jo viso gyvenimo darbas nuėjo šuniui ant uodegos. Jis dirbo, kad nuskraidintų žmogų į žvaigždes, ir jo sėkmės minutę žvaigždės – svetimos, abejingos žvaigždės – pačios atkeliavo pas jį. Tą akimirką istorija užgniaužė kvapą ir dabartis atsiskyrė nuo praeities, kaip kad ledkalnis atsiskiria nuo ledinių kalnų ir išdidus, bet vienišas nuplaukia per vandenyną. Viskas, ko žmonija pasiekė per praėjusius amžius, prarado savo reikšmę; tik viena mintis sukosi Reinholdo galvoje:

„Žmonija nebe vieniša."

2

Jungtinių Tautų generalinis sekretorius nejudėdamas stovėjo prie plataus lango, užimančio visą sieną, ir žvelgė žemyn, į 43-ąja gatve lėtai plaukiantį mašinų srautą. Kartais jis klausdavo savęs, ar tinka žmogui dirbti taip aukštai virš savo brolių. Aišku, atstumas – neblogas dalykas, bet taip nesunku tapti abejingu. O gal jis taip mėgino pateisinti savo nemeilę dangoraižiams, kurios taip ir neįveikė dvidešimt metų gyvendamas Niujorke?

Jis išgirdo, kaip už nugaros prasivėrė durys, bet neatsisuko, kai į vidų įėjo Piteris van Rybergas. Kaip visada, trumpa pauzė, kol Piteris nepritariamai žvelgia į termostatą, kad kaip paprastai papurkštautų, jog generaliniam sekretoriui patinka gyventi šaldytuve. Stormgrenas luktelėjo, kol jo padėjėjas priėjo prie lango, ir tik tada atplėšė žvilgsnį nuo tokio pažįstamo ir vis vien užburiančio vaizdo, kuris atsiverdavo iš aukštai.

– Jie vėluoja, – pastebėjo jis. – Veinraitas jau prieš penkias minutes turėjo būti čia.

– Man ką tik pranešė iš policijos: jis vedasi nemenką procesiją ir dėl to gatvėse susidarė kamščiai. Jis turi tuoj pasirodyti, – van Rybergas kiek patylėjo, po to kone šiurkščiai pridūrė: – Jūs *vis dar* įsitikinęs, jog tai gera mintis – susitikti su juo?

– Bijau, kad jau kiek vėloka atšaukti susitikimą. Vis tik aš sutikau, nors, atsiminkite, tai buvo ne mano idėja.

Stormgrenas grįžo prie stalo ir ėmė vartyti rankose savo garsiąją prespapjė iš urano. Ne dėl to, kad jaudinosi, jis veikiau buvo neapsisprendęs. Jis džiaugėsi, kad Veinraitas vėlavo – pokalbio pradžioje tai turėjo jam suteikti tam tikro moralinio pranašumo. Tokios smulkmenos mūsų gyvenime reiškia daug daugiau, nei mano pernelyg pasikliaujantys logika ir protu.

– Štai jie! – šūktelėjo van Rybergas, kone įbedęs nosį į stiklą. – Ateina gatve, man regis, bus kokie geri trys tūkstančiai.

Stormgrenas pasiėmė savo užrašų knygelę ir priėjo prie padėjėjo. Už pusės mylios buvo matyti nedidelė, bet ryžtinga prie JTO sekretoriato pastato lėtai traukianti procesija. Virš žengusiųjų galvų plazdėjo transparantai, iš tolo negalėjai įžiūrėti, kas juose buvo parašyta, bet Stormgrenas ir taip žinojo, ko jie reikalavo. Veikiai jį pasiekė ir gatvės triukšmą užgožiantys grėsmingi ritmiškai skanduojančių balsai. Generalinis sekretorius pajuto, kaip jį nelauktai užplūdo pasišlykštėjimas. Iš tiesų, žmonijai pats laikas atsikratyti žygiuojančių minių ir piktų lozungų!

Eisena jau pasiekė sekretoriato pastatą: matyt, dalyviai žinojo, kad jis juos stebi: tai šen, tai ten kilo aukštyn kumščiai, bet nelabai užtikrintai. Iššūkis buvo skirtas ne jam, nors kumščius, aišku, rodė, kad pamatytų Stormgrenas. Grėsmingi kumščių mostai lyg pigmėjų grasinimas milžinui buvo nukreipti į dangų, į pusšimčio kilometrų aukštį virš jo galvos, blizgančiam sidabriniam debesiui – Siuzerenų laivyno flagmanui.

„Ir visai gali būti, – pagalvojo Stormgrenas, – kad Karelinas visa tai stebi ir smaginasi – juk šio susitikimo niekada nebūtų buvę, jeigu ne Globėjo paraginimas“.

Tai bus pirmas Stormgreno susitikimas su Laisvės lygos vadovu. Jis jau nebekvaršino sau galvos, protingas tai žingsnis ar ne – Karelino planai dažnai buvo pernelyg sudėtingi, kad žmogus juos suprastų. Kaip ten

bebūtų, Stormgrenas bent jau nemanė, jog tai gali atnešti kokios žalos. O jeigu jis būtų atsisakęs priimti Veinraitą, Lyga tai būtų panaudojusi kaip ginklą prieš jį.

Aleksandras Veinraitas pasirodė esąs aukštas, gražus pusamžis vyriškis. Stormgrenas žinojo, kad jis visiškai sąžiningas ir dėl to dvigubai pavojingesnis. Bet svečias tikrai buvo nuoširdus žmogus, todėl buvo sunku jo nemėgti, kad ir ką galvotum apie jo įsitikinimus, kaip, beje, ir kai kurių jo pasekėjų.

Stormgrenas negaišo laiko ir, kai van Rybergas trumpai, bet gana įsitempęs pristatė juos vienas kitam, iškart perėjo prie reikalo.

– Aš manau, – pradėjo jis, – kad pagrindinis jūsų vizito tikslas yra įteikti oficialų protestą prieš Federacijos projektą. Ar aš klystu?

Veinraitas rimtai linktelėjo.

– Tai svarbiausia, pone sekretoriau. Kaip jūs žinote, mes paskutinius penkerius metus bandome pažadinti žmoniją, kad ji išvystų jai gresiantį pavojų. Mūsų uždavinį labai apsunkina tai, jog daugelis žmonių, regis, noriai sutinka, kad Siuzerenai tvarkytų mūsų pasaulį kaip jiems šaus į galvą. Ir vis tik įvairiose šalyse daugiau kaip penki milijonai patriotų pasirašė peticiją.

– Nelabai įspūdingas skaičius: penki milijonai iš dviejų su puse milijardų.

– Tačiau tiek negalite ignoruoti. Be to, už kiekvieno pasirašiusiojo stovi nemažai tokių, kurie toli gražu nėra įsitikinę, kad Federacijos sumanymas – geras. Net Globėjas Karelinas, nežiūrint į visą jo galią, nesugeba vienu plunksnos brūkštelėjimu nubraukti žmonijos istorijos tūkstantmečių.

– Ką mes su jumis išmanome apie Karelino galią? – paprieštaravo Stormgrenas. – Kai buvau vaikas, susivienijusi Europa buvo viso labo svajonė, o kai užaugau, ji tapo realybe. Ir *tai* nutiko dar prieš atvykstant Siuzerenams. Karelinas tik užbaigia mūsų pradėtą darbą.

– Europa ir kultūrine, ir geografine prasme buvo vieninga. O mūsų pasaulis skirtingas.

– Siuzerenams, – sarkastiškai atsiliepė Stormgrenas, – ko gero, visa Žemė daug mažesnė, nei mūsų tėvams atrodė Europa, ir aš negaliu nepripažinti jų požiūrio labiau subrendusiu nei mūsų.

– Aš neatmetu Federacijos kaip *galutinio* tikslo, nors daugelis mano šalininkų, ko gero, su tuo nesutiktų. Bet vienybės idėja turi kilti iš pačios žmonijos, jos negalima primesti iš išorės. Mes turime patys lemti savo likimą. Niekas daugiau neturi kištis į žmonių reikalus!

Stormgrenas atsiduso. Visa tai jis jau buvo tūkstančius sykių girdėjęs ir galėjo duoti tik vieną atsakymą, su kuriuo Laisvės lyga niekaip nesusitaikys. Jis tikėjo Karelinu, o Lyga – ne. Tai juos iš esmės skiria, ir nieko dėl to nepadarysi. Laimei, lyga irgi nieko negalėjo pakeisti.

– Leiskite kai ko paklausti, – tarė jis. – Ar galite paneigti, kad Siuzerenai atnešė žmonijai saugumą, taiką ir gerovę?

– Tai tiesa. Bet jie iš mūsų atėmė laisvę. Ne vien duona...

– ...žmogus gyvas. Taip, žinau, bet dabar pirmąsyk atėjo laikai, kai kiekvienas žmogus bent jau dėl jos gali būti ramus. O ir kokia mūsų prarasta laisvė gali prilygti tam, ką pirmą sykį per visą žmonijos istoriją mums davė Siuzerenai?

– Laisvė tvarkyti savo gyvenimą, kaip mums liepia Aukščiausiasis.

„Pagaliau, – pagalvojo Stormgrenas, – mes prisikasėme iki esmės". Kad ir kaip suksi uodegą, nesutarimų esmė glūdi religijoje. Veinraitas niekada neleis jums pamiršti, kad jis – šventikas. Nors jis ir dėvėjo pasaulietiškus rūbus, vis vien atrodė, kad ant jo matai šventiko apykaklę.

– Prieš mėnesį, – pareiškė Stormgrenas, – šimtas vyskupų, kardinolų ir rabinų bendroje deklaracijoje pareiškė, kad jie palaiko Globėjo politiką. Pasaulio tikintieji prieš jus.

Veinraitas piktai papurtė galvą.

– Daugelis religinių vadovų akli: Siuzerenai juos papirko. Kai jie supras mums gresiantį pavojų, bus vėlu. Žmonija bus praradusi valią veikti ir atsidūrusi vergijoje.

Trumpam įsivyravo tyla. Tada Stormgrenas tarė:

– Po trijų dienų aš vėl susitiksiu su Globėju. Aš jam papasakosiu apie jūsų požiūrį, nes mano pareiga – išreikšti visas nuomones. Bet, patikėkite, tai nieko nepakeis.

– Dar vienas dalykas, – lėtai ištarė Veinraitas. – Daug kas iš Siuzerenų elgesio mums nepriimtina, bet šlykščiausias yra tas jų slapukavimas. Jūs –

vienintelis žmogus, kuris bent jau kalbasi su jais, bet net ir *jūs* nei sykio jo nematėte! Tai argi keista, kad mes juo netikime?

– Nežiūrint į visa tai, ką jis padarė žmonijai?

– Taip, nežiūrint ir į tai. Aš net nežinau, kas labiau mus įžeidžia – Karelino visagališkumas, ar jo paslaptys. Jeigu jis neturi ko slėpti, tai kodėl nepasirodo? Kai kitą kartą kalbėsite su Globėju, pone Stormgrenai, paklauskite jo apie tai!

Stormgrenas nutylėjo. Į tai jis neturėjo ko atsakyti – bent jau nieko, kas įtikintų pašnekovą. Kartais jis abejodavo ar įtikintų save.

Aišku, jų akimis, Siuzerenams tai buvo labai maža operacija, bet Žemei – didžiausias įvykis jos istorijoje. Milžiniški laivai be jokio perspėjimo išniro iš nenusakomų kosmoso gelmių. Fantastinėje literatūroje ši diena buvo aprašyta begalę kartų, bet niekas netikėjo, kad ji iš tiesų ateis. Ir tada tai nutiko: bežadžiai milžinai blyksėjo debesyse virš visų šalių kaip simboliai žinių, kurių žmogus ir per daugybę amžių nesukaups. Šešias dienas jie nejudėdami kabojo virš žmonių miestų, niekaip neparodydami, jog bent įtaria apie jų egzistavimą. Bet jokių ženklų ir nereikėjo: juk neatsitiktinai galingi laivai pakibo kaip tik virš Niujorko, Londono, Paryžiaus, Maskvos, Romos, Keiptauno, Tokijo ir Kanberos.

Bet ir nepasibaigus toms širdį gniaužiančioms dienoms, kai kurie žmonės atspėjo tiesą. Tai – ne pirmasis ateivių pasirodymas, jie žinojo apie žmones. Ir tuose tyliuose, nejudančiuose laivuose išmintingi psichologai stebi žmonių reakciją. O kai įtampa pasieks viršūnę, jie imsis veiksmų.

Ir šeštą dieną Žemės Globėjas Karelinas apsireiškė žmonijai, nutraukęs visas laidas visomis bangomis. Jis nepriekaištingai kalbėjo angliškai, ir jau vien tai sukėlė ginčus, kunkuliavusius virš Atlanto visą generaciją. Bet kalbos turinys sukrėtė klausytojus labiau nei forma. Kad ir kaip ją vertintum, tokią galėjo parašyti tik ypatingas genijus, sugebantis giliai ir visapusiškai suvokti visus žmonijos reikalus. Aišku, išmintis ir virtuoziškumas, kankinantys intarpai, liudiję pasauliui dar negirdėtas pažinimo sritis – visa tai, meistriškai suausta į vientisą audinį, turėjo parodyti, kad ji susidūrė

su toli ją pralenkiančiu protu. Kai Karelinas baigė, Žemės tautos suprato, kad praėjo jų trapios nepriklausomybės dienos. Vyriausybės dar išsaugojo valdžią savo valstybių ribose, bet tarptautiniuose reikaluose sprendžiamasis balsas žmonėms nebepriklausė. Ginčytis, protestuoti ar įrodinėti buvo beviltiška.

Tačiau buvo sunku tikėtis, kad visos pasaulio šalys nesiginčydamos susitaikys su jų valdžios apribojimu. Bet kaip pasipriešinti – tai buvo neišsprendžiamas galvosūkis: juk, jeigu pavyktų sunaikinti virš miestų pakibusius Siuzerenų laivus, kartu žūtų ir miestai. Ir vis tik viena galinga valstybė pamėgino. Galbūt joje kas nors tikėjosi vienu atominiu smūgiu patiesti du zuikius, nes taikėsi į laivą, kuris kabojo virš kaimyninės ir, be to, nedraugiškos valstybės.

Matyt, tą akimirką, kai slapto kontrolės kambario televizoriaus ekrane atsirado milžiniško laivo vaizdas, saujelę kariškių ir specialistų buvo apėmę patys įvairiausi jausmai. Jeigu jiems pasiseks, kaip atsakys kiti laivai? Gal ir juos pavyks sunaikinti, ir žmonija vėl galės eiti savo keliu? O gal Karelinas paskirs puolantiesiems kokią baisią bausmę?

Ūmai ekranas užtemo sprogus raketai, bet tuojau pat vėl pasirodė laivo vaizdas: ėmė veikti už daugybės mylių į orą pakelta kamera. Gal praėjo tik sekundės dalis, bet jau buvo pats metas plykstelti ugnies rutuliui ir lyg saulei užlieti dangų liepsnomis.

Tačiau nieko panašaus nenutiko. Milžiniškas laivas sveikut sveikutėlis kabėjo kosmoso pakraštyje, užlietas saulės spindulių. Bomba ne tik nepalietė jo, bet niekas negalėjo suprasti, kas jai nutiko. Dar daugiau: Karelinas niekaip nenubaudė kaltųjų ir net neišsidavė, kad žinojo apie užpuolimą. Jis paniekinamai viską ignoravo, palikdamas juos baimingai laukti atpildo valandos, kuri taip ir neatėjo. Ir tai buvo efektyvesnė priemonė nei bet kokia bausmė. Po kelių savaičių nevykusi vyriausybė žlugo dėl įnirtingų tarpusavio kaltinimų.

Pasitaikė ir pasyvaus pasipriešinimo Siuzerenų politikai atvejų. Paprastai Karelinas leisdavo prieštaraujantiems elgtis kaip nori, kol jie įsitikindavo, kad tik patys sau kenkia. Ir tik sykį jis leido vienai priešgyniaujančiai vyriausybei pajusti savo nepasitenkinimą.

Daugiau kaip šimtą metų Pietų Afrikos Respubliką draskė socialiniai nesutarimai. Abiejose pusėse gero linkintys žmonės mėgindavo permesti tiltus per bedugnę, bet veltui – baimė ir prietarai buvo pernelyg įsišakniję ir neleido susitarti. Vyriausybės keisdavo viena kitą, bet skirdavosi tik nepakantumo laipsniu: visa šalis buvo užnuodyta neapykantos ir pilietinio karo pasekmių.

Kai paaiškėjo, kad čia net nemėgins nutraukti diskriminacijos, Karelinas pasiuntė perspėjimą. Tiesiog įvardijo datą ir laiką. Šalį apėmė bloga nuojauta, bet ne baimė ar panika – niekas netikėjo, kad Siuzerenai griebsis prievartos ir niokojimų, nuo kurių vienodai nukentėtų ir kaltieji, ir nekaltieji.

Taip ir nutiko. Tiesiog pasiekusi Keiptauno meridianą užgeso saulė. Teliko vos įžvelgiamas blyškus, nei šviesos, nei šilumos neskleidžiantis violetinis vaiduoklis. Nežinia, kaip aukštai kosmose susikryžiavo du jėgos laukai ir užtvėrė kelią saulės spinduliams. Nuostabiai tobulo apskritimo diametras siekė penkis šimtus kilometrų.

Pamoka truko pusvalandį. Tiek užteko: kitą dieną Pietų Afrikos vyriausybė pranešė, kad baltajai mažumai grąžinamos visos pilietinės teisės.

Neskaičiuojant tokių atskirų nutikimų, žmonija priėmė Siuzerenus kaip neatskiriamą natūralios daiktų tvarkos dalį. Neįtikėtinai greitai išnyko pirmojo sukrėtimo pėdsakai, ir gyvenimas nutekėjo įprasta vaga. Jeigu ūmai būtų pabudęs naujas Ripas van Vinklis[3], pati didžiausia jo pastebėta permaina būtų buvęs paslėptas laukimas, lyg žmonės vis mintyse dairytųsi per petį, kada pagaliau Siuzerenai išlips iš savo blizgančių laivų ir pasirodys Žemės gyventojams.

Praėjus penkeriems metams, jie tebelaukė. Tai ir buvo, Stormgreno nuomone, visų neramumų priežastis.

---

[3] Amerikiečių rašytojo Vašingtono Irvino 1819 m. išleisto apsakymo personažas. Užmigęs prieš JAV nepriklausomybės karą, Ripas van Vinklis pabudo po dvidešimties metų, kai JAV jau buvo tapusios nepriklausomomis (vert. pastaba).

Kai Stormgreno mašina pasiekė starto aikštelę, ten, kaip paprastai, jau buvo susirinkę žiopliai su paruoštais foto aparatais ir kino kameromis. Generalinis sekretorius apsikeitė su savo padėjėju keliais paskutiniais žodžiais, pasiėmė portfelį ir praėjo pro smalsuolių žiedą.

Karelinas niekada neversdavo ilgai jo laukti. Minia ūmai aiktelėjo – aukštai danguje blykstelėjo ir stulbinamai greitai išaugo sidabrinis burbulas. Stormgreno rūbai ėmė plaktis nuo stiprių vėjo gūsių, ir laivelis apmirė už pusšimčio metrų nuo jo, atsargiai laikydamasis kelių centimetrų aukštyje, lyg baimindamasis susitepti prisilietęs prie žemės. Generalinis sekretorius lėtai patraukė prie jo, ir vientisas metalinis korpusas be jokios siūlės pažįstamai suraibuliavo prieš akis, atverdamas įėjimą – viso pasaulio specialistai tuščiai laužė galvas, mėgindami suprasti, kaip tai nutinka. Jis žengė vidun į minkšta šviesa užlietą vienintelę laivo kabiną. Durų anga už jo be pėdsako užsivėrė, atskirdama visus išorinio pasaulio garsus ir spalvas.

Po penkių minučių anga vėl atsidarė. Stormgrenas nejuto jokio judesio, bet žinojo, kad jį pakėlė į penkiasdešimties kilometrų aukštį ir dabar jis – Karelino laivo viduje. Jis – Siuzerenų pasaulyje, jie visur aplink, užsiėmę savo paslaptingais reikalais. Jis arčiau jų nei bet kuris kitas žmogus, tačiau apie jų išvaizdą žino ne daugiau nei milijonai žmonių ten, apačioje.

Nedideliame kabinete, į kurį galėjai patekti trumpu koridoriumi, tebuvo viena vienintelė kėdė ir stalas prieš televizoriaus ekraną. Iš to nieko negalėjai pasakyti apie įrengusius kambarį – taip ir buvo sumanyta. Ekranas kaip visada buvo tuščias. Kartais Stormgrenas svajodavo, kad jis vienąsyk staiga įsižiebs, atgis ir galų gale atskleis žmonijai ramybės neduodančią paslaptį. Tačiau svajonės likdavo svajonėmis – už tamsaus stačiakampio kaip ir anksčiau glūdėjo paslaptis. Ir dar ten slėpėsi galia bei išmintis, neišmatuojamai gilus ir tolerantiškas žmonijos suvokimas ir, kas nuostabiausia, kažkoks komiškas švelnumas mažiems sutvėrimams, zujantiems po planetą toli apačioje.

Iš grotelių, matyt, slepiančių garsiakalbį, pasigirdo kaip visada ramus, neskubrus gerai pažįstamas balsas, kurį, žmonės, išskyrus Stormgreną, buvo girdėję tik vienąsyk. Jo gilumas ir skambumas buvo vienintelė užuomina, mėginant įsivaizduoti, kaip Karelinas atrodo, už jo slypėjo kažkas,

kas glumino savo milžinišku *dydžiu*. Karelinas buvo didelis, ko gero, daug didesnis už žmogų. Tiesa, kai kurie mokslininkai, ištyrę jo vienintelės kalbos įrašą, spėjo, kad kalbėjo ne gyvas sutvėrimas, o kažkokia mašina. Bet Stormgrenas nenorėjo tuo tikėti.

– Taip, Riki, aš girdėjau jūsų pokalbį. Ką jūs manote apie misterį Veinraitą?

– Jis – sąžiningas žmogus, nors apie daugelį jo pasekėjų to nepasakysi. Ką su juo daryti? Pati Lyga nepavojinga, tačiau kai kurie nariai – ekstremistai, jie atvirai pasisako už prievartos panaudojimą. Aš vis pagalvoju, ar nereikėtų man prie savo namo pastatyti sargybos. Bet, tikiuosi, tai nebūtina.

Tačiau Karelinas, kaip jau ne kartą buvo, – ir tai erzindavo Stormgreną, – lyg nesiklausė jo:

– Išsamus Pasaulio Federacijos sukūrimo planas paskelbtas jau prieš mėnesį. Ar daug prisidėjo prie septynių su manimi nesutinkančių procentų ir dvylikos neturinčių nuomonės?

– Kol kas nedaug. Bet tai nesvarbu, mane kitkas jaudina *labiau*: net ir jūsų šalininkai yra įsitikinę, kad laikas baigti slapukauti.

Karelino atodūsis techniškai nuskambėjo puikiai, lyg tikras, tik jame nesijautė nuoširdumo.

– Ir jūs manote taip pat, ar ne?

Klausimas buvo toks retorinis, kad Stormgrenas net nesivargino atsakyti.

– Nejaugi jūs nesuprantate, kaip dabartinė situacija man trukdo vykdyti pareigas?

– Man ji irgi nepadeda, – regis, taip pat jausmingai atsiliepė Karelinas. – Aš norėčiau, kad žmonės nelaikytų manęs diktatoriumi ir atsimintų, jog aš – viso labo civilinis administratorius ir mėginu vykdyti kažką panašaus į kolonijinę politiką, kuri buvo parengta man nedalyvaujant.

„Labai malonus apibūdinimas, – pagalvojo Stormgrenas, – įdomu, kiek jame tiesos“.

– Bet gal jūs *kaip nors* galėtumėte paaiškinti šį slapukavimą? Nes mes jo nesuprantame, tai kelia ir nepasitenkinimą, ir visokiausius gandus.

Karelinas prapliupo juoktis tuo kaip visada giliu ir garsiu juoku, pernelyg rezonuojančiu, kad skambėtų visai kaip žmogaus.

– Na, ir kuo jūs dabar mane laikote? Vis dar gyva roboto teorija? Ko gero, man būtų maloniau atrodyti kaip krūvai elektroninių lempų nei kokiam šimtakojui – taip taip, aš mačiau karikatūrą vakarykščiame „Čikago Taims“ numeryje! Aš net panorau paprašyti originalo.

Stormgrenas vyptelėjo sučiauptomis lūpomis. Iš tiesų, kartais Karelinas pernelyg lengvabūdiškai žiūri į savo pareigas.

– Tai *rimta*, – priekaištingai pastebėjo jis.

– Brangusis mano Riki, – paprieštaravo Karelinas, – tik tai, kad rimtai *netraktuoju* žmonijos, leidžia man išsaugoti praeityje turėtų neeilinių protinių sugebėjimų likučius.

Stormgrenas nevalingai nusišypsojo.

– Bet, sutikite, man nuo to nelengviau. Aš turiu grįžti į Žemę ir įtikinti savo žmones, kad, nors jūs jiems ir nepasirodote, neturite ko slėpti. Tai ne toks paprastas uždavinys. Smalsumas – vienas iš svarbiausių žmogiškosios prigimties bruožų. Jūs negalite jo amžinai nepaisyti.

– Taip, tai sudėtingiausia problema, su kuria susidūrėme Žemėje, – prisipažino Karelinas. – Bet juk jūs patikėjote, kad visi kiti mūsų veiksmai protingi, taigi galite ir dėl šito neabejoti!

– *Aš* tikiu, – atsiliepė Stormgrenas. – Bet ne Veinraitas ir jo šalininkai. Ir ar galima juos smerkti, nes jūsų vengimas pasirodyti jiems atrodo kaip kažkokia grėsmė?

Kurį laiką buvo tylu. Po to Stormgrenas išgirdo silpną garsą (gal tai buvo *girgždesys*), lyg Globėjas būtų pajudėjęs kėdėje.

– Juk jūs suprantate, kodėl Veinraitas ir panašūs į jį bijo manęs? – paklausė Karelinas. Dabar jo balsas skambėjo niūriai, lyg didelių vargonų garsai būtų kilę į katedros navos aukštį. – Jūs galite rasti tokių žmonių kaip jis visose pasaulio religijose. Jie supranta, kad mes nešame išmintį ir žinias ir kad, kokie ištikimi savo tikėjimui jie bebūtų, vis tiek bijo, kad nuversime jų dievus. Nebūtinai to siekdami, ne, tiesiog subtilesniu būdu. Mokslas gali pražudyti religiją nepaneigdamas jos dogmų, o tiesiog nekreipdamas į jas dėmesio. Kaip suprantu, niekas taip ir neįrodė, kad

Dzeusas ar Toras neegzistuoja, bet dabar beveik niekas jų nebegarbina. Tad įvairūs veinraitai ir bijo, kad mes žinome tiesą apie jų tikėjimo kilmę. Jie klausia savęs, ar seniai mes stebime žmoniją? Ar mes matėme, kaip Mahometas pabėgo iš Mekos ar Mozė davė žydams jų įstatymus? Gal mes žinome, kiek melo jų šventose istorijose?

– Ir jūs *žinote*? – veikiau sau sušnibždėjo Stormgrenas.

– Štai to jie ir bijo, Riki, nors nei už ką neprisipažins. Iš tiesų, mes nejaučiame jokio malonumo griaudami žmonių tikėjimus, bet juk *visos* religijos negali būti teisingos – ir jie tai nujaučia. Anksčiau ar vėliau žmonės būtinai sužinos tiesą, bet tas laikas dar neatėjo. O kad mes jums nepasirodome – taip, sutinku, tai labai apsunkina mūsų darbą, bet mes neturime teisės to padaryti. Aš gailiuosi ne mažiau už jus, bet mes turime svarių priežasčių taip elgtis. Vis tik aš pamėginsiu kreiptis į tuos, kurie virš manęs, gal jų atsakymas jus patenkins ir net nuramins Lygą. O dabar grįžkime prie savo kasdienių reikalų ir vėl įrašinėkime, gerai?

– Na kaip, – godžiai pripuolė van Rybergas. – Ko nors pasiekėte?

– Pats nesuprantu, – nuilsęs atsiliepė Stormgrenas, mesdamas ant stalo krūvą popierių ir beveik krisdamas į fotelį. – Karelinas konsultuojasi su *savo* vadovais, kad ir kas tokie jie būtų. Jis man nieko nepažadėjo.

– Paklausykite, – staiga tarė Piteris. – Aš dabar pagalvojau – o kodėl mes turime tikėti, kad be Karelino yra dar kažkas? Gal tų *visų* Siuzerenų, kaip juos vadiname, daugiau ir nėra – tik tiek, kiek laivuose virš žemės? Gal jiems nėra kur daugiau dėtis, tik jie tai nuo mūsų slepia?

– Įdomi teorija, – nusiviepė Stormgrenas. – Bet ji kertasi su tuo trupučiu, ką žinau, – ar manau, kad žinau, – apie Kareliną.

– Ir ką jūs žinote?

– Na, jis ne sykį buvo užsiminęs, kad jo pareigos čia laikinos ir jos trukdo grįžti prie pagrindinio darbo, kuris, mano galva, yra kažkaip susijęs su matematika. Vienąkart aš jam paminėjau istoriko Aktono žodžius, kad valdžia sugadina žmogų, o absoliuti valdžia sugadina absoliučiai. Norėjau išgirsti, kaip jis į *tai* reaguos. Jis ėmė griausmingai juoktis ir pasakė,

kad jam šis pavojus negresia. Girdi, visų pirma, kuo greičiau baigs darbą čia, tuo greičiau grįš namo, už daugybės šviesmečių. O antra, jo valdžia ne absoliuti. Jis viso labo tik... globėjas. Aišku, jis galėjo ir meluoti man. Nežinau, ar galime juo tikėti.

– Jis, regis, nemirtingas.

– Taip, mūsų masteliais, nors, atrodo, kažkas iš ateities gąsdina jį; neįsivaizduoju, kas. O daugiau apie jį nieko nežinau.

– Visa tai skamba nelabai įtikinamai. Aš manau, kad nedidelė jų eskadrilė paklydo kosmose ir dabar ieško sau naujų namų. Karelinas nenori, kad mes žinotume, jog jų mažai. Gal likusieji laivai – automatai, ir juose – nei gyvos dvasios. Jie tiesiog pučia mums į akis miglą.

– Jūs prisiskaitėte per daug mokslinės fantastikos, – pastebėjo Stormgrenas.

Van Rybergas kiek sutrikęs šyptelėjo.

– „Įsiveržimas iš kosmoso" realybėje pasirodė truputėlį ne toks, kokio laukėme, ar ne? Bet mano teorija puikiai paaiškina, kodėl Karelinas nepasirodo viešai. Jis tiesiog slepia, kad nėra daugiau jokių Siuzerenų.

Stormgrenas nesutikdamas papurtė galvą.

– Jūsų aiškinimas, kaip visada, pernelyg įmantrus, ir todėl klaidingas. Mes galime tik spėti, tačiau už Globėjo tikrai stovi kažkokia galinga civilizacija, ko gero, ji seniai žino apie mus, žmones. Be abejonės, pats Karelinas tyrinėjo mus šimtmečius. Pažiūrėkite, kaip gerai jis moka anglų kalbą. Jis *mane* moko kalbos išraiškingumo.

– Ir jūs nepastebėjote *nieko*, ko jis nežinotų?

– O taip, pastebėjau, ir nemažai, bet tik smulkmenas. Manau, kad jo atmintis nepaprasta, nuostabi, bet yra dalykų, kurių jis nesivargina mokytis. Pavyzdžiui, anglų kalba – vienintelė, kurią jis puikiai įvaldęs, bet per paskutinius dvejus metus jis neblogai išmoko suomiškai, kad tik mane paerzintų. O juk suomių kalba sunki, jos greitai neišmoksi! Jis mintinai deklamuoja ilgas „Kalevalos" ištraukas, o aš, gėda prisipažinti, atsimenu vos kelias eilutes... Jis žino visų dabartinių politikų biografijas, o aš ne visada galiu atpažinti, kieno žodžius jis cituoja. Jo istorijos ir mokslo žinios visaapimančios – pats matote, mes daug ko iš jo išmokome. Tačiau, kaip

ten bebūtų, jeigu kalbėtume apie kiekvieną sritį atskirai, man atrodo, jis nepasiektų to, ką gali žmogaus protas. Tačiau nei vienas žmogus neįstengs aprėpti *visko*, ką žino Karelinas.

– Aš ir pats galvoju panašiai, – sutiko van Rybergas. – Mes galime diskutuoti apie Kareliną iki pasaulio pabaigos, bet vis grįžtame prie vieno ir to paties: kokių velnių jis mums nepasirodo? Kol jis to nepadarys, aš vis spėliosiu ir kursiu teorijas, o Laisvės lyga nesiliaus siautėjusi.

Jis piktai pažvairavo į lubas.

– Tikiuosi, pone Globėjau, vieną gražią naktį koks reporteris paims raketą ir su fotoaparatu prasmuks į jūsų laivą pro užpakalines duris. *Tai* bus triukšmo laikraščiuose!

Karelinas neišsidavė, jei ir girdėjo. Tiesa, jis niekada į nieką nereaguodavo.

Pirmieji Siuzerenų pasirodymo metai atnešė į žmonių gyvenimą mažiau permainų nei buvo galima laukti. Jų šešėlis krito visur, bet jis buvo neįkyrus. Tik keliuose stambiausiuose Žemės miestuose užvertęs galvą nebūtum pamatęs aukštumoje spindinčių sidabrinių laivų, bet jie veikiai tapo tokie pat įprasti kaip saulė, mėnulis ir debesys. Ko gero, daugelis žmonių tik miglotai įsivaizdavo, kad jų gyvenimo lygis nuolat kilo Aukščiausiųjų valdovų dėka. O jeigu retkarčiais ir susimąstydavo apie tai, suprasdavo, kad tie tylūs laivai pirmąsyk istorijoje atnešė visai žmonijai taiką, ir už tai jiems reikėjo dėkoti.

Bet tokia į akis nekrintanti dovana buvo priimta kaip natūralus gestas ir veikiai pamiršta. O Siuzerenai laikėsi atokiai ir slėpė nuo žmonijos savo veidus. Kol Karelinas laikėsi tokios politikos, jis galėjo sulaukti pagarbos ir susižavėjimo, bet tik ne šiltų jausmų. Sunku nejausti apmaudo Olimpo gyventojams, kurie teikiasi bendrauti per teletaipą su žmogumi JTO būstinėje. Apie ką Karelinas šnekėdavosi su Stormgrenu, žinojo tik jiedu, ir Stormgrenas kartais stebėdavosi, kam Globėjui šie susitikimai. Galbūt jam vis tik reikėjo tiesioginio bendravimo bent su vienu žmogumi, o gal suprato, kad Stormgrenui buvo būtina tokia tiesioginė parama. Jeigu taip,

tai generalinis sekretorius buvo jam už tai dėkingas, ir tegul Laisvės lyga jį toliau paniekinamai vadina „Karelino pasiuntinuku".

Siuzerenai niekada nesileisdavo į derybas su atskiromis valstybėmis ir vyriausybėmis: jie priėmė Jungtinių Tautų Organizaciją kokią ją rado, paaiškino, kaip palaikyti būtiną radijo ryšį ir visus nurodymus perduodavo per generalinį sekretorių. Tarybinis delegatas ne kartą išsamiai ir visiškai teisingai aiškino, kad tokia tvarka kertasi su JTO nuostatais. Bet tai Karelino, matyt, nejaudino.

Galima tik stebėtis, kiek neišmatuojamo blogio, beprotybės ir nelaimių sunaikino šios žinutės iš dangaus. Atvykus Siuzerenams, tautos suvokė, kad joms daugiau nebereikia bijoti vienoms kitų, ir dar iki nevykusio bandymo suprato, kad visi jų iki šiol sukurti ginklai bejėgiai prieš mokančius keliauti tarp žvaigždžių. Taip subyrėjo pagrindinė kliūtis, trukdžiusi žmonijai būti laimingai.

Matyt, Siuzerenus mažai jaudino, kur egzistuoja kokia santvarka, jei tik nebuvo priespaudos ar korupcijos. Žemėje kaip ir anksčiau buvo demokratinių šalių ir monarchijų, nepavojingų diktatūrų, egzistavo komunizmas ir kapitalizmas. Ir tai nuolat kėlė nuostabą daugeliui naivuolių, tvirtai tikėjusių, kad jų gyvenimo būdas vienintelis įmanomas. Kiti manė, kad Karelinas tik laukia patogios progos įvesti savo sistemą, kuri išsyk sunaikintų visas dabartines visuomeninės santvarkos formas, todėl kol kas ir gaišo su smulkiom politinėm pertvarkom. Bet ir tai, kaip visos kitos spėlionės apie Siuzerenus, tebuvo būrimas iš kavos tirščių. Niekas nežinojo jų sumanymų ir tikslų, niekas nenutuokė, kokią ateitį jie ruošia žmonėms.

3

Stormgrenas stebėjosi, kodėl jis blogai miegojo tomis naktimis – juk greitai turėjo amžiams atsikratyti savo pareigų naštos. Jau keturiasdešimt metų jis tarnavo žmonijai, iš jų penkis – jos valdovams, ir retas žmogus, atsisukdamas į praeitį, galėjo pasigirti, kad tiek pasiekė per savo amžių. O gal tai ir slėpė bėdą: juk, kai galės ilsėtis nežinia kiek metų, nebeturės jokio

tikslo, gyvenimas praras prasmę. Nuo to laiko, kai mirė Marta, o vaikai užaugo ir sukūrė savo šeimas, su pasauliu jį mažai kas siejo. Be to, gal mintyse jis jau nebeskyrė savęs nuo Siuzerenų ir todėl kažkaip atsiribojo nuo žmonių.

Tai buvo dar viena nerami naktis, kai jo mintys sukosi galvoje kaip sugedęs mechanizmas. Stromgrenas gerai žinojo: kad ir kiek vargs – neužmigs, todėl nenoriai atsikėlė. Užsimetęs chalatą, jis užlipo ant savo kuklaus namo stogo, kur buvo nedidelis sodelis. Bet kuris iš jo pavaldinių gyveno kur kas prabangiau, bet Stormgrenui užteko ir tokio būsto. Jis buvo pasiekęs tokią padėtį, kai nei turtas, nei oficialios ceremonijos jau nebeturi reikšmės.

Naktis pasitaikė šilta, beveik tvanki, bet dangus buvo giedras, žemai pietvakariuose kabėjo apvalus mėnulis. Už dešimties kilometrų į dangų rėmėsi Niujorko šviesos, lyg ten būtų sustingusi aušra.

Stormgrenas pakėlė akis virš miegančio miesto, dar aukščiau, į tas aukštumas, kur, be jo, nebuvo apsilankęs joks žmogus. Ten, toli toli, mėnulio šviesoje blykčiojo Karelino laivas. Jis pasvarstė, ką dabar veikia Globėjas – juk Siuzerenai, ko gero, niekada nemiega.

Aukštai dangaus kupolą perskrodė ugninė kometos ietis. Akimirką dar matėsi blyškus šviečiantis pėdsakas, tada išnyko, ir danguje vėl teliko žvaigždės. Žiaurus priminimas: ir po šimto metų Karelinas ves žmoniją į tik jam žinomą tikslą, bet jau po keturių mėnesių generalinis sekretorius bus kitas žmogus. Tai nei kiek neliūdino Stormgreno, bet priminė, jog, jei vis dėl to tikėjosi sužinoti, kas slėpėsi už to nepermatomo ekrano, jam liko visai mažai laiko.

Tik paskutinėmis dienomis jis drįso sau pripažinti, kad Siuzerenų paslaptingumas ėmė kamuoti ir jį. Iki šiol jo nekankino abejonės, jis tikėjo Karelinu ir tai saugojo nuo dvejonių. „Bet dabar, – karčiai pagalvojo Stormgrenas, – ir aš užsikrėčiau Laisvės lygos bacilomis". Tiesa, visos tos šnekos apie žmonijos pavergimą – tik propaganda. Mažai kas tuo nuoširdžiai tikėjo ar tikrai troško senų dienų sugrįžimo. Žmonės įprato prie neįkyraus Karelino valdymo, tačiau ir jie vis labiau nekantravo pagaliau sužinoti, kas jiems vadovauja. Bet ar buvo galima juos dėl to kaltinti?

tai generalinis sekretorius buvo jam už tai dėkingas, ir tegul Laisvės lyga jį toliau paniekinamai vadina „Karelino pasiuntinuku".

Siuzerenai niekada nesileisdavo į derybas su atskiromis valstybėmis ir vyriausybėmis: jie priėmė Jungtinių Tautų Organizaciją kokią ją rado, paaiškino, kaip palaikyti būtiną radijo ryšį ir visus nurodymus perduodavo per generalinį sekretorių. Tarybinis delegatas ne kartą išsamiai ir visiškai teisingai aiškino, kad tokia tvarka kertasi su JTO nuostatais. Bet tai Karelino, matyt, nejaudino.

Galima tik stebėtis, kiek neišmatuojamo blogio, beprotybės ir nelaimių sunaikino šios žinutės iš dangaus. Atvykus Siuzerenams, tautos suvokė, kad joms daugiau nebereikia bijoti vienoms kitų, ir dar iki nevykusio bandymo suprato, kad visi jų iki šiol sukurti ginklai bejėgiai prieš mokančius keliauti tarp žvaigždžių. Taip subyrėjo pagrindinė kliūtis, trukdžiusi žmonijai būti laimingai.

Matyt, Siuzerenus mažai jaudino, kur egzistuoja kokia santvarka, jei tik nebuvo priespaudos ar korupcijos. Žemėje kaip ir anksčiau buvo demokratinių šalių ir monarchijų, nepavojingų diktatūrų, egzistavo komunizmas ir kapitalizmas. Ir tai nuolat kėlė nuostabą daugeliui naivuolių, tvirtai tikėjusių, kad jų gyvenimo būdas vienintelis įmanomas. Kiti manė, kad Karelinas tik laukia patogios progos įvesti savo sistemą, kuri išsyk sunaikintų visas dabartines visuomeninės santvarkos formas, todėl kol kas ir gaišo su smulkiom politinėm pertvarkom. Bet ir tai, kaip visos kitos spėlionės apie Siuzerenus, tebuvo būrimas iš kavos tirščių. Niekas nežinojo jų sumanymų ir tikslų, niekas nenutuokė, kokią ateitį jie ruošia žmonėms.

3

Stormgrenas stebėjosi, kodėl jis blogai miegojo tomis naktimis – juk greitai turėjo amžiams atsikratyti savo pareigų naštos. Jau keturiasdešimt metų jis tarnavo žmonijai, iš jų penkis – jos valdovams, ir retas žmogus, atsisukdamas į praeitį, galėjo pasigirti, kad tiek pasiekė per savo amžių. O gal tai ir slėpė bėdą: juk, kai galės ilsėtis nežinia kiek metų, nebeturės jokio

tikslo, gyvenimas praras prasmę. Nuo to laiko, kai mirė Marta, o vaikai užaugo ir sukūrė savo šeimas, su pasauliu jį mažai kas siejo. Be to, gal mintyse jis jau nebeskyrė savęs nuo Siuzerenų ir todėl kažkaip atsiribojo nuo žmonių.

Tai buvo dar viena nerami naktis, kai jo mintys sukosi galvoje kaip sugedęs mechanizmas. Stromgrenas gerai žinojo: kad ir kiek vargs – neužmigs, todėl nenoriai atsikėlė. Užsimetęs chalatą, jis užlipo ant savo kuklaus namo stogo, kur buvo nedidelis sodelis. Bet kuris iš jo pavaldinių gyveno kur kas prabangiau, bet Stormgrenui užteko ir tokio būsto. Jis buvo pasiekęs tokią padėtį, kai nei turtas, nei oficialios ceremonijos jau nebeturi reikšmės.

Naktis pasitaikė šilta, beveik tvanki, bet dangus buvo giedras, žemai pietvakariuose kabėjo apvalus mėnulis. Už dešimties kilometrų į dangų rėmėsi Niujorko šviesos, lyg ten būtų sustingusi aušra.

Stormgrenas pakėlė akis virš miegančio miesto, dar aukščiau, į tas aukštumas, kur, be jo, nebuvo apsilankęs joks žmogus. Ten, toli toli, mėnulio šviesoje blykčiojo Karelino laivas. Jis pasvarstė, ką dabar veikia Globėjas – juk Siuzerenai, ko gero, niekada nemiega.

Aukštai dangaus kupolą perskrodė ugninė kometos ietis. Akimirką dar matėsi blyškus šviečiantis pėdsakas, tada išnyko, ir danguje vėl teliko žvaigždės. Žiaurus priminimas: ir po šimto metų Karelinas ves žmoniją į tik jam žinomą tikslą, bet jau po keturių mėnesių generalinis sekretorius bus kitas žmogus. Tai nei kiek neliūdino Stormgreno, bet priminė, jog, jei vis dėl to tikėjosi sužinoti, kas slėpėsi už to nepermatomo ekrano, jam liko visai mažai laiko.

Tik paskutinėmis dienomis jis drįso sau pripažinti, kad Siuzerenų paslaptingumas ėmė kamuoti ir jį. Iki šiol jo nekankino abejonės, jis tikėjo Karelinu ir tai saugojo nuo dvejonių. „Bet dabar, – karčiai pagalvojo Stormgrenas, – ir aš užsikrėčiau Laisvės lygos bacilomis“. Tiesa, visos tos šnekos apie žmonijos pavergimą – tik propaganda. Mažai kas tuo nuoširdžiai tikėjo ar tikrai troško senų dienų sugrįžimo. Žmonės įprato prie neįkyraus Karelino valdymo, tačiau ir jie vis labiau nekantravo pagaliau sužinoti, kas jiems vadovauja. Bet ar buvo galima juos dėl to kaltinti?

Laisvės lyga buvo didžiausia, bet ne vienintelė organizacija, besipriešinanti Karelinui, o sykiu ir su Siuzerenais bendradarbiavusiems žmonėms. Nepasitenkinimo priežastys ir veikimo būdai buvo patys įvairiausi: vienos grupės vadovavosi religiniais sumetimais, o kitas vedė nepilnavertiškumo jausmas. Jie jautėsi, ir pagrįstai, kaip išsilavinęs dvidešimto amžiaus indas britų valdomoje Indijoje. Ateiviai iš kosmoso atnešė Žemei taiką ir klestėjimą, bet niekas nežinojo, kokią kainą reikės už tai sumokėti. Istorija neguodė: net taikingiausi kontaktai tarp pernelyg skirtingo kultūrinio lygio žmonių neretai atnešdavo žūtį labiau atsilikusiems. Tautos, kaip ir žmonės, praranda savo stiprybę susidūrusios su iššūkiu, kurio negali įveikti. O Aukščiausiųjų valdovų, nors ir pasislėpusių už paslapties skraistės, pranašumas žmonijai buvo didžiausias iššūkis, su kokiu tik jai teko susidurti.

Kambaryje už sienos klaktelėjo teletaipas, išmesdamas kasvalandinę Centrinės naujienų agentūros suvestinę. Stormgrenas patraukė vidun, abejingai peržiūrinėdamas lapų krūvelę. Kitoje pasaulio pusėje Laisvės lyga pakišo agentūrai nelabai originalią antraštę. „AR ŽMOGŲ VALDO PABAISA“? – klausė laikraštis ir po to citavo: „Šiandien, kalbėdamas Madrase, Laisvės lygos Rytų skyriaus prezidentas dr. C. V. Krišnanas pasakė: „Siuzerenų elgesys paaiškinamas labai paprastai – jų išvaizda tokia svetima ir atgrasi žmonėms, kad jie nedrįsta mums pasirodyti. Siūlau Globėjui įrodyti, kad taip nėra“.

Stormgrenas pasišlykštėjęs metė lapą šalin. Net jei kaltinimas ir buvo teisingas, negi tai buvo svarbu? Ši mintis buvo sena, bet niekada jo nejaudino. Kad ir kokios keistos formos būtų gyvybė, vargu ar jis nebūtų galėjęs su ja susitaikyti ar net įžvelgti keisto sutvėrimo grožį. Ne kūnas svarbus, o protas. Jeigu tik pavyktų tuo įtikinti Kareliną, ko gero, Siuzerenai pakeistų savo politiką. Aišku, kad jie nėra tokie siaubūnai, kaip prasimano karikatūristai, kurių vaizduotės kūriniai užplūdo laikraščius iškart po Siuzerenų atvykimo.

Ir tik Stormgrenas žinojo, jog ne tik dėl savo įpėdinio trokšta perkirsti šį Gordijaus mazgą. Reikėjo sąžiningai prisipažinti, kad jį kamavo pats paprasčiausias smalsumas. Jis jau seniai pažinojo Kareliną kaip asmenybę ir nenurims, kol neišsiaiškins, kas tai per sutvėrimas.

Kai kitą rytą Stormgrenas įprastu laiku nepasirodė, Piteris van Rybergas nustebo ir šiek tiek susierzino. Nors generalinis sekretorius neretai kur nors užsukdavo su reikalais prieš pasirodydamas savo kabinete, jis būtinai paskambindavo ir perspėdavo. O dar, lyg tyčia, Stormgreno tą rytą laukė keli skubūs ir svarbūs pranešimai. Ieškodamas jo, van Rybergas apskambino pustuzinį departamentų ir piktai numojo ranka.

Vidurdienį jis rimtai susirūpino ir pasiuntė mašiną į Stormgreno namus. O po dešimties minučių pašoko išgąsdintas sirenos: Ruzvelto prospektu atlėkė policijos patrulis. Matyt, automobilyje buvo žurnalistų draugas, nes nespėjo jis sustoti, o radijas jau pranešė pasauliui, kad van Rybergas nebe padėjėjas, o visus įgaliojimus turintis Jungtinių Tautų Generalinis sekretorius.

Jeigu van Rybergas būtų turėjęs mažiau rūpesčių, tai su malonumu būtų išstudijavęs spaudos reakciją į Stormgreno išnykimą. Per praėjusį mėnesį laikraščiai pasidalijo į dvi stovyklas. Vakarų spauda iš esmės pritarė Karelino planui paversti Žemės žmones vieno pasaulio piliečiais. O Rytų šalyse plyksteldavo audringi, nors dažnai dirbtinai pakurstyti, nacionalistiniai išpuoliai. Kai kurios tenykštės valstybės buvo gavusios nepriklausomybę tik kiek mažiau nei prieš generaciją ir dabar jautė, kad iš jų apgaule atima iškovotas teises. Pasipylė atkaklūs ir tulžingi išpuoliai prieš Siuzerenus: iš pradžių laikraščiai buvo atsargūs, bet veikiai įsitikino, jog ir patys aštriausi įkandimai Karelinui lieka nenubausti. Ir spauda pranoko pati save.

Dauguma jos antpuolių, kad ir kokie buvo garsūs, neatspindėjo didžiosios daugumos žmonių nuomonės. Palei valstybių sienas, kurios greitai turėjo išnykti, buvo padvigubinta apsauga, bet kareiviai žvelgė vieni į kitus gan draugiškai. Politikai ir generolai galėjo triukšmauti ir siautėti, kaip tik jiems šovė į galvas, o tylintys ir laukiantys milijonai jautė, kad ilgas ir kruvinas žmonijos istorijos etapas ėjo į pabaigą, ir tam seniai buvo laikas.

Ir tokiu metu nežinia kur dingo Stormgrenas. Aistros kaip mat nurimo, kai tik pasaulis suvokė, jog prarado vienintelį žmogų, per kurį, siekdami savo keistų tikslų, Siuzerenai kalbėjosi su Žeme. Atrodė, kad spaudą ir radijo komentatorius ištiko tarsi paralyžius, tyloje teaidėjo Laisvės lygos balsas: ji karštai įtikinėjo, jog yra čia niekuo dėta.

Stormgrenas pabudo neperregimoje tamsoje. Kurį laiką jis buvo pernelyg mieguistas, kad dėl to nustebtų. O po to galva prašviesėjo, ir jis ūmai atsisėdo, ištiesdamas ranką prie jungiklio šalia lovos.

Tamsoje ranka įsirėmė į pliką šaltą akmeninę sieną. Stormgrenas iškart apmirė, jo protas ir kūnas sustingo, apstulbinti nežinios. Po to, beveik netikėdamas savo juslėmis, jis atsiklaupė lovoje ir ėmė atsargiai, pirštų galiukais čiupinėti šokiruojančiai nepažįstamą sieną.

Bet neilgai vargo – staiga kažkas klanktelėjo ir dalis tamsos išnyko. Silpnai apšviestame stačiakampyje šmėstelėjo kažkieno siluetas, ir čia pat durys užsitrenkė, vėl viską užgulė tamsa. Tai nutiko taip greitai, kad Stormgrenas nespėjo pamatyti, kur esąs.

Šiek tiek vėliau jį apakino ryškus elektrinio žibinto spindulys. Trumpai stabtelėjęs ant veido, jis slystelėjo žemyn, ant lovos, ir Stormgrenas pamatė, kad tai viso labo ant neobliuotų lentų numestas čiužinys.

Tamsoje pasigirdo švelnus puikiai angliškai kalbantis balsas, bet su akcentu, kurio Stormgrenas neįstengė išsyk atpažinti.

– O, ponas sekretorius. Džiaugiuosi, kad pabudote. Tikiuosi, *pakankamai* gerai jaučiatės?

Kažkas slypėjo paskutinėje frazėje, Stormgrenas tai pajuto, bet pikti klausimai taip ir nenusprūdo nuo jo lūpų. Jis apsidairė tamsoje, o tada ramiai paklausė:

– Kiek laiko buvau be sąmonės?

Pašnekovas sukikeno:

– Kelias dienas. Mums žadėjo, kad nebus žalingų pasekmių. Džiaugiuosi, kad nemelavo.

Kad išloštų laiko ir sykiu patikrintų savo jusles, Stormgrenas nuleido nuo lovos kojas. Jis tebevilkėjo pižamą, bet ji buvo suglamžyta ir, regis, labai purvina. Nuo judesio apsisuko galva, nelabai, bet pakankamai, kad suprastų, jog tikrai buvo panaudoti kažkokie narkotikai.

Jis atsisuko į šviesą:

– Kur aš? – aštriai paklausė. – Veinraitas apie tai žino?

– Jūs nesijaudinkite, – atsiliepė neįžvelgiamas šešėlis. – Kol kas apie tai nešnekėkime. Manau, kaip reikiant išalkote. Renkitės ir eime pietauti.

Žibinto šviesa perbėgo per kambarį, ir Stormgrenas pirmąsyk suvokė jo dydį. Iš esmės, tai net nebuvo kambarys, greičiau niša tarp plikų aptašyto akmens sienų. Jis suprato esąs po žeme ir, ko gero, labai giliai. Ir, jeigu kelias dienas buvo be sąmonės, per šį laiką jį galėjo nugabenti į bet kurią pasaulio dalį.

Žibinto šviesa apšvietė rūbų krūvelę ant lagamino.

– Jums teks išsiversti su šiais, – paaiškino balsas tamsoje. – Skalbimas čia – problematiškas dalykas, tad mes paėmėme porą jūsų kostiumų ir pustuzinį marškinių.

– Labai malonu iš jūsų pusės, – rimtai atsiliepė Stormgrenas.

– Atsiprašome, bet čia nėra baldų ir elektros. Kai kuriais aspektais ši vieta labai patogi, bet komforto mažoka.

– Kuo patogi? – paklausė Stormgrenas, rengdamasis marškinius. Įprastos medžiagos prisilietimas keistai ramino.

– Na... tiesiog patogi, – atsakė balsas. – Beje, mes tikriausiai kartu praleisime nemažai laiko, tad vadinkite mane Džo.

– Nepaisant jūsų kilmės? – atkirto Stormgrenas. – Juk jūs – lenkas, ar ne? Manau, kad sugebėčiau ištarti jūsų tikrąjį vardą. Vargu, ar jis sunkesnis nei daugelis suomiškų vardų.

Trumpam įsivyravo tyla, žibintas mirktelėjo.

– Ką gi, to ir reikėjo tikėtis, – nuolankiai pratarė Džo. – Matyt, jūs turite nemenką patirtį šioje srityje.

– Užimant tokias pareigas, kaip maniškės, tai – naudingas hobis. Man atrodo, kad jūs augote Jungtinėse Valstijose, bet iš Lenkijos išvažiavote ne anksčiau...

– Gerai, užteks, – pertraukė jį Džo. – Kaip matau, jūs jau apsirengęs, tad prašom.

Durys atsidarė, ir Stormgrenas išėjo, labai patenkintas savo maža pergale. Kai Džo praleisdamas jį pasitraukė į šalį, Stormgrenas pagalvojo: „Įdomu, ar jis ginkluotas? Ko gero, taip, ir, aišku, aplink yra ir jo draugai".

Koridorius buvo blausiai nušviestas tai šen tai ten kabančių žibalinių lempų, ir Stormgrenui pirmąsyk pavyko apžiūrėti Džo. Jam buvo maždaug penkiasdešimt metų ir jis, ko gero, svėrė gerokai per du šimtus svarų. Ir Džo, ir visi jo daiktai buvo milžiniški: pradedant dėmėta nežinia kokios armijos uniforma ir baigiant neregėto dydžio žiedu ant kairės rankos. Tokio sudėjimo žmogui, ko gero, ir ginklo nereikėjo. „Užtat nebus sunku jį surasti, kai tik ištrūksiu", – pagalvojo Stormgrenas. Bet jis veikiai paniuro, suvokęs, kad ir Džo tai puikiai supranta.

Šoninės sienos buvo vien akmeninės, tik vietomis sutvirtintos betonu. Stormgrenui buvo aišku, kad tai kokia nors apleista šachta – tikriausiai patikimesnio kalėjimo nerasi. Iki šiol mintis, jog jį pagrobė, kažkodėl nelabai jaudino Stormgreną. Jam atrodė, kad, kas benutiktų, Siuzerenai su visa savo neišmatuojama galia sugebės greitai jį rasti ir išlaisvinti. Bet dabar nebebuvo toks tikras. Juk jis čia jau kelias dienas, ir nieko nenutiko. Matyt, ir Karelino galia turėjo ribas – jeigu belaisvį iš tikrųjų laikė kokio nors žemyno gelmėse, gal Siuzerenai, nepaisant visų jų pasiekimų, buvo bejėgiai rasti jo pėdsakus.

Tuščioje pusiau tamsioje patalpoje prie stalo sėdėjo du vyrai. Jie smalsiai ir net pagarbiai sužiuro į Stormgreną. Vienas iš jų pastūmė link jo sumuštinių krūvą, ir Stormgrenas godžiai suleido dantis. Nors jis ir buvo alkanas kaip vilkas, jam būtų labiau patikę gauti skanesnius pietus, tačiau, ko gero, jo pagrobėjai valgė ne ką geriau.

Jis ir malšindamas kirminą vis žvilgčiojo į jį supančią trijulę. Be abejo, Džo buvo įspūdingiausias iš jų ir išsiskyrė ne tik ūgiu bei sudėjimu. Kiti aiškiai buvo jo padėjėjai, į akį nekrentančios išvaizdos, o iš kur jie, Stormgrenas vylėsi išsiaiškinti jiems prabilus.

Jam padavė vyno abejotino švarumo stiklinėje, ir Stormgrenas užgėrė paskutinį sumuštinio kąsnį. Dabar jautėsi labiau užtikrintas ir pasisuko į milžiną lenką:

– Taigi, – ramiai ištarė, – gal paaiškintumėte, ką visa tai reiškia ir ko jūs tikitės šitaip pasiekti?

Džo atsikosėjo.

– Noriu pasakyti vieną dalyką, – atsiliepė jis. – Veinraitas čia niekuo dėtas. Jis irgi buvo nustebintas.

Stormgrenas beveik ir laukė panašaus atsakymo, nors nusistebėjo, kodėl Džo taip lengvai patvirtino jo įtarimą. Jis seniai spėjo, kad Lygos viduje ar šalia jos veikė ekstremistai.

– O kaip jūs mane pagrobėte?

Stormgrenas nesitikėjo atsakymo, bet, jo nuostabai, jam noriai paaiškino, lyg tokio klausimo tik ir būtų laukę.

– Kaip kokiame Holivudo trileryje, – linksmai pareiškė Džo. – Mes nežinojome, ar Karelinas nuolat prižiūri jus, tad ėmėmės tam tikrų būtinų priemonių. Paleidome į kondicionierių migdomųjų dujų – tai nebuvo labai jau sudėtingas triukas. Po to pernešėme jus į mašiną – tai buvo dar paprasčiau. Ir, tiesą sakant, visa tai padarė ne mūsų žmonės. Mes tam pasamdėme... e-e... specialistus. Karelinas gali juos pagauti, ko gero, jau ir sučiupo, bet iš jų nieko nesužinos. Nuo jūsų namo nuvažiavo mašina ir greitai įnėrė į ilgą tunelį – toks yra mažiau nei už tūkstančio kilometrų nuo Niujorko. O po kurio laiko išnėrė kitame jo gale, ir joje buvo narkotikais apsvaigintas žmogus, kaip iš akies luptas Generalinis JTO sekretorius. Dar po kurio laiko iš priešingo tunelio galo išvažiavo didelis sunkvežimis su metalinėmis dėžėmis, pasuko į vieną aerouostą ir ten dėžes perkrovė į lėktuvą, reisas buvo pats legaliausias. Neabejokite, dėžių savininkai numirtų iš baimės, sužinoję, kam mums jų prireikė.

Na, o tuo metu pirmoji mašina suko ratus iki pat Kanados sienos. Gal Karelinas jau rado ją – nežinau, bet man ir nesvarbu. Kaip matote, tikiuosi, vertinate mano atvirumą, – mūsų planas buvo paremtas vienu dalyku. Mes tikime, kad Karelinas gali viską matyti ir girdėti, kas dedasi planetos paviršiuje, bet tikrai ne *po žeme*, nebent jis gali naudotis ne tik mokslu, bet ir magija. Tad jis nesužinos apie pakeitimą tunelyje, o jeigu ir sužinos, tai per vėlai. Aišku, mes rizikuojame, bet ėmėmės ir kai kurių papildomų atsargumo priemonių, apie kurias dabar nekalbėsime. Gal mums jų dar prireiks.

Džo taip mėgavosi savo pasakojimu, kad Stormgrenas sunkiai slėpė šypseną. Tačiau kartu jis kaip reikiant sunerimo. Pagrobėjai tikrai veikė sumaniai, labai tikėtina, kad jiems pavyko apgauti Kareliną. Stormgrenas net nežinojo, ar Siuzerenai nors kiek rūpinosi jo saugumu. Džo, regis, irgi nebuvo tuo tikras. Gal todėl ir buvo toks atviras – tikrino, kaip Stormgrenas sureaguos. Ką gi, kad ir kaip jam maudė paširdžius, reikėjo apsimesti ramiu, ir Stormgrenas su panieka ištarė:

– Jūs, kaip matau, tikri bukapročiai, jeigu manote, kad taip paprastai apgausite Siuzerenus. Ir ko jūs tuo tikitės pasiekti?

Džo pasiūlė jam cigaretę, bet Stormgrenas atsisakė, tada milžinas užsirūkė ir prisėdo ant stalo krašto. Pasigirdo pikta lemiantis traškesys, ir jis skubiai nušoko ant grindų.

– Negi neaišku, juk tai paprasta, – pradėjo jis. – Mes pamatėme, kad beviltiška aušinti burnas, tad teko veikti kitaip. Pogrindininkų buvo ir iki mūsų, ir, kad ir kokia didelė būtų Karelino galia, jam nebus taip paprasta susidoroti su mumis. Mes pradedame kovą už nepriklausomybę. Supraskite mane teisingai. Nebus jokios prievartos, bent jau iš pradžių, tačiau Siuzerenams, nori jie ar ne, reikalingi padėjėjai tarp žmonių, ir būtent jiems mes galime pridaryti daugybę nemalonumų.

„Ir pradėsite nuo manęs, – pagalvojo Stormgrenas. – Ko gero, Džo pasakoja toli gražu ne viską. Nejaugi pogrindininkai rimtai mano, kad Kareliną galima kaip nors paveikti gangsteriškais metodais? Tačiau gerai suorganizuotas pasipriešinimo judėjimas išties gali labai apsunkinti gyvenimą. Džo užčiuopė vienintelę pažeidžiamą Siuzerenų valdžios grandį. Juk visus jų pavedimus vykdo padėjėjai – žmonės. Jeigu juos taip įbaugintum, kad liautųsi klausę, visa sistema žlugtų. Nors gal ir ne, veikiausiai Karelinas greitai ras kokią išeitį“.

– Ir ką jūs ketinate su manimi daryti? – galop pasidomėjo Stormgrenas. – Kas aš – įkaitas?

– Nesijaudinkite, mes jumis pasirūpinsime. Po kelių dienų laukiame svečių, o kol kas pasistengsime, kad jūs nenuobodžiautumėte.

Jis pridūrė keletą žodžių savo kalba, ir vienas iš jo bendrininkų padėjo ant stalo neatplėštą kortų kaladę.

– Parūpinome specialiai jums, – paaiškino Džo. – Skaičiau „Times“, kad jūs gerai žaidžiate pokerį.

Jis ūmai prabilo labai rimtai, net susirūpinęs:

– Tikiuosi, jūsų piniginė netuščia? Mes nesusiprotėjome pasižiūrėti. Matote, mes nelabai galime imti čekius.

Stormgrenas apstulbęs išpūtė akis. Ir pagaliau suvokė visą situacijos komiškumą – visos pareigos, vargai ir rūpesčiai nusirito nuo jo pečių. Dabar tai – van Rybergo reikalas. Kad ir kas benutiktų, jis, Stormgrenas, nieko negalės padaryti, o dabar tie fantastiški pagrobėjai trokšta pažaisti su juo pokerį.

Jis ūmai atlošė galvą ir ėmė kvatotis – jis jau daug metų taip nesijuokė.

„Be abejo, Veinraitas nemelavo, – niūriai svarstė van Rybergas. – Gal jis ir nujautė, kas pagrobė Stormgreną, bet tiksliai nežinojo. Ir jis nepritarė pagrobimui“. Van Rybergas įtarė, kad pastaruoju metu Lygai priklausę ekstremistai visaip spaudė Veinraitą, kad pritartų aktyvesnei politikai. O dabar jie patys ėmėsi iniciatyvos.

„Nėra ko ginčytis – pagrobimas buvo puikiai paruoštas. Stormgreną galėjo paslėpti bet kuriame pasaulio krašte, ir vargu ar pavyks rasti jo pėdsakus. Bet vis vien reikėjo kažko imtis, ir kuo greičiau“, – nusprendė van Rybergas. Nors jis neretai laidė juokelius Karelino atžvilgiu, bet viduje baiminosi jo. Jam varė siaubą mintis, kad teks kreiptis tiesiai į Siuzereną, bet kitos išeities nebuvo.

Komunikacijos centras užėmė visą didžiulio pastato aukštą. Per visą salę tęsėsi teletaipų eilės – vieni tylėjo, kiti dalykiškai taukšėjo. Per juos nesibaigiančiu srautu plūdo statistiniai duomenys – gamybos apimtys, gyventojų skaičiai, išsamūs viso pasaulio ekonomikos duomenys. Tikriausiai ten aukštai, Karelino laive, buvo panaši patalpa, ir van Rybergas suvirpėjo, spėliodamas, kokios neregėtos pabaisos klaidžiojo po ją nuo aparato prie aparato, rinkdamos iš Žemės Siuzerenams siunčiamas ataskaitas.

Bet šiandien van Rybergo nedomino nei aparatai, nei jų kasdieniai reikalai. Jis nuėjo į nedidelį kabinetą, kur galėdavo patekti tik vienas

Stormgrenas. Jo įsakymu užraktas jau buvo išlaužtas, ir kabinete jo laukė Komunikacijos centro viršininkas.

– Tai standartinis teletaipas, – paaiškino jis van Rybergui. – Jo klaviatūra kaip paprastos rašomosios mašinėlės. Ir dar yra foto siųstuvas tam atvejui, jeigu reikia perduoti kokius nors vaizdus ar lenteles, bet jūs sakėte, kad jums dabar to nereikės.

Van Rybergas išsiblaškęs linktelėjo.

– Taip, ačiū. Galite eiti, – leido jis. – Ko gero, aš neilgai užtruksiu. Po to vėl užrakinkite kabinetą ir raktus atiduokite man.

Jis luktelėjo, kol centro viršininkas išėjo, ir atsisėdo prie aparato. Van Rybergas žinojo, kad šiuo ryšio būdu buvo naudojamasi retai: beveik visus klausimus Karelinas ir Stormgrenas aptardavo susitikę kartą per savaitę. Bet šis aparatas aiškiai buvo skirtas ypatingiems atvejams, ir galėjai tikėtis, kad tau nedelsiant atsakys.

Minutėlę padvejojęs van Rybergas ėmė nevikriai spuščioti klavišus, siųsdamas žinutę. Mašina tyliai sumurkė, tamsiame ekrane vienas po kito trumpam įsižiebdavo žodžiai. Baigęs jis atsilošė ir ėmė laukti atsakymo.

Nepraėjo ir minutė, o aparatas vėl užmurkė. Van Rybergui nepirmąsyk dingtelėjo, kad Globėjas niekada nemiega.

Atsakymas buvo trumpas ir neguodžiantis:

„JOKIŲ NURODYMŲ. VEIKITE SAVO NUOŽIŪRA. K.“.

Van Rybergas karčiai ir be mažiausio džiaugsmo suvokė, kokia atsakomybė užgriuvo jį.

Per tris dienas Stormgrenas spėjo nuodugniai išnagrinėti savo pagrobėjus. Tik Džo kažką reiškė, kiti du nebuvo verti dėmesio – smulkmė, atmatos, kurios neišvengiamai prilimpa prie bet kokio nelegalaus judėjimo. Lygos idealai jiems buvo tušti žodžiai, jiems rūpėjo tik kaip be ypatingo vargo užsitikrinti duonos kąsnį.

Džo atvejis buvo kur kas sudėtingesnis, nors kartais Stormgrenui priminė peraugusį kūdikį. Nesibaigiančias pokerio partijas vis nutraukdavo

audringi politiniai ginčai, ir veikiai Stormgrenui pasidarė aišku, kad milžinas lenkas niekada rimtai nesusimąstydavo, už ką kovoja. Jį valdė jausmai ir kraštutinis konservatizmas. Džo tėvynė pernelyg ilgai kovojo už nepriklausomybę, ir tai įspaudė jam neišnaikinamą žymę: jis vis dar gyveno praeitimi. Lenkas buvo savotiška margaspalvė iškasena – vienas iš tų, kuriems nereikia jokio normaliai sutvarkyto gyvenimo. Kai tokie žmonės išnyks, jeigu tai kada nors nutiks, pasaulis taps saugesnis, bet ir nuobodesnis.

Stormgrenas dabar neabejojo, kad Karelinui nepavyko jo rasti. Jis dar mėgino apgauti savo pagrobėjus, bet tuščiai. Aišku, kad jie laikė jį norėdami pažiūrėti, ar Karelinas įsikiš, o kadangi nieko nenutiko, jie galėjo veikti toliau.

Ir Stormgrenas nei kiek nenustebo, kai ketvirtą dieną po pagrobimo Džo perspėjo jį, kad lauktų svečių. Dar prieš tai jis pastebėjo, kad trijulė vis labiau nervinosi, ir suvokė, kad judėjimo vadovai įsitikino, jog kelias laisvas, ir pagaliau imsis jo.

Jie jau laukė prie išklerusio stalo, kai Džo atvedė Stormgreną ir pagarbiai atsitraukė, leisdamas jam praeiti. Stormgreną prajuokino, kad ant jo sargo šono pirmąsyk puikavosi visiems puikiai matomas didžiulis pistoletas. Jo parankiniai nesirodė, o ir pats Džo elgėsi kur kas kukliau nei paprastai. Stormgrenas iškart suprato, kad susidūrė su daug reikšmingesniais žmonėmis, ir prieš jį sėdinti grupė labai priminė kažkada matytą nuotrauką: Leninas ir jo bendražygiai pirmosiomis rusų revoliucijos dienomis. Jų buvo šešetas ir iš jų sklido ta pati proto jėga, geležinė valia ir nepalenkiamumas. Džo ir panašūs į jį nepavojingi: čia buvo tikrosios organizacijos smegenys.

Stormgrenas linktelėjęs priėjo prie vienintelės laisvos kėdės ir atsisėdo, stengdamasis atrodyti ramus. Jam priartėjus, tolimame stalo gale sėdėjęs nejaunas kresnas vyriškis palinko į priekį ir įrėmė į jį veriantį mėlynų akių žvilgsnį. Nuo jo Stormgrenui pasidarė nejauku ir jis, pats to nenorėdamas, prabilo pirmas:

– Manau, atėjote aptarti sąlygų. Kokios už mane norite išpirkos?

Jis pastebėjo, kad kažkas atokiau stenografuoja jo žodžius. Aplinka buvo kone dalykinė.

Lyderis atsiliepė su dainingu Velso akcentu:

– Galite sakyti ir taip, ponas generalini sekretoriau. Bet mums reikia ne pinigų, o žinių.

„Tai štai kas, – pagalvojo Stormgrenas. – Mane apklausinėja kaip karo belaisvį“.

– Jūs ir pats žinote, ko mes siekiame, – melodingai tęsė velsietis. – Jei norite, galite vadinti mūsų judėjimą pasipriešinimo judėjimu. Mes tikime, kad anksčiau ar vėliau Žemei teks kovoti už nepriklausomybę, bet suprantame, jog negalime kautis atvirai, lieka nepaklusnumas, sabotažas ir panašios priemonės. Mes jus pagrobėme iš dalies tam, kad parodytume Karelinui, jog esame gerai organizuoti ir veiksime ryžtingai, bet svarbiausia – dėl to, kad jūs vienintelis, iš kurio galima ką nors sužinoti apie Siuzerenus. Jūs – protingas žmogus, misteri Stormgrenai. Padėkite mums, ir mes grąžinsime jums laisvę.

– O ką jūs norite sužinoti? – atsargiai pasmalsavo Stormgrenas.

Atrodė, kad nuostabios pašnekovo akys skverbėsi į pačius slapčiausius sąmonės užkaborius: jis niekada gyvenime nebuvo regėjęs tokio žvilgsnio. Dainingas balsas atsiliepė:

– Ar jūs žinote, kas iš tikrųjų yra Siuzerenai?

Stormgrenas vos nešyptelėjo.

– Atleiskite, – tarė jis, – bet aš ne mažiau nei jūs norėčiau atskleisti šią paslaptį.

– Vadinasi, jūs sutinkate atsakyti į klausimus?

– Negaliu pažadėti. Bet gal ir atsakysiu.

Jis išgirdo, kaip su palengvėjimu atsikvėpė Džo, visi kambaryje sujudo, bet iškart apmirė laukdami.

– Mes maždaug įsivaizduojame, kaip jūs susitinkate su Karelinu, – tęsė lyderis. – Bet gal galite papasakoti išsamiau, nepraleisdamas ko nors svarbaus?

„Ką gi, prašymas gana nekaltas“, – nutarė Stormgrenas. Jis tai pasakojo jau daugybę sykių, ir tai atrodys kaip noras bendradarbiauti. Bet dabar turėjo reikalą su protingais, įžvalgiais žmonėmis – gal jie pastebės ką nors nauja. Ir jeigu jiems tai pavyks, tuo geriau, kad tik jie pasidalintų su juo. Kaip ten bebūtų, Karelinui tai niekaip nepakenks.

Stormgrenas pasirausė po kišenes, susirado pieštuką, seną voką ir ėmė aiškinti, sykiu greitai braižydamas planą.

– Jūs, aišku, žinote, kad reguliariai manęs atskrenda toks aparatas be matomo motoro ar kitokio variklio, nugabena prie Karelino laivo ir patenka į jį. Jūs, aišku, matėte, kaip *tai* vyksta teleskopiniuose filmuose? Durys, jeigu jas galima taip pavadinti, vėl atsidaro, ir aš įeinu į mažą kambarį, kuriame tėra stalas, kėdė ir teleekranas. Viskas atrodo maždaug taip.

Jis stumtelėjo voką senajam velsiečiui, bet keistos akys net nežvilgtelėjo į jį. Jos vis tebegręžė Stormgreną ir jam atrodė, kad kažkas pasikeitė jų gilumoje. Patalpą užgulė mirtina tyla, ir Stormgrenas išgirdo, kaip už jo stovėjęs Džo staiga užgniaužė kvapą.

Susirūpinęs ir nusivylęs Stormgrenas atsakė žvilgsniu lyderiui ir pagaliau susivokė. Sumišęs jis suglamžė voką į standų kamuoliuką ir sviedė ant grindų.

Dabar jis jau žinojo, kodėl jautėsi lyg nesavas nuo šių pilkų akių žvilgsnio. Prieš jį sėdintis žmogus buvo aklas.

Van Rybergas daugiau nebemėgino susisiekti su Karelinu. Daugeliu atvejų jo institucija dirbo kaip dirbusi – automatiškai siuntinėjo statistinius duomenis, pasaulio spaudos santraukas ir t. t.; Paryžiuje teisininkai vis dar grūmėsi dėl būsimosios Pasaulio konstitucijos, bet kol kas tai jo nelietė. Galutinį konstitucijos tekstą reikėjo pateikti Globėjui tik po kelių savaičių, – jei iki to laiko jis nebus paruoštas, Karelinas, be abejo, pasielgs kaip manys reikalinga.

Ir vis nebuvo jokių žinių iš Stormgreno.

Van Rybergas kalbėjo į diktofoną, kai staiga suskambo skubaus ryšio telefonas. Jis čiupo ragelį ir ėmė klausytis vis labiau nepatikliai, po to sviedė ragelį atgal ir puolė prie atviro lango. Toli apačioje, gatvėse, vis garsėjo nuostabos klyksmai, stojo mašinos.

Tai buvo tiesa: dangus tuščias – Karelino laivas, nepakeičiamas Siuzerenų valdžios simbolis, išnyko. Van Rybergas naršė akimis po dangų, kiek tik matė: laivo – nei pėdsako. Ir staiga – tamsa vidury giedros dienos. Iš šiau-

rės, žemai virš Niujorko dangoraižių stogų ėmė slinkti milžiniškas laivas, iš apačios panašus į juodą audros debesį. Van Rybergas nevalingai atšoko nuo lango. Jis visada žinojo, kad Siuzerenų laivai milžiniški, bet vienas dalykas, kai toks milžinas nejudriai kabo nepasiekiamame aukštyje, ir visai kas kita, kai tokia pabaisa pralekia tau virš galvos, lyg paties velnio vejamas debesis.

Prietemoje, tarsi per saulės užtemimą, van Rybergas stebėjo laivą, kol tas su savo siaubingu šešėliu dingo pietuose. Ir negirdėjo jokio garso, net šnaresio ore. Van Rybergas suvokė, kad, nežiūrint spėjamo artumo, iki laivo buvo ne mažiau kaip kilometras. O po to visas pastatas sudrebėjo nuo oro bangos smūgio ir kažkur triukšmingai ant grindų pabiro dūžtantys stiklai.

Už jo nugaros vienu metu suskambo visi telefonai, bet van Rybergas net nekrustelėjo. Jis tebestovėjo, atsirėmęs į palangę, ir vis žvelgė į pietus, apstulbintas šios neišmatuojamos jėgos.

Kol Stormgrenas kalbėjo, jo mintys išsyk dirbo dviem lygiais. Iš vienos pusės, jis bandė duoti atkirtį jį pagrobusiems žmonėms, iš kitos – vis vylėsi, kad jie padės atskleisti Karelino paslaptį. Tai buvo pavojingas žaidimas, bet, kaip bebūtų keista, teikė pasitenkinimo.

Daugiausiai klausinėjo aklas velsietis. Buvo tiesiog nuostabu, kaip šis guvus protas perrinkinėjo visas galimybes, tyrinėjo ir atmetinėjo visas teorijas, kurių Stormgrenas jau buvo seniai atsisakęs. Ir pagaliau velsietis atsiduseęs atsirėmė.

– Nieko iš to nebus, – nuolankiai tarė jis. – Mums reikia daugiau sužinoti, ir tai reiškia, kad turime ne svarstyti, o veikti.

Atrodė, jog nereginčios akys mąsliai žvelgia tiesiai į Stormgreną. Aklasis ėmė neramiai barbenti pirštais į stalą – Stormgrenas pirmąsyk pamatė jį abejojant. Po to jis ištarė:

– Man šiek tiek keista, pone Generalini Sekretoriau, kad jūs niekada nemėginote daugiau sužinoti apie Siuzerenus.

– O ką aš, jūsų manymu, galėjau padaryti? – šaltai paklausė Stormgrenas. – Aš juk sakiau, kad iš kambario, kuriame šnekuosi su Karelinu, yra tik vienas išėjimas, ir iš ten aš patenku tiesiai į Žemę.

– Bet jeigu sukurtume kokius nors prietaisus, – balsu svarstė aklasis, – kurie nors kiek galėtų mums padėti. Aš ne mokslininkas, bet mes apie tai pagalvosime. Jeigu jus paleisime, sutiksite mums padėti?

– Vieną kartą supraskite mane teisingai, – užsiplieskė Stormgrenas. – Karelinas siekia suvienyti žmoniją, ir aš nei piršto nepajudinsiu, kad padėčiau jo priešams. Aš nežinau, kokie jo galutiniai tikslai, bet tikiu, kad geri.

– Ir kokių turite įrodymų?

– *Visus* jo veiksmus nuo tos akimirkos, kai pasirodė jo laivai. Įvardykite bet ką, kas, gerai pagalvojus, neišėjo mums į naudą, – Stormgrenas patylėjo, perrinkdamas atmintyje praėjusius metus. Nusišypsojo. – Jeigu jums reikia įtikinamo Siuzerenams būdingo, kaip tai pavadinus, *geros valios* įrodymo, atsiminkite tą istoriją, kai jie uždraudė žiaurų elgesį su gyvūnais nepraėjus mėnesiui nuo jų atvykimo. Jeigu iš pradžių ir dvejojau dėl Karelino, tas draudimas išsklaidė visas abejones, nors man ir suteikė daugiau rūpesčių, nei kiti jo nurodymai.

„Ko gero, neperlenkiu lazdos," – pagalvojo Stormgrenas. Įvykis tikrai buvo neeilinis – pirmąsyk paaiškėjo, jog Siuzerenai nepakenčia žiaurumo. Tai ir dar aistra teisingumui bei tvarkai – štai, regis, buvo dominuojantys jų jausmai, kiek galėjai spręsti iš veiksmų.

Ir tai buvo vienintelis atvejis, kai Karelinas leido suprasti, kad jis įpykęs, bent jau tai buvo panašu į pyktį.

„Jeigu norite, galite žudyti vieni kitus, – skelbė jo žinutė, – tai – jūsų ir jūsų įstatymų reikalas. Bet jeigu jūs, ne maistui ir ne gindamiesi, žudysite gyvūnus, kurie gyvena kartu su jumis jūsų pasaulyje, jūs už tai atsakysite".

Iš pradžių niekas dorai nesuprato, kaip plačiai traktuoti šį draudimą ir kaip Karelinas privers jo laikytis. Bet nereikėjo ilgai laukti.

Plaza de Toros stadiono tribūnos buvo sausakimšos, kai prasidėjo matadorų ir jų padėjėjų paradas. Atrodė, kad viskas vyko kaip visada: ryški saulė akinanamai blizgėjo ant tradicinių kostiumų, žmonių minia sveikina savo numylėtinius – kaip buvo tūkstančius sykių. Bet kai kurie vis neramiai pašnairuodavo į dangų, į abejingą pabaisą, kabančią penkiasdešimties kilometrų aukštyje virš Madrido.

Po to pikadorai užėmė savo vietas, ir į areną garsiai šnopuodamas įsiveržė bulius. Saulės nušviesti liekni žirgai iš siaubo išpūtę šnerves ėmė suktis po raiteliais, o tie varė juos pasitikti priešo. Šmėstelėjo pirmoji ietis, įsmigo į taikinį, ir tada pasigirdo garsas, kokio iki tol niekas Žemėje nebuvo girdėjęs.

Tai buvo dešimties tūkstančių sužeistųjų skausmo klyksmas, bet kai tie dešimt tūkstančių atsitokėjo nuo sukrėtimo, jie ant savo kūnų nerado nei įbrėžimo. Bet su bulių kautynėmis buvo baigta, ir ne tik šįkart: visos koridos baigėsi visiems laikams – žinia greitai pasklido. Reikia paminėti ir tai, kaip buvo sukrėsti *aficionados*[4] – vos vienas iš dešimties pareikalavo grąžinti pinigus, o Londono „Daily Mirror" dar užbėrė druskos ant žaizdos, pasiūlydamas ispanams nuo tradicinio tautinio sporto pereiti prie kriketo.

– Gal jūs ir teisus, – tarė senasis velsietis. – Gal Siuzerenų siekiai kuo geriausi, matuojant jų masteliais, ir tie masteliai gal kartais sutampa su mūsiškiais. Bet vis tik jie – įsibrovėliai, mes jų nekvietėme, neprašėme mūsų pasaulyje viską apversti aukštyn kojomis ir sugriauti mūsų idealų, taip, idealų ir valstybių, už kurių nepriklausomybę kovojo ir kurias gynė daugybė kartų.

– Aš pats iš mažos šalies, kuriai taip pat teko kovoti už laisvę, bet palaikau Kareliną, – paprieštaravo Stormgrenas. – Jūs galite jį erzinti, gal per jus jis ne taip greitai pasieks savo tikslą, bet galutinis rezultatas vis vien dėl to nei kiek nepasikeis. Aš neabejoju, kad jūsų įsitikinimai kuo nuoširdžiausi, jūs bijote, kad Pasaulinėje valstybėje mažosios šalys praras savo tradicijas ir kultūrą – aš tai galiu suprasti. Bet dėl vieno jūs neteisūs – beviltiška kabintis į praeitį. Suverenių valstybių amžius ėjo į pabaigą dar iki Siuzerenų atvykimo. Jie tik pagreitino procesą, to suverenumo jau niekas nebeišgelbės, o ir niekam neverta mėginti.

Atsakymo Stormgrenas nesulaukė: priešais jį sėdintis žmogus nesukrutėjo ir nieko nepasakė. Sėdėjo nejudėdamas, pravertom lūpom, akys dabar ne tik nematė, bet buvo be jokios gyvybės. Ir kiti taip pat sustingo įtemptom, nenatūraliom pozom. Stormgrenas, dusdamas iš siaubo, atsistojo ir puolė prie durų. Ir staiga į tylą įsiveržė balsas:

---

[4] Sirgaliai (ispaniškai)

– Labai gerai pasakyta, Riki, ačiū. Dabar, manau, galime eiti.

Stormgrenas žaibiškai atsisuko ir įsižiūrėjo į pusiau tamsų koridorių. Čia, jo veido aukštyje, kabėjo mažas visiškai lygus rutulys – be abejo, Siuzerenų panaudotos paslaptingos jėgos šaltinis. Ir Storgmrenas išgirdo, – o gal jam tik pasivaideno, – tylų gaudesį, koks tingią saulėtą dieną sklinda iš avilio.

– Karelinai! Ačiū Dievui! Bet ką jūs jiems padarėte?

– Nesijaudinkite, jie gyvi ir sveiki. Jūs galite vadinti tai savotišku paralyžiumi, bet čia viskas daug sudėtingiau. Jų gyvybė dabar teka tūkstantį kartų lėčiau nei paprastai. Kai mes išeisime, jie net nesupras, kas atsitiko.

– Jūs taip juos ir paliksite, kol atvyks policija?

– Ne. Turiu geresnį planą. Aš juos paleisiu.

Stormgrenas net nustebo, pajutęs, kaip jam palengvėjo. Jis atsisveikindamas nužvelgė mažą kambarį ir sustingusius žmones. Džo stovėjo ant vienos kojos, beprasmiškai stebeilydamasis į niekur. Stormgrenas ūmai nusijuokė ir panaršė po kišenes.

– Ačiū už svetingumą, Džo, – tarė jis. – Manau, kai ką paliksiu tau atsiminimui.

Jis pasirausė popieriaus skiautėse, skaičiuodamas savo praloštus pinigus. Po to ant gana švaraus lapelio tvarkingai parašė:

Manheteno bankui.

Prašau išmokėti Džo šimtą trisdešimt penkis dolerius ir penkiasdešimt centų (135.50).

R. Stormgrenas.

Kai jis dėjo raštelį greta lenko, pasigirdo Karelino balsas:

– *Ką* jūs, tiesą sakant, darote?

– Stormgrenų giminėje įprasta grąžinti skolas. Anie du sukčiaudavo, bet Džo žaisdavo sąžiningai. Bent jau nei karto nepagavau jo sukčiaujant.

Pasakė ir patraukė prie durų, linksmas, nerūpestingas, atjaunėjęs mažiausiai keturiasdešimčia metų. Metalinis rutuliukas nuskrido į šalį, pra-

leisdamas jį. Matyt, tai buvo kažkoks robotas – dabar aišku, kaip Karelinui pavyko rasti jį po nežinia kokio storumo akmens skliautais.

– Eikite tiesiai šimtą metrų, – pasigirdo iš rutulio Karelino balsas. – Po to pasukite į kairę ir tada duosiu tolesnius nurodymus.

Stormgrenas nekantriai nužingsniavo pirmyn ir suprato, kad nebūtina skubėti. Rutulys liko kabėti už nugaros koridoriuje, – matyt, jis dengė jo atsitraukimą.

Po minutės Stormgrenas pasiekė kitą tokį pat rutulį, kuris laukė jo ties koridoriaus išsišakojimu.

– Reikės paeiti dar pusę kilometro, – tarė rutulys. – Laikykitės kairės, kol vėl susitiksime.

Kol pasiekė išėjimą, Stormgrenas praėjo pro šešis rutulius. Iš pradžių jis spėliojo, kad gal robotas kaip nors įsigudrina jį aplenkti, o po to suvokė, jog, matyt, prietaisai buvo išdėstyti grandine ir per ją ėjo ryšys iki pat šachtos apačios. Prie išėjimo į paviršių lyg neįtikėtina skulptūra buvo sustingę keli sargybiniai, prižiūrimi dar vieno iš visur esančių rutulių. O kiek atokiau, ant kalvelės, gulėjo tas pats skraidymo aparatas, kuris nugabendavo Stormgreną pas Kareliną.

Jis kiek pastovėjo, markstydamasis nuo saulės. Po to aplinkui pamatė surūdijusius, sulūžusius šachtos mechanizmus, už kurių žemyn šlaitu leidosi apleista geležinkelio atšaka. Už kelių kilometrų, palei kalno pakraštį, tįso tankus miškas, o dar toliau blykčiojo didelis ežeras. Regis, jis buvo kažkur Pietų Amerikoje, nors ir negalėjo paaiškinti, kodėl taip spėjo.

Ropšdamasis į skraidantį aparatą, Stormgrenas skubriai nužvelgė šachtos žiotis ir šalia sustingusius žmones. Tada durys užsivėrė už jo ir Stormgrenas su palengvėjimo atodūsiu atsilošė pažįstamame krėsle.

Jam ne iš karto pavyko tiek atgauti kvapą, kad iš sielos gilumos įstengtų išstumti trumpą:

– Na?

– Apgailestauju, kad negalėjau jūsų išlaisvinti anksčiau. Bet juk suprantate, kad buvo svarbu sulaukti, kol čia susirinks visi vadovai.

– Tai jūs... – paspringo Stormgrenas. – Jūs ką, visą laiką žinojote, kur aš? Jei būčiau pamanęs...

– Neskubėkite, – atsiliepė Karelinas, – leiskite man bent jau baigti.

– Puiku, aš klausau, – niūriai tarė Stormgrenas.

Jis ėmė įtarti, kad buvo viso labo masalas gudragalviškuose spąstuose.

– Prieš kurį laiką aš paleidau paskui jus šį... gal geriausia būtų šitą prietaisą pavadinti „pėdsekiu“, – ėmė aiškinti Karelinas. – Jūsų buvę draugai visai teisingai manė, jog negaliu sekti paskui jus po žeme, tačiau aš sugebėjau eiti jų pėdsakais iki pat šachtos. Tas apsikeitimas tunelyje buvo gudrus sumanymas, bet apgaulė išaiškėjo, kai pirmoji mašina liovėsi atsakinėjusi į signalus, ir aš veikiai jus radau. O po to reikėjo sulaukti tinkamo momento. Aš žinojau, kad, kai tik jie nutars, jog pamečiau jus, atvyks čionai, ir aš iškart visus juos pagausiu.

– Bet juk jūs juos paleidžiate!

– Iki šiol, – tarė Karelinas, – aš negalėjau išsiaiškinti, kas iš dviejų milijardų Žemės gyventojų yra tikrieji pogrindžio vadovai. Dabar, kai juos žinau, galiu kontroliuoti kiekvieną jų žingsnį visoje Žemėje ir, jeigu reikės, stebėti jų veiksmus iki mažiausių smulkmenų. Kad ir ko jie imtųsi, jie tuo pačiu išduos likusius. Jų rankos surištos, ir jie tai žino. Jūsų išnykimas jiems liks paslaptis, lyg būtumėte išgaravęs jų akyse.

Ir mažytėje kabinoje pasigirdo garsus juokas.

– Tam tikra prasme, istorija išėjo juokinga, bet jos tikslas labai rimtas. Man kelia rūpesčių ne šios organizacijos nariai, bet tai, kaip viskas paveiks kitur veikiančių pogrindinių grupių moralę.

Stormgrenas tylėjo. Jam ne visai patiko tai, ką išgirdo, bet Karelino mintis buvo aiški, ir buvusio belaisvio pyktis kiek atlėgo.

– Gaila, kad tai nutiko, kai man liko vos kelios savaitės iki atsistatydinimo, – galop tarė jis, – bet turėsiu pasirūpinti savo namų apsauga. Kitąsyk gali pagrobti Piterį. Beje, kaip jis be manęs tvarkosi?

– Paskutinę savaitę atidžiai jį stebėjau ir tyčia niekaip jam nepadėjau. Apskritai, jis neblogai laikėsi, bet toks žmogus negali jūsų pakeisti.

– Tuo geriau jam, – vis dar ne be apmaudo pastebėjo Stormgrenas. – Beje, o jūs negavote kokio atsakymo, jums vis dar neleidžiama mums pasirodyti? Dabar aš įsitikinęs, jog tai – galingiausias mūsų priešų ginklas. Man vėl ir vėl teigia: „Mes tol netikėsime Siuzerenais, kol jų nepamatysime“.

Karelinas atsiduso.

– Ne. Kol kas negavau jokių naujienų. Bet žinau, kad man atsakys.

Stormgrenas daugiau nebespaudė. Anksčiau būtų nenurimęs, bet dabar jo mintyse pirmąsyk ėmė formuotis tam tikras planas. Atmintyje iškilo jį klausinėjusio žmogaus žodžiai. Gal tikrai galima sukurti kokius nors prietaisus...

To, ką atsisakė padaryti kitų spaudžiamas, tikriausiai pamėgins imtis savo valia.

4

Dar prieš keletą dienų Stormgrenas tiesiog būtų nepatikėjęs, kad gali apie tai rimtai galvoti. Tas nevykęs melodramatiškas pagrobimas, kuris atsiminus buvo panašus į trečiarūšę televizijos dramą, kaip reikiant stumtelėjo mintis nauja kryptimi. Pirmąsyk per visą savo gyvenimą Stormgrenas patyrė tiesioginę prievartą – tai buvo labai nepanašu į žodines grumtynes konferencijų salėse. Gal veiksmo troškimas lyg koks virusas pateko į kraują, o gal jis tiesiog pernelyg greitai vaikėja?

Dar Stormgreną stūmė ir deginantis smalsumas, be to, jis buvo nieko prieš atsilyginti už tai, kad jį išnaudojo. Dabar buvo visiškai aišku: Karelinas pasinaudojo juo kaip masalu, kad ir vadovaudamasis kuo geriausiais siekiais, bet Stormgrenas vis vien nebuvo linkęs taip lengvai atleisti Siuzerenams.

Pjeras Diuvalis nei kiek nenustebo, kai Stormgrenas, iš anksto neįspėjęs, užėjo į jo kabinetą. Jie buvo seni draugai, ir neatrodė keista, kad Generalinis sekretorius neretai aplankydavo Mokslinių tyrimų biuro vadovą. Karelinui šis vizitas taip pat nesukels įtarimo, jeigu Globėjas ar jo pavaldiniai nukreips čia savo prietaisų akis.

Iš pradžių draugai pasišnekėjo apie reikalus ir apsikeitė politiniais gandais, tada Stormgrenas ne visai užtikrintai, prabilo apie tai, dėl ko atėjo. Svečiui šnekant, senasis prancūzas klausėsi, atsirėmęs į kėdės atlošą, o jo antakiai vis kilo po milimetrą, kol galop kone susiliejo su ant kaktos krentančia plaukų sruoga. Atrodė, kad jis sykį ar du norėjo kažką pasakyti, bet susilaikė.

Kai Stormgrenas baigė, mokslininkas nervingai apsižvalgė po kambarį.

– O jūs nemanote, kad jis mūsų klausosi? – paklausė jis.

– Netikiu, kad gali. Kaip jis sakė, jis turi pėdsekį mano apsaugai. Bet tas įrenginys neveikia po žeme, todėl aš ir atėjau čia, į jūsų požemį. Berods, tai slėptuvė nuo visų radiacijos rūšių, ar ne? Karelinas – ne burtininkas. Jis žino, kur aš, bet tik tiek.

– Tikiuosi, kad jūs teisus. Ir dar – jeigu jis sužinos, ką jūs norite padaryti, argi tai nepavojinga? O jis, greičiausiai, sužinos.

– Aš surizikuosiu. Be to, mes su juo neblogai vienas kitą suprantame.

Keletą minučių fizikas žaidė su pieštuku, žvelgdamas į niekur.

– Uždavinukas ne iš lengvųjų. Man tai patinka, – paprastai tarė jis, po to pasilenkė prie kažkokios dėžės ir ištraukė didžiulį bloknotą, Stormgrenui niekada neteko regėti tokio milžiniško.

– Štai taip, – Diuvalis ėmė įnirtingai braižyti popieriuje, margindamas jį kažkokiais stenografiniais ženklais, matyti, jo paties sugalvotais. – Man reikia viską tiksliai žinoti. Papasakokite viską, ką žinote apie kambarį, kuriame jūs kalbatės su Karelinu. Nepamirškite nei vienos smulkmenos, net jei ji jums ir neatrodo verta dėmesio.

– Nėra ko daug pasakoti. Sienos metalinės, kambarys maždaug aštuonių kvadratinių metrų, aukštis – keturi metrai. Ekranas – maždaug metras su metru, iškart po juo – stalas, bus geriau, jeigu nupiešiu.

Stormgrenas greitai brūkštelėjo gerai pažįstamo kambario brėžinį, stumtelėjo per stalą Diuvaliui ir suvirpėjo, atsiminęs, kad visai neseniai darė tą patį. Kas nutiko aklam velsiečiui ir jo draugams, kaip jie sureagavo į jo netikėtą išnykimą?

Prancūzas studijavo jo piešinį suraukęs kaktą.

– Ir tai viskas, ką jūs galite man pasakyti?

– Taip

Diuvalis piktai prunkštelėjo.

– O apšvietimas? Jūs ką, sėdite tamsoje? O kokia ten ventiliacija, apšildymas...

Stormgrenas šyptelėjo: Diuvalis, kaip visada, jei tik kas – ir plyksteli.

– Visos lubos šviečiančios, o oras, kaip suprantu, patenka pro tas pačias groteles, kaip ir garsas. Pro kur išeina – nežinau, gal kartas nuo karto keičiasi traukos kryptis, bet to nepastebėjau. Nemačiau ir jokios šildymo įrangos, bet kambaryje visada normali temperatūra.

– Kitaip tariant, matyt, sušąla vandens garai, bet ne anglies dioksidas.

Stormgrenas nusprendė, jog turi šyptelti dėl seno, visiems žinomo pokšto.

– Manau, kad viską pasakiau, – užbaigė jis. – O jei kalbėtume apie aparatą, kuris mane nugabena į Karelino laivą, jis toks pat niekuo neypatingas, kaip ir lifto kabina. Išskyrus tai, kad jame yra sofa ir stalas.

Jie kelias minutes tylėjo, kol fizikas margino savo bloknotą mažyčiais ženkliukais. Stormgrenas, sekdamas jo judesius, stebėjosi, kodėl šis nuostabaus proto žmogus, su kuriuo jis nei iš tolo negalėjo lygintis, taip ir nepaliko ženklaus pėdsako mokslo pasaulyje. Jis atsiminė piktus ir vargu ar teisingus vieno savo draugo iš JAV Valstybės departamento žodžius: „Prancūzai teikia geriausius pasaulyje antrarūšius darbuotojus". Diuvalis – vienas iš pavyzdžių, kad šiuose žodžiuose buvo dalis tiesos.

Fizikas patenkintas linktelėjo pats sau ir pasilenkė prie Stormgreno, nusitaikęs į jį pieštuku:

– Riki, o kodėl jūs manote, kad tas Karelino televizorius, kaip jį vadinate, iš tiesų televizorius, o ne tik jo regimybė? – paklausė jis.

– Niekada neabejojau: ekranas atrodo lygiai toks pat. Kas dar tai gali būti?

– Kai sakote, kad *atrodo* kaip televizorius, turite omenyje, kad kaip mūsų televizoriai?

– Aišku.

– Būtent tai man ir yra įtartina. Abejoju, ar Siuzerenai naudojasi tokia grubia technika, kaip mūsų, greičiausiai pas juos vaizdas atsiranda tiesiog ore. O ir kam Karelinui televizorius? Paprastumas – visada geriausias sprendimas. Argi ne panašiau į tiesą, kad tas jūsų teleekranas – *viso labo poliarizuotas stiklas*?

Stormgrenas taip įtūžo ant savęs, kad porą minučių neįstengė nieko atsakyti, tik rausėsi atmintyje. Iš pat pradžių jis nei karto nesuabejojo Ka-

relino žodžiais, bet, gerai pagalvojus, argi Globėjas kada nors sakė, kad naudojasi televizoriumi? Stormgrenas kitaip ir nemanė, jį paprasčiausiai apmovė, sužaidę natūralia žmogaus mąstysena. Taip, jeigu tik Diuvalio spėjimas *buvo* teisingas. Bet jis vėl skuba su išvadomis, juk kol kas niekas nieko neįrodė.

– Jeigu jūs teisus, – tarė jis, – man tereikia išmušti stiklą...

– Jau tie mokslo profanai! Jūs ką, tikitės, kad tokį stiklą galima įveikti be sprogmenų? Ir jeigu jums pasisektų, manote, kad Karelinas tikrai kvėpuoja tokiu pat oru, kaip ir mes? Tai šauniai abu pasijusite, jeigu jis mėgaujasi chloro atmosfera.

Stormgrenas pasijuto kvailiu. Galėjo ir pats susiprotėti.

– Gerai, tai *ką* jūs siūlote? – apmaudžiai paklausė.

– Man reikia viską apgalvoti. Visų pirma, reikia išsiaiškinti, ar teisinga mano teorija ir ar negalima kaip nors sužinoti, kas ten per stiklas. Liepsiu kam nors iš saviškių tuo užsiimti. Beje, kai lankotės pas Siuzereną, ko gero, imate su savimi portfelį? Ar tik ne tą, kurį dabar turite?

– Taip.

– Tikriausiai jis pakankamo dydžio. Nereikėtų patraukti dėmesio, jeigu jį pakeisime, ypač jei Karelinas įprato prie jo.

– O ką aš turėsiu padaryti? – paklausė Stormgrenas. – Įnešti slaptą rentgeno aparatą?

Fizikas nusiviepė.

– Kol kas nežinau, bet ką nors sugalvosime. Pranešiu po poros savaičių.

Jis nusijuokė:

– O žinote, ką man visa tai primena?

– Aišku, – akimoju atsiliepė Stormgrenas. – Vokiečių okupacijos metus, kai jūs gamindavote pogrindžiui radijo imtuvus.

Diuvalis neįstengė nuslėpti nusivylimo.

– Taip, regis, aš *minėjau* sykį ar du. Bet štai ką dar noriu pasakyti...

– Taip?

– Jeigu jus pagaus, *aš* nežinojau, kad jums reikėjo tokio prietaiso.

– Ir tai sakote jūs, kuris kažkada tiek triukšmavo, kad mokslininkas atsako visuomenei už savo išradimus? Tikrai, Pjerai, man dėl jūsų gėda!

✧ ✧ ✧

Stormgrenas padėjo ant stalo aplankalą mašinėle rašytų lapų ir su palengvėjimu atsiduso:

– Ačiū Dievui, pagaliau *tai* sutvarkyta, – iškvėpė jis. – Keista, kai pagalvoji, kad šiuose keliuose šimtuose puslapių sudėta žmonijos ateitis. Pasaulinė valstybė! Nemaniau, kad tai pamatysiu!

Jis sukišo popierius į portfelį – tas stovėjo užpakaline dalimi į tamsų ekraną ne toliau kaip už dešimties centimetrų nuo jo. Kartas nuo karto, Stormgrenui nepastebint, jo pirštai savaime perbėgdavo per portfelio sagtis, bet slaptąjį mygtuką jis spustels paskutinę minutę, susitikimui baigiantis. Nors Diuvalis galvą guldė, kad Karelinas nieko nepastebės, bet maža kas gali nutikti.

– Tiesa, jūs sakėte, kad turite man naujieną, – tęsė Stormgrenas, sunkiai nuslėpdamas susijaudinimą. – Tai dėl...

– Taip, – pavirtino Karelinas. – Man prieš kelias valandas pranešė sprendimą.

„Ką tai reiškia, – nusistebėjo Stormgrenas. – Juk negali Globėjas bendrauti su savo tolima planeta, kai juos skiria nežinia kiek šviesmečių. O gal, kaip skelbė van Rybergo teorija, jis viso labo tik konsultavosi su didžiuliu kompiuteriu, sugebančiu apskaičiuoti, kokios gali būti bet kokio politinio žingsnio pasekmės".

– Nemanau, – tęsė Karelinas, – kad Laisvės lyga ir jos kompanionai bus labai patenkinti, bet gal tai nors kiek sumažins įtampą. Beje, to nereikia įrašinėti.

Jūs man dažnai kartojate, Riki, jog, kad ir kaip mes atrodytume, žmonija greitai pripras prie bet kokios mūsų išvaizdos. Tai tik parodo, kokia menka jūsų vaizduotė. Jūs gal ir greitai apsiprastumėte, bet nepamirškite, kad dauguma žmonių dar nepakankamai išsilavinę, ir prireiks dešimtmečių išgyvendinti jų prietarams.

Neabejokite, mes kai ką išmanome apie žmogaus psichologiją. Mes puikiai įsivaizduojame, kas bus, jei pasirodysime jūsų pasauliui dabartiniame jo vystymosi etape. Nesileisiu į detales, net su jumis, tad patikėkite

mano žodžiu. Bet štai ką tvirtai pažadame, ir tegul tai bus šiokia tokia satisfakcija: po penkiasdešimties metų – po dviejų generacijų – *mes išlipsime iš savo laivų, ir žmonija pagaliau pamatys mus tokius, kokie esame.*

Stormgrenas kiek patylėjo, apsiprasdamas su tuo, ką išgirdo. Karelino žodžiai neatnešė jam palengvėjimo, kaip būtų buvę anksčiau. Tiesa, dalinė sėkmė jį užklupo kiek netikėtai, ir akimirką ankstesnis ryžtas susvyravo. Atėjus laikui, tiesa paaiškės, tad jo planas nebereikalingas ir gal net pavojingas. Jeigu jis ryšis, tai tik iš egoizmo, nes jam nelemta nugyventi dar pusšimčio metų.

Matyt, pastebėjęs jo pasimetimą Karelinas pridūrė:

– Apgailestauju, jeigu jus nuvyliau, bet nors už artimiausios ateities politines problemas jums nebereikės atsakyti. Gal jums ir atrodo, kad mes be reikalo baiminamės, bet patikėkite – mes seniai pastebėjome, kad bet koks kitas kelias pavojingas.

Stormgrenas sunkiai kvėpuodamas palinko priekin.

– Tad žmonės jus kažkada *jau* matė?

– Aš to nesakiau, – akimoju paprieštaravo Karelinas. – *Jūsų* planeta – ne vienintelė, už kurią mes atsakome.

Bet Stormgrenu nebuvo taip paprasta atsikratyti.

– Mes turime daug legendų apie kažkada į Žemę iš dangaus nusileidusius ateivius.

– Žinau, skaičiau Senosios istorijos instituto ataskaitą. Iš jos atrodo, kad jūsų planeta – Visatos sankryža.

– O gal buvo ateiviai, apie kuriuos jūs nežinote? – nepasidavė Stormgrenas. – Juk galėjo taip nutikti, net jeigu jūs ir stebite mus jau tūkstančius metų, o tai, mano galva, mažai tikėtina.

– Aš irgi taip manau, – atsiliepė Karelinas. Jo nerūpestingas atsakymas nieko nereiškė.

Tą akimirką Stormgrenas ryžosi.

– Karelinai, – atžariai tarė jis. – Aš parengsiu pranešimo tekstą ir perduosiu jums patvirtinti. Bet pasilieku sau teisę ir toliau prie jūsų kabinėtis, o jeigu rasiu kokią galimybę, viską padarysiu, kad tik išsiaiškinčiau jūsų paslaptį.

– Aš tuo visai neabejoju, – pasigirdo pašaipus Globėjo atsakymas.

– Ir neprieštaraujate?

– Nei kiek, bet tik proto ribose: nenaudokite atominio ginklo, nuodingų dujų ir bet ko, kas galėtų paveikti mūsų draugystę.

Stormgrenas susirūpino, ar Karelinas neatspėjo, ir kiek daug jis nujautė. Už Globėjo paerzinimo jis pajuto supratimą, o gal, kas žino, netgi padrąsinimą.

– Džiaugiuosi tai girdėdamas, – tarė jis, iš paskutiniųjų stengdamasis, kad jo balsas nesuvirpėtų. Jis atsistojo, sykiu pakeldamas ir portfelį. Pirštas nuslydo užsegimu.

– Aš iškart parengsiu pranešimą, – pakartojo jis, – ir šiandien pat perduosiu jums teletaipu.

Kalbėdamas jis spustelėjo slaptą mygtuką ir suprato, jog be reikalo baiminosi. Karelino juslės nebuvo jautresnės už žmogaus. Aišku, Globėjas nieko nepastebėjo, nes kai atsisveikino ir ištarė žodį raktą, kuris atidarydavo duris, jo balsas skambėjo taip, kaip ir visada.

Bet Stormgrenas pasijuto akylaus apsauginio žvilgsnio lydimu vagišiumi, išeinančiu iš parduotuvės, ir lengviau atsiduso, kai siena užsivėrė už jo, nepalikdama jokio durų pėdsako.

– Sutinku, – pripažino van Rybergas, – kad kai kurios mano teorijos buvo nelabai vykusios. Bet vis tik, ką jūs dabar pasakysite?

– O jums būtina žinoti? – atsiduso Stormgrenas.

Piteris tarsi nepastebėjo atodūsio.

– Iš esmės, tai ne mano idėja, – kukliai prisipažino jis. – Aš ją užtikau viename apsakyme. Įsivaizduokime, kad Siuzerenai apsimeta, jog jie visai neturi ko slėpti.

– Skamba labai sudėtingai, – tarė Stormgrenas, bet jame prabudo smalsumas.

– Štai ką aš turiu omenyje, – karštai tęsė van Rybergas. – *Aš* manau, kad, fizine prasme, jie – žmonės, kaip ir mes. Jie supranta, kad mes galime pakęsti, jeigu mus valdo kažkokie įsivaizduojami sutvėrimai – na, visai

svetimi, kitokie ir toli lenkiantys mus savo protu. Bet žmonija, tokia, kokia ji yra, nepaklus į save panašiems.

– Labai išradinga, kaip ir visos jūsų teorijos, – atsiliepė Stormgrenas. – Būtų neblogai, jeigu numeruotumėte savo opusus, kaip kompozitoriai savo kūrinius, man būtų lengviau orientuotis. Šįkart galima paprieštarauti... – bet tada pranešė apie lankytoją, ir įėjo Aleksandras Veinraitas.

Stormgrenas pagalvojo, kokios mintys jį valdo. Ir dar – ar Veinraitas kaip nors susijęs su jį pagrobusiais žmonėmis? Bet tuojau pat suabejojo, nes tikėjo, jog Veinraitas nuoširdžiai pasisakė prieš prievartą. Jo judėjimui priklausę ekstremistai diskreditavo save ir dar negreitai primins apie save.

Laisvės lygos vadovas įdėmiai išklausė jam perskaitytą pranešimo projektą. Stormgrenas vylėsi, kad Veinraitas įvertins šį dėmesio ženklą – jam šią idėją pasiūlė Karelinas. Visi kiti žmonės tik po dvylikos valandų sužinos jų anūkams duotą pažadą.

– Penkiasdešimt metų, – susimąstęs pratarė Veinraitas. – Ilgai laukti.

– Žmonijai – gal, bet ne Karelinui, – atsiliepė Stormgrenas. Tik dabar jis pradėjo suprasti, kaip subtiliai apskaičiavo Siuzerenai. Jų galva, toks sprendimas suteikė jiems reikalingą atokvėpį ir sykiu išmušė pagrindą iš po Laisvės lygos kojų. Jie nesitikėjo, kad Lyga kapituliuos, bet jos pozicijos bus kur kas silpnesnės. Aišku, tai suprato ir Veinraitas.

– Po penkiasdešimties metų viskas bus pražudyta, – karčiai tarė jis. – Tarp gyvųjų nebeliks atsimenančių laisvę, žmonija praras savo protėvių palikimą.

„Žodžiai, tušti žodžiai, – pagalvojo Stormgrenas. – Žodžiai, už kuriuos žmonės kovėsi ir mirė, bet už kuriuos daugiau niekada nesikaus ir nemirs. Ir nuo to pasaulis taps tik geresnis“.

„Kiek dar rūpesčių pridarys Laisvės lyga per ateinančius metus“, – pagalvojo Stormgrenas, žvelgdamas į išeinančio Veinraito nugarą. Ir pasiguodė, kad tai bus jo įpėdinio galvos skausmas.

Yra problemų, kurias gali išspręsti tik laikas. Piktadarius galima sunaikinti, bet nieko nepadarysi geriems žmonėms, kurie užsispyrę laikosi savo paklydimų.

✧ ✧ ✧

– Štai jūsų portfelis, visai kaip naujas, – tarė Diuvalis.

– Ačiū, – atsiliepė Stormgrenas, vis vien atidžiai apžiūrinėdamas portfelį. – Gal dabar paaiškinsite, kas čia yra kas ir ką mes toliau darysime.

Fizikas, regis, buvo labiau susirūpinęs savo mintimis.

– Vieno negaliu suprasti, – pratarė jis, – kaip mes taip lengvai išsisukome. Jeigu aš būčiau Karelino vie...

– Bet nesate. Nesiblaškykite. Jūs *ką nors* radote?

– Ak, jau šitie karšti, nekantrūs šiaurinės rasės atstovai! – atsiduso Diuvalis. – Mes sukonstravome kažką panašaus į mažo galingumo radarą. Be aukšto dažnio radijo bangų, jis dar skleidžia ir kraštutines infraraudonąsias, kurių, ko gero, neįstengia matyti nei vienas gyvas sutvėrimas.

– O kodėl jūs tuo tikras? – pasmalsavo Stormgrenas, jis pats nesitikėjo, kad susidomės techniniu uždaviniu.

– Na, mes negalime būti *visiškai* tikri, – nenoriai pripažino Diuvalis. – Bet Karelinas jus mato įprastoje šviesoje, ar ne? Vadinasi, jo akys panašios į mūsiškes ir reaguoja į panašias šviesos bangas. Kaip ten bebūtų, aparatas suveikė. Mes įsitikinome, kad už to jūsų ekrano *yra* didelis kambarys. Ekrano storis maždaug trys centimetrai, o už jo esanti patalpa ne mažesnė nei dešimties metrų ilgio. Mums nepavyko išskirti aido nuo tolimosios sienos, bet to buvo sunku tikėtis esant tokiam mažam galingumui, kokiam mes ryžomės. Vis tik štai *ką* mes gavome.

Jis mestelėjo Stormgrenui fotopopieriaus lapą, kuriuo ėjo vieniša vingiuota linija. Vienoje vietoje ji šoktelėjo, lyg būtų užkliuvusi už dantuko, kaip nutinka per nedidelį žemės drebėjimą.

– Matote šį išlenkimą?

– Matau, o kas tai?

– Viso labo Karelinas.

– Viešpatie! Jūs tuo tikras?

– Nesunku susiprotėti. Jis sėdi ar stovi, ar kas žino, kaip jis ten įsitaisęs kitoje ekrano pusėje, maždaug už dviejų metrų. Jei aparato skiriamoji geba būtų kiek didesnė, mes galėtume apskaičiuoti jo dydį.

Stormgrenas sumišęs apžiūrinėjo silpną popieriuje nubrėžto pėdsako linkį. Iki tol nebuvo jokio įrodymo, kad Karelinas – materialus sutvėrimas. Ir dabar įrodymas buvo viso labo šalutinis, bet Stormgrenas juo nei akimirkos nesuabejojo.

– Mums dar reikėjo apskaičiuoti, kaip šis ekranas praleidžia šviesą, – tarė Diuvalis. – Manau, kad tai mums gana tiksliai pavyko, jei ir apsirikome kokiu dešimtadaliu, tai jau nesvarbu. Jūs, aišku, suprantate, kad nėra tokio poliarizuoto stiklo, kuris viena kryptimi visai nepraleistų šviesos. Visa esmė – kaip išdėstyti šviesos šaltiniai. Karelinas sėdi užtemdytame kambaryje, o jūs apšviestas, tik tiek, – džiugiai sukikeno Diuvalis. – Ką gi, mes tai pakeisime!

Lyg fokusininkas, iš niekur ištraukiantis baltų triušiukų vadą, jis įkišo ranką į stalo stalčių ir ištraukė kažką panašaus į padidintą žibintuvėlį. Įrenginio galas buvo staigiai išplatintas ir todėl jis priminė senovinę muškietą.

Diuvalis išsiviepė.

– Jis ne toks pavojingas, kaip atrodo. Jums tereikia prispausti žiotis prie ekrano ir spustelti gaiduką. Lygiai dešimčiai sekundžių įsižiebs stiprus prožektorius, per tiek laiko jūs spėsite juo apšviesti tą kambarį ir gerai jį apžiūrėti. Visa šviesa pereis per ekraną ir puikiai nušvies jūsų dražužį.

– O Karelinui tai nepakenks?

– Ne, jei jūs kilstelėsite spindulį iš apačios aukštyn. Tada jo akys suspės apsiprasti – manau, kad jo refleksai tokie pat, kaip ir mūsų, ir mums nereikia, kad jis apaktų.

Stormgrenas neryžtingai nužvelgė ginklą, sverdamas jį rankoje. Paskutinėmis savaitėmis jį kankino sąžinė. Karelinas visada su juo elgėsi draugiškai, ir dabar, kai jų susitikimai ėjo į pabaigą, visai nesinorėjo kuo nors sugadinti gerų jų santykių. Bet juk jis sąžiningai perspėjo Globėją, ir ko gero, jei Karelinas galėtų pats spręsti, seniai būtų pasirodęs žmonėms. Dabar nuspręsta už jį: kai pasibaigs jų paskutinis pokalbis, Stormgrenas pažvelgs Karelinui į veidą.

Jeigu tik Karelinas turi veidą.

✧ ✧ ✧

Iš pradžių Stormgrenas jautėsi lyg nesavame kailyje, bet greitai nusiramino. Beveik visą laiką kalbėjo Karelinas, lyg nėrinius pindamas savo kalbą iš išmintingų ir vaizdingų išsireiškimų, kaip jis kartais darydavo. Kažkada Stormgrenui tai atrodė pats nuostabiausias ir, aišku, netikėčiausias Karelino talentas. Dabar šis iškalbingumas nebekėlė stebuklo įspūdžio, nes jis jau žinojo: kaip ir beveik visi Globėjo sugebėjimai, tai ne koks retas talentas, o tik nepaprasto proto vaisius.

Kai Karelinas sulėtindavo savo minčių skriejimą iki žmogaus kalbos greičio, jam užtekdavo laiko bet kokioms stilistinėms vingrybėms.

– Nei jums, nei jūsų įpėdiniams nereikia pernelyg jaudintis dėl Laisvės lygos, net kai ji atsitokės iš ją apėmusio nusivylimo. Jau mėnuo, kai ji tylesnė už tyliausią, ir nors dar atsigaus, artimiausiais metais nekels grėsmės. Išties, visada reikia vertinti informaciją apie tai, ką daro priešininkas, o Lyga – ypač naudinga organizacija. Jeigu ji kada nors turės finansinių sunkumų, man tikriausiai reikės skirti jai lėšų.

Stormgrenas dažnai nesuprasdavo, kada Karelinas kalba rimtai, o kada juokauja. Jis stengėsi atrodyti ramus ir klausėsi.

– Labai greitai Lyga neteks dar vieno preteksto puldinėjimams. Iki šiol skambėjo nemažai priekaištų, gan vaikiškų, tam ypatingam vaidmeniui, kurį vaidinote paskutiniaisiais metais. Mano administravimo pradžioje tokia situacija teikė man daug naudos, bet dabar, kai jūsų pasaulis eina mano nustatytu keliu, galima atsisakyti šio tarpininkavimo. Ateityje aš nebepalaikysiu tokio tiesioginio ryšio su Žeme, ir JTO Generalinio sekretoriaus pareigos, tam tikra prasme, atgaus ankstesnę formą.

Per artimiausius penkiasdešimt metų dar bus daug krizių, bet ir jos praeis. Jūsų ateities bruožai pakankamai aiškūs, ir išauš diena, kai pasimirš visos dabartinės problemos – net ir žinant, kokia ilga žmonijos atmintis.

Paskutinieji žodžiai nuskambėjo taip keistai, taip reikšmingai, kad Stormgrenas staiga pašiurpo. Jo manymu, Karelinas niekada atsitiktiniai nesuklysdavo: atrodė, kad jo neapdairūs žodžiai būdavo apskaičiuoti su mikroskopiniu tikslumu. Bet nebuvo kada uždavinėti klausimų, kurie greičiausiai liks neatsakyti, ir Globėjas vėl pakeitė temą:

– Jūs dažnai klausdavote manęs apie mūsų ilgalaikius planus, – tęsė jis. – Aišku, Pasaulinės valstybės sukūrimas – tik pirmas žingsnis. Jūs dar pamatysite jos atsiradimą, bet permainos vyks taip nežymiai, kad mažai kas jas pastebės. Po to vyks laipsniškas konsolidacijos procesas, ir žmonija bus pasirengusi mus sutikti. Ir tada ateis mūsų pažadėta diena. Man gaila, kad tada jūsų nebebus.

Stormgrenas žvelgė nemirkčiodamas, bet jo žvilgsnis klaidžiojo toli už tamsaus ekrano. Jis žvelgė į ateitį, įsivaizduodamas dieną, kurios nepamatys, kai didžiuliai Siuzerenų laivai pagaliau nusileis ant Žemės ir atsivers laukiančiam pasauliui.

– Tą dieną, – kalbėjo Karelinas, – žmonės patirs tai, ko kitaip nei šoku nepavadinsi. Bet jie greitai atsigaus nuo sukrėtimo: tuo metu jų psichika jau bus stabilesnė, nei buvo jų senelių. Mes tapsime įprasta, neatsiejama jų egzistavimo dalimi, ir, kai jie susitiks su mumis, mes jiems nepasirodysime tokie... keisti... kaip atrodytume jums.

Dar niekada Karelinas taip nesvarstė balsu, bet Stormgrenas nenustebo. Jis visada buvo įsitikinęs, kad nutuokia tik apie kai kuriuos Globėjo asmenybės bruožus: tikrasis Karelinas tebebuvo nežinomas žmogui, o gal ir neįveikiamas žmogiškajam suvokimui. Ir jau nebe pirmą kartą Stormgreną apėmė jausmas, kad iš esmės Kareliną domina visai kas kita, o Žemės valdymui jis skiria tik mažą savo minčių dalį – taip lengvai šachmatininkas, žaidimo trijuose išmatavimuose čempionas, žaistų šaškėmis.

– O kas bus vėliau? – tyliai paklausė Stormgrenas.

– *Tada* mums prasidės tikrasis darbas.

– Aš dažnai spėliojau, koks jis. Įvesti mūsų pasaulyje tvarką, padaryti žmones kultūringesniais ir labiau išsiauklėjusiais – tai tik priemonė, o jūs, aišku, turite kažkokį tikslą. Gal kada nors mes išskrisime į kosmosą ir net sugebėsime padėti jums jūsų darbuose?

– Tam tikra prasme, tikriausiai taip, – atsiliepė Karelinas, ir šiame atsakyme taip aiškiai nuskambėjo nesuprantamas liūdesys, kad Stormgrenui keistai suspaudė širdį.

– Na, o jeigu jūsų eksperimentas su žmonija nepavyks? Mums taip pasitaikydavo, kai susidurdavome su primityviomis tautomis. Ko gero, ir jums ne visada pasiseka?

– Taip, – Karelinas atsiliepė taip tyliai, kad Stormgrenas vos išgirdo. – Ir mums ne viskas pasiseka.

– Ir ką jūs tada darote?

– Laukiame... o tada vėl mėginame.

Trumpa tyla tęsėsi kokias penkias sekundes. Ir, kai Karelinas vėl prabilo, jo žodžiai Stormgreną užklupo taip netikėtai, kad jis akimirką nesugebėjo sureaguoti.

– Sudie, Riki!

Karelinas apgavo jį... gal jau vėlu. Stormgrenas sustingo, bet tik sekundės daliai. Ir iškart greitai, mikliai, – ne veltui treniravosi, – ištraukė žibintą ir prispaudė prie stiklo.

Pušys leidosi beveik iki pat vandens, palei ežerą tebuvo likusi tik neplati, kelių metrų, žole apaugusi kranto juostelė. Kas vakarą, kai būdavo pakankamai šilta, Stormgrenas, nepaisydamas savo devyniasdešimties metų amžiaus, išeidavo pasivaikščioti po pakrantę iki prieplaukos, žiūrėdavo, kaip ant vandens gęsta saulėlydžio atšvaitai ir grįždavo namo anksčiau, nei iš miško išnerdavo šaltas nakties vėjas. Šis paprastas ritualas teikė tikrą pasitenkinimą, ir jis jo neatsisakys, kol turės jėgų.

Toli vakaruose kažkas išniro danguje ir ėmė greitai ir žemai skrieti virš vandens. Šiuose kraštuose lėktuvai nedažnai pasirodydavo, išskyrus ašigalį kertančias keleivinių lėktuvų linijas – šie tikriausiai ir dieną, ir naktį kas valandą praskrisdavo dideliame aukštyje. Bet jų nepastebėsi, nebent retkarčiais stratosferos mėlynėje nutįsdavo pėdsakas – balta garų juostelė. O čia buvo mažas malūnsparnis ir aiškiai traukė čia, pas jį. Stormgrenas nužvelgė pakrantę ir įsitikino, kad nepavyks pasprukti. Tada gūžtelėjo pečiais ir atsisėdo ant medinio suoliuko prieplaukos gale.

Reporteris buvo toks neįprastai pagarbus, kad Stormgrenas net nustebo. Jis beveik pamiršo, kad buvo ne tik seniausias iš valstybės veikėjų, bet net ir už savo tėvynės sienų beveik legendinė asmenybė.

– Misteri Stormgrenai, – pradėjo nekviestas svečias. – Man nepatogu jus trukdyti, bet gal sutiksite pakomentuoti kai ką, ką mes ką tik sužinojome apie Siuzerenus?

Stormgrenas kiek suraukė antakius. Ir praėjus tiek metų jis vis dar pritarė Karelino nemeilei šiam žodžiui.

– Nemanau, kad galiu dar ką nors svarbaus pridurti prie to, kas buvo parašyta anksčiau, – tarė jis.

Reporteris žvelgė į jį keistai vertinančiu žvilgsniu.

– O man regis, kad galite. Ką tik į paviršių iškilo keista istorija. Regis, beveik prieš trisdešimt metų vienas Mokslinių tyrimų biuro darbuotojas padarė jums kažkokį ypatingą prietaisą. Tikiuosi, turite ką apie tai papasakoti?

Stormgrenas patylėjo, mintimis grįždamas į praeitį. Jis nenustebo, kad paslaptis buvo atskleista. Atvirkščiai, buvo nuostabu, kad ji taip ilgai liko nežinoma.

Jis pakilo ir nuėjo per prieplauką prie kranto, o reporteris sekė iš paskos, atsilikęs keliais žingsniais.

– Šis gandas iš dalies tiesingas, – pratarė jis. – Kai paskutinį kartą lankiausi Karelino laive, su savimi turėjau prietaisą, kuriuo pasinaudojęs tikėjausi pamatyti Globėją. Sumanymas buvo nelabai protingas, bet man tada tebuvo šešiasdešimt metų, – jis tyliai nusijuokė, o po to tęsė. – Jums nevertėjo dėl šios istorijos skristi tokį kelią. Fokusas nepavyko.

– Jūs nieko nepamatėte?

– Visiškai nieko. Bijau, kad jums teks palaukti... bet, galų gale, liko tik dvidešimt metų.

Liko dvidešimt metų. Taip, Karelinas buvo teisus. Tada pasaulis bus pasiruošęs, ne taip, kaip prieš trisdešimt metų, kai jis taip pat pamelavo Diuvaliui.

Karelinas tikėjo juo, ir Stormgrenas neišdavė jo pasitikėjimo. Jis buvo tikras, kad Globėjas iš pat pradžių žinojo jo sumanymą, viską numatė ir iki paskutinės sekundės viską apskaičiavo.

Antraip negi milžiniškas krėslas būtų buvęs jau tuščias, kai jį apšvietė šviesos ratas! Išsigandęs, kad pavėlavo, Stormgrenas akimoju ėmė vedžioti spindulį. Kai jis pastebėjo metalines duris, dukart aukštesnes nei žmogus, jos jau užsidarinėjo – greitai, labai greitai, bet vis tik nepakankamai.

Taip, Karelinas pasitikėjo juo, nenorėjo, kad savo amžiaus saulėlydyje kankintųsi dėl mįslės, kurios niekada negalės išspręsti. Karelinas nesiryžo atvirai pažeisti nežinomų už jį aukštesnių jėgų (ar *jie* priklauso tai pačiai rasei?) draudimo, bet padarė viską, ką galėjo. Jie nebūtų įstengę įrodyti, kad tai buvo tiesioginis nepaklusnumas. Stormgrenas žinojo, kad tuo pačiu Karelinas įrodė, jog iš tiesų yra prie jo prisirišęs. Gal tai prilygo tik žmogaus prisirišimui prie ištikimo ir protingo šuns, bet šis jausmas buvo nuoširdus, ir savo gyvenime Stormgrenui ne taip jau dažnai teko patirti didesnį malonumą.

„Ne viskas pasiseka ir mums".

„Taip, Karelinas buvo teisus – ir ar tik ne tu patyrei nesėkmę žmonijos priešaušryje? Kokia žiauri turėjo būti ta nesėkmė, – mąstė Stormgrenas, – jei jos perkūniškas aidas nusirito per amžius, gąsdindamas visas dar iš vaikystės neišaugusios žmonijos tautas. Ir ar jūs įstengsite per pusamžį įveikti visų pasaulio mitų ir legendų galią"?

Bet Stormgrenas žinojo, jog antrosios nesėkmės nebus. Kai abi rasės vėl susitiks, Siuzerenai jau bus užkariavę žmonijos draugystę bei pasitikėjimą, ir to nesugriaus net sukrėtimas, patirtas susidūrus su žinoma išvaizda. Toliau jie eis greta, ir nežinoma tragedija, kuri, matyt, apnuodijo praeitį, visam laikui pasimes priešistorinių laikų miglose.

Ir Stormgrenas tikėjosi, kad, kai Karelinas vėl galės nusileisti ant žemės, jis kada nors apsilankys čia, šiaurės miškuose, ir pastovės prie pirmojo žmogaus, tapusio jo draugu, kapo.

11

AUKSO AMŽIUS

5

„Štai ta diena"! – skelbė radijas šimtais kalbų.

„Štai ta diena"! – skelbė tūkstančių laikraščių antraštės. „Štai ta diena"! – kartojo sau operatoriai, tikrindami ir pertikrindami savo kameras, ratu apsupę platų lauką, kur greitai turėjo nusileisti Karelino laivas.

Danguje buvo likęs tik vienas laivas – virš Niujorko. Tik dabar pasaulis sužinojo, kad virš kitų miestų jokių laivų niekada ir nebuvo. Išvakarėse milžiniškas Siuzerenų laivynas virto niekuo, ištirpo lyg rūkas nukritus ryto rasai.

Krovininiai laivai, kurie zujo pirmyn atgal, gabendami į Žemę krovinius iš kosmoso, buvo kuo tikriausi, o sidabriniai debesys, ilgai, visą žmogaus amžių, nejudriai kaboję virš beveik visų sostinių, pasirodė buvę iliuzinė apgaulė. Niekas neįstengė suprasti, kaip tai nutiko, tačiau, regis, visi jie buvo tik Karelino laivo atspindžiai. Bet tik ne miražas, juk ir radarai apsigaudavo, ir dar buvo likę gyvų liudininkų, kurie prisiekinėjo savo ausimis girdėję, su kokiu triukšmu ir švilpesiu šis oro laivynas perskrodė dangų virš Žemės.

Bet tai jau nebeturėjo reikšmės, tebuvo svarbu, kad Karelinas nemanė, jog būtina demonstruoti savo jėgą. Jis atsisakė psichologinio ginklo.

– Laivas pajudėjo! – žinia akimoju apskriejo visą pasaulį. – Jis juda į vakarus!

Lėtai, ne greičiau kaip tūkstančio kilometrų per valandą greičiu, laivas leidosi iš praretėjusių stratosferos aukštumų į plačią laukymę antrajam susitikimui su Žeme jos istorijoje. Jis nusileido ir klusniai apmirė prieš ne-

kantraujančias kameras, ir tik nedaugelis iš tūkstančių žiūrovų sausakimšoje minioje matė viską, ką daugybė milijonų regėjo per televizorius namuose.

Atrodė, žemė sudrebės, prasiskirs, neatlaikiusi neįtikėtino svorio, bet laivą vis dar laikė nežinoma jėga, kuri skraidino jį tarp žvaigždžių. Laivas nusileido švelniai kaip krintanti snaigė.

Dvidešimties metrų aukštyje virš žemės išlinkusi laivo siena sumirguliavo ir sublykčiojo: lygiame švytinčiame paviršiuje atsivėrė dideli vartai. Pro juos nieko nesimatė – net ir visa reginčios kameros nieko neužtiko. Viduje buvo tamsu lyg oloje.

Plyšyje pasirodė platus švytintis trapas ir ėmė užtikrintai leistis žemyn. Jis priminė vientisą metalinę juostą su turėklais šonuose. Nebuvo jokių laiptelių, tik lygus nuolydis, lyg kalnelio sportinėms rogėms, atrodė, įprastu būdu juo nei nusileisi, nei pakilsi.

Visas pasaulis negalėjo atplėšti akių nuo tamsių vartų, už kurių vis nesimatė jokio judesio. Ir tada iš kažkokio paslėpto garsiakalbio nuaidėjo nors ir retai girdėtas, bet neužmirštamas Karelino balsas. Niekas nesitikėjo išgirsti ko nors panašaus.

– Apačioje prie trapo yra vaikų. Aš norėčiau, kad du iš jų pakiltų čionai ir susipažintų su manimi.

Kurį laiką buvo tylu. Po to iš minios išbėgo berniukas ir mergaitė ir, nei kiek nesivaržydami, pasileido prie trapo, pasiruošę įžengti į laivą ir į istoriją. Jiems iš paskos metėsi ir kiti, bet juos sulaikė iš laivo sklindantis Karelino juokas:

– Užteks dviejų.

Apsvaigę nuo būsimo nuostabaus nuotykio tie du vaikai, šešiamečiai, ne vyresni, užšoko ant metalinės čiuožyklos. Ir tada nutiko pirmasis stebuklas.

Linksmai mojuodami miniai ir susirūpinusiems tėvams, kurie tikriausiai po laiko atsiminė legendą apie žiurkiagaudį, vaikai greitai kilo stačiu šlaitu. Bet jie nežengė nei žingsnio, ir veikiai tapo akivaizdu, kad jie stovi ne vertikaliai, o tiesiu kampu į keistą trapą. Šis turėjo savo nuo žemės traukos nepriklausomą jėgą. Džiaugdamiesi stebuklu ir nesuprasdami, kas juos kelia, vaikai dingo laivo gilumoje.

Dvidešimt sekundžių visas pasaulis buvo praradęs žadą, nors vėliau niekas netikėjo, kad tyla tęsėsi taip trumpai. O tada didelių vartų tamsa tarsi priartėjo, ir į saulės šviesą žengė Karelinas. Ant jo kairės rankos sėdėjo berniukas, ant dešinės – mergaitė. Jie buvo taip įsitraukę į žaidimą su Karelino sparnais, kad net nežiūrėjo žemyn į minią.

Taip, Siuzerenai buvo subtilūs psichologai, per ilgus metus jie sumaniai parengė žmoniją šiai dienai, ir tik labai mažai kas nualpo.

Nebuvo jokios klaidos. Viskas buvo savo vietose – odiniai sparnai, trumpi rageliai, uodega su aštriu galu. Iš nežinomos praeities išniro pati baisiausia legenda. Bet štai ji stovi šypsodamasi, kupina didingumo, saulės šviesoje spindinčiu didžiuliu kūnu, ant rankų laikydama patikliai prisiglaudusius žmonių vaikus.

6

Penkiasdešimt metų – pakankamas laiko tarpas neatpažįstamai pakeisti planetai ir jos gyventojams. Tam tereikia visuomenės įstatymų išmanymo, aiškaus tikslo ir galios.

Siuzerenai visa tai turėjo. Nors jų galutinis tikslas tebebuvo paslaptis, bet žinios ir galia buvo akivaizdūs.

Ši galia turėjo įvairių formų, ir žmonės, kurių likimus Siuzerenai dabar valdė, težinojo vos kelias. Kiekvienas matė, kokia jėga slypėjo dideliuose laivuose. Bet už šios visiems akivaizdžios snaudžiančios galios glūdėjo ir kitas, kur kas subtilesnis ginklas.

– Nėra neišsprendžiamų uždavinių, – kažkada Karelinas pasakė Stormgrenui, – tik reikia teisingai panaudoti valdžią.

– Skamba gana ciniškai, – suabejojo Stormgrenas. – Pernelyg primena išsireiškimą „kas stiprus, tas ir teisus“. Mūsų praeityje tie, kurie griebdavosi jėgos, nieko neįstengdavo išspręsti.

– Visa esmė ta, kad jėgą reikia naudoti *teisingai*. Jūs niekada neturėjote nei tikros jėgos, nei žinių, kurios reikalingos jai panaudoti. Be to, bet kurio uždavinio galima imtis išmintingai arba be jokio supratimo.

Pavyzdžiui, įsivaizduokime, kad viena iš jūsų valstybių, vadovaujama kokio fanatiko, pamėgins sukilti prieš mane. Neefektyviausia būtų atsakyti į panašią grėsmę kelių milijardų arklių jėgų atomine bomba. Jeigu aš pasinaudočiau pakankamu bombų kiekiu, uždavinys būtų išspręstas iškart ir visiems laikams. Bet, kaip jau sakiau, išspręstas nevykusiai, net jeigu sprendimas ir neturėtų kitų trūkumų.

– O kaip išspręsti efektyviai?

– Tam energijos reikės maždaug tiek pat, kiek reikia nedideliam radijo siųstuvui, ir panašiai tiek pat sugebėjimų, kiek užtektų jam valdyti. Svarbu ne *kiek panaudosi* energijos, o kaip. Ar ilgai, jūsų manymu, Hitleris būtų buvęs Vokietijos diktatoriumi, jeigu jį kiekviename žingsnyje būtų persekiojęs kažką atkakliai į ausį šnibždantis balsas? Arba jeigu dieną naktį ausyse skambėtų viena ir ta pati nata, nustelbdama visus kitus garsus ir neleisdama užmigti? Sutikite, nieko žiauraus. Bet pagalvojus – taip pat neįveikiama kaip ir tričio bomba.

– Suprantu, – ištarė Stormgrenas. – Ir nebūtų kur pasislėpti?

– Nėra tokios vietos, kur labai panorėjęs negalėčiau pasiųsti savo... e... aparatų. Todėl man ir nereikia imtis griežtų priemonių tvarkai palaikyti.

Taigi, paaiškėjo, kad Siuzerenų laivai tebuvo simboliai, ir dabar visas pasaulis sužinojo, jog tik vienas iš jų nebuvo vaiduoklis. Tačiau vien savo buvimu šie vaiduokliai pakeitė Žemės istoriją. O dabar jų užduotis buvo baigta, ir atsiminimas apie tai, ką jie padarė, liks amžiams.

Karelinas apskaičiavo tiksliai. Nelauktas siaubas ir pasišlykštėjimas greitai pasimiršo, nors daugelis tų, kurie išdidžiai laikė save nei kiek neprietaringais, taip niekada ir nesiryžo akis į akį susitikti su Siuzerenais. Čia buvo kažkas keista, ko nepaaiškinsi nei protu, nei logika. Viduramžių žmonės tikėjo velniu ir jo bijojo. Bet dabar jau buvo dvidešimt pirmas amžius, tad negi vis dar egzistavo kažkokia rasinė atmintis?

Aišku, visi ir taip suprato, kad tarp Siuzerenų ar jiems giminingų sutvėrimų ir žmonijos kažkada, gilioje senovėje, įvyko žiaurus mūšis. Ko gero, jie susidūrė be galo tolimoje praeityje, nes kova nepaliko jokių pėdsakų rašytinėje istorijoje. Tai buvo dar viena mįslė, ir Karelinas nei kiek nepadėjo jos išspręsti.

Nors Siuzerenai ir pasirodydavo žmonėms, jie retai palikdavo vienintelį savo laivą. Gal jiems Žemėje buvo nepatogu dėl jų dydžio ir sparnų, o gal jų gimtajame pasaulyje traukos jėga buvo kur kas mažesnė. Ir jie visada dėvėdavo kažkokius diržus su sudėtingais mechanizmais – manyta, kad dėl jų Siuzerenai valdė savo svorį ir bendravo tarpusavyje. Jie sunkiai pakęsdavo ryškią saulę ir tik kelias sekundes ištverdavo šviesoje. Kai jiems ilgiau tekdavo likti po atviru dangumi, Siuzerenai užsidėdavo tamsius akinius, su kuriais atrodydavo keistai. Nors atrodė, kad jie gali kvėpuoti Žemės oru, jie nešiodavosi mažus cilindrus ir kartais atsigaivindavo kažkokių dujų gurkšneliu.

Galbūt vengimą bendrauti galėjai paaiškinti grynai fizinėmis priežastimis. Mažai kas iš žmonių susitikdavo su Siuzerenais, ir galėjai tik spėlioti, kiek jų iš tikrųjų buvo Karelino laive. Žmonės niekada nematė daugiau nei penkių iš jų vienoje vietoje, bet milžiniškame laive galėjo tilpti šimtai ar net tūkstančiai.

Daugeliu atvejų Siuzerenų pasirodymas žmonėms atnešė daugiau naujų klausimų nei atsakymų. Vis dar nežinota, iš kur jie, daugybę spėlionių sukėlė jų biologinė kilmė. Į daugelį klausimų jie atsakinėjo noriai, bet kai kuriais atvejais tebesielgė paslaptingai. Tačiau tai jaudino tik mokslininkus. Eilinis žmogus, net jei ir nesiveržė bendrauti su Siuzerenais, buvo jiems dėkingas už viską, ką padarė pasauliui.

Vertinant visų praėjusių amžių masteliais, tai buvo utopija. Neliko nemokšiškumo, ligų, skurdo ir baimės. Atsiminimai apie karą nyko praeityje, kaip auštant blanksta košmaras: veikiai tarp gyvųjų nebeliks nei vieno, kuris būtų jį išgyvenęs.

Visa žmonių energija buvo nukreipta konstruktyviai tikslais, ir pasaulio veidas pasikeitė. Tai, beveik pažodžiui, buvo naujas pasaulis. Didmiesčiai, kuriais tenkinosi ankstesnės kartos, tapo nebereikalingi ir juos arba perstatė, arba paliko ir pavertė muziejais, kai jie nustojo nors kokia prasme būti naudingi. Daugelis miestų jau ir anksčiau buvo palikti, nes visiškai pasikeitė pramonės ir prekybos sistema. Pramonė buvo beveik visiškai automatizuota: robotų aptarnaujamos gamyklos begaline srove teikė viską, ko reikėjo kasdieniniam gyvenimui, ir beveik veltui. Žmonės arba dirbo nebent užsimanę kokių nors prabangos dalykų, arba visai nedirbo.

Pasaulis tapo vieningu. Buvę senų valstybių pavadinimai išliko tik pašto patogumui. Žemėje neliko žmogaus, nekalbančio angliškai, nemokančio skaityti, neturinčio galimybės bet kurią akimirką pasinaudoti televiziniu ryšiu ar greičiau nei per dvidešimt keturias valandas persikelti į kitą žemės pusę...

Išnyko nusikalstamumas. Jis tapo ir nereikalingas, ir neįmanomas. Kai niekam nieko netrūksta, nėra ko ir vogti. Be to, visi linkę nusikalsti žinojo, jog nepavyks pasislėpti nuo budrios Siuzerenų akies. Šie iš pat pradžių gana primygtinai kišdavosi į Žemės reikalus, palaikydami įstatymus ir tvarką, ir pamoka nepraėjo be pėdsako.

Dar pasitaikydavo nusikaltimų iš aistros, bet labai retai. Dabar, kai buvo išspręsta tiek daug psichologinių problemų, žmonija pasidarė kur kas sveikesnė ir racionali. Ir tai, kas anksčiau vadinta yda, dabar buvo laikoma ekscentriškumu, o blogiausiu atveju – neišsiauklėjimu.

Viena iš nuostabiausių permainų buvo beprotiško skubėjimo, kuris buvo toks būdingas dvidešimtam amžiui, išnykimas. Gyvenimas tekėjo daug lėčiau, atsirado laisvalaikis, kuris jau kelių kartų buvo pamirštas. Kai kas jį laikė nuobodžiu, užtat daugelis gyveno žymiai ramiau. Žmonės Vakaruose vėl sužinojo tai, ko niekada nepamiršo visi likusieji – kad poilsis ne nuodėmė, jei tik nepavirsta tinginyste.

Gal ateitis ir atneš naujų rūpesčių, bet kol kas laisvo laiko perteklius nekėlė žmonėms problemų. Jie ilgai mokydavosi ir jų žinios buvo gilesnės. Mažai kas baigdavo koledžą nesulaukęs dvidešimties, ir tai buvo tik pirmasis išsilavinimo laiptelis: paprastai žmogus, sulaukęs dvidešimt penkerių, vėl grįždavo mokytis mažiausiai trejiems metams, kai kelionės ir gyvenimo patirtis jau būdavo praplėtę jo akiratį. Ir net po to žmonės nuolat atnaujindavo labiausiai juos dominančių sričių žinias.

Dėl to, kad mokymas toli peržengė ribą, kai jaunuolis tampa suaugusiu, daug kas pasikeitė visuomenės gyvenime. Kai kurios permainos buvo reikalingos jau prieš kelias kartas, bet anksčiau jų nesiryžta įgyvendinti arba apsimetinėta, kad jų nereikia. Taip radikaliai pasikeitė lyčių santykiai, jeigu laikytume, kad šioje srityje *mores*[5] kažkada buvo reguliuojami pagal

[5] Papročiai (lotyniškai)

vieningą pavyzdį. Visos tradicijos subyrėjo neatlaikiusios dviejų išradimų, kurių autorystė, kad ir kaip ironiška, priklausė žmonėms – Siuzerenai prie to visai neprisidėjo.

Pirmasis išradimas buvo visiškai patikima kontraceptinė priemonė: užtekdavo praryti tabletę; antrasis buvo toks pat patikimas, kaip pirštų antspaudai, būdas nustatyti vaiko tėvą remiantis kruopščia kraujo analize. Šių dviejų naujovių veiksmingumo negalėjai pavadinti kitaip, kaip griaunančiu – paskutinieji puritoniškų draudimų likučiai buvo nušluoti nuo Žemės paviršiaus.

Dar viena milžiniška gyvenimo būdo permaina tapo nepaprastas mobilumas. Dėl ištobulėjusio oro transporto bet kas bet kurią minutę galėjo nuskristi, kur norėjo. Danguje buvo kur kas daugiau erdvės, nei bet kada keliuose, ir dvidešimt pirmas amžius dar didesniu mastu pakartojo didįjį Amerikos pasiekimą, kai visa tauta persikėlė ant ratų. Jis pasauliui suteikė sparnus.

Tiesa, ne tiesiogine šio žodžio prasme. Įprasta privati skraidyklė arba aeromobilis, kokį turėjo kiekviena šeima, buvo be jokių sparnų ir matomų prietaisų. Išnyko net ir seni griozdiški malūnsparniai. Bet žmogus nesugalvojo, kaip įveikti Žemės trauką – ši paslaptis tebepriklausė Siuzerenams. Žmonių aeromobilius varė jėgos, kurias būtų supratę ir broliai Raitai. Skraidykles varė į priekį ir laikė ore reaktyvinė jėga, naudojama ir tiesiogiai, ir subtilesniu būdu. Jokie Siuzerenų įstatymai ir nurodymai nebūtų taip greitai ir nesugrąžinamai išgriovę paskutiniųjų sienų tarp įvairių tautų, kaip tai padarė visur zujantys maži aeromobiliai.

Vyko ir gilesnės permainos. Tai buvo visiškai pasaulietiškas amžius. Iš visų tikybų, kurios egzistavo iki Siuzerenų pasirodymo, išliko tik savotiška išgryninta budizmo forma – kone griežčiausia iš visų religijų. Tikėjimai, paremti stebuklais ir apsireiškimais, visiškai žlugo. Jie ir anksčiau palengva nyko, augant žmonių išsilavinimui, bet iš pradžių Siuzerenai nesikišo į šiuos reikalus. Karelino neretai klausdavo, koks jo požiūris į religiją, bet jis tik atsakydavo, kad tikėjimas – tai kiekvieno žmogaus asmeninis reikalas, tik svarbu, kad jis nesikėsintų į kitų laisvę.

Gal senosios tikybos ir būtų išsilaikiusios dar kelias kartas, jeigu ne amžinas žmonijos smalsumas. Visi žinojo, kad Siuzerenams prieinama praeitis, ir istorikai ne kartą prašė Karelino išspręsti kokį nors jų seną ginčą. Gal jam tai įgriso, bet veikiau jis puikiai suprato, kokios gali būti jo kilnumo pasekmės...

Pasaulio istorijos institutui jo perduotas aparatas priminė televizorių su įmantria laiko ir erdvės koordinačių nustatymo klaviatūra. Matyt, aparatas buvo kažkaip prijungtas prie nepalyginamai sudėtingesnio prietaiso Karelino laive, o kaip jis veikė, niekas neįstengė įsivaizduoti. Žemėje mokslininkas paspausdavo reikiamus klavišus, ir atsiverdavo langas į praeitį. Akimirksniu prieš akis iškildavo kone visi paskutiniųjų penkių žmonijos istorijos tūkstantmečių įvykiai. Toliau į praeitį aparatas neprasiskverbdavo, o nustačius dar ankstesnę datą ekrane mirgėdavo nesuprantama tuštuma. Gal tai vyko dėl kokių nors natūralių priežasčių, o gal Siuzerenai tyčia neleido sužinoti daugiau.

Aišku, bet kuriam racionaliam žmogui ir anksčiau buvo suprantama, kad *visi* religiniai raštai negalėjo būti tikri, bet šokas vis dėlto buvo labai gilus! Štai jis, demaskavimas, kuriuo nesuabejosi ir kurio nepaneigsi: neįtikėtini Siuzerenų mokslo stebuklai parodė žmonėms, kaip iš tikrųjų Žemėje gimė didžiosios religijos. Beveik visos jos prasidėjo kilniai ir su įkvėpimu, bet tik tiek. Per kelias dienas nesuskaičiuojami žmonijos mesijai prarado savo dieviškumą. Tikėjimai, kurie ilgus du tūkstantmečius buvo atrama milijonams žmonių, tarsi ryto rasa išgaravo nuožmioje ir beaistrėje tiesos šviesoje. Visas jų sukurtas gėris ir blogis staiga prapuolė praeityje ir daugiau nebeįstengė paliesti žmonių protų.

Žmonija neteko senųjų dievų, dabar ji buvo pakankamai suaugusi, kad jai reikėtų naujų.

Mažai kas suprato, jog kartu su religijų žlugimu nuosmukį patyrė ir mokslas. Klestėjo technika ir technologijos, bet originalių mokslininkų, besistengiančių išplėsti žmogiškojo pažinimo ribas, buvo labai mažai. Smalsumas išliko, jam patenkinti užteko laisvalaikio, bet rimtų mokslinių tyrimų aistra išnyko. Atrodė beprasmiška eikvoti visą gyvenimą ieškant paslapčių, kurias Siuzerenai tikriausiai atskleidė prieš daugybę amžių.

Šis nuosmukis nebuvo labai pastebimas, nes klestėjo aprašomieji mokslai – zoologija, botanika, astronominiai stebėjimai. Pasaulyje niekada nebuvo tiek mėgėjų, rinkusių mokslines žinias savo malonumui, bet beveik nebeliko teoretikų, kurie būtų sujungę šiuos duomenis į vieningą sistemą.

Prieštaravimų ir konfliktų pabaiga taip pat reiškė ir kūrybiško meno pabaigą. Buvo begalė atlikėjų, mėgėjų ir profesionalų, bet ištisa karta nesukūrė nei vieno tikrai iškirtino literatūros, muzikos, dailės ir skulptūros darbo. Pasaulis vis dar gyveno nesugrąžinamos praeities šlove.

Bet dėl to niekas nesijaudino, išskyrus keletą filosofų. Žmonija buvo pernelyg pasinėrusi į naujai atrastą laisvę, kad rūpintųsi, kas laukia po dabartinių malonumų. Pagaliau atėjo Utopijos metas, jos naujumo dar nebuvo spėjęs apnuodyti pikčiausias visų utopijų priešas – nuobodulys.

Gal Siuzerenai ir žinojo šios, kaip ir visų kitų problemų, sprendimo būdą. Nors nuo jų atskridimo praėjo visas žmogaus gyvenimas, bet dabar, kaip ir tada, niekas nežinojo, koks galutinis jų atvykimo tikslas. Žmonija įprato jais tikėti, ir niekas savęs nebeklausė, koks nesuvokiamas altruizmas taip ilgai laikė Kareliną ir jo bendražygius toli nuo namų.

Jeigu tai iš tikrųjų buvo altruizmas. Vis dar buvo tokių žmonių, kurie abejojo, ar išties galutinis Siuzerenų tikslas – žmonijos gerovė.

7

Kai Rupertas Boisas išsiuntinėjo pakvietimus į savo vakarėlį, bendras atstumas, kurį turėjo įveikti svečiai, išėjo įspūdingas. Vien tik pirmame svečių tuzine buvo Fosteriai iš Adelaidės, Šoenbergeriai iš Haičio, Faranai iš Stalingrado[6], Moracijos iš Cincinačio, Ivankos iš Paryžiaus ir dar Salivanai, gyvenę šalia Velykų salos, bet vandenyno dugne, keturių kilometrų gylyje. Ir nemaža garbė Rupertui, kad, nors jis išsiuntinėjo trisdešimt pakvietimų, svečių susirinko daugiau kaip keturiasdešimt, maždaug tiek jis ir tikėjosi. Apvylė tik Krauzės, bet vien dėl to, kad pamiršo, nuo kokio

[6] Romano parašymo metu taip vadinosi dabartinis Volgogradas (vert. pastaba).

meridiano skaičiuojamas tarptautinis laikas, ir pavėlavo lygiai dvidešimt keturias valandas.

Iki vidurdienio parke susirinko nemenka skraidyklių kolekcija, ir tiems, kurie pasirodys paskutiniai, kai susiras, kur nusileisti, teks dar nemažai paėjėti pėsčiomis. Po giedru dangumi, esant šimto dešimties laipsnių pagal Farenheitą[7] temperatūrai, atstumas bet kuriuo atveju pasirodys nemenkas. Aplink buvo sustatyti įvairiausių modelių aeromobiliai, nuo vienviečių „vabalų“ iki šeimyninių „Kadilakų“, panašių nebe į susisiekimo priemonę, o į skraidančius rūmus. Tiesa, dabar iš mašinos modelio nebegalėjai spręsti apie jos savininko visuomeninę padėtį.

– Koks nepaprastai *bjaurus* namas, – pastebėjo Džin Morel, kai „Meteoras“ ėmė leistis spirale. – Lyg dėžutė, ant kurios kažkas užlipo.

Džordžas Gregsonas senamadiškai nemėgo automatinio nusileidimo, tad prieš atsakydamas jis pareguliavo leidimosi greitį.

– Iš *tokio* kampo vargu ar galima spręsti apie namą, – teisingai pastebėjo jis. – Nuo žemės jis tikriausiai atrodo visai kitaip. O viešpatie!

– Kas atsitiko?

– Fosteriai čia. Šį spalvų derinį aš bet kur pažinsiu.

– Na tai nesikalbėk su jais, jeigu nenori. Ruperto vakarėliai geri tuo, kad gali pasislėpti minioje.

Džordžas nusižiūrėjo laisvą vietelę ir užtikrintai nukreipė skraidyklę žemyn. Jie sklandžiai nusileido tarp kito „Meteoro“ ir jiems visai nežinomo modelio mašinos. Iš pažiūros ji atrodė labai greita ir, kaip pasirodė Džin, labai nepatogi. „Matyt, –pamanė ji, – ją susimeistravo koks nors dėl technikos pamišęs Ruperto draugelis“. Jai atrodė, kad įstatymai tai tarsi draudė.

Jie išlipo iš skraidyklės, ir karštis nutvilkė juos it suvirinimo aparato liepsna. Regis, visa drėgmė išsyk išgaravo iš kūnų, ir Džordžui pasivaideno, kad jau jaučia, kaip trūkinėja jo perdžiūvusi oda. Aišku, iš dalies patys buvo kalti. Prieš tris valandas jie išskrido iš Aliaskos ir nesusiprotėjo pakeisti kabinoje temperatūros, kad permaina nebūtų tokia staigi.

---

[7] Pagal Celsijų – apie 42 laipsniai (vert. pastaba)

– Argi čia įmanoma gyventi! – žioptelėjo Džin, vos atgaudama kvapą. – Aš maniau, kad čia kas nors reguliuoja klimatą.

– Aišku, reguliuoja, – atsiliepė Džordžas. – Kažkada čia buvo dykuma, o dabar – pati matai. Na, eime, namo viduje viskas bus gerai!

Čia juos šūktelėjo Rupertas – linksmai, bet kažkaip neįprastai dusliai. Šeimininkas stovėjo prie jų skraidyklės su taurėmis rankose ir šelmiškai žiūrėjo žemyn į juos. Jis žvelgė iš aukštai dėl paprastos priežasties: nes buvo maždaug trijų su puse metrų ūgio, be to, buvo pusiau perregimas. Nesunkiai galėjai matyti kiaurai per jį.

– Na tu ir pokštus kreti savo svečiams! – šūktelėjo Džordžas. Jis bandė pagriebti gėrimą, kurį galėjo pasiekti. Aišku, ranka perėjo kiaurai. – Tikiuosi, kai pasieksime tavo namus, rasime ką nors labiau apčiuopiama!

– Nesijaudink! – nusikvatojo Rupertas. – Užsisakyk ko nori, bus paruošta, kai ateisite.

– Du didelius alaus, atšaldyto skystame ore, – akimirksniu nusprendė Džordžas. – Mes tuojau ateisime.

Rupertas linktelėjo, pastatė vieną taurę ant nematomo stalo, paspaudė kažkokį neregimą mygtuką ir dingo.

– Nieko sau! – nusistebėjo Džin. – Pirmąsyk matau, kaip veikia tokie daikčiukai. Iš kur Rupertas jį gavo? Aš maniau, kad juos turi tik Siuzerenai.

– O tu atsimeni, kad Rupertas *nebūtų* gavęs ko norėjo? – atsiliepė Džordžas. – Jam tai – tinkamiausias žaisliukas. Sėdi sau patogiai kabinoje ir tuo pat metu apeini pusę Afrikos. Nei karščio, nei vabalų, nei nuovargio, ir dar šaldytuvas po ranka. Įdomu, ką pagalvotų Stenlis ir Livingstonas?

Daugiau malti liežuviais kepinant saulei nesinorėjo. Kai jie pasiekė paradines duris, beveik neatskiriamas ištisiniame stiklo fasade, jos automatiškai atsilapojo skambant fanfaroms. Džin pagalvojo, kad jai, ko gero, vakarop nuo fanfarų bus bloga, ir neapsiriko.

Nuostabioje prieškambario vėsoje juos maloniai pasitiko eilinė misis Bois. Tiesą sakant, tiek daug svečių susirinko tik dėl jos. Pusė vis vien būtų atvykę pasižiūrėti naujojo Ruperto namo, o tuos, kurie iš pradžių abejojo, atviliojo pasakojimai apie jo naująją žmoną.

Jai tiko vienintelis apibūdinimas: stulbinanti moteris. Net ir dabar, pasaulyje, kuriame grožiu nieko negalėjai nustebinti, vyrai atsisukdavo jai įėjus į kambarį. Džordžas spėjo, kad jos gyslomis tekėjo ketvirtadalis juodaodžių kraujo; jos veido bruožai buvo beveik antikiniai, o plaukai ilgi ir blizgantys. Tik tamsokas odos atspalvis, kuris buvo nusakomas vienu nuvalkiotu žodžiu „šokoladinis“, išdavė jos mišrią kilmę.

– Jūs – Džin ir Džordžas, tiesa? – ji ištiesė ranką. – Malonu susipažinti. Rupertas ruošia kažkokius sudėtingus kokteilius, eime, susipažinsime su visais.

Nuo jos gilaus kontralto Džordžo nugara nuvilnijo virpulys, lyg kas pirštais būtų perbėgęs per ją lyg per fleitą. Jis neramiai pašnairavo į Džin, ši įsitempusi priverstinai nusišypsojo, bet ne iš karto įstengė atsakyti.

– Labai... labai malonu, – sulemeno jis. – Mes labai laukėme šio vakarėlio.

– Rupertas *visada* rengia labai puikius vakarėlius, – įsiterpė Džin.

Ji pabrėžė žodį „visada“, tai reiškė: „kiekvieną kartą, kai veda“. Džordžas kiek paraudo ir metė Džin priekaištingą žvilgsnį, bet šeimininkė tarsi ir neišgirdo kandžios užuominos. Draugiškumo įsikūnijimas; ji palydėjo juos į pagrindinį saloną, kur jau buvo susirinkusi marga Ruperto draugų kompanija. Pats šeimininkas sėdėjo prie aparato, panašaus į valdymo pultą, Džordžas nusprendė, kad per šį aparatą jis siuntė savo atvaizdą pasitikti svečių. Rupertas kaip tik ir stengėsi taip nustebinti dar porą svečių, kurių mašina ką tik nusileido, bet trumpam atsitraukė, kad pasisveikintų su Džin ir Džordžu, ir atsiprašė: jiems paruoštus kokteilius jis jau kažkam atidavė.

– Štai ten pilna įvairiausių gėrimų, – pridūrė jis, mosteldamas ranka kažkur už savęs, tuo pat metu kita be paliovos valdydamas aparatą. – Jauskitės kaip namuose. Jūs čia beveik visus pažįstate. Maja supažindins su likusiais. Ačiū, kad atvykote.

– Ačiū, kad pakvietėte, – nelabai užtikrintai atsiliepė Džin. Džordžas jau keliavo prie baro, ir ji patraukė jam įkandin, pakeliui sveikindamasi su pažįstamais. Bet, kaip visada būdavo pas Rupertą, trys ketvirtadaliai susirinkusiųjų niekada anksčiau nebuvo susitikę.

– Apsižvalgykime, – Džordžui pasiūlė ji, kai jie praskalavo gerkles ir bent pamojavo visiems pažįstamiems. – Aš noriu apžiūrėti namą.

Džordžas, beveik nesislėpdamas, žvilgtelėjo į Mają Bois, ir nusekė paskui Džin. Jo žvilgsnis pasidarė tolimas, ir Džin tai visai nepatiko. Kokia nelaimė, kad vyrai iš prigimties daugpačiai. Bet, jeigu būtų kitaip... Ne, gal geriau taip, kaip yra.

Džordžas greitai vėl tapo tokiu kaip visada, kai jie pradėjo apžiūrinėti pilną stebuklų naująjį Ruperto namą. Šis atrodė per didelis dviems, bet kitaip negalėjo būti – juk čia dažnai, kaip šiandien, bus pilna pašalinių. Pastatas buvo dviaukštis, viršutinis aukštas buvo kur kas didesnis ir išsikišęs virš pirmojo, ir metė ant jo šešėlį. Kiekviename žingsnyje pasitaikydavo įvairių mechanizmų, o virtuvė priminė oro lainerio kabiną.

– Vargšė Rubi! – tarė Džin. – Jai visa tai būtų patikę.

– Kiek girdėjau, ji visai laiminga su savo draugeliu iš Australijos, – paprieštaravo Džordžas, jis visai nepuoselėjo švelnių jausmų buvusiai misis Bois.

Čia nebuvo ko ginčytis – apie Rubi ir australą žinojo visi, ir Džin pakeitė temą:

– Ji nepaprastai graži, ar ne?

Džordžui užteko proto neužkibti ant kabliuko.

– Taip, ko gero, – abejingai atsiliepė jis. – Aišku, tiems, kuriems patinka brunetės.

– Tau, kaip suprantu, jos nepatinka, – švelniai pastebėjo Džin.

– Nepavyduliauk, brangioji, – nusijuokė Džordžas ir paglostė jos platininius plaukus. – Eime, apžiūrėkime biblioteką. Kaip manai, kuriame aukšte *ji* gali būti?

– Manau ten, viršuje: apačioje daugiau nėra vietos. Matyt, taip sumanyta. Gyvenama, valgoma, miegama ir visa kita daroma pirmame aukšte. O antrasis – žaidimams ir pramogoms... nors, aš manau, kad baseinas antrame aukšte – kvaila mintis.

– Na, manau, tam buvo kokia nors priežastis, – Džordžas smalsiai atidarė dar vienas duris. – Rupertas, matyt, turėjo patyrusių patarėjų, kai statė šį namą. Nemanau, kad visa tai sugalvojo jis.

– Ko gero, tu teisus. Jis būtų pastatęs namą su kambariais be durų, o laiptai vestų į niekur. Aš bijočiau įeiti į namą, pastatytą pagal Ruperto planą.

– Na, radom, – pareiškė Džordžas, išdidus kaip šturmanas po pavyzdingo nusileidimo. – Garsioji Boiso kolekcija naujoje vietoje. Įdomu, kiek šių knygų Rupertas perskaitė?

Biblioteka tęsėsi per visą namo plotį, bet ilgos knygų lentynų eilės skaldė ją išilgai į tuziną kambarių. Kiek Džordžas atminė, čia buvo apie penkiolika tūkstančių tomų – beveik viskas, kas kažkada buvo išleista miglotais magijos klausimais: apie psichologinius tyrinėjimus, aiškiaregystę, telepatiją ir kitus neapčiuopiamus reiškinius, patenkančius į parapsichologijos kategoriją. Sveiko proto amžiuje tai buvo labai neįprastas hobis. Gal Rupertui jis buvo ypatingas būdas pabėgti nuo realybės.

Jau prie durų Džordžas pajuto keistą kvapą. Nestiprų, bet aštrų, ne nemalonų, bet su niekuo nepalyginamą. Džin irgi jį užuodė, jos kaktoje įsirėžė raukšlelė besistengiant jį perprasti. „Panašu į acto rūgštį, – pagalvojo Džordžas. – Bet lyg dar kažkas įmaišyta"...

Bibliotekos gale buvo nedidelė laisva erdvė – kaip tik tokio dydžio, kad tilptų stalas, dvi kėdės ir keletas pagalvių. Matyt, šiame kamputyje Rupertas ir skaitydavo. Ir dabar kažkas skaitė blausioje šviesoje.

Džin tyliai aiktelėjo ir įsikibo Džordžui į ranką. Ko gero, jos reakcija buvo suprantama. Matyti vaizdą per televiziją – viena, bet visai kas kita – susidurti gyvai. Džordžas, kurį mažai kas galėjo nustebinti, iškart atsitokėjo.

– Tikiuosi, mes jums nesutrukdėme, sere, – mandagiai tarė jis. – Mes nežinojome, kad čia kas nors yra. Rupertas mums nesakė.

Siuzerenas nuleido knygą, įdėmiai nužvelgė juos ir vėl ėmė skaityti. To negalėjai laikyti nemandagumu, jeigu taip elgiasi sutvėrimas, vienu metu galintis skaityti, kalbėtis ir, ko gero, užsiimti dar keliais dalykais. Bet žmogui tai atrodė gąsdinančiai šizofreniška.

– Mano vardas Rašaverakas, – maloniai tarė Siuzerenas. – Bijau, kad aš nelabai linkęs bendrauti, bet iš Ruperto bibliotekos sunku ištrūkti nepastebėtam.

Džin nelengvai susilaikė nervingai nenusijuokusi. Ji pastebėjo, kad jų netikėtas pašnekovas skaitė nuostabiai greitai: po puslapį per porą sekundžių. Džin neabejojo, kad jis įsimena kiekvieną žodį, o gal sugebėtų viena akimi skaityti vieną knygą, o kita – kitą. „Dar jis, – pagalvojo ji, – jei išmoktų Brailio raštą, vienu metu tikriausiai galėtų skaityti ir pirštais"... Vaizduotė jai nupiešė tokį komišką vaizdelį, kad ji, ramybės dėlei, pasiskubino įsitraukti į pokalbį. Juk, galų gale, ne kasdien pasitaiko proga pasikalbėti su vienu iš Žemės valdovų.

Džordžas pristatė Džin ir leido jai šnekėti, vildamasis, kad neleptels ko nors netaktiška. Kaip ir Džin, jis niekada nebuvo susidūręs su Siuzerenu akis į akį. Nors jie nuolat įvairiais klausimais bendradarbiaudavo su valstybės veikėjais, mokslininkais, įvairių kitų profesijų žmonėmis, Džordžui nebuvo tekę girdėti, kad kuris nors Siuzerenų būtų pasirodęs kaip svečias paprastame vakarėlyje. Bet, ko gero, šis vakarėlis nebuvo toks paprastas, kaip atrodė. Juk ne veltui Ruperto rankose atsidūrė Siuzerenų aparatas, ir Džordžas ne juokais sunerimo: kas iš tikrųjų dedasi? Jis nusprendė užspausti Rupertą kokiame kampe ir viską iš jo išmušti.

Kadangi kėdės buvo jam per mažos, Rašaverakas sėdėjo tiesiog ant grindų, matyt, jam taip buvo patogu, nes nekreipė dėmesio į už metro nuo jo išmėtytas pagalvėles. Dėl to jo galva buvo vos porą metrų pakilusi nuo grindų, ir Džordžui pasitaikė unikalus šansas susipažinti su nežemiška biologija. Deja, jis ir apie žemiškąją mažai nutuokė, todėl nedaug naujo teatrado. Nebent tik šį ypatingą, bet savotiškai net malonų aitrų kvapą. Jis pagalvojo, kad dar neaišku, koks Siuzerenams atrodo žmonių kvapas, beliko tikėtis, kad ne toks jau blogas.

Rašaverako išvaizda labai skyrėsi nuo žmogaus. Galima suprasti, kad iš tolo tamsiems, persigandusiems laukiniams Siuzerenai pasirodė sparnuoti žmonės, ir iš čia kilo įprastas velnio portretas. Bet, žiūrint iš arčiau, šio panašumo daug mažiau. Rageliai („Įdomu, kam jų reikia", – nusistebėjo Džordžas) vaizduojami lygiai taip pat, bet kūnas neturi nieko panašaus nei į žmogaus, nei į jokio kito žemiško sutvėrimo. Susiformavę visai kitokio evoliucijos proceso metu, Siuzerenai nepriklausė nei žinduoliams, nei

vabzdžiams, nei reptilijoms. Net negalėjai suprasti, ar jie priklauso stuburiniams: gal jų kietas išorinis šarvas ir buvo vienintelė kūno atrama.

Rašaverako sparnai buvo suskleisti, Džordžas negalėjų gerai į juos įsižiūrėti, bet uodega lyg šarvuota gaisrininkų žarna buvo tvarkingai susukta po juo. Įžymusis uodegos galo smaigalys priminė ne tiek strėlės antgalį, kiek didelį plokščią deimantą. Dabar jau niekas neabejojo, kad jo paskirtis, panašiai kaip paukščio uodegos plunksnų, buvo pusiausvyros palaikymas skrydžio metu. Remdamiesi negausiais tiksliais duomenimis bei spėjimais, mokslininkai manė, kad Siuzerenai išsivystė planetoje su žema traukos jėga ir labai tankia atmosfera.

Ūmai iš kažkur paslėpto garsiakalbio nuaidėjo Ruperto balsas:

– Džin! Džordžai! Kur jūs prapuolėte, velniai griebtų? Leiskitės žemyn ir prisijunkite prie visų. Žmonės jau jus apkalbinėja.

– Ir aš eisiu, – tarė Rašaverakas, statydamas atgal į lentyną knygą.

Jis lengvai tai padarė nesikeldamas nuo grindų, ir Džordžas pirmąsyk pastebėjo, kad jo ranka turi du didelius pirštus ir dar penkis tarp jų. Džordžas apsidžiaugė, kad jam nereikėjo naudotis skaičiumi keturiolika paremta aritmetikos sistema.

Atsistojęs Rašaverakas atrodė įspūdingai ir, kad neatsitrenktų į lubas, jam, kaip ir visiems Siuzerenams, teko pasilenkti, – aišku, jeigu jie būtų norėję daugiau bendrauti su žmonėmis, tai būtų buvę ne taip paprasta.

Per paskutinį pusvalandį atskrido dar nemažai žmonių, ir dabar kambarys buvo sausakimšas. Pasirodžius Rašaverakui pasidarė visai ankšta, nes svečiai iš visų aplinkinių kambarių siūbtelėjo į jį pasižiūrėti. Rupertas aiškiai mėgavosi visuotine nuostaba. Džin ir Džordžui buvo ne taip malonu, kad jų niekas nepastebėjo. Tiesą sakant, už milžino nugaros juos mažai kas galėjo pamatyti.

– Atleiskit, Raši, aš jus su kai kuo supažindinsiu, – šūktelėjo Rupertas. – Sėskitės ant sofos, tada jums nereikės braižyti lubų.

Rašaverakas, persimetęs per petį uodegą, perėjo per kambarį lyg ledynuose sau kelią skinantis ledlaužis. Kai jis atsisėdo šalia Ruperto, kambaryje tarsi vėl pasidarė erdviau, ir Džordžas lengviau atsiduso.

– Kol jis stovėjo, mane kamavo klaustrofobija. Įdomu, kaip Rupertas jį gavo... Vakarėlis bus įdomus.

– O kaip Rupertas su juo šneka, ir dar žmonių akivaizdoje. O jam, regis, vis vien. Visa tai labai keista.

– Kertam, kad jam *ne* vis vien. Visa bėda, kad Rupertas toks pagyrūnas ir siaubingai netaktiškas. Beje, tu irgi malonius klausimus uždavinėjai!

– Kokius?

– Na – „ar jūs čia seniai“? „O kaip jūs sutariate su Globėju Karelinu“? „O kaip jums patinka Žemėje“? Tikrai, brangioji! Negalima *taip* šnekėtis su Siuzerenu!

– O kodėl ne? Jau laikas kažkam pradėti.

Jie nespėjo susipykti – prie jų priėjo Šoenbergeriai, ir beveik iškart poros išsiskyrė. Moterys nuėjo atokiau ir ėmė aptarinėti misis Bois, vyrai patraukė priešinga kryptimi ir užsiėmė tuo pačiu, bet iš kito požiūrio taško. Benis Šoenbergeris, kuris buvo vienas iš seniausių Džordžo draugų, šiuo aspektu turėjo nemažai informacijos.

– Dėl Dievo, niekam neprasitark, – paprašė jis. – Rūta to nežino, bet tai *aš* supažindinau Rupertą su Maja.

– Manau, kad Rupertas jos nevertas, – pavydžiai atsiliepė Džordžas. – Bet tai, matyt, neilgam. Jis jai greitai atsibos.

Ši mintis pastebimai pakėlė jam nuotaiką.

– Ir nesitikėk! Ji ne tik gražuolė, bet ir nuostabus žmogus. Seniai kam nors reikėjo pasirūpinti Rupertu, ir ji tam tinkamiausias žmogus.

Rupertas ir Maja dabar sėdėjo šalia Rašaverako ir iškilmingai vadovavo priėmimui. Ruperto vakarėliuose retai būdavo vienas traukos centras, paprastai svečiai išsiskirstydavo į pustuzinį įvairių interesų ratelių. Bet šįkart visus kaip magnetas traukė į vieną vietą. Džordžui pasidarė gaila Majos. Tai turėjo būti jos šventė, o Rašaverakas beveik ją nustelbė.

– Klausyk, – tarė Džordžas, atsikandęs sumuštinio. – Kaip po velnių Rupertas įsigudrino gauti Siuzereną? Aš niekada nieko panašaus negirdėjau. O jis elgiasi lyg niekur nieko. Net neužsiminė, kai mus kvietė.

Benas sukikeno.

– Na, tai vis ta jo aistra stebinti. Tu geriau jo paklausk. Juk tai ne pirmas kartas. Karelinas buvo Baltųjų rūmų priėmimuose ir Bekingemo rūmuose, ir...

– Bet tai *visai* kas kita! Rupertas – pats paprasčiausias žmogus.

– O Rašaverakas gal paprasčiausias Siuzerenas. Bet tu geriau paklausk jo.

– Ir paklausiu, – atsiliepė Džordžas. – Tik kai jį pagausiu be liudininkų.

– Na, tau teks ilgai laukti.

Benas buvo teisus, bet vakarėlis darėsi vis gyvesnis, ir laukti nebuvo taip nuobodu. Rašaverako pasirodymas iš pradžių sutrikdė susirinkusius, bet jie greitai atsitokėjo. Kai kurie vis dar sukosi aplink Siuzereną, bet kiti, kaip paprastai, išsiskirstė grupelėmis ir elgėsi visai natūraliai. Pavyzdžiui, Salivanas pasakojo susidomėjusiems klausytojams apie savo paskutinę kelionę povandeniniu laivu.

– Mes dar tiksliai nežinome, kokio dydžio jie užauga, – kalbėjo jis. – Netoli mūsų bazės yra kanjonas ir jame gyvena vienas tikras milžinas. Aš sykį jį prabėgomis mačiau – atstumas tarp jo išskėstų čiuptuvų – geri trisdešimt metrų. Kitą savaitę pamėginsiu jį rasti. Kas norėtų įsigyti tikrai retą naminį gyvūnėlį?

Kažkokia moteris net suspiegė iš siaubo.

– Br! Jau vien pagalvojus pagaugai nueina! Jūs, matyt, labai drąsus!

Salivanas nuoširdžiai nustebo.

– Niekada apie tai negalvojau, – atsiliepė jis. – Aišku, aš stengiuosi būti atsargus, bet man *nei karto* negrėsė rimtas pavojus. Galvakojai supranta, kad nesuvalgys manęs, ir nekreipia į mane dėmesio, tik nereikia pernelyg prie jų artintis. Dauguma jūros sutvėrimų nelies jūsų, jeigu jūs jų neužkabinsite.

– Bet anksčiau ar vėliau jūs galite susidurti su kuo nors, kas palaikys jus valgomu, – pastebėjo kažkas.

– Na, kartais pasitaiko ir tokių, – nerūpestingai atsiliepė Salivanas. – Aš stengiuosi jiems nepakenkti, nes man labiau rūpi užmegzti su jais draugiškus santykius. Tad, jei taip nutinka, aš visu galingumu paleidžiu variklius ir po minutės ar dviejų jau būnu laisvas. Jeigu būnu pernelyg užsiėmęs ir neturiu laiko žaisti, galiu pakutenti galvakojį dviejų šimtų voltų iškrova. *Tiek* užtenka – daugiau jis prie manęs nekimba.

„Tikrai įdomių žmonių gali sutikti Ruperto vakarėliuose," – pagalvojo Džordžas, pereidamas prie kitos grupės. Ruperto literatūrinis skonis nepasižymėjo platumu, užtat jo draugai buvo labai įvairiapusiai. Džordžui

net nereikėjo pasukti galvos, kad pamatytų žymų kino prodiuserį, poetą, matematiką, atominės energijos inžinierių, du aktorius, draustinio prižiūrėtoją, savaitinio žurnalo redaktorių, Pasaulio banko statistą, smuikininką virtuozą, archeologijos profesorių ir astrofiziką. Džordžo kolegų – televizijos studijų dizainerių – nesimatė, ir jis tik džiaugėsi, kad nereikės šnekėtis profesinėmis temomis. Jis mėgo savo darbą, tiesa, dabar pirmąsyk žmonijos istorijoje niekas neužsiiminėjo tuo, kuo nenorėjo. Bet, pasibaigus darbo dienai, Džordžas buvo linkęs užtrenkti už savęs telestudijos duris net ir mintyse.

Pagaliau jam pavyko užklupti Rupertą virtuvėje, kur tas eksperimentavo su gėrimais. Ir jo žvilgsnis buvo toks tolimas, kad buvo gaila nuleisti jį ant žemės, tačiau Džordžas mokėjo būti negailestingas, kai reikėdavo.

– Klausyk, Rupertai, – pradėjo jis, įsitaisydamas ant artimiausio stalo krašto. – Manau, kad turi kai ką mums paaiškinti.

– M-m, – Rupertas susimąstęs pateliuskavo burnoje gurkšnelį. – Bijau, kad truputį padauginau džino.

– Neišsisukinėk ir neapsimetinėk girtu, aš juk matau, kad tu blaivus. Iš kur čia atsirado tavo draugužis Siuzerenas ir ką jis čia veikia?

– Negi aš tau nesakiau? – nustebo Rupertas. – Maniau, kad visiems paaiškinau. Matyt, tavęs tada nebuvo – tiesa, juk jūs pabėgote į biblioteką, – jis truputį įsižeidęs sukikeno, kaip pasirodė Džordžui, gindamasis. – Supranti, Rašis čia dėl bibliotekos.

– Čia tai bent!

– O kas tave stebina?

Džordžas susigriebė, kad turi elgtis delikačiai. Rupertas be galo didžiavosi savo nepaprastų knygų kolekcija.

– Na... Kai žinai, ką Siuzerenai išmano apie visas mokslo šakas, sunku patikėti, kad jie domisi parapsichologija ir panašiomis nesąmonėmis.

– Nesąmonės ar ne, – atsiliepė Rupertas, – bet juos domina žmogaus psichologija ir jie daug ko pasimokė iš mano knygų. Kaip tik prieš persikeliant čia, su manimi susisiekė jaunesniojo Siuzereno padėjėjas ar aukščiausias jaunesniojo valdytojo padėjėjas ir paprašė paskolinti pusšimtį

mano rečiausių knygų. Regis, jiems apie mane papasakojo kažkuris Britų muziejaus bibliotekininkas. Na, tu numanai, ką atsakiau.

– Neįsivaizduoju.

– Aš labai mandagiai paaiškinau, kad dvidešimt metų rinkau savo biblioteką. Kad, jeigu jie nori susipažinti su mano knygomis, maloniai prašome, *bet*, velniai griebtų, tegul skaito čia, vietoje. Tada pasirodė Rašis, kuris per dieną jis praryja dvidešimt knygų. Norėčiau žinoti, ką naudinga jis jose randa.

Džordžas kiek pagalvojo ir paniekimai gūžtelėjo pečiais:

– Tiesą sakant, aš buvau geresnės nuomonės apie Siuzerenus. Manau, kad jie galėtų skirti laiką ir naudingesniems dalykams.

– Juk tu – nepataisomas materialistas, ar ne? Nemanau, kad Džin tam pritartų. Bet jeigu ir sutikčiau su tavimi, mūsų super praktiškumo įsikūnijimu, šis jų susidomėjimas nėra jau toks tuščias. Juk kai turi reikalų su laukiniais, reikia žinoti jų prietarus!

– Ko gero, taip, – ne visai užtikrintai pritarė Džordžas.

Jam pabodo sėdėti ant kieto stalo ir jis atsistojo. Rupertas pagaliau sumaišė kokteilį pagal savo skonį ir patraukė pas svečius. Jau girdėjosi, kaip irzlūs balsai piktinasi, kur jis prapuolė.

– Ei, palauk, – paprieštaravo Džordžas. – Dar vienas klausimas, kol nepabėgai. Kaip tu gavai šitą televizorių su siųstuvu, kuriuo bandei mus išgąsdinti?

– Mažas sandoris. Aš paaiškinau, kuo toks daiktas naudingas mano darbui, o Rašis perdavė mano užuominą kam reikia.

– Atleisk už bukumą, bet koks *tas* tavo naujas darbas? Matyt, kažkaip susijęs su žvėrimis.

– Teisingai. Aš – vyriausias veterinaras. Mano žinioje maždaug dešimt tūkstančių kvadratinių kilometrų džiunglių, ir, kadangi mano pacientai negali patys pas mane ateiti, man tenka jų ieškoti.

– Matyt, nėra laiko ilsėtis.

– Na, smulkme nėra kada rūpintis. Tik liūtais, drambliais, raganosiais ir panašiai. Kas rytą nustatau šį aparatą šimto metrų aukščiui, atsisėdu prieš ekraną ir apžiūriu apylinkes. Kai pamatau nelaimės ištiktą žvėrį, sėdu

į skraidyklę ir viliuosi, kad pacientas įvertins mano, kaip gydytojo, taktą. Pasitaiko gana komplikuotų atvejų. su Liūtu ar tigru nesunku susitvarkyti, bet mėginimas iš oro prabesti raganosio odą anestetiniu švirkštu – velniškas darbas.

– RUPERTAI! – kažkas suriaumojo už durų.

– Žiūrėk, ko pridarei! Privertei mane pamiršti mano svečius. Štai, imk padėklą. Šitie su vermutu, žiūrėk, nesupainiok.

Prieš pat saulėlydį Džordžas susirado kelią ant stogo. Dėl įvairių svarių priežasčių jam skaudėjo galvą ir norėjosi pasprukti nuo triukšmo ir sumaišties apačioje. Džin, kuri buvo kur kas geresnė šokėja nei jis, vis dar linksminosi ir atsisakė išeiti. Tai suerzino Džordžą, kuriam alkoholis sužadino šiltus jausmus, ir jis nusprendė vienas tyliai liūdėti po žvaigždėmis.

Norint patekti ant stogo, reikėjo pakilti eskalatoriumi į antrą aukštą, o tada kopti kondicionieriaus vamzdį apsivijusiais sraigtiniais laiptais. Šie pro liuką vedė ant plataus plokščio stogo. Viename jo gale stovėjo Ruperto skraidyklė, centrinė dalis buvo skirta sodui, kuris pamažu jau ėmė virsti laukiniu, o likusį plotą užėmė atvira aikštelė, kurioje stovėjo keli šezlongai. Džordžas išsitiesė viename iš jų ir apsižvalgė. Jis išties pasijuto visos apylinkės valdovu.

Švelniai tariant, vaizdas buvo nuostabus. Ruperto namas stovėjo ant milžiniškos daubos krašto, nuožulniai besileidžiančio į rytus, kur, už penkių kilometrų, plytėjo pelkynai ir ežerai. O vakaruose lyguma ir džiunglės driekėsi kone iki pat galinių Ruperto namo durų. Bet už džiunglių, tikriausiai ne mažiau kaip už pusšimčio kilometrų, šiaurėje ir pietuose, kiek aprėpė akys lyg siena kilo kalnai. Jų viršūnes dengė sniegas, o kiek aukščiau liepsnojo debesys, nes po kelių minučių saulė turėjo baigti savo kasdienę kelionę. Džordžas staiga pasijuto prablaivėjęs, žvelgdamas į šias tolimas tvirtoves.

Žvaigždės, nepadoriai greitai pabirusios vos nusileidus saulei, jam buvo visai nepažįstamos. Jis ieškojo Pietų kryžiaus, bet nesėkmingai. Nors jis labai mažai žinojo apie astronomiją ir galėjo atpažinti vos kelis žvaigž-

dynus, be senų pažįstamų pasijuto nejaukiai. Nerimą kėlė ir iš džiunglių sklindantys garsai. „Užteks to gryno oro, – pagalvojo jis. – Einu atgal, kol vampyras ar kas nors toks pat malonus neatskrido pasimėgauti mano krauju“.

Vos jam patraukus link laiptinės, liuke pasirodė dar vienas svečias. Bet buvo jau taip tamsu, kad Džordžas nebeįstengė jo atpažinti, tad šūktelėjo:

– Ei, sveiki. Irgi kilo noras pailsėti nuo sumaišties?

Jo nematomas pašnekovas nusijuokė:

– Rupertas rodo savo filmus. O aš jau visus juos mačiau.

– Imkit cigaretę, – pasiūlė Džordžas.

– Ačiū.

Džordžas, didelis senų žaisliukų mėgėjas, spragtelėjo žiebtuvėliu, ir liepsnos šviesoje atpažino pašnekovą, jam buvo minėję šio nuostabiai gražaus juodaodžio vardą, bet iškart jį pamiršo, kaip ir kitų dvidešimties pirmąsyk sutiktų Ruperto svečių vardus. Bet šio svečio veidas jam pasirodė kažkuo pažįstamas, ir ūmai Džordžas suprato:

– Atrodo, mes nepažįstami, – tarė jis, – bet jūs, regis, naujasis Ruperto svainis?

– Taip. Aš – Janas Rodrikas. Visi sako, kad mes su Maja labai panašūs.

Džordžas pagalvojo, jog Janui nelabai pasisekė dėl naujojo giminaičio, bet nutylėjo. Jis nusprendė, kad vargšelis ir pats išsiaiškins, be to, *buvo* vilties, kad Rupertas ims ir pagaliau susitupės.

– O aš – Džordžas Gregsonas. Jums anksčiau neteko lankytis žymiuosiuose Ruperto vakarėliuose?

– Ne, šiandien pirmas kartas. Daugybė naujų veidų.

– Ir ne tik žmogiškų, – pastebėjo Džordžas. – Aš dar niekada panašiuose vakarėliuose nebuvau sutikęs Siuzereno.

Pašnekovas kiek padelsė, ir Džordžas susirūpino, ar tik netyčia neužkliudė kokios skaudžios vietos. Bet atsakymas nepatvirtino nieko panašaus.

– Aš taip pat jų nemačiau, aišku, tik per televizorių.

Pokalbis išseko, ir po akimirkos Džordžas suprato, kad Janas nori pabūti vienas. Be to, buvo atvėsę, tad jis atsisveikino ir nusileido pas kitus.

Džiunglėse pasidarė tylu; Janas atsirėmė į apvalioką ventiliacijos vamzdžio sieną, dabar jis tegirdėjo duslų namo kvėpavimą – nesibaigiantį jo mechaninių plaučių darbą. Jis jautėsi labai vienišas, to ir norėjo. Bet sykiu jautė ir nusivylimo kartėlį, o štai to visai netroško.

8

Nėra tokios Utopijos, kur visi būtų patenkinti ir laimingi, ir visą laiką. Kuo geresnės gyvenimo sąlygos, tuo didesni dvasiniai poreikiai, ir tau jau maža to, ką turi ir ką gali, nors anksčiau nedrįsai apie tai ir svajoti. Ir, nors išorinis pasaulis suteikia viską, kas tik įmanoma, bet nerimstantis protas ir besiilginti širdis neranda ramybės.

Janas Rodrikas, nors visai ir nemanė, kad jam pasisekė, būtų buvęs dar mažiau patenkintas gyvenimu, jei būtų gimęs anksčiau. Prieš šimtą metų jo odos spalva būtų buvusi sunki, ko gero, tiesiog neįveikiama kliūtis. Neišvengiama reakcija, kuri dvidešimt pirmojo amžiaus pradžioje suteikė juodaodžiams šiokį tokį pranašumo jausmą, išnyko. Žodelis „nigeris" jau nebereiškė nieko įžeidžiamo, kaip ir kitos panašios etiketės, pavyzdžiui, „respublikonas" arba „metodistas", „konservatorius" ar „liberalas".

Jano tėvas, žavingas, bet nerūpestingas škotas, išgarsėjo kaip profesionalus fokusininkas. Jo ankstyvą mirtį sulaukus vos keturiasdešimt penkerių pagreitino piktnaudžiavimas jo tėvynę išgarsinusiu gėrimu. Tiesa, Janas niekada nematė tėvo girto, bet vargu ar kada regėjo jį visiškai blaivą.

Ponia Rodriks tebebuvo labai gyvybinga ir netgi dėstė patobulintą tikimybių teorijos kursą Edinburgo universitete. Kaip ir buvo būdinga judriam dvidešimt pirmojo amžiaus žmogui, ponia Rodriks, kurios oda buvo juoda kaip anglis, gimė Škotijoje, o jos šviesiaplaukis baltaodis vyras anksti paliko tėvynę ir beveik visą gyvenimą praleido Haityje. Maja ir Janas niekada neturėjo pastovių namų, jie nuolat zujo tarp tėvo ir motinos šeimų tarsi du maži kamuoliukai. Puikus gyvenimo būdas, bet jis nei kiek nepadėjo atsikratyti nestabilumo, kurį abu paveldėjo iš tėvo.

Sulaukus dvidešimt septynerių, Janui dar buvo likę keleri metai koledžo prieš rimtai susimąstant, kokią profesiją pasirinkti. Jis be vargo gavo

bakalauro diplomą, įveikęs programą, kuri prieš šimtmetį būtų pasirodžiusi keistoka. Pagrindiniai Jano dalykai buvo matematika ir fizika, o papildomai dar studijavo filosofiją ir muziką. Net pagal aukštus savo laikmečio standartus, jis tapo pirmaklasiu pianistu mėgėju.

Po trijų metų jis apgins disertaciją ir taps fizikos daktaru bei įgys antrąją specialybę – astronomo. Teks rimtai paplušėti, bet Jano tai nebaugino. Be to, jis studijavo, ko gero, pačiame gražiausiame pasaulyje Keiptauno universitete, kuris glaudėsi Stalo kalno papėdėje.

Jis neturėjo jokių materialinių rūpesčių, bet buvo nepatenkintas gyvenimu ir nerado ramybės. Be to, lyg tyčia, nors jis nei kiek nepavydėjo seseriai, Majos laimė jam dar aiškiau parodė, kokia jo bėda.

Mat jį vis dar kankino ta pati iliuzija, pagimdžiusi tiek daug liūdesio ir poezijos, – kad kiekvienas žmogus turi tik vieną tikrą meilę gyvenime. Neįprastai vėlyvo amžiaus, jis pirmą sykį iki ausų įsimylėjo damą, labiau garsią savo grožiu, nei pastovumu. Rosita Tsien didžiavosi – ir ne be pagrindo – kad jos gyslomis teka Mandžiurijos imperatoriaus kraujas. Ji ir dabar turėjo nemažai pavaldinių, įskaitant kone visus Keiptauno universiteto Mokslo fakulteto dėstytojus. Subtilus šio švelnaus žiedelio grožis seniai pavergė Janą, santykiai buvo pažengę pakankamai toli, tad skausmas buvo dar aštresnis, nes viskas baigėsi. O kodėl – nežinia...

Aišku, jis tai įveiks. Juk kiti vyrai išgyvendavo tokias pat katastrofas, ir žaizdos užsitraukdavo, o paskui netgi sugebėdavo nusistebėti: „Išties, juk aš negalėjau tokios moters *iš tikrųjų* mylėti“! Bet Janui iki to dar buvo labai toli, tad kol kas jis buvo labai nusivylęs gyvenimu.

Kita jo skriauda buvo dar gilesnė ir neišgydoma, nes Siuzerenai sugriovė jo ambicijas. Janas buvo romantikas ne tik širdimi, bet ir protu. Kaip ir daugelio jaunų mokslininkų, nuo to laiko, kai buvo užkariauta oro erdvė, jo svajonės ir vaizduotė klaidžiojo po neištyrinėtas kosmoso platybes.

Prieš šimtmetį žmogus užkopė ant pirmo į žvaigždes vedančio laiptelio. Ir tą pačią akimirką (negi tai paprastas sutapimas?) jam prieš nosį užsitrenkė durys į kitas planetas. Siuzerenai beveik neribojo žmogaus veiklos sferų (ko gero, svarbiausia išimtis buvo karas), bet tarpplanetiniai skrydžiai baigėsi. Siuzerenų mokslinis pranašumas buvo pernelyg ženklus.

Žmonija, bent jau kuriam laikui, nuleido rankas ir užsiėmė kitais reikalais. Kam statyti raketas, kai Siuzerenai turi nepalyginamai tobulesnius variklius ir nei žodžiu neprasitaria apie jų paslaptis.

Keli šimtai žmonių apsilankė Mėnulyje ir pastatė ten observatoriją. Jie keliavo Siuzerenų paskolintu mažu laiveliu, kurį varė raketinis variklis. Buvo akivaizdu, jog, kad ir kiek tyrinėsi tokį primityvų laivelį, mažai ką sužinosi, nors Siuzerenai atidavė jį visiškon smalsių Žemės mokslininkų žinion.

Žmogus tebebuvo savo planetos belaisvis. Ši dabar buvo kur kas geresnė, bet ir daug mažesnė nei prieš šimtą metų. Siuzerenai, išnaikinę joje karą, badą ir ligas, sykiu išnaikino ir nuotykius.

Tekėjo mėnulis, iš lėto nudažydamas silpnu pieniškai baltu švytėjimu dangų rytuose. Ten, viršuje, – Janas žinojo, – buvo pagrindinė Plutono krateryje įrengta Siuzerenų bazė. Ko gero, ten krovininiai laivai leisdavosi ir kildavo jau daugiau nei septyniasdešimt metų, bet tik per Jano gyvenimo laikotarpį Siuzerenai liovėsi tai slėpę, ir dabar laivų startas būdavo gerai matomas Žemėje. Per dviejų šimtų colių[8] teleskopą buvo nesunku atskirti milžiniškų laivų šešėlius, po kylančios ar besileidžiančios saulės spinduliais jie ištįsdavo mylias virš Mėnulio lygumų. Kadangi kiekvienas Siuzerenų žingsnis kėlė didžiulį žmonių susidėmėjimą, jų laivų atvykimai ir išvykimai buvo atidžiai stebimi ir palaipsniui išaiškėjo tam tikra tvarka, nors ir liko neaišku kuo ji pagrįsta. Vienas iš tų milžiniškų šešėlių išnyko prieš keletą valandų. Janas žinojo, kad dabar kažkur kitoje Mėnulio pusėje laivas Siuzerenams įprastu, bet žmonėms paslaptingu būdu ruošėsi kelionei į savo tolimus nežinomus namus.

Jis dar niekada nebuvo matęs, kaip toks laivas startuoja į žvaigždes. Esant geroms oro sąlygoms, tai regėdavo pusė pasaulio, bet Janui vis nepasisekdavo. Juk negalėjai tiksliai atspėti, kada bus startas, o Siuzerenai nepranešdavo. Jis nusprendė lukterti dar dešimt minučių, o paskui grįžti į vakarėlį.

O kas čia? Bet tai tik meteoras slystelėjo Eridano žvaigždynu. Janas atsipalaidavo, pastebėjo, kad cigaretė užgeso ir prisidegė kitą.

---

[8] Apie 500 cm.

Jis jau buvo pusiau ją surūkęs, kai už pusės milijono kilometrų startavo tarpplanetinis laivas. Švintančioje blyškioje tekančio Mėnulio aušroje plykstelėjo mažytė kibirkštis ir ėmė kilti į zenitą. Iš pradžių ji judėjo lėtai, vos pastebimai, bet kiekvieną akimirką vis greitėjo. Kuo aukščiau ji kilo, tuo ryškiau spindėjo ir staiga apsiblausė, dingo iš akių. O po akimirkos vėl atsirado – dar ryškesnė, dar greitesnė. Ir taip keistu rimtu, tai įsižiebdama, tai užgesdama, vis greitėdama ji kilo į dangų, palikdama tarp žvaigždžių šviečiantį trūkčiojantį pėdsaką. Net neįtariant, kaip ji toli, toks greitis užgniauždavo kvapą, bet žinant, kad startuojantis laivas kažkur ten, už Mėnulio, galva svaigdavo pagalvojus apie tą neįsivaizduojamą galią ir energiją.

Janui nebuvo paslaptis, jog matė viso labo nežymų šios galios šalutinį produktą. Pats laivas buvo neregimas, jis buvo toli aplenkęs aukštyn kylančią šviesos liniją. Kaip reaktyvinis lėktuvas palieka stratosferoje garų pėdsaką, taip ir paskui Siuzerenų laivą tįso ši šviečianti linija. Visuotinai pripažinta teorija, sprendžiant iš visko, teisinga, teigė, kad spartus Siuzerenų laivų greitėjimas vietomis iškreipdavo erdvę. Janas žinojo, kad tai, ką matė, buvo nei daugiau, nei mažiau kaip tolimų žvaigždžių šviesa, surinkta ir sufokusuota ten, kur pralekiantis laivas sudarydavo tam palankias sąlygas. Tai buvo akivaizdus reliatyvumo teorijos įrodymas – šviesos spindulio linkis arti galingo traukos lauko.

Dabar šios milžiniškos, lyg pieštukas nuaštrintos linzės galas, regis, judėjo greičiau, bet tik todėl, kad pakito perspektyva. Iš tikrųjų laivas vis dar didino greitį, tiesiog jo į žvaigždes nutįsusį pėdsaką trumpino žiūrėjimo kampas. Janas žinojo, kad į šią šviečiančią juostą buvo nukreipta daugybė teleskopų, nes Žemės mokslininkai vis tebemėgino atskleisti tarpžvaigždinių skrydžių paslaptį. Jai buvo skirta dešimtys mokslinių darbų, be abejo, Siuzerenai juos skaitė su didžiausiu smalsumu.

Vaiduokliška šviesa ėmė blėsti. Dabar tai tebuvo plonas ruoželis, nukreiptas į Karinos žvaigždyno širdį – Janas tai buvo numatęs. Visi žinojo, kad gimtoji Siuzerenų planeta buvo kažkur toje pusėje, bet kuri, buvusi šalia kažkurios iš toje kosmoso dalyje buvusių tūkstančių žvaigždžių. Negalėjai nustatyti, kaip ji toli nuo Saulės sistemos.

Viskas buvo baigta. Nors laivas tik pradėjo savo kelią, žmogaus akis jau nieko nebegalėjo pastebėti. Bet Jano atmintyje vis dar liepsnojo jo pėdsakas, ir šis švyturys neužges, kol jis galės ko nors siekti ir trokšti.

Vakarėlis ėjo į pabaigą. Beveik visi svečiai jau skriejo oru į visas keturias puses. Bet kai kurie pasiliko.

Vienas iš jų buvo poetas Normanas Dodsvortas, jau seniai pasigėręs, bet dar pakankamai protingas, kad išgriūtų anksčiau, nei prieš jį būtų buvusi panaudota jėga. Jį nelabai rūpestingai išvilko į pievelę, vildamiesi, kad kokia hiena jį be ceremonijų pažadins. Tad jis nesiskaitė.

Kiti pasilikę svečiai buvo Džordžas ir Džin. Ir tai nebuvo Džordžo idėja – jis troško namo. Jam visai nepatiko Džin ir Ruperto draugystė, ir ne dėl paprasčiausio pavydo. Džordžas didžiavosi, kad jis – praktiškas ir santūrus žmogus, ir bendra Džin bei Ruperto aistra dabar, mokslo amžiuje, jo nuomone, buvo ne vaikiškas žaidimas, o kažkokia liguista manija. Jį stebino, kad kas nors dar galėjo net ir per nago juodymą tikėti paranormaliais reiškiniais, ir Džordžo pagarba Siuzerenams kaip reikiant susvyravo dėl to, kad pasiliko ir Rašaverakas.

Tapo aišku, kad Rupertas nori pritrenkti pasilikusius kažkokiu sumanymu ir, matyt, susitaręs su Džin. Džordžas niūriai susitaikė su likimu, pasiruošęs iškęsti bet kokią jų kvailystę.

– Aš išbandžiau daugybę dalykų, kol pasirinkau *šį*, – išdidžiai pareiškė Rupertas. – Svarbiausia – visiškai panaikinti trintį, niekas neturi kliudyti judėjimui. Senamadiškas nušlifuotas stalas ir besisukanti lėkštė irgi neblogai, bet jais naudojosi daugybę amžių, ir esu tikras, kad dabartinis mokslas gali pasiūlyti ką nors geresnio. Ir dabar tai pamatysite. Prisistumkite kėdes... Raši, jūs išties nenorite prisijungti?

Atrodė, kad sekundės dalį Siuzerenas abejojo. Tada papurtė galvą („Ar tik ne Žemėje jie to išmoko?“ – pagalvojo Džordžas).

– Ne, ačiū, – atsakė jis. – Verčiau pasižiūrėsiu. Gal kitąsyk.

– Na, ką gi... jeigu apsigalvosite, laiko mes turime užtektinai.

„Argi?“ – suabejojo Džordžas, žvilgtelėjęs į laikrodį.

Rupertas nusivedė draugus prie mažo, bet masyvaus idealiai apvalaus stalo. Jis nuėmė plokščią plastikinį dangtį, po kuriuo atsivėrė blizganti jūra vienas šalia kito sudėtų metalinių rutuliukų. Jiems išsilakstyti neleido kiek pakeltas kraštas; Džordžas niekaip nesumojo, kam jie reikalingi. Šviesa atsispindėjo rutuliukuose šimtais akinančių taškelių, šis ryškus nėrinys traukė akį, svaigino ir Džordžui lengvai apsisuko galva.

Kai jie susėdo aplink stalą, Rupertas iš apačios ištraukė maždaug dešimties centimetrų skersmens diską ir padėjo ant rutuliukų.

– Na štai, – tarė jis. – Užtenka pirštu paliesti diską, ir jis juda be mažiausios trinties.

Džordžas įtariai nužvelgė visą įrenginį. Aplink stalą lygiais atstumais viena nuo kitos, bet ne abėcėlės tvarka buvo surašytos raidės. Tarp jų, bet jau visai be tvarkos, buvo išmėtyti skaičiai nuo vieno iki devynių, ir iš abiejų pusių, viena priešais kitą, buvo dvi kortelės su žodžiais „TAIP“ ir „NE“.

– Man tai panašu į magiškus ritualus, – sumurmėjo jis. – Nuostabu, kaip mūsų amžiuje kas nors gali tuo rimtai domėtis.

Šį nelabai audringą protestą jis taikė labiau ne Džin, bet Rupertui, ir nuo to jam kiek palengvėjo. Rupertas neslėpė, kad visa tai jį domino labiau abstrakčiai, moksliniais interesais. Jis – nešališkas, neprietaringas žmogus, bet ir ne lengvatikis. O štai Džin... dėl jos Džordžui kartais būdavo neramu. Atrodė, kad ji tikrai tikėjo, jog už telepatijos ir aiškiaregystės kažkas slypėjo.

Tik leptelėjęs Džordžas susigriebė, kad jo žodžiai skirti ir Rašaverakui. Jis neramiai pašnairavo, bet Siuzerenas nesureagavo. Tačiau tai nieko nereiškė.

Visi užėmė savo vietas prie stalo. Pagal laikrodžio rodyklę sėdėjo Rupertas, Maja, Janas, Džin, Džordžas ir Benis Šoenbergeris. Už rato su bloknotu rankose įsitaisė Rūta Šoenberger. Ji, matyt, nusprendė negalinti dalyvauti šiame sumanyme, ir jos vyras miglotai pajuokavo, kad kai kurie žmonės vis dar rimtai paiso Talmudo. Bet ji noriai pasisiūlė užrašinėti.

– Vadinasi, taip, – pradėjo Rupertas. – Kai ką paaiškinsiu specialiai tokiems skeptikams kaip Džordžas. Ar čia kaltos kažkokios jėgos, ar ne,

bet šis daiktas *veikia*. Aš asmeniškai manau, kad to priežastys grynai mechaninės. Mes paliečiame diską ir, net jei nuoširdžiai nenorime kaip nors jo paveikti, į žaidimą įsijungia pasąmonė. Aš išanalizavau daugybę tokių seansų ir nei karto neradau atsakymų, kuriuos kas nors iš dalyvių galėjo žinoti ar atspėti, nors jie patys kartais to neįtardavo. Bet man norisi šiandien atlikti eksperimentą kiek... e-e-e... ypatingomis sąlygomis.

„Ypatingos sąlygos" sėdėjo ir tylomis, bet tikrai ne abejingai žvelgė į visus. „Rašaverakas turi savo nuomonę apie šiuos fokusus, – dingtelėjo Džordžui. – Gal jis dabar – lyg koks religinius laukinių ritualus stebintis antropologas?" Viskas atrodė taip neįtikėtina, kad Džordžas niekada gyvenime nesijautė toks kvailys.

Jei ir kiti jautėsi kvailai, tai neišsidavė. Tik Džin atrodė sukaitusi ir aiškiai susijaudinusi, bet gal dėl to buvo kaltas alkoholis.

– Galim pradėti? – paklausė Rupertas. – Puiku.

Jis luktelėjo efektingumo dėlei, po to šūktelėjo, į nieką nesikreipdamas:

– Ar čia kas nors yra?

Džordžas pajuto, kaip po jo pirštais krustelėjo plokščias diskas. Nieko nuostabaus, juk jį slėgė šešių aplink stalą sėdinčių žmonių rankos. Diskas slystelėjo mažo skaičiaus aštuoni pusėn ir vėl grįžo į vidurį.

– Ar čia kas nors yra? – pakartojo Rupertas. Ir pridūrė labiau įprastu tonu. – Dažnai iki pradžios praeina dešimt – penkiolika minučių, bet kartais...

– Ts-s! – iškvėpė Džin.

Diskas sujudėjo. Jis išlenkė platų lanką tarp kortelių „TAIP" ir „NE". Džordžas sunkiai sutramdė juoką. „Tarkim, atsakymas bus „NE". Ką tai įrodys?" – pagalvojo jis. Atmintyje iškilo senas anekdotas apie į vištidę įlindusį juodaodį: „Čia nieko nėra, masa, tik mes, vištos"...

Bet atsakymas buvo „TAIP". Ir diskas tuojau pat grįžo į stalo vidurį. Atrodė, kad kažkas atgijo ir laukė naujo klausimo. Džordžas nevalingai susidomėjo.

– Kas jūs? – paklausė Rupertas.

Šįkart atsakymo neteko ilgai laukti. Diskas judėjo po stalą nuo raidės prie raidės kaip protingas sutvėrimas ir taip greitai, kad kartais vos neiš-

sprūsdavo iš po Džordžo pirštų. Jis galėjo prisiekti, jog niekuo neprisidėjo prie šių judesių. Džordžas greitai apsižvalgė, bet nei vieno iš savo draugų veide nepastebėjo nieko įtartina. Atrodė, kad jie taip pat nekantriai įsitempę kaip ir jis.

– AŠTAIVISKAS, – sudėliojo raides diskas ir vėl nurimo stalo viduryje.

– Aš – tai viskas, – pakartojo Rupertas. – Tipiškas atsakymas. Abstraktus, bet skatina tęsti. Gal tai reiškia, kad čia yra tik mūsų sąmonių visuma.

Jis kiek patylėjo, matyt, apgalvodamas kitą klausimą. Po to vėl kreipėsi į erdvę.

– Jūs turite žinutę kuriam nors iš mūsų?

– Ne, – tuojau pat atsiliepė diskas.

Rupertas apsižvalgė.

– Mūsų eilė – kartais jis pats ką nors praneša, bet dabar mes turime užduoti kokių nors tiesių klausimų. Kas nori pradėti?

– Ar rytoj lis? – pašaipiai paklausė Džordžas.

Diskas sujudo pirmyn atgal tarp „TAIP“ ir „NE“.

– Kvailas klausimas, – priekaištingai pastebėjo Rupertas. – Juk aišku, kad *kažkur* lis, o kažkur bus giedra. Neuždavinėkime klausimų, į kuriuos galima atsakyti dviprasmiškai.

Džordžas sutriko: taip jam ir reikia. Jis nusprendė leisti pamėginti kitiems.

– Kokia mano mėgstamiausia spalva? – paklausė Maja.

– MĖLYNA, – akimoju sekė atsakymas.

– Teisingai.

– Bet tai nieko neįrodo. Mažiausiai trys iš mūsų tai žino, – pastebėjo Džordžas.

– Kokia mėgstama Rūtos spalva? – pasmalsavo Benas.

– RAUDONA.

Savanorė sekretorė kilstelėjo galvą nuo bloknoto:

– Taip. Bet Benas tai žinojo, o jis – rate.

– Nieko aš nežinojau, – paprieštavo Benas.

– Ir dar kaip turėjai žinoti, aš tau šimtą kartų sakiau.

– Pasąmoninė atmintis, – sumurmėjo Rupertas. – Taip dažnai būna. Bet gal kas nors užduos *išmintingesnį* klausimą? Taip gerai prasidėjo, nesinori, kad vakaras nueitų tuščiai.

Keista, bet kaip tik todėl, kad viskas nei kiek nepriminė rimto mokslinio bandymo, tai ėmė daryti įspūdį Džordžui. Jis buvo tikras, kad tai galėjai paaiškinti elementariomis priežastimis, kaip sakė Rupertas, diskas tiesiog atsiliepia į nesąmoningus jų raumenų judesius. Bet jau vien tai nuostabu ir priverčia susimąstyti: jis niekada nebūtų patikėjęs, kad galima gauti tokius greitus ir tikslius atsakymus. Ir jis pamėgino paveikti diską, kad tas parašytų jo vardą. Tačiau išgavo tik pirmą raidę „D“, ir viskas – toliau išėjo kažkokia nesąmonė. Matyt, vienas žmogus negalėjo valdyti disko be kitų pagalbos ir jiems nežinant.

Per pusvalandį Rūta užrašė daugiau nei tuziną atsakymų, kai kurie buvo gana ilgi. Pasitaikydavo gramatinių klaidų ir keistų išsireiškimų, bet labai retai. Kad ir kuo visa tai galėjai paaiškinti, Džordžas įsitikino, jog jis sąmoningai niekuo neprisidėjo prie disko atsakymų. Keletą kartų, pamatęs žodžio pradžią, jis, regis, atspėdavo kitą raidę ir kartu žinios prasmę. Bet kaskart diskas pasukdavo visai netikėta kryptimi ir rašė visai ką kita. Kartais visas atsakymas atrodė nesąmoningas – juk žodžiai nebuvo atskirti tarpeliais, vieno žodžio pabaiga susiliedavo su kito pradžia, ir tik kai Rūta viską iš naujo perskaitydavo, prasmė paaiškėdavo.

Visa tai Džordžui sukėlė slogų jausmą, lyg būtų susidūręs su kažkokiu svetimu tikslingu protu. Bet jis vis vien nematė *galutinio* įrodymo už ar prieš. Atsakymai buvo tokie lėkšti, tokie dviprasmiški. Pavyzdžiui, ką galėjo reikšti „TIKĖKITEŽMOGUMIGAMTASUJUMIS“?

Bet kartais galėjai pajusti kažkokią gilią, net gąsdinančią tiesą: „ATSIMINKITEŽMOGUSNEVIENASŠALIAŽMOGAUSGYVENAIRKITI“.

Bet, aišku, visi tai žinojo, nors kaip galėjai būti tikras, gal omenyje turėti ne vien Siuzerenai?

Džordžą ėmė lenkti miegas. Jau seniai buvo laikas namo, ir apskritai – gero po truputį. Jis apsižvalgė. Benas atrodė sotus iki ausų ir norėjo miego, Maja ir Rupertas sėdėjo lyg rūke, o Džin... taip, ji iš pat pradžių į visa tai

pernelyg rimtai reagavo. Džordžui pasidarė neramu, pamačius jos veidą: regis, jai buvo baisu ir baigti, ir sužinoti, kas bus toliau.

Beliko Janas. Džordžą apėmė smalsumas, kaip jis reaguoja į svainio keistenybes. Jaunasis inžinierius neuždavė nei vieno klausimo, neparodė nuostabos dėl jokio atsakymo. Atrodė, kad jis sekė disko judėjimą taip, lyg būtų stebėjęs eilinio mokslinio fenomeno tyrimą.

Rupertas išsivadavo iš sąstingio.

– Užduokim dar vieną klausimą ir baikim, – pasiūlė jis. – Na, Janai? Tu dar nieko neklausei.

Keista, bet Janas nei sekundės nesusvyravo. Atrodė, jog jis jau seniai buvo apgalvojęs klausimą ir laukė tik patogaus momento. Jis žvilgtelėjo į abejingą nejudrų Rašaveraką ir paklausė skambiu, aiškiu balsu:

– Kuri žvaigždė yra Siuzerenų saulė?

Rupertas vos nešvilptelėjo iš nuostabos. Maja ir Benas niekaip nesureagavo. Džin sėdėjo užsimerkusi ir atrodė lyg miegotų. Rašaverakas palinko priekin, per Ruperto petį žvelgdamas į stalą.

Ir diskas pajudėjo.

Kai jis vėl sustingo, įsivyravo trumpa pauzė, po to Rūta nustebusi paklausė:

– Ką reiškia NGS 549672?

Jai niekas neatsakė – sukliudė išgąstingas Džordžo šūksnis:

– Padėkite man. Atrodo, Džin nualpo!

9

– Papasakok man smulkiau apie tą Boisą, – paprašė Karelinas.

Aišku, Siuzerenai nebendravo būtent tokiais žodžiais ir jų išreikštos mintys buvo daug subtilesnės. Žmogaus ausis būtų pagavusi tik trumpą vibruojančių garsų sprogimą, kažką panašaus į greitą Morzės abėcėlę. Nors žmonės turėjo įrašę nemažai Siuzerenų kalbos pavyzdžių, niekas neįstengė jų iššifruoti dėl jos nepaprasto sudėtingumo. O dar tas neįtikėtinas jos greitis, dėl jo nei vienas vertėjas, net įvaldęs kalbos pagrindus, nebūtų įstengęs sekti įprasto Siuzerenų pokalbio.

Žemės Globėjas stovėjo nugara į Rašaveraką ir atidžiai žvelgė į daugiaspalvę Didžiojo kanjono bedugnę. Už dešimties kilometrų, bet beveik nesusiliejęę dėl atstumo, saulės spinduliuose švytėjo terasiniai šlaitai. Toli toli, vietoje, kur ant šešėlių išmarginto šlaito krašto stovėjo Karelinas, vingiuotu takeliu į slėnio gilumą lėtai leidosi mulų karavanas. „Keista, – nusistebėjo Karelinas, – kad tiek daug žmonių pasitaikius progai elgiasi kaip laukiniai. Panorėję jie galėtų nusileisti į kanjono dugną žymiai greičiau ir patogiau. Bet jie mieliau kratosi duobėtu keliuku, kuris, matyt, ne tik iš pažiūros nepatikimas".

Nepastebimas rankos judesys, ir nuostabi panorama išnyko, palikdama tamsų neišmatuojamos gilumos atspindį. Globėją vėl prislėgė jo įprastas kabinetas ir pareigos.

– Rupertas Boisas – savotiška asmenybė, – atsakė Rašaverakas. – Pagal pareigas jis – nemažos Afrikos draustinio dalies gyvūnų prižiūrėtojas. Savo darbą jis išmano ir mėgsta. Kadangi privalo stebėti keletą tūkstančių kvadratinių kilometrų, jis gavo vieną iš penkiolikos panoraminės apžvalgos įrenginių, kuriuos perdavėme žmonėms, aišku, su apribojimais. Tiesa, jo egzempliorius – vienintelis su visiškos projekcijos galimybe. Jis neginčijamai įrodė, kad jam to reikia, ir mes sutikome.

– Kokie jo argumentai?

– Jis teigė, jog nori pasirodyti laukiniams žvėrims, kad tie įprastų prie jo išvaizdos ir nepultų, kai jis atvyks. Ši teorija pasitvirtino – bent jau su žvėrimis, kuriems svarbiau ne kvapas, o regėjimas... bet galų gale kas nors jį sudraskys. Na, aišku, mes jam davėme aparatą ir dėl kitos priežasties.

– Jis pasidarė sukalbamesnis?

– Būtent. Iš pradžių aš kreipiausi į jį dėl to, kad jis turi bene geriausią pasaulyje knygų apie parapsichologiją ir panašius dalykus rinkinį. Jis mandagiai, bet ryžtingi atsisakė paskolinti nors vieną iš jų, teko skaityti jo namuose. Aš jau perskaičiau maždaug pusę jo bibliotekos. Gan sunkus išbandymas.

– Galiu įsivaizduoti, – sausai pastebėjo Karelinas. – Ar buvo kas nors vertinga tarp to šlamšto?

– Taip. Vienuolika dalinio prasiveržimo atvejų ir dvidešimt du gana tikėtini. Bet medžiaga atrinkta gan vienpusiškai, tad negali daryti išvadų remdamasis ja. Ir visi įrodymai beviltiškai susipynę su mistika – ko gero, tai pagrindinis žmogaus proto trūkumas.

– O kaip pats Boisas į tai žiūri?

– Jis stengiasi atrodyti neprietaringas ir skeptiškai nusiteikęs žmogus, bet, žinoma, neeikvotų tiek laiko ir jėgų, jeigu pasąmonėje tuo netikėtų. Aš jam taip ir pasakiau, ir jis prisipažino, kad aš, ko gero, teisus. Jam norisi rasti kokį nors svarų įrodymą, todėl nuolat užsiima savo bandymais, nors apsimeta, kad tai – tik žaidimas.

– Tu tikras, kad jis neįtaria, jog visu tuo domiesi ne iš paprasčiausio smalsumo?

– Visiškai. Kai kuriais aspektais Boisas kaip reta bukas ir ribotas. Tad jo mėginimai tyrinėti būtent šią sritį gana apgailėtini. Jam nereikia taikyti jokių ypatingų priemonių.

– Suprantu. O mergina, kuri apalpo?

– Tai įdomiausia. Džin Morel greičiausiai tikrai buvo tas kanalas, kuriuo atėjo informacija. Bet jai dvidešimt šešeri – sprendžiant iš mūsų ankstesnės patirties, ji per sena, kad pati būtų pirmąja grandimi. Vadinasi, yra kažkas, kas su ja tampriai susijęs. Išvada aiški. Mums liko nebedaug laukti. Privalome įtraukti ją į Violetinę kategoriją, gal ji šiuo metu – pats svarbiausias žmogus Žemėje.

– Taip ir padarysiu. O tas klausimą uždavęs jaunuolis? Jis paklausė iš smalsumo ar turėjo kokį kitą motyvą?

– Jis ten pateko atsitiktinai – jo sesuo neseniai ištekėjo už Ruperto Boiso. Iki tol jis nebuvo susitikęs nei su vienu iš svečių. Aš įsitikinęs, kad klausimas nebuvo iš anksto apgalvotas, o paskatintas neįprastų aplinkybių ir gal dar mano dalyvavimo. Atsimenant visa tai, nenuostabu, kad jis uždavė tokį klausimą. Jį labiausiai domina astronautika; jis – Keiptauno universiteto kosmoso kelionių grupės sekretorius ir akivaizdžiai ketina pašvęsti savo gyvenimą kosminių skrydžių teorijai.

– Įdomu, ko jis pasieks. Kaip manai, ko jis dabar griebsis ir ar mums reikia ko nors imtis jo atžvilgiu?

– Neabejotina, kad, pasitaikius pirmai progai, pamėgins kai ką patikrinti. Bet jis neturi kaip įrodyti, kad jo žinios tikslios, ir jos gautos tokiu neįprastu būdu, jog vargu ar jis jas pagarsins. O jeigu jos ir taps žinomos, argi tai gali kam nors pakenkti?

– Reikės pasverti abi galimybes, – atsiliepė Karelinas. – Tiesa, mums draudžiama atskleisti mūsų bazę, bet žmonės niekaip negalės panaudoti tų žinių prieš mus.

– Sutinku. Rodrikas turės šiokios tokios informacijos, bet ne per daug patikimos ir praktiškai bevertės.

– Panašu į tai, – sutiko Karelinas. – Bet visiškų garantijų nėra. Žmonės nuostabiai išradingi ir neretai labai užsispyrę. Būtų pavojinga deramai jų neįvertinti, ir ateityje verta pasekti misterį Rodriką. Aš apie tai dar pagalvosiu.

Rupertas Boisas taip niekada ir nesuprato, kas atsitiko. Kai svečiai išsiskirstė, kur kas tylesni nei paprastai, jis susimąstęs nustūmė staliuką atgal į kampą. Alkoholis kliudė įsijausti į tai, kas atsitiko, o ir patys įvykiai buvo jau šiek kiek nublankę. Jis miglotai įsivaizdavo, kad nutiko kažkas svarbaus, nors ir neaišku kas, ir svarstė, ar neverta pasikalbėti su Rašaveraku. Bet, sekundei suabejojęs, nutarė, jog tai bus netaktiška. Galų gale, dėl visko kaltas buvo jo svainis, ir Rupertas net pyktelėjo ant jaunojo Jano. Bet ar tai Jano kaltė? Gal kaltas kas kitas? Rupertas atsiminė, kad tai buvo *jo* eksperimentas. Jis nutarė užmiršti šią istoriją ir jam tai visiškai pavyko.

Gal jis ir būtų ko nors ėmęsis, jei būtų atsiradęs paskutinis Rūtos bloknoto lapelis, bet jis prapuolė per sumaištį. Janas visa savo esybe rodė, kad jis čia niekuo dėtas, na, o Rašaveraką buvo sunku apkaltinti dėl prapuolusio lapelio. Ir niekas tiksliai neatsiminė, kas ten buvo parašyta, be to, kad tai buvo kažkokia nesąmonė...

Labiausiai šis įvykis paveikė Džordžo Gregsono likimą. Jis visam laikui įsiminė tą siaubą, kurį patyrė, kai Džin susmuko jam ant rankų. Dėl savo

ūmaus bejėgiškumo ji akimirksniu iš smagios kompanionės pavirto švelnumo ir prieraišumo objektu. Moterys alpdavo nuo neatmenamų laikų (ir ne visada netyčia), ir vyrai nuolat į tai atsakydavo deramu būdu. Džin nualpo toli gražu ne tyčia, bet net kruopščiausiai suplanavęs negalėjai tikėtis geresnio rezultato. Vėliau Džordžas suprato, kad būtent tą akimirką ryžosi bene pačiam svarbiausiam savo gyvenimo žingsniui. Tai kas, kad ji kartais kiek keistoka, o jos draugai – dar labiau, jam reikėjo tik jos. Nebūtina visai atsisakyti Naomi ar Džoi, Elzos ar – *koks* ten jos vardas? – Denizės; bet atėjo laikas užmegzti rimtesnius santykius. Jis neabejojo, kad Džin sutiks, ji nuo pat pradžių neslėpė savo jausmų.

Jis net neįtarė, kad buvo dar viena jį apsispręsti paakinusi priežastis. Po šiandieninio eksperimento keistas Džin potraukis jau nebekėlė tokios pašaipios paniekos. Jis niekada neprisipažins, bet taip jau nutiko – ir tai sugriovė paskutinį juos skyrusį barjerą.

Jis žvelgė į Džin – išbalusi, bet rami ji buvo atsišliejusi į žemai nuleistą krėslo atlošą. Po skraidykle driekėsi tamsa, virš galvos mirgėjo žvaigždės. Džordžas neįsivaizdavo, kur jie buvo, galėjai nustatyti bent tūkstančio kilometrų tikslumu, bet argi tai buvo svarbu? *Tai* buvo autopiloto rūpestis, jis turėjo juos nugabenti namo ir pasirūpinti nusileidimu, kaip pranešė kontrolės prietaisai – lygiai po penkiasdešimt septynių minučių.

Džin nusišypsojo jam atsakydama ir švelniai ištraukė savo ranką, kurią jis buvo suspaudęs.

– Leisk mano kraujotakai atsigauti, – paprašė ji, lankstydama pirštus. – Patikėk, aš jau pakankamai gerai jaučiuosi.

– O kas, tavo manymu, atsitiko? Tu *ką nors* prisimeni?

– Ne... lyg būčiau kur prasmegusi. Aš girdėjau, kaip Janas uždavė klausimą, paskui jūs visi jau šokinėjote aplink mane. Ko gero, mane ištiko kažkoks transas. Galų gale...

Džin susvyravo ir nutarė, jog neverta pasakoti Džordžui, jog jai ir anksčiau taip buvo nutikę. Ji žinojo, kaip jam nepatinka tokie dalykai, žiūrėk, dar labiau jį išgąsdins, o gal ir visai nubaidys.

– Kas „galų gale“? – paklausė Džordžas.

– Et, nieko. Įdomu, ką apie seansą pagalvojo Siuzerenas. Ko gero, jis irgi nesitikėjo tiek visko išgirsti.

Džin krūptelėjo, jos žvilgsnis apsiblausė:

– Džordžai, aš bijau Siuzerenų. Ne dėl to, kad jie neštų blogį, ar dėl panašių nesąmonių. Aišku, jų ketinimai nuoširdūs, ir jie daro tai, kas, jų nuomone, mums geriausia. Man tik neramu, ko jiems iš tikrųjų iš mūsų reikia.

Džordžas neužtikrintai gūžtelėjo pečiais.

– Žmonės apie *tai* spėlioja nuo pat akimirkos, kai jie pasirodė, – atsiliepė jis. – Kai mes būsime pasiruošę išgirsti, Siuzerenai pasakys; tiesą sakant, man nelabai ir įdomu. Be to, dabar turiu didesnių rūpesčių.

Jis palinko prie Džin ir suėmė jos delnus.

– Klausyk, nuskriskime rytoj į Archyvą ir sudarykime vedybinį kontraktą... na, sakykim, penkeriems metams, a?

Džin atidžiai pažvelgė į jį ir nusprendė, kad jo veide atsispindėjo tai, ką ji ir norėjo pamatyti.

– Gal dešimčiai, – tarė ji.

Janas nesiskubino. Nėra kur lėkti, reikia gerai pagalvoti. Jis kone baiminosi tikrinti – o jei ūmai gimusi fantastinė viltis iškart žlugs? Kol nieko tiksliai nežinojo, galėjo ir pasvajoti.

Be to, jis nieko ir negalėjo padaryti, nesusitikęs Observatorijos bibliotekininkės. Ji gerai jį pažinojo, žinojo ir tai, kuo jis domisi ir, matyt, palaikytų jo prašymą keistu. Gal tai ir nesvarbu, bet Janas nusprendė nerizikuoti – luktelti savaitę, kol pasitaikys patogi proga. Jis elgėsi labai atsargiai, bet dėl to darėsi dar įdomiau, lyg kokiam vaikėzui. Labiausiai Janas baiminosi apsijuokti – tai baisiau už bet kokią kliūtį ar Siuzerenų bausmę. Ne, jeigu tai buvo kvailas sumanymas, niekas niekada neturėjo apie jį sužinoti.

Jis turėjo pateisinamą priežastį kelionei į Londoną: dėl jos jau seniai buvo susitaręs. Nors jis ir buvo per jaunas ir mažai patyręs, kad būtų delegatas, bet tapo vienu iš trijų studentų, kuriems pavyko prisidėti prie dele-

gacijos, vykusios į Tarptautinės astronomų draugijos suvažiavimą. Laisvų vietų buvo tik trys, tad jis negalėjo praleisti tokios progos, o ir Londone nebuvo nuo vaikystės. Janas žinojo, kad iš dešimčių pranešimų jį nors kiek sudominti galėjo vos keli, net jeigu sugebėtų juos suprasti. Kaip bet kokio mokslinio kongreso dalyvis, jis ketino klausytis tik tų pranešimų, kurie jam galėjo praversti, o likusį laiką kalbėtis su bendraminčiais arba pasivaikščioti po miestą.

Per paskutiniuosius penkiasdešimt metų Londonas neatpažįstamai pasikeitė. Dabar jame buvo mažiau nei du milijonai žmonių ir šimtą kartų daugiau mašinų. Miestas neteko ankstesnės savo kaip uosto reikšmės – dabar kiekviena šalis gaminosi beveik viską, ko jai reikėjo, ir pasikeitė pati tarptautinės prekybos sistema. Vienose šalyse tam tikros prekės dar buvo gaminamos geriau nei kitose, bet jos buvo persiunčiamos oru. Kažkada iš vieno didelio uosto į kitą, o vėliau – iš aerouosto į aerouostą vedę prekybos keliai pavirto gudriai visą pasaulį apraizgiusiu voratinkliu be jokių ypatingai svarbių taškų.

Tačiau ne viskas pasikeitė. Londonas išliko administracinis, meno ir mokslo centras. Šiose srityse su juo negalėjo varžytis nei viena kontinento sostinė – net ir Paryžius, kad ir kaip stengėsi įrodyti priešingai. Prieš šimtą metų gyvenęs londonietis ir dabar nebūtų paklydęs, bent jau Londono centre. Per Temzę buvo nutiesti nauji tiltai, bet senųjų vietoje. Nebesimatė milžiniškų aprūkusių geležinkelio stočių, jas išstūmė iš miesto. Bet parlamento pastatas liko toks pat, Nelsonas vienintele akimi tebežiūrėjo į Vaitholą ir šv. Povilo bažnyčios kupolas tebestūksojo ant Ladgeito kalvos, nors dabar su juo varžėsi ir aukštesni pastatai.

Ir kaip anksčiau priešais Bekingemo rūmus marširavo sargyba.

Janas nusprendė, kad visa tai palauks. Buvo atostogų metas, ir jis su dviem savo draugais apsistojo viename iš universiteto bendrabučių. Blumsberis per paskutinį šimtmetį irgi nepasikeitė: čia ir dabar buvo pilna viešbučių ir pensionų, nors jie jau nebestovėjo vienas šalia kito ir nebetįso, kaip anksčiau, nesibaigiančiomis vienodomis suodžiais padengtomis plytinių sienų virtinėmis.

Tik antrąją suvažiavimo dieną Janui pasitaikė lauktoji galimybė. Pagrindiniai pranešimai buvo skaitomi didžiulėje Mokslo centro salėje, netoli Koncertų salės, dėl kurios Londonas tapo pasauliniu muzikos centru. Janas norėjo pasiklausyti pirmojo tos dienos pranešimo – sklido gandas, kad pranešėjas žadėjo sutriuškinti visuotinai priimtą planetų susiformavimo teoriją.

Gal taip ir nutiko, bet Janas per pertrauką išėjo nejausdamas, kad būtų kažką ypatinga sužinojęs. Jis nusileido į informacijos biurą išsiaiškinti, kaip rasti jam reikalingus kambarius.

Kažkoks linksmuolis administratorius buvo paskyręs Karališkajai astronomijos draugijai viršutinį milžiniško pastato aukštą – jos nariai tinkamai vertino šį gestą, nes iš viršaus jiems atsivėrė nuostabus vaizdas į Temzę ir visą šiaurinę miesto dalį. Nors Janas pakeliui nieko nesutiko, jis, suspaudęs rankoje nario kortelę lyg leidimą, jeigu kas sustabdys, nesunkiai rado biblioteką.

Jam prireikė valandos, kol surado tai, ko reikėjo, ir kol suprato, kaip naudotis didžiuliais žvaigždžių katalogais su milijonais įrašų. Jis jau kone drebėjo artėdamas prie jam reikalingos vietos, gerai, kad aplinkui nieko nebuvo ir niekas nematė jo susijaudinimo.

Janas įkišo katalogą į vietą tarp kitų ir ilgai sėdėjo nejudėdamas, nematančiomis akimis žvelgdamas į ištisinę knygų sieną. Po to lėtai patraukė tuščiais koridoriais, pro sekretoriaus kabinetą (dabar jame kažkas buvo, dalykiškai iškrovinėjo knygų paketą) ir nusileido laiptais. Jis nelaukė lifto, norėjo išvengti žmonių. Anksčiau jis ketino išklausyti dar vieną pranešimą, bet dabar tai nebebuvo svarbu.

Jano mintyse vis dar siautė sumaištis, kai jis priėjo prie krantinės krašto ir ėmė abejingai stebėti neskubrią Temzės kelionę į jūrą. Žmogui, įgijusiam bendrai pripažintomis mokslo tiesomis paremtą išsilavinimą, sunku susitaikyti su tokiu būdu gautais įrodymais. Jis niekada tiksliai nesužinos, ar tai tiesa, bet buvo pernelyg įtikinama. Janas lėtai ėjo krantine ir iš eilės dėstė jam žinomus faktus.

Pirmasis: niekas iš Ruperto svečių negalėjo žinoti, ko jis paklaus. Jis ir pats nenutuokė, žodžiai savaime išsprūdo – tai buvo spontaniška reakcija

į įvykius. Vadinasi, niekas negalėjo paruošti atsakymo, negalėjo iš anksto jo apgalvoti.

Antrasis: NGS 549672 nieko niekam nereiškia, išskyrus astronomus. Nors Didysis visuotinis geografijos atlasas buvo sudarytas prieš šimtmetį, apie jį žinojo tik keli tūkstančiai specialistų. Ir jeigu aklai įvardysi kokį nors numerį, niekas tiksliai nesugebės pasakyti, kur yra ši žvaigždė.

Bet – ir tai trečias faktas, kuris jam paaiškėjo tik dabar, – maža, nepastebima žvaigždė, pažymėta kodu NGS 549672, buvo kaip tik ten, kur ir reikėjo. Pačioje Karinos žvaigždyno širdyje, gale šviečiančio pėdsako, kurį Janas pats matė prieš kelias naktis ir kuris nusidriekė iš Saulės sistemos į kosmoso gelmę.

Paprastas sutapimas neįmanomas. NGS 549672 *turi būti* Siuzerenų namai. Bet, jeigu taip, griūva visi Jano mėgstami mokslinių tyrimų metodai. Na ir tegul. Jis turi susitaikyti su faktu, kad, vienaip ar kitaip, fantastinis Ruperto eksperimentas parodė kelią prie iki šiol neatrasto žinių šaltinio.

Rašaverakas? Matyt, tai teisingiausias paaiškinimas. Siuzerenas nesėdėjo su visais, bet tai nesvarbu. Be to, Janui ir nerūpėjo paranormalūs mechanizmai: jam tik buvo svarbu, kaip pasinaudoti gautais rezultatais.

Apie NGS 549672 buvo mažai kas žinoma: ji niekuo neišsiskyrė iš likusių milijonų žvaigždžių. Bet kataloge buvo nurodytas jo dydis, koordinatės ir spektro tipas. Janui tereikėjo dar kai ką išsiaiškinti, atlikti tam tikrus nesudėtingus apskaičiavimus, ir tada jis apytiksliai žinos, kaip toli nuo žemės Siuzerenų pasaulis.

Jano veide pamažu ėmė skleistis šypsena, kai pasuko nuo Temzės ir patraukė atgal, link blizgančio balto Mokslo centro pastato. Žinios – jėga, ir jis buvo vienintelis žmogus žemėje, žinantis, iš kur atvyko Siuzerenai. Tiesa, jis dar neišmanė, kaip panaudos šias žinias. Jos liks jo atmintyje ir lauks savo valandos.

10

Žmonija vis dar lepinosi giedroje, vaiskioje taikos ir klestėjimo popietėje. Nejaugi kada nors ateis žiema? Tai buvo nesuvokiama. Proto amžius, prieš pustrečio šimtmečio iš anksto pasveikintas Didžiosios Prancūzijos revoliucijos vadų, dabar iš tiesų atėjo.

Šįkart nebuvo jokios klaidos.

Aišku, ir klestėjimo metu pasitaiko trūkumų, bet su tuo buvo noriai susitaikyta. Tik labai seni žmonės suprato, kad telelaikraščiai, kuriuos kiekvienas gaudavo savo namuose, iš esmės buvo be galo nuobodūs. Išnyko sukrėtimai, apie kuriuos šaukdavo antraštės. Nebebuvo paslaptingų žmogžudysčių, kurios varė į neviltį policiją ir keldavo milijonų širdyse kilnų pasipiktinimą, po kuriuo dažnai slėpėsi pavydas. Jei ir pasitaikydavo žmogžudysčių, tai be jokios paslapties skraistės: užtekdavo pasukti tam tikrą diską ir galėjai pamatyti visą nusikaltimo eigą. Iš pradžių toks įrenginys kaip reikiant išgąsdino įstatymui paklusnius piliečius. Siuzerenai buvo išanalizavę daug, bet ne visus žmogaus psichologijos užkaborius, ir šio išgąsčio nebuvo numatę. Teko žmonėms aiškinti, kad niekas negalės šnipinėti kaimyno paslapčių, o keli žmonėms perduoti aparatai buvo griežtai kontroliuojami. Pavyzdžiui, Ruperto Boiso aparatas veikė tik draustinio teritorijoje, ir jo poveikį jautė tik Rupertas ir Maja.

Tačiau laikraščiai mažai domėjosi net ir retais nusikaltimais. Galų gale, išsiauklėjusiam žmogui visai nesinori skaityti apie kitų *nuodėmes*.

Vidutinę darbo savaitę dabar sudarė viso labo dvylika valandų, bet jos buvo gerai apmokamos ir nereikalaujančios sunkaus darbo. Beveik nebeliko monotoniško, grynai mechaninio darbo. Kvaila buvo eikvoti pernelyg vertingą žmogaus protą tam, ką galėjo atlikti du trys tūkstančiai tranzistorių, keli fotoelementai ir vieno kubinio metro tūrio štampuotos schemos. Kai kurie fabrikai savaičių savaites veikė savarankiškai ir į juos neužsukdavo nei vienas žmogus. Žmonių uždavinys buvo gedimų išaiškinimas, sprendimų priėmimas ir naujų įmonių planavimas. Visa kita darė robotai.

Prieš šimtmetį tokia laisvalaikio gausa būtų sukėlusi daugybę skausmingų problemų. Dabar beveik visas jas išsprendė švietimas – juk išlais-

vintam protui negresia nuobodulys. Dabartinis kultūros lygis kažkada atrodė neįsivaizduojamas. Bet taip nutiko ne dėl to, kad pats žmogus pasidarė protingesnis, o dėl to, kad pirmąsyk kiekvienas galėjo vystyti visus sugebėjimus, kuriuos jam dovanojo gamta.

Daugelis žmonių turėjo dvejus namus skirtinguose pasaulio kraštuose. Anksčiau neprieinami poliariniai regionai buvo apgyvendinti, ir nemažai žmonių kas šešis mėnesius keliaudavo iš Arkties į Antarktidą ir atgal, kad nepraleistų ilgos poliarinės vasaros dienos. Kiti persikėlė į dykumas, kalnus ir net jūros dugną. Visoje Žemėje nebuvo vietos, kur mokslas ir technologijos nebūtų galėjusios sukurti patogių namų tam, kuris būtų jų užsimanęs.

Kai kurie ypač egzotiški kampeliai suteikdavo peno tiems nedaugeliui jaudinančių pranešimų naujienų skiltyse. Net ir puikiausiai sutvarkytoje visuomenėje neįmanoma išvengti retų nelaimingų atsitikimų. Gal tai ir buvo geras ženklas, kad kai kurie drąsuoliai ryždavosi surizikuoti, o gal ir žūti, kad tik pasistatytų patogią vilą po Everesto viršūne ar pasigrožėtų vaizdais pro Viktorijos krioklio purslus. Todėl kaskart kažką nuo kažko tekdavo gelbėti. Tai tapo savotišku žaidimu, kone visos planetos sportu.

Bet kas galėjo tenkinti savo įgeidžius, juk tam užteko ir laiko, ir pinigų. Kai buvo panaikintos armijos, žmonija iškart pasidarė beveik dvigubai turtingesnė, o išaugęs darbo efektyvumas padarė visa kita. Ir būtų buvę tiesiog juokinga lyginti dvidešimt pirmojo amžiaus žmogaus pragyvenimo lygį su bet kurio iš jo protėvių. Visa, kas būtina, kainavo be galo mažai ir buvo duodama žmonėms nemokamai, kaip anksčiau valstybė nemokamai suteikdavo kelius, vandenį, gatvės apšvietimą ir kanalizaciją. Galėjai važiuoti kur nori, mėgautis įmantriausiais patiekalais ir nereikėjo nieko mokėti. Tokią teisę suteikė vien buvimas produktyviu visuomenės nariu.

Aišku, atsirasdavo ir tinginių, bet žmonių, kuriems užtekdavo valios visai tuščiam gyvenimui, buvo kur kas mažiau nei galėjai tikėtis. O visuomenei buvo kur kas pigiau išmaitinti tokius parazitus, nei išlaikyti transporto kontrolierių, pardavėjų, kasininkų ir panašias armijas, kurios, žiūrint iš pasaulinės ekonomikos taško, tik tuo ir užsiiminėtų, kad perrašinėtų visokias prekes iš vienos sąskaitų knygos į kitą.

Buvo apskaičiuota, kad beveik ketvirtadalį savo jėgų žmonija skyrė įvairioms sporto šakoms, pradedant tokia nejudria kaip šachmatai ir baigiant mirtinai pavojingomis, pavyzdžiui, skrydžiais slidėmis per kalnų slėnius. Tai sukėlė visokių netikėtų pasekmių, tarkim, išnyko profesionalus sportas, nes atsirado pernelyg daug puikių sportininkų mėgėjų ir, pasikeitus ekonominėms sąlygoms, senoji sistema beviltiškai paseno.

Be sporto, svarbiausia veiklos sfera tapo įvairios pramogos. Prieš šimtą metų daugelis žmonių manė, jog pasaulio centras buvo Holivudas. Dabar toks teiginys turėjo dar didesnį pagrindą, bet, aišku, 1950-aisiais didžiąją dalį 2050-ųjų filmų būtų palaikę pernelyg įmantriais. Tai irgi buvo progreso ženklas: filmo sėkmės garantas nebebuvo bilietų pardavimas.

Bet tarp nesuskaičiuojamų pasilinksminimų, pramogų ir malonių užsiėmimų planetoje, kuri, regis, tuoj turėjo virsti viena didele žaidimų aikštele, kai kurie vis dar rasdavo laiko vėl ir vėl užduoti amžiną klausimą, į kurį nebuvo atsakymo:

O kas gi toliau?

Janas prisiglaudė prie dramblio ir ilsėdamasis atsirėmė delnais į tarsi medžio žievė šiurkščią odą. Nužvelgė milžiniškas iltis ir išlenktą straublį – patyręs iškamšų meistras įamžino dramblį nei karingoje, nei džiaugsmingoje pozoje. „Įdomu, – pagalvojo jis, – kokie ne mažiau keisti sutvėrimai iš nežinomų pasaulių vieną dieną apžiūrinės šį išeivį iš žemės“?

– Kiek žvėrių tu pasiuntei Siuzerenams? – paklausė jis Ruperto.

– Mažiausiai penkiasdešimt, bet šis, aišku, didžiausias. Gražuolis, ar ne? Kiti buvo smulkmė – drugeliai, gyvatės, beždžionės ir panašūs. Nors ne, pernai pasiunčiau begemotą.

Janas nelinksmai šyptelėjo:

– Skamba kraupokai, bet įtariu, kad jų kolekcijoje jau yra puiki homo sapiens iškamšų grupė. Įdomu, kas nusipelnė tokios garbės?

– Ko gero, tu teisus, – ramiai atsiliepė Rupertas. – Tai nesunku sutvarkyti pasitelkus ligonines.

– O jeigu atsirastų savanoris *gyvo* eksponato vaidmeniui? – susimąstęs tęsė Janas. – Aišku, su sąlyga, kad po to jį grąžins namo?

Rupertas nusijuokė, bet ne be užuojautos.

– Siūlaisi savanoriu? Perduoti Rašaverakui?

Minutėlę Janas rimtai apie tai galvojo. Po to papurtė galvą.

– Ne-e. Aš tiesiog garsiai svarstau. Jie greičiausiai nesutiks. Beje, tu dažnai matai Rašaveraką?

– Jis buvo pas mane maždaug prieš šešias savaites. Kaip tik rado knygą, kurią seniai medžiojau. Labai malonu iš jo pusės.

Janas lėtai ratu apėjo milžino iškamšą, stebėdamasis meistriškai sustabdyta galingo judesio akimirka.

– Tu pagaliau supratai, ko jis ieško? – paklausė Janas. – Juk tai nelabai suderinama – Siuzerenai pasiekė tokių mokslo aukštumų, o domisi okultizmu.

Rupertas įtariai pašnairavo į svainį – ar tik tas nesišaipo iš jo pomėgio.

– Jo paaiškinimas atrodo visai logiškas. Jį kaip antropologą domina visos mūsų kultūros pusės. Nepamiršk – jiems nėra ko skubėti. Jie gali įsigilinti į bet kokią smulkmeną, o mūsų mokslininkams tokiems tyrimams neužtektų viso gyvenimo. Pavyzdžiui, Rašis nelabai vargo, kol perskaitė visą mano biblioteką.

Gal tai ir buvo atsakymas, bet Jano jis neįtikino. Kartais jam kildavo noras atskleisti savo paslaptį Rupertui, bet neleido įgimtas atsargumas. Vėl susitikęs savo draugą Siuzereną, Rupertas gali neiškęsti neprasitaręs – būtų pernelyg didelė pagunda.

– Beje, tu labai klysti, jeigu manai, kad tai toks jau *didelis* eksponatas, – staiga pakeitė temą Rupertas. – Pasižiūrėtum, su kuo dirba Salivanas. Jis įsipareigojo iškimšti du pačius didžiausius gyvūnus – kašalotą ir milžinišką kalmarą. Juos pavaizduos mirtinoje kovoje. Tai *bent* vaizdas bus!

Kurį laiką Janas neatsiliepė. Galvoje plykstelėjusi mintis atrodė beprotiška ir neįtikėtina, apie tai negalima rimtai galvoti. Bet... būtent dėl to, kad tai buvo taip įžūlu, galėjo ir pasisekti...

– Kas tau? – susirūpino Rupertas. – Bloga nuo karščio?

Janas atsitokėjo.

– Ne, nieko, – atsiliepė jis. – Aš tik pagalvojau, kaip Siuzerenai pasiims tokį žaisliuką.

– Na, nusileis koks nors krovininis laivas, atidarys liuką ir įtrauks vidun, – paaiškino Rupertas.

– Būtent taip ir maniau, – pasakė Janas.

Tai buvo panašu į kosminio laivo valdymo kabiną. Ant sienų – vien matavimo prietaisai ir kažkokie instrumentai, ir nei vieno lango, tik didžiulis ekranas prieš piloto krėslą. Laive tilpo šeši keleiviai, bet Janas buvo vienintelis.

Jis neatplėšė žvilgsnio nuo ekrano, gaudydamas kiekvieną prieš akis plaukiančio nuostabaus nežinomo pasaulio smulkmeną. Taip, taip pat nežinomo, kaip ir viskas, ką galbūt sutiks už žvaigždžių, jeigu pavyks jo beprotiškas planas. Dabar jis įžengia į valdas pabaisų, kurios tamsoje medžioja viena kitą nuo pat pasaulio pradžios. Tūkstančius metų žmonės plaukiojo virš šios tamsos karalystės: ji guli ne giliau kaip kilometras po laivų kiliais, bet iki šio šimtmečio žmogus apie ją žinojo mažiau nei apie matomą Mėnulio pusę.

Iš vandenyno paviršiaus pilotas leidosi į vis dar nežinomas Ramiojo vandenyno Pietinės įdubos gelmes. Janas žinojo, jog jis orientavosi pagal okeano dugne išdėstytų švyturių garso signalų nubraižytas nematomas koordinates. Bet kol kas dugnas buvo dar taip toli nuo jų, kaip Žemės lygumos nuo danguje plaukiančių debesų...

Aplink mažai kas matėsi, povandenio laivo skeneriai tuščiai naršė aplinkui. Matyt, variklių sukelta sumaištis išvaikė smulkias žuvis, priartėti galėjo nebent koks smalsus baimės nepažįstantis milžinas.

Maža kabina suvirpėjo nuo joje paslėptos jėgos – jėgos, galinčios atlaikyti neišmatuojamą virš Jano galvos esančio vandens slėgį, sukurti ir išsaugoti šviesos ir oro burbulą, kuriame gali išgyventi žmonės. „Jei ši galia

išseks, – pagalvojo Janas, – mes tapsim giliai okeano dugno dumble palaidoto metalinio karsto belaisviais.“

– Laikas susiorientuoti, – nusprendė pilotas.

Jis perbėgo pirštais per jungiklius, varikliai nutilo, povandeninis laivas sulėtino greitį ir galop sustingo. Jis plūduriavo, išlaikydamas lygsvarą, tarsi oro balionas danguje.

Hidrolokatorius akimirksniu nustatė jų vietą. Pabaigęs tikrinti prietaisus, pilotas tarė:

– Tuojau vėl įjungsime motorus, tik prieš tai paklausysime, ar nėra ko nors įdomaus.

Iš garsiakalbio į mažos kabinos tylą įsiveržė žemas lygus gausmas. Janas neįstengė išskirti pavienių garsų. Visi jie liejosi vientisu monotonišku triukšmu. Janas žinojo, kad girdi tarpusavyje besišnekučiuojančius milijardus jūros sutvėrimų. Tai buvo tas pats, kaip atsidurti girios viduryje, kur knibždėte knibžda gyvybė, bet miško chore jis būtų išskyręs kieno nors balsus. O čia, šiame sudėtingame audinyje, negalėjai sučiupti nei vieno siūlo. Tai buvo taip svetima, taip skyrėsi nuo visko, ką jis žinojo, kad Janui plaukai piestu atsistojo. Bet juk tai buvo dalis jo gimtosios planetos...

Laukinis klyksmas perrėžė vibruojantį triukšmą kaip žaibas audros debesį. Jis greitai virto sielą draskančiu riaumojimu, beviltišku iš lėto tolstančiu kauksmu, ir apmirė, o po minutės kažkur tolumoje atsiliepė dar vienas. Ir iškart pasigirdo ištisas veriantis, spiegiantis choras, lyg laisvėn būtų ištrūkęs visas pragaras, ir pilotas pasiskubino pritildyti garsą.

– Viešpatie, *kas* čia buvo? – iškvėpė Janas.

– Klaiku, ar ne? Tai banginiai, maždaug už dešimties kilometrų. Aš žinojau, kad jie netoli, maniau, norėsi paklausyti.

Janas nusipurtė.

– O aš visada galvojau, kad jūroje tylu! Ko jie taip riaumoja?

– Ko gero, kalbasi tarpusavyje. Salivanas tau paaiškins, man sunku patikėti, bet sako, kad jis galti atskirti visus banginius. Ei, turime svečią!

Ekrane pasirodė kažkokia žuvis neįtikėtino dydžio nasrais. Matyt, ji ir pati buvo didelė, bet Janas jau žinojo, kad iš atvaizdo sunku spręsti apie

dydį. Kažkur iš po žuvies nasrų karojo ilgas ūsas, pasibaigiantis keistu varpo formos organu.

– Mes ją matome infraraudonojoje šviesoje, – paaiškino pilotas. – Pamėginkime įprastą vaizdą.

Žuvis išnyko be pėdsako. Teliko vienas lyg fosforas spindintis ūsas. Po to išilgai kūno įsižiebė šviesos taškeliai, ir keistas sutvėrimas visu savo dydžiu šmėstelėjo prieš akis.

– Tai – jūrų velnias, o ten šviečia jo masalai, kurie privilioja visokias žuvis. Fantastiška, ar ne? Tik vieno nesuprantu: kodėl šiuo masalu nesusigundo didelės žuvys ir *jo* nesuėda? Bet negalime laukti visą dieną. Stebėk, kaip jis spruks, kai įsijungs varikliai.

Kabina vėl suvirpėjo laivui trūktelėjus priekin. Didžiulė šviečianti žuvis akimoju siautulingai plykstelėjo visomis šviesomis lyg būtų įjungusi pavojaus signalą ir tarsi meteoras dingo neperregimoje bedugnėje.

Dar po dvidešimties minučių lėto leidimosi nematomi lokatoriaus pirštai užčiuopė pirmuosius dugno požymius. Toli apačioje, po laivu, plytėjo eilė neaukštų kalvų, kurių kontūrai buvo keistai minkšti ir apvalūs. Jei jos kada nors ir turėjo nelygumų, juos seniai nugludino be paliovos iš vandens aukštybių krintantis lietus. Jis nesiliovė net ir čia, viduryje Ramiojo vandenyno, toli nuo didelių upių žiočių, kurios palaipsniui paplauna žemyno dirvą. Šį lietų pagimdo audrų išvagoti Andų šlaitai ir milijardų žuvusių sutvėrimų kūnai, ir meteorų, kurie amžių amžius klajojo kosmose ir galop rado ramybę, dulkės. Čia, amžinos nakties tamsoje, sluoksnis po sluoksnio formuojasi būsimų žemynų pagrindas.

Kalvos liko už jų. Žemėlapyje Janas matė, kad po jais buvo pakraštys plačios lygumos, nusidriekusios tokiame gylyje, kad jos nepasiekė lokatorius.

Laivas ir toliau švelniai leidosi. Ekrane iš lėto formavosi naujas vaizdas; žvelgdamas iš neįprasto kampo Janas ne iš karto suvokė, kas tai. Po to suprato, kad jie artinosi prie iš toli apačioje slypinčios lygumos kylančio povandeninio kalno.

Vaizdas pasidarė ryškesnis: nedideliu atstumu lokatorius veikė geriau, ir galėjai aiškiau matyti, beveik kaip įprastoje šviesoje. Janas įstengė atskirti smulkius dalykus, matė, kaip tarp uolų viena kitą vaikosi keistos žuvys.

Iš beveik nepastebimo plyšio lėtai išniro grėsmingos išvaizdos sutvėrimas pražiotais nasrais. Žaibiškai, akiai nepagaunamu judesiu švystelėjo ilgas čiuptuvas ir nusitempė į žūtį beprotiškai besidaužančią žuvį.

– Beveik atplaukėme, – tarė pilotas. – Po minutės pamatysime laboratoriją.

Laivas lėtai plaukė link prie kalno papėdės iškilusios uolėtos atšakos. Prieš akis jau vėrėsi lyguma; Janas suvokė, jog iki vandenyno dugno buvo likę keli šimtai metrų. Po to maždaug už kilometro pamatė ant trikojų stovinčius perėjimo vamzdžiais sujungtus rutulius. Jų išvaizda priminė chemijos fabriko rezervuarus, ir jie iš tikrųjų buvo pastatyti pagal tą patį principą. Tebuvo vienas skirtumas: čia reikėjo atlaikyti spaudimą iš *išorės*, o ne iš vidaus.

– O čia kas? – aiktelėjo Janas.

Virpančiu pirštu jis parodė į artimiausią rutulį. Jį dengę keisti nėriniai pasirodė esą milžiniškų čiuptuvų raizgalynė. Laivui priartėjus galėjai matyti, kad čiuptuvai tįsta iš didžiulio mėsos maišo, nuo kurio viršaus spoksojo pora milžiniškų akių.

– Tai, matyt, Liuciferis, – ramiai paaiškino pilotas. – Turbūt vėl kas nors jį maitina.

Jis spragtelėjo jungiklį ir pasilenkė prie valdymo pulto.

– S.2 kviečia laboratoriją. Aš artinuosi. Gal nuvarytumėte šalin savo žvėriuką?

Jam iškart atsakė:

– Laboratorija S.2. Gerai, junkitės. Liucis pats užleis jums kelią.

Ekrane plito apvali metalinė siena. Prieš Janą paskutinį sykį šmėstelėjo milžiniškas čiulptukais nusėtas čiuptuvas ir išnyko. Pasigirdo duslus metalo smūgis į metalą, po to negarsus girgždesys, braižymasis – tai gnybtai ieškojo kontaktų ant lygaus, kiaušinio formos laivo korpuso. Po kelių minučių laivą sandariai pritraukė prie stoties, metalinės rankos suvirpėjo, nuslinko palei laivo korpusą ir įsuko milžinišką tuščiavidurį sraigtą. Įsižiebė signalas „slėgimas sulygintas" ir liukai atsivėrė, atidarydami kelią į gilumine laboratoriją Nr. 1.

Janas surado profesorių Salivaną ankštoje, tvarką seniai pamiršusioje patalpoje, kuri, matyt, vienu metu buvo ir kabinetas, ir dirbtuvė, ir laboratorija. Jis apžiūrinėjo per mikroskopą kažko panašaus į mažą bombą vidų. Ko gero, šioje kapsulėje sau įprastame daugybės tonų į vieną kvadratinį centimetrą slėgime nerūpestingai plaukiojo koks nors vandenyno gelmių gyventojas.

– Na, – tarė Salivanas, sunkiai atsiplėšdamas nuo mikroskopo, – kaip gyvena Rupertas? Ir kuo mes galime jums pasitarnauti?

– Rupertas gyvena gerai, – atsakė Janas. – Siunčia jums linkėjimus ir prašė perduoti, kad su džiaugsmu jus aplankytų, jeigu ne jo klaustrofobija.

– Na, tada jam, aišku, būtų nejauku, juk virš mūsų – penki kilometrai vandens. Beje, o jūsų tai nejaudina?

Janas gūžtelėjo pečiais.

– Tai tas pats, kas skristi stratosferiniu laineriu. Jeigu kas nors bus ne taip, rezultatas bus toks pat.

– Protinga mintis, bet, keista, kad nedaugelis taip mano.

Salivanas kažką pasuko mikroskope, po to vertinamai nužvelgė Janą.

– Su džiaugsmu parodysiu jums laboratoriją, – tarė jis, – bet turiu prisipažinti, kad nustebau, kai Rupertas perdavė jūsų prašymą. Nesuprantu, kaip žmogus, mintyse skraidantis tarp žvaigždžių, taip staiga susidomėjo mūsų darbu. Gal sumaišėte duris? – nepiktai nusijuokė jis. – Prisipažinsiu, niekada nesupratau, kodėl jus visus traukia išlėkti į žvaigždes. Praeis dar šimtmečiai, kol mes susivoksime čia, vandenynuose, viską pažymėsime žemėlapiuose ir išdėstysime lentynėlėse.

Janas giliai įkvėpė. Gerai, kad Salivanas pirmas pradėjo – tai palengvins jo užduotį. Nors ichtiologas ir pašmaikštavo dėl durų, tarp jų buvo daug bendro. Nebus taip sunku permesti tiltelį, užsitikrinti Salivano supratimą ir pagalbą. Tai žmogus su vaizduote, antraip nebūtų pasiryžęs skverbtis į povandeninį pasaulį. Tačiau Janas suprato, kad turi būti atsargus, juk jo prašymas nuskambės mažų mažiausiai keistai.

Bet vienas dalykas jam teikė ryžto: net jei Salivanas ir atsisakys padėti, jis tikrai neišduos Jano paslapties. O čia, jaukiame kabinete Ramiojo vandenyno gelmėse, vargu ar yra pavojus, kad Siuzerenai, kad ir kokias

nežinomas jėgas jie valdytų ir kokias turėtų galimybes, sugebės pasiklausyti jų pokalbio.

– Profesoriau Salivanai, – pradėjo Janas, – štai jūs siekiate ištirti vandenyną, o įsivaizduokite, kad Siuzerenai neleidžia net prisiartinti prie jo. Kaip tada jaustumėtės?

– Būčiau piktas kaip velnias.

– Neabejoju. Bet įsivaizduokime, kad vieną gražią dieną jums pasitaikytų galimybė jiems nežinant pasiekti savo tikslą – kaip pasielgtumėte? Pasinaudotumėte ja?

Salivanas net nesuabejojo:

– Žinoma! O svarstyčiau vėliau.

„Kimba"! – pagalvojo Janas. Dabar Salivanui nebebuvo kur trauktis, nebent išsigąstų Siuzerenų. Bet vargu ar jis ko bijojo. Janas palinko prie jo per apkrautą stalą ir pasiruošė išdėstyti savo prašymą.

Bet profesorius Salivanas nebuvo kvailys. Janas ir išsižioti nespėjo, o Salivano lūpose ėmė žaisti pašaipus šypsnys.

– Tai *štai* ką jūs sumanėte! – lėtai ištarė jis. – Labai, labai įdomu! Na, paaiškinkite, iš kur ištraukėte, kad aš jums padėsiu...

12

Ankstesniais laikais profesorių Salivaną būtų laikę pernelyg brangiu. Jo tyrimai kainavo ne mažiau kaip nedidelis karas; iš esmės, jis buvo tarsi generolas, vadovaujantis nesibaigiančiam karui su niekada nepavargstančiu priešu. Profesoriaus priešas, vandenynas, kovėsi, pasitelkęs pagalbon šaltį, tamsą, o svarbiausia – slėgį. Salivanas gynėsi proto jėga ir inžinieriaus meistriškumu. Jis laimėjo nemažai mūšių, bet vandenynas kantrus, jis gali kiek reikia laukti savo valandos. Salivanas žinojo, kad anksčiau ar vėliau jis suklys. Ką gi, užtat jis turėjo vieną paguodą: skęsti neteks. Nesuspės.

Išklausęs Jano prašymą, jis iškart neištarė nei taip, nei ne, bet puikiai žinojo, ką galų gale pasakys. Tai buvo proga įdomiam eksperimentui. Tik gaila, kad nesužinos jo rezultato, bet, kaip neretai būna moksle, ir jis pats pradėjo kai kuriuos tyrimus, kurie bus baigti tik po kelių dešimčių metų.

Profesorius Salivanas buvo drąsus ir išmintingas, bet, žvelgdamas atgal į savo nueitą kelią, suprato, kad nepasiekė tokios šlovės, kuri daro mokslininko vardą nemirtingą. O tai buvo šansas, visiškai netikėtas ir todėl dvigubai gundantis, iš tiesų patekti į mokslo istoriją. Jis niekam nebūtų prisipažinęs apie šią ambicingą svajonę ir, reikia atiduoti jam pagarbą, vis vien būtų padėjęs Janui, net jeigu jo dalyvavimas įžūliame sumanyme būtų visam laikui likęs paslaptimi.

O Janas vis iš naujo apgalvodavo savo sumanymą. Iki šiol nuo pirmojo atradimo jį lyg banga pagriebė ir vis nešė ant keteros. Jis tyrinėjo, tikrino, bet nieko nedarė, kad įgyvendintų savo svajonę. Tačiau per kelias dienas jis turės ryžtis. Jei profesorius Salivanas sutiks, nebebus kur trauktis. Teks eiti pasitikti ateities, kurią pats pasirinko, ir visko, ką ji atneš.

Galutinai apsispręsti jį paakino mintis, kad, jeigu praleis šią vienintelę pasakišką galimybę, paskui amžinai sau neatleis. Ir iki mirties kankins save tuščiais apgailestavimais – kas gali būti blogiau?

Salivano atsako jis sulaukė po kelių valandų ir suprato, kad burtas mestas. Neskubėdamas – laiko turėjo užtektinai – jis ėmė tvarkyti savo reikalus.

„Brangioji Maja (taip prasidėjo laiškas). Šis laiškas, kaip čia švelniau pasakius, nustebins tave. Kai tu jį gausi, manęs nebebus Žemėje. Bet tai nereiškia, kad aš, kaip daugelis, keliauju į Mėnulį. Ne: aš būsiu pakeliui į Siuzerenų planetą. Aš būsiu pirmasis žmogus, palikęs mūsų Saulės sistemą.

Laišką aš perduodu draugui, kuris man padeda, jis neįteiks tau jo tol, kol neįsitikins, kad mano planas – bent jau iš pradžių – pavyko ir Siuzerenai jau nebegali man sukliudyti. Aš tuo metu jau skrisiu per toli ir per greitai, kad ši žinia pavytų mane. O jei ir pavys, mažai tikėtina, kad dėl manęs laivą pasuks atgal į Žemę. Nemanau, kad aš to vertas.

Visų pirma, leisk paaiškinti, kaip viskas nutiko. Tu žinai, kad mane visada domino kosminiai skrydžiai ir man buvo apmaudu, kad mums negalima aplankyti kitų planetų ar ko nors sužinoti apie Siuzerenų civilizaciją.

Jeigu jie nebūtų įsikišę, mes dabar jau, ko gero, būtume pasiekę Marsą ir Venerą. Tiesa, tiek pat tikėtina, kad jau būtume susinaikinę kobaltinėmis bombomis ir kitais mirtinais dvidešimtojo amžiaus išradimais. O vis tik kartais aš gailiuosi, kad mums neleido patiems išmėginti laimės.

Ko gero, Siuzerenai turi priežasčių būti mūsų auklėmis ir, matyt, labai svarių. Bet net jei jas ir žinočiau, vargu ar jausčiausi kitaip ir kitaip pasielgčiau.

Viskas prasidėjo nuo to Ruperto vakarėlio (jis to nežino, nors mane ir užvedė ant pėdsako). Atsimeni, jis tada surengė kvailą seansą ir jam baigiantis nualpo ta mergaitė, nebepamenu, kuo ji vardu. Aš paklausiau, iš kokios žvaigždės atskrido Siuzerenai, ir sulaukėme atsakymo „NGS 549672“. Aš nesitikėjau jokio atsakymo ir iki tos minutės visa tai laikiau tuščiu laiko gaišimu. Bet, kai supratau, kad tai – žvaigždžių katalogo numeris, nusprendžiau patikrinti. Pasirodė, kad tai – Karinos žvaigždyno žvaigždė, o vienas iš nedaugelio mums *žinomų* dalykų apie Siuzerenus yra tai, kad jie atskrido būtent iš tos pusės.

Neapsimetinėsiu, kad suprantu, kaip mus pasiekė šis pranešimas ir iš kur jis atsirado. Gal kas nors perskaitė Rašaverako mintis? Bet jeigu ir taip, tai vargu ar jis žino, kaip jų saulė pažymėta *mūsų* kataloguose. Visa tai paslaptinga ir nesuprantama, tegul šią paslaptį atskleidžia į Rupertą panašūs žmonės – jeigu sugebės! Man užtenka, kad gavau šią informaciją ir veikiu, remdamasis ja.

Mes stebėjome, kaip startuoja Siuzerenų laivai, ir jau daug ką žinome apie jų greitį. Jie palieka Saulės sistemą su milžinišku pagreičiu ir mažiau nei per valandą pasiekia šviesos greitį. O tai reiškia, kad jie turi tokią variklių sistemą, kuri vienodai veikia bet kurį atomą laive, antraip visa, kas gyva, akimoju būtų sutrėkšta į blyną. Įdomu, kodėl jiems reikia tokio siaubingo greitėjimo, juk kosmose jie kaip žuvys vandenyje ir laiko turi į valias, galėtų neskubėdami pasiekti reikiamą greitį. Aš turiu savo teoriją: manau, kad jie kažkaip semiasi energijos iš žvaigždes supančių laukų ir todėl turi startuoti ir sustoti arti kokios nors saulės. Bet tai tik tarp kitko...

Svarbiausia, kad dabar žinau, kokį atstumą jie turi įveikti ir kiek jiems reikia laiko. NGS 549672 nuo Žemės skiria keturiasdešimt šviesmečių.

Greitis, kuriuo skrenda Siuzerenų laivai, sudaro 99 procentus šviesos greičio, tad skrydis tęsis keturiasdešimt mūsų metų. *Mūsų* metų: va kur visa esmė.

Gal esi girdėjusi, kad, kai priartėji prie šviesos greičio, prasideda įvairūs keisti dalykai. Laikas teka skirtingai, jis sulėtėja ir, jei Žemėje praeina mėnuo, tai Siuzerenų laive – tik diena. Tai labai svarbi aplinkybė, ją atrado didysis Einšteinas daugiau nei prieš šimtą metų.

Aš atlikau tam tikrus apskaičiavimus, naudodamasis tuo, ką žinome apie kosminius skrydžius, ir tiksliai nustatytomis reliatyvumo teorijos išvadomis – Siuzerenų laivo keleiviui kelionė į NGS 549672 užsitęs *ne daugiau kaip du mėnesius*, nors Žemėje per tą laiką praeis keturiasdešimt metų. Žinau, kad tuo sunku patikėti, galima guostis tik mintimi, kad nuo to meto, kai Einšteinas paskelbė apie šį paradoksą, jį perprasti mėgina šviesiausi žmonijos protai.

Gal šis pavyzdys tau padės suprasi, kas iš to išeina, ir aiškiai įsivaizduoti visą situaciją. Jeigu Siuzerenai iškart išsiųs mane atgal į Žemę, aš grįšiu pasenęs tik keturiais mėnesiais. Bet Žemėje bus praėję aštuoniasdešimt metų. Tad, Maja, kad ir kas atsitiktų, aš amžinai atsisveikinu su tavimi...

Tu žinai, kad mane mažai kas sieja su Žeme ir aš palieku ją ramia sąžine. Aš nieko nesakiau mamai, ji tik pultų isterijon, o aš, turiu prisipažinti, to bijau. Taip bus geriau. Nors nuo to laiko, kai mirė tėvas, aš mėginu daug ką pateisinti... ėch, kam vėl draskyti senas žaizdas!

Aš nutraukiau studijas ir pranešiau vadovybei, kad dėl šeimyninių priežasčių išvykstu į Europą. Visi mano reikalai sutvarkyti, tau dėl nieko nereikės jaudintis.

Tu, ko gero, pagalvojai, kad man pasimaišė, kad niekam niekada nepavyks prasmukti į Siuzerenų laivą. Bet aš radau būdą. Tai nedažnai pasitaiko, ir kitos progos nebebus – nemanau, kad Karelinas dukart padarytų tą pačią klaidą. Atsimeni legendą apie medinį arklį, kuriame pasislėpę graikai pateko į Troją? Senajame Testamente yra dar panašesnė istorija..."

✧ ✧ ✧

– Jums bus kur kas patogiau nei Jonai, – tarė Salivanas. – Nėra įrodymų, kad jis buvo aprūpintas elektra, naudojosi vandentiekiu ir kanalizacija. Bet jums reikės daug maisto ir, kaip matau, jūs apsirūpinote deguonimi. Ar galite pasiimti tiek, kad užtektų dviems mėnesiams tokioje ankštoje patalpoje?

Jis bakstelėjo pirštu į ant stalo išdėstytus kruopščius Jano brėžinius. Vienas brėžinio galas vietoje prespapjė buvo prispaustas mikroskopu, kitas – kažkokios neregėtos žuvies kaukole.

– Tikiuosi, kad deguonis – ne toks jau būtinas dalykas, – pastebėjo Janas. – Mes žinome, kad jie gali kvėpuoti mūsų oru, nors, regis, jis jiems nelabai malonus, o jų atmosfera man, ko gero, ir visai netiks. Atsargų klausimą galima išspręsti pasitelkiant narkosaminą. Tai – patikima ir saugi priemonė. Iškart po starto susileisiu ir miegosiu šešias savaites, plius minus kelias dienas. Tuo metu mes būsime beveik vietoje. Tiesą sakant, mane labiau jaudina ne maistas ar deguonis, o nuobodulys.

Profesorius Salivanas susimąstęs linktelėjo.

– Taip, narkosaminas patikimas ir galima tiksliai apskaičiuoti dozę, bet žiūrėkite, kad jums po ranka būtų pakankamai maisto – jūs būsite alkanas kaip vilkas ir silpnas kaip ką tik gimęs kačiukas. O jeigu jūs numirsite iš bado, nes jums neužteks jėgų atidaryti konservų dėžutės?

– Aš pagalvojau apie tai, – truputį įsižeidė Janas. – Gelbėsiuos cukrumi ir šokoladu, kaip paprastai daroma.

– Puiku. Džiaugiuosi, kad jūs viską numatėte ir nemanote, kad, jeigu žaidimas jums nepatiks, jį bus galima mesti įpusėjus. Jūs ant kortos statote ne kieno nors kito, o savo gyvybę, bet aš nenorėčiau jaustis padėjęs jums nusižudyti.

Jis paėmė nuo stalo žuvies kaukolę ir išsiblaškęs pavartė ją rankose. Janas čiupo plano kraštą, neleisdamas jam susisukti į tūtelę.

– Laimei, – tęsė Salivanas, – jums reikalingos įrangos detalės yra standartinės, ir mūsų dirbtuvėje ją galima surinkti per kelias savaites. O jeigu jūs apsigalvosite...

– Aš neapsigalvosiu, – atrėmė Janas.

✧ ✧ ✧

„... Aš kruopščiai apskaičiavau visus galimus pavojus ir, ko gero, mano plane nėra spragų. Po šešių savaičių aš pasirodysiu kaip paprastas zuikis – tegul už tai nubaudžia. Tuo metu, neužmiršk, *mano* laiku, kelionė jau bus pasibaigusi. Teliks nusileisti Siuzerenų planetoje.

Aišku, kas bus toliau, priklauso nuo jų. Galbūt mane išsiųs atgal kitu laivu, bet, reikia tikėtis, aš bent ką nors spėsiu pamatyti. Pasiimu su savimi keturių milimetrų kamerą ir tūkstančius metrų juostos, jeigu ja nepasinaudosiu, tai ne dėl savo kaltės. Blogiausiu atveju, bent jau parodysiu, kad negalima žmonijos laikyti uždarytos. Parodysiu pavyzdį, kuris privers Kareliną kažko imtis.

Štai ir viskas, ką norėjau pasakyti, brangioji Maja. Žinau, kad tu manęs labai nesiilgėsi, būkime sąžiningi ir atviri – mūsų niekada nesiejo tamprūs ryšiai, o dabar tu ištekėjai už Ruperto ir būsi laiminga savo pasaulėlyje. Bent jau aš to tikiuosi.

Taigi, sudie ir viso tau geriausio. Laukiu susitikimo su tavo anūkais – pasirūpink, kad jie žinotų apie mane, gerai?

Tave mylintis brolis Janas“.

13

Iš pradžių Janas neįstengė įsivaizduoti, kad čia surinkinėjo ne didelio oro lainerio fiuzeliažą: prieš jį buvo dvidešimties metrų ilgio, idealiai aptakios formos metalinis skeletas, apsuptas lengvų pastolių, kuriais karstėsi darbininkai su instrumentais.

– Taip, – tarė Salivanas, atsakydamas į Jano klausimą, – mes naudojamės standartine aviacine technika ir dauguma šių žmonių – lėktuvų statytojai. Sunku patikėti, kad tokio dydžio daiktas gali būti gyvas, ar ne? Ir net sugeba iššokti iš vandens, ne sykį mačiau tokius šuolius.

Visa tai buvo nuostabu, bet Janui rūpėjo kas kita. Jis įdėmiai apžiūrinėjo milžinišką skeletą, ieškodamas tinkamos slėptuvės savo mažai celei – „karstui su kondencionuotu oru“, kaip ją pakrikštijo Salivanas. Vie-

na iškart buvo aišku: nereikėjo jaudintis – čia būtų užtekę vietos tuzinui zuikių.

– Regis, karkasas beveik baigtas, – pastebėjo Janas. – O kada jį aptrauksite oda? Ko gero, kašalotą jau pagavo, nes jūs žinote skeleto išmatavimus.

Salivaną akivaizdžiai pralinksmino jo pastaba.

– Mes visai nesiruošiame gaudyti kašaloto. Be to, jie neturi odos įprasta to žodžio prasme. Vargu ar pavyktų apvynioti šį karkasą kažkuo panašaus į kašaloto taukus, bet dvidešimties centimetrų storio. Ne, mes panaudosime plastmasę ir kruopščiai ją nudažysime. Kai baigsime, niekas nepastebės jokio skirtumo.

„Tokiu atveju, – pagalvojo Janas, – Siuzerenams būtų protingiau padaryti nuotraukas, o natūralaus dydžio eksponatus pasigaminti savo planetoje. Bet gal jų krovininiai laivai grįždavo tušti, ir tokia smulkmena kaip dvidešimties metrų kašalotas jiems tas pats, kas nieko. Kai turi tokią galią ir galimybes, ar verta taupyti dėl smulkmenų...“

Profesorius Salivanas stovėjo prie vienos iš tų milžiniškų statulų, kurios tapo archeologų galvos skausmu nuo pat tos dienos, kai buvo atrasta Velykų sala. Akmeninis karalius, dievas ar kas toks jis buvo, lyg sekė nematančiomis akimis kiekvieną Salivano žingsnį, kai tas apžiūrinėjo savo kūrinį. Salivanas išties didžiavosi savo darbo vaisias, gaila, kad jo rankų kūrinys greitai taps nebepasiekiamas žmonių akims.

Galėjo atrodyti, kad kažkoks beprotis skulptorius įkūnijo girto apsvaigimo metu regėtą viziją. Bet tai buvo tikslus gyvenimo pakartojimas, o skulptorius – pati gamta. Kol neatsirado patobulinti povandeniniai televizoriai, mažai kam buvo tekę matyti ką nors panašaus – o ir tai tik tomis trumpomis akimirkomis, kol milžinai kovos įkarštyje iškildavo į paviršių. Grumtynės liepsnodavo nesibaigiančioje vandenyno gelmių naktyje, kur kašalotai medžiodavo sau maistą. O maistas ryžtingai priešindavosi suėdamas gyvas...

Milžiniški kašaloto nasrai su apatiniu dantingu kaip pjūklas žandikauliu buvo plačiai pražioti, pasirengę susičiaupti ant aukos kūno. Galvos beveik negalėjai atskirti po baltų mėsingų vinguriuojančių čiuptuvų tinklo – milžiniškas kalmaras iš paskutiniųjų grūmėsi už savo gyvybę. Ten, kur čiuptuvai pataikė ant odos, liko mirtinai balti dvidešimties centimetrų, jei ne didesnio, pločio čiulptuvų pėdsakai. Iš vieno čiuptuvo buvo likusi tik dalis, ir mūšio pabaigą galėjai nesunkiai atspėti. Dviejų pačių didžiausių Žemės gyvių dvikovos laimėtojas visada būdavo vienas ir tas pats – kašalotas. Kad ir koks galingas buvo čiuptuvų miškas, galvakojis turėjo tik vieną viltį – išsigelbėti sprukdamas, kol nesuvaldomai besidarbuojantys nasrai nesupjaustė jo į dalis. Didžiulės, pusės metro skersmens nieko neatspindinčios galvakojo akys žvelgė į budelį, nors greičiausiai vandenyno gelmių tamsoje priešininkai nematydavo vienas kito.

Daugiau kaip trisdešimties metrų ilgio kompoziciją supo virvėmis apvyniotas narvas iš lengvų aliuminių konstrukcijų, teliko jį užkabinti kranu. Viskas buvo sutvarkyta Siuzerenų patogumui. Salivanas tikėjosi, kad jie negaiš, laukimas darėsi vis labiau kankinantis.

Kažkas išėjo iš kabineto į ryškios saulės nušviestą plotą, matyt, ieškojo jo. Salivanas iš tolo pažino savo vyresnįjį padėjėją ir žengė jo pasitikti.

– Aš čia, Bilai. Kas nutiko?

Tas, aiškiai patenkintas, įteikė radiogramą.

– Maloni naujiena, profesoriau. Mums suteikė didelę garbę! Globėjas nori atvykti ir apžiūrėti mūsų eksponatą prieš jį išsiunčiant. Tik pagalvokite, kaip mes išgarsėsime! Tai mums labai pravers, kai prašysime naujo finansavimo. Prisipažinsiu, seniai kažko panašaus tikėjausi.

Profesorius Salivanas sunkiai nurijo gerklėje įstrigusį gumulą. Jis niekada nebuvo nusitiekęs prieš šlovę, bet šiuokart būtų buvę geriau apsieiti be jos.

Karelinas stabtelėjo prie kašaloto galvos ir pažvelgė aukštyn, į milžinišką snukį, į gelsvais dantimis nusėtus nasrus. „Ką jis dabar galvoja, – stengdamasis atrodyti ramus, klausė savęs Salivanas. – Laikosi natūraliai,

jokių įtarumo ženklų, ir jo atvykimą galima labai paprastai paaiškinti". Bet Salivanas laukė nesulaukė, kol viskas baigsis.

– Mūsų planetoje nėra tokių didelių gyvūnų, – tarė Karelinas. – Tai viena iš priežasčių, kodėl mes prašėme jūsų padaryti tokią kompoziciją. Mano... e-e... tėvynainiams ji labai patiks.

– Aš manau, kadangi jūsų planetoje nedidelė traukos jėga, joje gali gyventi labai dideli žvėrys, – atsiliepė Salivanas. – Juk jūs daug didesni už mus!

– Taip, bet mes neturime vandenynų. O kai kalbame apie dydžius, sausuma negali lygintis su jūra.

„Teisybė", – pagalvojo Salivanas. Ir, jo manymu, tai buvo naujiena – juk niekas nežinojo, kad Siuzerenų planetoje nėra jūrų. Janui, kad jį kur, ten bus labai įdomu.

O jaunuolis tuo metu sėdėjo už kilometro esančioje trobelėje ir pro žiūronus neramiai stebėjo, kas vyko. Ir vis kartojo sau, kad nėra ko jaudintis. Bet visada buvo tikimybė, jog Karelinas kažką įtarė ir dabar žaidė su jais kaip katė su pelėmis.

Ir Salivaną ėmė kamuoti tie patys įtarimai, nes Karelinas kaip tik dirstelėjo į pražiotus nasrus.

– Jūsų Biblijoje, – tarė Globėjas, – yra nuostabus pasakojimas apie judėjų pranašą, tokį Joną, kurį išmetė iš laivo, bet jūroje jį prarijo banginis ir sveiką bei nepaliestą išnešė į krantą. Kaip manote, ar ši legenda galėjo turėti kokį realų pagrindą?

– Aš manau, – atsargiai atsakė Salivanas, – kad tai vienintelis raštiškai paliudytas atvejis, kai banginių medžiotojas buvo prarytas ir atrytas be jam pavojingų pasekmių. Aišku, jeigu jis būtų išbuvęs banginio viduje daugiau nei kelias sekundes, jis būtų uždusęs. Ir jam dar nepaprastai pasisekė, kad nepateko tarp dantų. Istorija beveik neįtikėtina, bet nepasakyčiau, kad jau *visai* neįmanoma.

– Labai įdomu, – pastebėjo Karelinas. Jis dar minutėlę žvelgė į milžiniškus nasrus, po to patraukė apžiūrėti galvakojo. Salivanui teliko tikėtis, kad Globėjas neišgirdo jo palengvėjimo atodūsio.

– Jeigu būčiau žinojęs, koks tai bus išbandymas, – iškvėpė profesorius Salivanas, – būčiau išmetęs jus pro duris, vos tik jums pamėginus užkrėsti mane savo beprotyste.

– Prašau atleisti, – atsiliepė Janas. – Bet viskas baigėsi gerai.

– Tikiuosi. Ką gi, sėkmės. Dar turite mažiausiai šešias valandas persigalvoti.

– Man jų nereikia. Dabar tik Karelinas gali mane sustabdyti. Labai ačiū už viską. Jeigu kada grįšiu ir parašysiu knygą apie Siuzerenus, paskirsiu ją jums.

– O kas man iš to, – suniurnėjo Salivanas. – Aš jau seniai būsiu negyvas.

Jis buvo nustebęs ir net šiek tiek išsigandęs: niekada nepasižymėjo jausmingumu, o dabar pajuto, kad šis atsisveikinimas paveikė jį. Salivanas prisirišo prie Jano per tas savaites, kol kartu rengė sąmokslą. O dabar ėmė baimintis, ar tik netapo komplikuotos savižudybės bendrininku.

Jis prilaikė kopėčias, kol Janas užsiropštė, ir, išvengdamas dantų linijų, įlindo į milžiniškus nasrus. Elektrinio žibintuvėlio šviesoje jis matė, kaip Janas apsisuko ir pamojavo, o po to dingo nasruose, kaip gilioje oloje. Pasigirdo atidaromo oro šliuzo sukeltas garsas, po to jis užsidarė ir įsivyravo tyla.

Mėnulio šviesoje, kuri amžiams sustingusias grumtynes pavertė košmaro nuotrupa, profesorius Salivanas patraukė į savo kabinetą. Jis vis stebėjosi, ką padarė ir kuo tai baigsis. Bet to jis niekada nesužinos. Gal Janas vėl vaikščios čia, sugaišęs kelionėje į Siuzerenų planetą ir atgal į Žemę keletą savo gyvenimo mėnesių. Bet jeigu jis ir grįš, juos skirs neįveikiama kliūtis – laikas, nes tai bus po aštuoniasdešimties metų.

Vos Janas uždarė vidines oro šliuzo duris, mažame metaliniame cilindre įsižiebė šviesa. Negaišdamas nei sekundės, kol neapniko abejonės, Janas ėmėsi įprasto, iš anksto apgalvoto patikrinimo. Maistas ir kitos atsargos buvo sukrautos jau prieš kelias dienas, bet dar sykį patikrinti buvo naudinga dvasinei pusiausvyrai išsaugoti, be to, reikėjo dar kartą įsitikinti, kad viskas kaip reikiant, niekas nepamiršta.

Po valandos jis tuo jau buvo tikras. Janas išsitiesė ant akytos gumos čiužinio ir vėl iš naujo mintyse perrinko savo planą. Tesigirdėjo tik tylus elektroninio laikrodžio-kalendoriaus zyzimas: jis perspės, kai priartės kelionės pabaiga.

Janas žinojo, kad šioje celėje nieko nepajus – kad ir kokios siaubingos jėgos varo Siuzerenų laivą, jis, ko gero, puikiai subalansuotas. Salivanas tai patikrino, nurodęs, kad jo padarytas eksponatas subyrės, jeigu traukos jėga viršys vieną – du g. Ir užsakovai nuramino jį, užtikrinę, kad dėl to nereikia jaudintis.

Tačiau grėsė ženklūs atmosferos slėgio pokyčiai. Bet tai nebuvo svarbu, nes į modelį oras patekdavo pro kelias skyles. Prieš paliekant kabiną, Janui teks išlyginti slėgį ir, greičiausiai, jis negalės kvėpuoti laivo atmosfera. Bet nieko, jam užteks paprastos dujokaukės ir deguonies baliono. O jeigu oras bus tinkamas kvėpavimui, bus dar geriau.

Nebebuvo ko daugiau gaišti, nuo to tik darėsi neramiau. Janas susirado nedidelį švirkštą, jau pripildytą kruopščiai atskiesto skysčio. Narkosaminas buvo atrastas tyrinėjant gyvūnų žiemos miegą: paaiškėjo, kad ankstesnė nuomonė, jog tuo metu apmiršta gyvybinės funkcijos, buvo neteisinga. Pasirodė, kad nepaprastai sulėtėdavo visi procesai, bet medžiagų apykaita, kad ir labai nusilpusi, tęsdavosi. Lyg gyvenimo laužas būtų paslėptas gilioje duobėje ir vos vos smilktų. O po kelių savaičių ar mėnesių vaistų veikimas baigiasi, ugnis vėl plyksteli ir miegojęs atgyja. Narkosaminas buvo visai saugus. Gamta naudojosi juo milijonus metų, apsaugodama daugybę savo vaikų nuo alkanos žiemos.

Ir Janas užsnūdo. Jis nepajuto, kaip įsitempė lynai ir milžinišką metalinį namą įkėlė į Siuzerenų krovininio laivo triumą. Negirdėjo, kaip užsidarė liukas, kad po to atsidarytų tik už trijų šimtų trilijonų kilometrų. Neišgirdo, kaip tolumoje, prislopintas storų sienų, pasigirdo besipriešinančios Žemės atmosferos klyksmas, kai laivas brovėsi pro ją, grįždamas į gimtąją stichiją.

Ir nepajuto tarpžvaigždinio skrydžio.

14

Kassavaitinių spaudos konferencijų salė visada būdavo pilna, bet šiandien ji tokia sausakimša, kad reporteriams buvo sunku užsirašinėti. Jie šimtąjį kartą skundėsi vienas kitam Karelino konservatizmu ir pagarbos spaudai stoka. Bet kur kitur pasaulyje jie būtų galėję turėti telekameras, diktofonus ir kitus savo puikiai mechanizuoto amato įrankius. Bet čia jie turėjo kliautis tokiomis senienomis, kaip popierius ir pieštukas – ir net, tik pagalvokit, *stenografija.*

Aišku, kai kas anksčiau mėgino įsinešti diktofonus. Šiems negausiems drąsuoliams pasisekė juos išsigabenti ir atgal, bet, žvilgtelėję į rūkstantį aparato vidų, jie iškart suprasdavo, kad jų bandymai nuėjo šuniui ant uodegos. Ir visiems pasidarė aišku, kodėl jiems visada siūlydavo jų pačių saugumui palikti laikrodžius ir kitus metalinius daiktus už salės durų...

O pats Karelinas – ir tai buvo dar apmaudžiau – įsirašinėdavo spaudos konferencijas nuo pradžios iki galo. Žurnalistus, prasikaltusius neatidumu ar to, kas buvo pasakyta, iškraipymu, nors taip nutikdavo labai retai, iškviesdavo trumpam, bet nelabai maloniam susitikimui su Karelino pavaldiniais ir pasiūlydavo atidžiai paklausyti įrašo to, ką *iš tikrųjų* pasakė Globėjas. Ši pamoka buvo ne tokia, kurią kada nors reiktų pakartoti.

Nuostabu, kaip greitai sklinda gandai. Iš anksto nieko nebuvo pranešta, bet kaskart, kai Karelinas norėdavo pranešti ką nors svarbaus – o taip nutikdavo du tris kartus per metus – į salę uodas nebūtų įkišęs snapo.

Tylus murmesys staiga nutilo, kai atsilapojo aukštos durys ir ant pakylos pasirodė Karelinas. Apšvietimas buvo prislopintas, be abejo, taip silpnai švietė nežinoma tolima Siuzerenų saulė, ir Globėjas dabar buvo be tamsių akinių, kuriuos paprastai nešiodavo dienos šviesoje.

Jis atsiliepė į nedarnų sveikinimo chorą formaliu „Labas rytas visiems“ ir pasisuko į aukštą priekyje stovinčią išsiskiriančią pagarbią figūrą. Misteris Goldas, Spaudos klubo seniūnas, galėjo lyg vyresnysis liokajus pranešti: „Trys žurnalistai, milorde, ir džentelmenas iš „Times“. Savo apranga ir manieromis jis priminė senosios mokyklos diplomatą: bet kas būtų juo pasikliovęs ir niekam vėliau nebūtų tekę gailėtis.

– Šiandien daug žmonių, misteri Goldai. Atrodo, jums trūksta medžiagos naujienoms.

Džentelmenas iš „Times" nusišypsojo ir atsikosėjo:

– Tikiuosi, jūs užpildysite šią spragą, misteri Globėjau.

Ir sustingo, neatitraukdamas akių nuo Karelino, kol tas svarstė savo atsakymą. Visiems buvo apmaudu, kad Siuzerenų veidai – lyg sustingusios kaukės, kurios neišduoda jokių jausmų. Didelės, plačiai atmerktos akys (vyzdžiai net silpnoje šviesos susitraukia ir yra vos pastebimi) nesuprantamu žvilgsniu pasitinka atvirai smalsų žmogaus žvilgsnį. Skruostuose, jeigu šiuos lyg iš bazalto iškaltus iškilimus galima taip vadinti, yra kvėpavimo plyšiai, iš kurių su vos girdimu švilpesiu išeina oras: tai įsivaizduojami Karelino plaučiai sunkiai dirbo neįprastai retoje Žemės atmosferoje. Goldas įžiūrėjo baltų plaukelių uždangą, plevenančią tai vidun, tai išorėn pagal besikeičiantį dvitaktį Karelino kvėpavimo ritmą. Manyta, kad jie tarsi filtrai saugo nuo dulkių, ir šiuo trapiu pagrindu buvo kuriamos sudėtingos teorijos apie Siuzerenų planetos atmosferą.

– Taip, aš turiu šiokių tokių naujienų. Kaip jūs, be abejo, žinote, vienas iš mano krovininių laivų neseniai išvyko iš čia į bazę. Dabar mes aptikome, kad jame yra „zuikis".

Šimtas pieštukų sustingo ore, šimtas porų akių įsmigo į Kareliną.

– Jūs pasakėte „*zuikis*", misteri Globėjau? – perklausė Goldas. – Ar galime paklausti, kas jis ir kaip pateko į laivą?

– Jo vardas Janas Rodrikas, jis studijavo inžineriją Keiptauno universitete. Kitas smulkmenas jūs, be abejo, sužinosite iš savo patikimų šaltinių.

Karelinas nusišypsojo. Globėjo šypsnys buvo keistas. Jis labiau atsispindėjo akyse, griežta belūpė burna beveik nevirptelėjo. Goldas pagalvojo, kad gal Globėjas su jam būdingu meistriškumu ir šį įprotį perėmė iš žmonių. Nes atrodė, kad Karelinas iš tikrųjų šypsosi ir suvokia tai kaip šypseną.

– Na, o *kaip* jis ten pateko, – tęsė Globėjas, – ne taip jau ir svarbu. Galiu jus ir bet kurį kosminių skrydžių mėgėją užtikrinti, kad to pakartoti niekam nepavyks.

– Bet kas bus tam jaunuoliui? – nerimo Goldas. – Jį grąžins į Žemę?

– Tai priklauso ne nuo manęs, bet, manau, jis grįš kitu reisu. Ten, kur jis išvyko, jam bus nejauku, pernelyg... e-e... svetima aplinka. Ir su tuo susijęs svarbiausias dalykas, dėl kurio aš šiandien surengiau mūsų susitikimą.

Karelinas kiek patylėjo, ir visi salėje užgniaužė kvapą.

– Kai kurie jaunesni ir romantiškai nusiteikę jūsų planetos gyventojai kartais reiškia nepasitenkinimą, kad žmonėms neleidžiama skristi į kosmosą. Mes tam turėjome priežasčių, mes nieko nedraudžiame savo malonumui. Bet ar jūs nors kartą buvote susimąstę, atleiskite už ne visai malonų palyginimą, kaip pasijustų žmogus iš jūsų akmens amžiaus, jeigu staiga atsidurtų šiuolaikiniame mieste?

– Bet tai visiškai skirtingi dalykai, – paprieštaravo „Herald Tribune" atstovas. – Mes įpratę prie Mokslo iš didžiosios raidės. Aišku, mes daug ko nesuprastume jūsų pasaulyje, bet negalvotume, kad tai burtai.

– Jūs tuo tikras? – labai tyliai, vos girdimai paklausė Karelinas. – Tik šimtmetis skiria garo amžių nuo elektros amžiaus, bet ar Viktorijos laikų inžinierius sugebėtų sukonstruoti televizorių ar kompiuterį? Kiek ilgai jis išgyventų, jeigu pamėgintų suprasti, kaip jie veikia? Dvi technologijų rūšis skirianti bedugnė gali tapti pernelyg gilia ir... mirtina.

– Oho, – sušnibždėjo „Reuters" korespondentas BBC atstovui. – Mums pasisekė. Dabar jis padarys svarbų politinį panešimą. Atpažįstu ženklus.

– Bet yra ir kitų priežasčių, dėl kurių mes laikome žmoniją Žemėje. Žiūrėkite.

Šviesos lėtai užgeso. Salės viduryje atsirado blyškus švytėjimas. Jis sutirštėjo ir virto žvaigždžių verpetu, spiraliniu ūku, matomu iš šono, lyg stebėtojas būtų buvęs labai toli nuo pačios kraštinės iš ją sudariusių saulių.

– To nematė dar nei vienas žmogus, – tamsoje nuaidėjo Karelino balsas. – Jūs žvelgiate į savo Visatą, galaktikos salą, kuriai priklauso ir jūsų Saulė, iš pusės milijono šviesmečių atstumo.

Ilga tyla. Karelinas vėl prabilo, ir dabar jo balsas skambėjo kažkaip naujai – ne su tikru gailesčiu, bet ir be visiškos paniekos.

– Jūsų rasė parodė retą nesugebėjimą susitvarkyti su uždaviniais, kylančiais jūsų nedidelėje planetoje. Kai mes atvykome, jūs buvote pasiruošę susi-

naikinti pasinaudodami jėgomis, kurias Mokslas skubotai jums suteikė. Jeigu mes nebūtume įsikišę, Žemėje šiuo metu tebūtų radioaktyvi dykuma.

Dabar jūs turite taikią planetą ir suvienytą rasę. Greitai jūs pasieksite tokį išsivystymo lygį, kad galėsite valdyti savo planetą be mūsų pagalbos. Gal, galų gale, jūs net susitvarkysite su visa Saulės sistema – maždaug penkiasdešimčia mėnulių ir planetų. Bet negi jūs įsivaizduojate, kad kada nors jūsų jėgoms bus *tai*?

Žvaigždžių ūkas plėtėsi. Žvaigždės lėkė pro šalį, plyksteldavo ir akimoju išnykdavo iš akių, tarsi kibirkštys kalvėje. Ir kiekviena iš tų trumpalaikių kibirkščių buvo saulė, aplink kurią sukosi nežinia kiek planetų...

– Vien mūsų galaktikoje yra aštuoniasdešimt tūkstančių milijonų žvaigždžių, – sumurmėjo Karelinas. – Ir šis skaičius suteikia tik menką supratimą apie kosmoso neaprėpiamumą. Išskridę į kosmosą jūs būtumėte lyg skruzdėlės, kurios stengiasi perrinkti ir suklasifikuoti visas jūsų visų dykumų smilteles.

Jūs, žmonija, būdami dabartinio savo išsivystymo lygio, tiesiog neatlaikytumėte tokio susidūrimo. Vienas iš mano uždavinių iš pat pradžių buvo apsaugoti jus nuo tarp žvaigždžių viešpataujančių galingų jėgų – tokių jėgų, kurių niekas iš jūsų net negali įsivaizduoti.

Liepsnojantis galaktikos sūkurys išnyko: tylos užgultoje didelėje salėje vėl įsižiebė šviesos.

Karelinas pasisuko išeiti – spaudos konferencija baigėsi. Prie durų jis stabtelėjo ir žvilgtelėjo į bežadę minią.

– Tai karti mintis, bet jūs privalote su ja susitaikyti. Gal kada jūs ir užvaldysite planetas. Bet žvaigždės – ne žmogui.

„Žvaigždės – ne žmogui". Taip, aišku, jiems apmaudu, kad dangaus vartai užsitrenkė prieš pat nosį. Bet tegul išmoksta žvelgti tiesai į akis – bent jau tai tiesos daliai, kurią, gailint jų, galima jiems atskleisti.

Iš tuščių stratosferos aukštumų Karelinas žvelgė į planetą ir jam patikėtus jos gyventojus – pareiga ne iš maloniųjų. Jis galvojo apie tai, kas dar jo laukia, apie tai, kuo taps šis pasaulis vos po dvylikos metų.

Jie niekada nesužinos, kaip jiems pasisekė. Per visą laiką, skirtą žmonijai nuo lopšio iki kapo, ji buvo laimingesnė nei bet kokia kita protinga rasė. Tai buvo jos Aukso amžius. Bet auksas – ir saulėlydžio, ir rudens spalva, ir tik Karelino klausa girdėjo pirmųjų artėjančios žiemos vėtrų kauksmą.

Ir tik Karelinas žinojo, kokiu siaubingu greičiu Aukso amžius artėjo prie savo neišvengiamos pabaigos.

III

PASKUTINĖ KARTA

15

– Tu tik pasižiūrėk! – pratrūko Džordžas Gregsonas ir sviedė laikraštį per stalą Džin. Ši nespėjo jo sučiupti ir lapai pasklido ant pusryčių stalo. Džin rūpestingai nuvalė nuo popieriaus uogienę ir perskaitė taip papiktinusią pastraipą, stengdamasi veido išraiška parodyti nepasitenkinimą. Jai tai neblogai sekėsi, pernelyg dažnai ji sutikdavo su kritikais. Paprastai Džin nutylėdavo savo eretiškas pažiūras – ir ne tik dėl ramybės ir taikos namuose. Džordžas noriai priimdavo jos (kaip ir bet kieno) pagyrimus, bet pamėgintų ji nors kiek pakritikuoti jo darbą, ir tektų iškentėti triuškinančią paskaitą apie tai, kokia ji neišmanėlė ir nieko nenutuokia apie meną.

Ji dusyk perskaitė recenziją ir pasidavė. Ši buvo lyg ir visai geranoriška, ji taip ir pasakė Džordžui:

– Atrodo, spektaklis jam patiko. Kuo tu nepatenkintas?

– Šituo, – atsikirto Džordžas ir bakstelėjo pirštu į skilties vidurį. – Dar kartą perskaityk.

– „Ypač akį džiugino švelniai žalios pastelinės fono spalvos baleto scenoje“. Na tai kas?

– *Visai* jis ne žalias! Aš tiek laiko sugaišau, kol išgavau šį mėlyną atspalvį! O kas išėjo? Arba koks nors pusgalvis apšvietėjas sumaišė šviesas, arba to asilo recenzento televizorius niekam tikęs. Klausyk, o kokios spalvos buvo fonas mūsų ekrane?

– E-e... neatsimenu, – prisipažino Džin. – Kaip tik tada Meilutė pradėjo verkšlenti ir turėjau eiti pasižiūrėti, kas jai.

– A, – tepratarė Džordžas, matėsi, kad jis viduje tebekunkuliuoja. Džin žinojo, kad jis bet kurią akimirką gali vėl užsiplieksti. Taip ir nutiko, bet sprogimas buvo gan švelnus.

– Aš sugalvojau naują apibūdinimą televizijai, – niūriai sumurmėjo jis. – Tai įrenginys, kuris *trukdo* komunikuoti menininkui ir žiūrovui.

– Na, ir ką tu darysi? – atkirto Džin. – Grįši prie įprasto teatro?

– O kodėl gi ne? – atrėmė Džordžas. – Būtent apie tai ir *galvoju*. Atsimeni laišką, kurį gavau iš Naujųjų Atėnų? Jie vėl man parašė. Ir šįkart aš noriu atsakyti.

– Tikrai? – Džin truputėlį sunerimo. – Man atrodo, kad jie ten visi trenkti.

– Na, tai išsiaiškinti galima tik vienu būdu. Per artimiausias dvi savaites nuvažiuosime ir pasižiūrėsime, kas ten per žmonės. Turiu pasakyti, kad jų leidžiama literatūra atrodo visai normali. Ir ten yra keletas tikrai talentingų žmonių.

– Jeigu tu įsivaizduoji, kad aš gaminsiu valgį ant laužo ir vilkėsiu žvėrių kailius, tai labai...

– Nešnekėk nesąmonių! Visa tai pasakos. Kolonijoje yra visko, ko reikia civilizuotam gyvenimui. Tiesiog jie atsisakė nereikalingos prabangos. Ir, be to, aš jau porą metų nebuvau Ramiojo vandenyno regione. Kas būtų blogo abiem nuvažiuoti?

– Sutinku, – nusileido Džin. – Bet aš nesutinku, kad mūsų sūnus ir Meilutė užaugtų laukiniais polineziečiais.

– To nebus, – atsiliepė Džordžas. – Pažadu tau.

Ir jis buvo teisus, nors ir ne ta prasme, kaip galvojo.

– Kaip matėte skrisdami, – tarė žemaūgis vyriškis iš kito verandos galo, – mūsų Koloniją sudaro dvi damba sujungtos salos. Ši – Atėnai, o kitą mes pavadinome Sparta. Ji gana laukinė, uolėta, puiki vieta sportui ir treniruotėms. – Jis dirstelėjo į svečio pilvuką, ir Džordžas sutrikęs pasimuistė pintame krėsle. – Beje, Sparta – užgesęs ugnikalnis. Bent jau geologai *sako*, kad jis užgesęs, cha cha!

Bet grįžkime prie Atėnų. Kaip jūs supratote, Kolonija buvo sumanyta siekiant sukurti tvirtą, nepriklausomą, meno tradicijas saugantį kultūros židinį. Reikia pasakyti, kad prieš pradėdami mes atlikome labai rimtus tyrimus. Iš esmės, čia yra visuomenės sukūrimo pavyzdys, pagrįstas gana sudėtingais matematiniais apskaičiavimais, neapsimetinėsiu, kad juos suprantu. Tik žinau, kad matematikai sociologai tikslai apskaičiavo, kiek gyventojų turi būti Kolonijoje, kiek tarp jų turi būti įvairių grupių žmonių ir, svarbiausia, kokiais įstatymais remiantis ji turi būti kuriama, kad būtų ilgaamžė ir stabili.

Mus valdo iš aštuonių direktorių sudaryta Taryba, jie rūpinasi gamyba, energetika, visuomenine santvarka, menu, ekonomika, mokslu, sportu ir filosofija. Mes neturime nuolatinio prezidento ar pirmininko. Jo pareigas atlieka direktoriai, keisdamiesi kasmet.

Šiuo metu Kolonijoje yra daugiau kaip penkiasdešimt tūkstančių žmonių, iki idealus skaičiaus trūksta visai nedaug. Štai todėl mes atidžiai vertiname naujus savanorius. Ir, aišku, yra tam tikrų spragų: mums trūksta kai kurių talentingų specialistų.

Čia, saloje, mes mėginame išsaugoti žmonijos nepriklausomybę bent jau meno srityje. Mes neturime nieko prieš Siuzerenus, mes tik norime, kad mus paliktų ramybėje. Kai Siuzerenai sunaikino senąsias valstybes ir tą gyvenimo būdą, prie kurio žmonės buvo įpratę per visą savo istoriją, kartu su blogais dalykais buvo sunaikinti ir geri. Pasaulis dabar ramus, bet kartu ir beveidis, prėskas. Mūsų kultūra mirusi: per visą laiką, nuo Siuzerenų pasirodymo nesukurta nieko nauja. Ir aišku kodėl. Nebėra ko siekti, už ką kovoti ir atsirado pernelyg daug įvairiausių pramogų. Ar jūs įsivaizduojate, kad *kasdien* įvairiais radijo ir televizijos kanalais bendrai transliuojama penki šimtai valandų programų? Jeigu visai nemiegotum ir nieko daugiau nedarytum, vis vien vargu ar pamatytum dvidešimtąją dalį to, ką gali pamatyti perjunginėdamas kanalus! Štai žmogus ir pavirsta savotiška kempine – viską sugeria, bet nieko nesukuria. Ar žinote, kad šiandien kiekvienas žmogus *vidutiniškai* per dieną prieš ekraną praleidžia tris valandas? Greitai žmonės liausis gyvenę savo gyvenimą. Eikvos visą darbo dieną, kad tik nepražiopsotų televizijos transliuojamos daugiaserijinės šeimos istorijos!

Čia, Atėnuose, pramogoms skiriama ne daugiau laiko nei dera. Be to, jos – ne įrašytos, o tikros. Tokio dydžio bendruomenėje spektakliai ir koncertai visada vyksta beveik pilnoje salėje, o tai taip svarbu atlikėjams ir aktoriams. Beje, mes turime puikų simfoninį orkestrą, ko gero, vieną iš šešių geriausių pasaulyje.

Bet aš visai nenoriu, kad jūs patikėtumėte mano žodžiais. Paprastai norintys tapti Kolonijos nariais iš pradžių paviešі pas mus kelias dienas, apsižiūri. Ir jeigu pajunta, kad norėtų prie mūsų prisijungti, mes pasiūlome jiems daugybę psichologinių testų – tai iš esmės pagrindinė mūsų apsaugos strategija. Mes atsijojame apytiksliai trečdalį norinčiųjų, paprastai dėl priežasčių, kurios nemeta jiems jokio šešėlio ir neturi jokios reikšmės už Kolonijos ribų. Išlaikiusieji bandymus išvyksta namo, kad sutvarkytų visus savo reikalus, o po to grįžta pas mus. Būna, kad ir negrįžta, apsigalvoja, bet labai retai, ir beveik visada juos sulaiko kokios nors nuo jų neprikausančios aplinkybės. Mūsų testai beveik be trūkumų: juos išlaiko tie žmonės, kurie iš tikrųjų nori būti su mumis.

– O jeigu kas nors apsigyvena ir *po to* pakeičia savo nuomonę? – neramiai paklausė Džin.

– Jie gali išvažiuoti. Niekas nesutrukdys. Taip buvo sykį ar du.

Įsivyravo ilga tyla. Džin žvilgtelėjo į Džordžą, kuris susimąstęs glostė bakenbardus, neseniai išpopuliarėjusius menininkų sluoksniuose. Ką gi, nebuvo ko jaudintis, kol nesudegino už savęs tiltų. Kolonija iš tikrųjų atrodė įdomi vieta, o ne toks keistuolių sambūris, kaip apie ją šnekėjo. Ir vaikams čia patiktų. Galų gale, tai svarbiausia.

Jie persikėlė po šešių savaičių. Vienaaukštis namas buvo mažokas, bet pakankamas keturių asmenų šeimai, kuri neplanavo pagausėjimo. Buvo ir visos gyvenimą palengvinančios priemonės; bent jau, kaip pripažino Džin, jai negrėsė pavojus grįžti į viduramžišką namų šeimininkės vergiją. Tiesa, ji kiek sunerimo atradusi, kad name buvo virtuvė. Paprastai tokio dydžio bendruomenėse galėjai paskambinti Maisto centrui ir po penkių minučių gauti bet kokį patiekalą. „Nepriklausomybė – tai gerai, – išsigan-

dusi pagalvojo Džin, – bet čia, regis, *šiek tiek* persistengta". Ji kaip reikiant susirūpino, ar tik jai neteks ne tik maitinti šeimą, bet ir ją rengti. Bet taip blogai nebuvo: tarp indaplovės ir elektrinės plytelės verpimo ratelis nestovėjo...

Išskyrus virtuvę, namas atrodė labai tuščias ir neapgyventas. Jie buvo pirmieji jo gyventojai ir ne iškart šis kaip vaistinė sterilus naujumas pavirs šiltais žmonių namais. Vaikai, be abejo, galėjo šį procesą pagreitinti. Jau dabar (nors Džin kol kas neįtarė) vonioje žuvo Džefrio nepatyrimo auka, nes šis jaunas žmogus neišmanė esminio skirtumo tarp gryno ir sūraus vandens.

Džin priėjo prie dar neuždengto lango ir pažvelgė į Koloniją. Negalėjai ginčytis – tai buvo graži vieta. Namas stovėjo ant neaukštos kalvos, vienintelės iškilusios virš Atėnų salos vakarinio šlaito. Už poros kilometrų į šiaurę matėsi lyg peilio ašmenys vandenyną skrodžianti damba, ja galėjai pereiti į Spartą. Ši uolėta sala, apvainikuota niūriu ugnikalnio kūgiu, kartais gąsdino Džin – pernelyg ji buvo nepanaši į Atėnus. Džin nusistebėjo, kaip mokslininkai gali būti tikri, kad ugnikalnis niekada daugiau nebeatsibus ir visko aplinkui nepražudys.

Tolumoje sušmėžavo aiškiai nepatyręs dviratininkas. Jis pavargęs kilo į kalvą, važiuodamas ne keliu, kaip dera, o palmių šešėliu. Tai Džordžas važiavo iš savo pirmojo pasitarimo. Buvo laikas baigti svajoti ir imtis darbų namuose.

Metalo trenksmas pranešė apie Džordžo atvykimą. Džin pagalvojo, kiek jiems abiem reikės laiko išmokti normaliai važinėti. Tai buvo dar vienas netikėtas gyvenimo saloje aspektas. Automobiliais naudotis buvo draudžiama, be to, tiesą sakant, jų ir nereikėjo – pats ilgiausias kelias tiesia linija tesudarė penkiolika kilometrų. Saloje buvo visokių viešojo transporto priemonių – sunkvežimių, sanitarinių ir gaisrininkų automobilių, kurių greitis, išskyrus ypatingus atvejus, buvo apribotas iki penkiasdešimties kilometrų per valandą. Todėl Atėnų gyventojai nekentėjo nuo sėslaus gyvenimo būdo, kamščių gatvėje ir avarijų.

Džordžas paskubomis pakštelėjo žmonai į skruostą ir su palengvėjimo atodūsiu krito į artimiausią krėslą.

– Uf! – iškvėpė jis, braukdamas nuo kaktos prakaitą. – Visi mane lenkė kylant į kalvą, bet, manau, *vis tik* galima priprasti. Ko gero, aš jau sublogau dešimčia kilogramų.

– O kaip praėjo diena? – paklausė Džin, kaip ir derėjo rūpestingai žmonai. Ji tikėjosi, kad Džordžas nelabai pavargo ir padės jai išpakuoti daiktus.

– Puikiai. Susipažinau su daugybe žmonių, aišku, pusės neatsimenu, bet visi atrodo labai malonūs. Ir teatras geras, geresnio ir nereikia norėti. Kitą savaitę pradėsime dirbti su šou pjese „Atgal į Methuselabą". Man patikėjo dekoracijas ir visą scenografiją. Būsiu pats sau šeimininkas, ne taip, kaip anksčiau, kai dešimt žmonių nurodinėdavo: tą daryk, ano nedaryk. Taip, manau, kad mums čia bus gerai.

– Nežiūrint dviračių?

Džordžui užteko jėgų nusišypsoti.

– Taip, – tarė jis, – po dviejų savaičių aš šios kalvelės net nepastebėsiu.

Jis ne visai tuo tikėjo, bet neapsiriko. Tačiau praėjo dar mėnuo, kol Džin liovėsi ilgėjusis automobilio ir suprato, kokius stebuklus galima sukurti savo virtuvėje.

Naujieji Atėnai atsirado ir augo ne taip natūraliai ir spontaniškai, kaip miestas, kurio vardą jie perėmė. Viskas, kas buvo susiję su Kolonija, buvo kruopščiai suplanuota, tai buvo grupės nuostabių žmonių ilgamečių tyrimų rezultatas. Iš pradžių tai buvo atviras sąmokslas prieš Siuzerenus, kuriame slypėjo iššūkis jei ne jų galiai, tai bent politikai. Kolonijos steigėjai beveik neabejojo, kad Karelinas juos išvaikys, bet Globėjas net piršto nekrustelėjo, lyg būtų nieko nepastebėjęs. Tačiau kartu tai kėlė nerimą. Karelinas laiko turėjo per akis, gal jis tik ruošė smūgį. O gal buvo įsitikinęs, kad jų sumanymas pasmerktas nesėkmei ir jam nevertėjo kištis.

Beveik visi pranašavo, jog Kolonijos laukia žlugimas. Bet juk ir tolimoje praeityje, kai žmonės dar nenutuokė apie visuomenės raidos dėsningumus, buvo įkurta nemažai religinių ar filosofinių idėjų įkvėptų bendruo-

menių. Tiesa, dauguma iš jų veikiai žlugo, tačiau buvo ir gyvybingų. O Naujieji Atėnai rėmėsi pačiais patikimiausiais pagrindais, kokius tik galėjo užtikrinti šiuolaikinis mokslas.

Koloniją steigti saloje buvo daug priežasčių. Aišku, visiems prieinamo oro transporto amžiuje nieko nereiškė įveikti vandenyną, bet vis vien išliko izoliacijos jausmas. Be to, salos dydis ribojo Kolonijos gyventojų skaičių. Daugių daugiausia joje galėjo gyventi šimtas tūkstančių žmonių, antraip būtų prarasti nedidelės, susitelkusios bendruomenės teikiami pranašumai. Steigėjai, be kita ko, siekė, kad Naujuosiuose Atėnuose kiekvienas galėtų susipažinti su visais, kurie turėjo panašių polinkių ir interesų, ir dar su dviem trim procentais kitų kolonistų.

Kolonijai pradžią davė žydas. Ir, kaip ir Mozė, jis neišgyveno iki to laiko, kol galės įžengti į pažadėtąją žemę – Kolonija buvo įsteigta praėjus trejiems metams po jo mirties.

Jis gimė Izraelyje, vienoje iš paskutiniųjų nepriklausomybę gavusių šalių, dar ir todėl šios valstybės amžius buvo vienas iš trumpiausių. Gal todėl čia nacionalinės nepriklausomybės pabaiga išgyventa sunkiau nei kur kitur: sunku skirtis su svajone, kuri vos įsikūnijo po to, kai jos buvo siekta šimtmečius.

Benas Solomonas nebuvo fanatikas, bet, matyt, vaikystės atsiminimai darė nemažą įtaką filosofijai, kurią jam buvo lemta pritaikyti gyvenime. Jis dar atsiminė pasaulį prieš Siuzerenų atvykimą, ir visai netroško jo sugrįžimo. Kaip ir daugelis protingų geros valios žmonių, jis galėjo įvertinti viską, ką Karelinas padarė žmonijai, tačiau nerimastingai spėliojo, koks galutinis Siuzerenų tikslas. Jis kartais jaudindavosi, kad gal Siuzerenai, nepaisant jų visapusiško intelekto, visų jų žinių, iš esmės nesupranta žmonių ir, siekdami kuo geriausių tikslų, daro žiaurią klaidą? O gal, visiškai atsidavę tvarkai ir teisingumui, jie nutarė pakeisti pasaulį, bet nesuprato, kad tuo pačiu metu žudo žmogaus sielą?

Nuopuolis dar tik prasidėjo, bet buvo nesunku pastebėti pirmuosius išsigimimo požymius. Solomonas nebuvo menininkas, tačiau gerai išmanė meną ir jį vertino ir suprato, kad jo amžininkai nei vienoje srityje negalėjo varžytis su didžiausiais praeities meistrais. Gal ateityje, kai pasimirš

Žemės civilizacijos dėl susitikimo su Siuzerenais patirtas sukrėtimas, viskas susitvarkys savaime. O gal ir ne – ir atsargus žmogus bet kuriuo atveju turi apsidrausti.

Tokiu apsidraudimu tapo Naujieji Atėnai. Jų sukūrimas pareikalavo dvidešimties metų darbo ir keleto milijardų svarų – ne tiek ir daug, žinant, kaip praturtėjo pasaulis. Per pirmuosius penkiolika metų nieko nenutiko, per paskutiniuosius penkerius metus pakito labai daug kas.

Solomonas nieko nebūtų pasiekęs, jeigu jam nebūtų pavykę įtikinti saujelės pasaulinio garso menininkų, kad jo sumanymas išmintingas ir realus. Jie sutiko ne dėl argumentų, kad jo idėja svarbi visai žmonijai, bet veikiau dėl to, kad jis apeliavo į jų ego. Bet jiems prisidėjus, visas pasaulis įsiklausė į jų žodžius ir juos rėmė tiek morališkai, tiek materialiai. Taip buvo sukurtas talento ir aistros fasadas, kurio priedangoje planus įgyvendino tikrieji Kolonijos architektai.

Visuomenę sudaro žmonės, ir kiekvieno iš jų elgesys nenuspėjamas. Bet, įvertinus pakankamai žmonių iš pagrindinių socialinių grupių, pasireiškia tam tikri bendri dėsningumai – tai seniai išsiaiškino gyvybės draudimo kompanijos. Nėra jokių galimybių atspėti, kas būtent mirs tam tikru metu, bet bendrą mirčių skaičių galima numatyti pakankamai tiksliai.

Yra ir kitų, mažiau akivaizdžių dėsningumų, kuriuos dvidešimtojo amžiaus pradžioje pirmąsyk pastebėjo tokie matematikai kaip Veineris ir Rušaveskis. Jie teigė, kad tokius reiškinius, kaip ekonominės krizės, ginklavimosi varžybų pasekmės, visuomeninių grupių pastovumas, parlamentų rinkimų rezultatai ir panašius, galima analizuoti grynai matematiškai. Čia didelių sunkumų sukelia didžiuliai kiekiai kintančių dydžių, be to, daugelį iš jų gana sudėtinga išreikšti matematiniais terminais. Negalima tiesiog nubrėžti daugybės kreivių ir įsakmiai pareikšti: „Kai bus pasiekta ši kreivė, prasidės karas“. Ir nevalia atmesti visiško netikėtumo faktoriaus, pavyzdžiui, svarbaus politinio veikėjo nužudymo ar kokio nors mokslinio atradimo pasekmės, o tuo labiau – tokios stichinės nelaimės kaip žemės drebėjimas arba potvynis, o juk tokie įvykiai gali labai paveikti nemažai žmonių ir ištisas visuomenės grupes.

Ir vis tik per pastarąjį šimtmetį sukauptos žinios leido daug ko pasiekti. Uždavinys būtų buvęs neišsprendžiamas, jeigu ne milžiniški kompiuteriai – šie galėjo per kelias sekundes atlikti apskaičiavimus, kuriems anksčiau būtų reikėję tūkstančių žmonių pastangų. Jais naudojosi ir Kolonijos kūrėjai.

Bet net ir tai padėjo Naujųjų Atėnų steigėjams parengti dirvą ir sąlygas augalui, kurį jie troško išpuoselėti – gal jis pražys, o gal ir ne. Kaip sykį pasakė pats Solomonas, „mes galime būti ramūs dėl talento, dėl genijaus telieka tik melstis". Bet vis tik buvo pagrindo tikėtis, kad tokiame sodriame tirpale prasidės įdomi cheminė reakcija. Mažai menininkų veši vienumoje, užtat kokias kibirkštis įskelia panašių interesų suvienytų protų susidūrimas.

Tokie susidūrimai jau pagimdė šį tą verta dėmesio skulptūros, muzikos, literatūros kritikos ir kino srityse. Kol kas dar buvo per anksti spręsti, ar pateisino savo įkvėpėjų viltis istorikai, kurie atvirai siekė vėl pažadinti žmonijos pasididžiavimą buvusiais pasiekimais. Dailė kol kas skurdo, taip patvirtindama teoretikų teiginius, kad statiškos dviejų dimensijų meno formos neturi ateities.

Darėsi akivaizdu, nors tam kol kas nepavyko rasti įtikinamo paaiškinimo, kad patiems nuostabiausiems kolonistų sukurtiems meno darbams didžiausią įtaką darė laikas. Net skulptūra retai likdavo nejudri. Endriu Karsono tūriai ir kreivės lėtai keisdavosi žmonėms prieš akis, paklusdami sudėtingam sumanymui, gal ir ne visai suprantamam, bet vis dėlto patraukliam. Karsonas teigė (ir tai iš dalies tiesa), kad jis iki logiškos pabaigos įgyvendino abstrakčias praeito amžiaus kompozicijas ir taip susiejo skulptūrą su baletu.

Muzikiniame Kolonijos gyvenime buvo kruopščiai tyrinėjama tai, ką galima pavadinti „laiko tęstinumu". Koks pats trumpiausias garsas, kuris prieinamas mūsų suvokimui, ir koks ilgiausias, kuris nespėja įkyrėti? Ar galima keisti šiuos dydžius, varijuojant garso stiprumą arba keičiant orkestruotę? Panašios problemos buvo svarstomos be galo ir krašto, ir naudoti ne vien grynai akademiniai argumentai. Šie ginčai pagimdė keletą nepaprastai įdomių kūrinių.

Bet sėkmingiausiais tapo Naujųjų Atėnų bandymai animacijos srityje, atsižvelgiant į jos tikrai neišmatuojamas galimybes. Praėjo šimtas metų nuo Disnėjaus laikų, o šio lanksčiausio ir išraiškingiausio meno galimybės tebebuvo neišsemtos. Jis galėjo būti ir grynai realistinis, o tada jo rezultatai, didžiausiai abstrakcinės animacijos šalininkų paniekai, buvo neatskiriami nuo įprastos fotografijos.

Labiausiai domino ir gąsdino grupė menininkų ir mokslininkų, kurie kol kas buvo sukūrę mažiausiai. Ši grupė siekė „visiško susitapatinimo". Jų darbo pagrindu tapo kino istorija. Iš pradžių – garsas, po to – spalvos, vėliau – stereoskopija, ir galiausiai sinerama[9], žingsnis po žingsnio artino senovinius „judančius paveikslėlius" prie tikro gyvenimo. Kuo visa tai baigsis? Be abejo, paskutinis etapas bus pasiektas, kai žiūrovai patys taps filmo veiksmo dalyviais. Tam reiktų stimuliuoti visus jausmus, o gal net panaudoti hipnozę, bet daugelis manė, jog visa tai įmanoma. Kai šis tikslas bus pasiektas, žmogaus gyvenimiška patirtis pasidarys neįsivaizduojamai turtingesnė. Kiekvienas galės bent trumpam tapti bet kuo kitu ir išgyventi visus įmanomus ir neįmanomus įvykius ir nutikimus, tikrus ar įsivaizduojamus. Bus galima virsti net augalu ar gyvūnu, jei tik pavyks pagauti ir įrašyti ne tik žmogaus, bet ir bet kurio gyvo sutvėrimo jutimines patirtis. Ir, kai „programa" bus baigta, žiūrovui liks tokie pat ryškūs atsiminimai, kaip apie bet kurį iš tikrųjų pergyventą įvykį – išties neatskiriamą nuo realybės.

Perspektyva buvo nuostabi. Akinama ateitis. Tai daug ką gąsdino, ir jie tikėjosi, kad sumanymas nepavyks. Bet giliai širdyje ir jie suprato, kad, jei mokslininkai paskelbė, kad sumanymas įgyvendinamas, tai galų gale nutiks...

Tokie buvo Naujieji Atėnai ir kai kurios jų svajonės. Jie tikėjosi tapti tuo, kuo būtų buvę antikiniai Atėnai, jei jie vietoje vergų būtų turėję mašinas, o vietoj prietarų – mokslą. Bet buvo dar per anksti spręsti, ar bandymas baigsis sėkmingai.

---

[9] Viena iš plačiajuosčio kino sistemų.

16

Džefris Gregsonas buvo vienintelis salos gyventojas, kurio kol kas nei kiek nedomino nei estetika, nei mokslas – du pagrindiniai dalykai, kurie buvo užvaldę jo tėvus. Bet jis turėjo savų priežasčių visa siela pritarti Kolonijai. Ji užbūrė jūra, iki kurios, į kurią pusę beeitum, buvo viso labo keli kilometrai. Beveik visą savo trumpą gyvenimą jis praleido toli nuo bet kokio kranto ir vis dar nebuvo apsipratęs su mintimi, kad visur aplinkui vanduo. Jis gerai plaukiojo ir neretai, pasiėmęs kaukę ir plaukmenis, su bendraamžių kompanija leisdavosi dviračiais tyrinėti artimiausios negilios įlankos. Iš pradžių Džin nerimavo, bet po to pati keletą kartų nardė ir liovėsi bijojusi jūros bei jos keistų gyventojų ir leido sūnui linksmintis kaip jis nori, tik su viena sąlyga: kad niekada neplaukiotų vienas.

Palankiai naują gyvenamąją vietą įvertino ir kitas Gregsonų namiškis – auksaspalvis retriveris vardu Fei, jos šeimininku buvo laikomas Džordžas, bet ją retai pasisekdavo atplėšti nuo Džefrio. Šiedu nesiskyrė ištisas dienas, būtų nepersiskyrę ir naktimis, jei tik Džin būtų leidusi. Tik kai Džefas išvažiuodavo iš namų dviračiu, Fei likdavo, gulėdavo prie slenksčio viskam abejinga, pasidėjusi snukį ant priekinių letenų, ir neatitraukdavo nuo kelio drėgnų liūdnų akių. Džordžas buvo dėl to kiek įsižeidęs, nes Fei dėl jos genealoginio medžio jam nepigiai kainavo. Matyt, jam teks palaukti naujos vados – ji turi gimti po trijų mėnesių, ir tik tada jis turės savo šunį. Džin šiuo klausimu laikėsi kitos nuomonės. Fei buvo miela, bet namuose per akis ir vieno šuns.

Tiktai Dženifer Ana dar nebuvo nutarusi, ar jai patinka Kolonijoje. Bet nenuostabu: iki šiol visame pasaulyje ji tebuvo mačiusi plastikinius savo lovelės kraštus ir net neįtarė, kad už šių sienų egzistuoja kažkokia Kolonija...

Džordžas Gregsonas nedažnai susimąstydavo apie praeitį, jis buvo pernelyg paskendęs ateities planuose, pernelyg užsiėmęs darbu ir vaikais. Jis retai mintyse grįždavo į tą vakarą Afrikoje prieš daugelį metų, ir niekada

apie jį nesikalbėjo su Džin. Jie lyg be žodžių sutarė vengti šios temos ir daugiau niekada neaplankė Boisų, nors tie ne kartą juos kvietė. Keletą kartų per metus jie skambindavo Rupertui ir įvairiais pretekstais atsisakydavo atvykti, ir jis galų gale paliko juos ramybėje. Jo santuoka su Maja, visų nuostabai, tebebuvo tvirta ir laiminga.

Dar viena to vakaro pasekmė buvo tai, kad Džin prarado bet kokį norą kišti nosį į visus už mokslo ribų buvusius mistiškus dalykus. Neliko nei pėdsako tos naivios, pasitikinčios nuostabos, kuri traukdavo ją prie Ruperto ir jo bandymų. Gal ją tas atvejis įtikino ir jai daugiau įrodymų nebereikėjo? Džordžas vengė klausinėti. Bet taip pat buvo tikėtina, kad rūpinimasis vaikais išstūmė iš jos minčių ankstesnius potraukius.

Džordžas suprato, kad nėra jokios prasmės laužyti galvą dėl paslapties, kurios vis vien neatskleis, bet vis tik kartais pabusdavo nakties tyloje ir vėl galvodavo apie ją. Jis atsimindavo susitikimą su Janu Rodriksu ant Ruperto namo stogo ir tuos nedaugelį žodžių, persimestus su vieninteliu žmogumi, kuriam pasisekė peržengti Siuzerenų draudimą. Džordžas pagalvodavo, kad paranormaliame pasaulyje nerasi nieko labiau pritrenkiamo už šią paprastą, mokslo nustatytą tiesą: nuo to pokalbio su Janu praėjo beveik dešimt metų, o šis šiuo metu neįsivaizduojamai tolimas keliautojas paseno vos keletu dienų.

Visata neaprėpiama, bet tai baugino ne tiek, kiek jos paslaptingumas. Džordžas nebuvo iš tų, kurie gilintųsi į tokius klausimus, bet vis tik jam kartais atrodydavo, kad žmonės – lyg vaikai, besilinksminantys kažkokioje izoliuotoje žaidimų aikštelėje, saugiai atskirtoje nuo grėsmingo išorinio pasaulio. Janas Rodriksas sukilo prieš šią apsaugą ir paspruko į nežinomybę. Bet, šiuo atveju, Džordžas buvo Siuzerenų pusėje. Jis neturėjo nei mažiausio noro susidurti su tuo, kas slypėjo nepažįstamoje tamsoje, už mažyčio Mokslo žibinto metamo šviesos rato.

– Kodėl vis nutinka taip, kad, kai man pavyksta grįžti namo, Džefris visada būna kur nors prapuolęs? – pasiskundė Džordžas. – Kur jis šiandien?

Džin pakėlė akis nuo mezginio – šis archajiškas užsiėmimas neseniai buvo labai sėkmingai atgaivintas. Panašios mados saloje keitėsi nepaprastai greitai. Dėl šio susidomėjimo visi vyrai buvo apdovanoti įvairiaspalviais megztiniais – jų negalėjai vilkėti per dienos karščius, bet po saulėlydžio buvo pats tas.

– Jis su keliais draugais iškeliavo į Spartą, – atsakė Džin. – Žadėjo grįžti pietų.

– Iš tiesų aš grįžau padirbėti, – susimąstęs ištarė Džordžas. – Bet diena labai jau graži, eisiu ir išsimaudysiu. Kokios žuvies pernešti?

Džordžas niekada nebuvo grįžęs namo su kokiu laiminiu, o ir žuvis įlankoje buvo per greita, kad leistųsi pagaunama. Džin jau ketino jam tai priminti, bet ūmai popiečio tylą perskrodė garsas, nuo kurio net ir šiais laikais venose stingo kraujas ir plaukai šiaušėsi iš siaubo.

Beveik šimtmetį didėjo slėgimas deginančioje tamsoje giliai po vandenyno dugnu. Nors nuo to laiko, kai čia susiformavo požeminis kanjonas, praėjo geologinės epochos, bet iškankintos uolos taip ir nesusitaikė su savo nauja būkle. Daugybę sykių giluminiai klodai skilinėjo ir svyravo po jų nestabilią pusiausvyrą pažeidžiančiu neįsivaizduojamu vandens svoriu. Ir dabar jie vėl buvo pasirengę pajudėti.

Džefas tyrinėjo akmeningą duburį palei siaurą Spartos krantą – kas gali būti įdomiau? Niekada negali iš anksto atspėti, kokie nuostabūs sutvėrimai čia slepiasi nuo galingų bangų, kurios be atvangos ritasi iš Ramiojo vandenyno ir dūžta į rifus. Tai – stebuklų šalis bet kuriam vaikui, ir Džefris šiuo metu ją valdė vienas: draugai nuėjo į kalnus.

Diena pasitaikė tyli ir rami. Net vėjelio nebuvo, net amžinas bangų murmesys už rifų šiandien buvo kažko mįslingai pritilęs. Kepinanti saulė dar tik buvo įpusėjusi savo kelią vakarop, bet Džefui, kurio įdegis jau buvo pasiekęs raudonodžio spalvą, nebebuvo baisūs net labiausiai kepinantys spinduliai.

Krantą čia tesudarė siaura smėlėta juostelė, kuri staigiai leidosi prie įlankos. Vanduo buvo perregimas tarsi stiklas, jame aiškiai matėsi akme-

nys, kuriuos Džefas pažinojo ne blogiau už bet kurį akmenų darinį sausumoje. Maždaug dešimties metrų gylyje vandens augalų padengti senos škunos špantai buvo išsilenkę į pasaulį, kurį paliko prieš daugiau kaip du šimtus metų. Džefris su draugais ne kartą tyrinėjo šias senas liekanas, bet viltis rasti nežinomą lobį taip ir neišsipildė. Tepešė tik kriauklėmis apaugusį kompasą.

Ir staiga tarsi kažkas tvirtai suėmė krantą ir krestelėjo – tik sykį. Virpesys akimoju nurimo, ir Džefas pagalvojo, kad gal jam tiesiog pasivaideno. O gal viso labo apsisuko galva, juk aplinkui niekas nepasikeitė. Įlankos vanduo kaip ir anksčiau blizgėjo tarsi veidrodis, danguje nei debesėlio, nieko grėsminga. O po to prasidėjo kažkas labai keista.

Vanduo ėmė trauktis nuo kranto greičiau nei per atoslūgį. Labai nustebęs, bet nei kiek neišsigandęs Džefas žvelgė, kaip atsiveria ir saulėje blizga šlapias smėlis. Ir nusekė paskui nusiritantį vandenyną – negalima nieko praleisti, maža kokie povandeninio pasaulio stebuklai dabar atsiskleis. O įlanka visai nuseko, paskendusios škunos stiebas jau stirksojo virš vandens ir kilo vis aukščiau, ir ant jo bejėgiškai nukaro įprastą atramą praradę vandens augalai. Džefas subruzdo, skubėdamas kuo greičiau viską apžiūrėti.

Ir tada jo sąmonę pasiekė keistas garsas iš už rifo. Džefas nieko panašaus nebuvo girdėjęs ir stabtelėjo, mėgindamas suprasti, kas tai, basos jo kojos lėtai grimzdo į šlapią smėlį. Už kelių žingsnių nuo jo priešmirtinių konvulsijų tampoma daužėsi didelė žuvis, bet Džefas tik prabėgomis žvilgtelėjo į ją. Jis sustingo, įtemptai klausydamasis, o nuo rifo sklindantis triukšmas vis augo.

Tai buvo keisti garsai – ir siurbčiojimas, ir kliuksėjimas, lyg upė veržtųsi per siaurą tarpeklį. Tai nerimo įtūžęs vandenynas, kuris nenoriai traukėsi, kad ir trumpam prarasdamas teisėtai valdytas erdves. Pro įmantriai išsirangiusias koralų šakas, pro slaptas povandenines olas iš įlankos į neaprėpiamas Ramiojo vandenyno platybes traukėsi milijonai tonų vandens.

Bet jos labai greitai grįš, ir labai staigiai.

✧ ✧ ✧

Po kelių valandų viena iš gelbėjimo komandų rado Džefą ant milžiniško koralo luito, užmesto į dvidešimties metrų aukštį virš įprasto vandens lygio. Atrodė, kad jis buvo ne tiek išsigandęs, kiek nuliūdęs, kad prarado dviratį. Ir kaip reikiant išalkęs, juk dalis dambos sugriuvo ir jis liko atkirstas nuo namų. Kai jį užtiko, Džefas jau ketino plaukti į Atėnus, ir būtų juos be ypatingo vargo pasiekęs, nebent jeigu įprastos srovės būtų staigiai pasukusios nuo kranto.

Nuo pat pirmos minutės, kada *cunamio* banga smogė salai, viskas vyko Džin ir Džordžui prieš akis. Tos Atėnų dalys, kurios buvo išsidėsčiusios šiek tiek virš jūros lygio, stipriai nukentėjo, bet nežuvo nei vienas žmogus. Seismografai perspėjo apie pavojų likus tik penkiolikai minučių iki katastrofos, bet ir tiek užteko – visi spėjo pasitraukti į aukštumas, kur jiems jau negrėsė banga. Dabar Kolonija laižėsi žaizdas ir kaupė legendas, kurios metai po metų kels vis didesnį virpulį.

Kai gelbėtojai grąžino Džefą motinai, Džin apsiverkė, ji jau buvo patikėjusi, kad jį nunešė banga. Juk ji pati sustingusi iš siaubo stebėjo, kaip riaumodama iš tolumos artėjo juoda baltų putų ketera pasipuošusi vandens siena ir subyrėjusi visa savo burbuliuojančia, putojančia ir purslojančia mase rėžėsi į Spartos papėdę. Buvo sunku įsivaizduoti, kad Džefas spėjo pasiekti saugią vietą.

Nenuostabu, kad jis nesugebėjo padoriai paaiškinti, kas atsitiko. Kai jis pavalgė ir atsigulė į lovą, Džin ir Džordžas atsisėdo šalia.

– Miegok, bangusis, ir pamiršk kas buvo, – tarė Džin. – Visas tas siaubas jau praeityje.

– Bet viskas buvo taip smagu, – paprieštaravo Džefas. – Aš *visai* neišsigandau.

– Štai ir puiku, – tarė Džordžas. – Tu drąsus vaikinas, ir šaunuolis, kad susipratai laiku pabėgti. Aš anksčiau buvau girdėjęs apie tokias didžiules bangas. Kai vanduo atsitraukia, daugelis eina paskui jį atsivėrusiu dugnu pasižiūrėti, kas atsitiko, ir banga juos paskandina.

– Aš irgi nuėjau, – prisipažino Džefas. – Įdomu, kas mane išgelbėjo?

– Ką tu šneki? Tu juk buvai vienas. Kiti berniukai buvo kalnuose.

Džefo veide atsispindėjo nuostaba.

– Bet juk kažkas liepė man bėgti.

Džin ir Džordžas susirūpinę susižvalgė.

– Tu sakai... kad tau kažkas pasigirdo?

–Ak, palik dabar jį ramybėje, – Džin nerimastingai ir, atrodo, pernelyg greitai pertraukė Džordžą. Bet jis nepasidavė.

– Aš noriu išsiaiškinti. Sakyk, Džefai, kaip viskas nutiko?

– Na, aš per smėlį nuėjau iki tos sudužusios škunos ir tada išgirdau balsą.

– Ir ką jis pasakė?

– Na, aš gerai neatsimenu, atrodo: „Džefri, bėk į kalną kiek tik kojos neša. Tu paskęsi, jeigu čia pasiliksi". Aš tikras, kad jis pavadino mane Džefriu, ne Džefu. Vadinasi, tai negalėjo būti kas nors, ką pažįstu.

– Tai buvo vyro balsas? Iš kur jis sklido?

– Man iš už nugaros, visai arti. Ir atrodo, kad vyro... – Džefas suabejojo, bet tėvas neatlyžo.

– Na, tęsk. Įsivaizduok, kad tu vėl ten, pakrantėje, ir smulkiai papasakok, kaip buvo.

– Na, kad ir koks ten buvo balsas, aš jo anksčiau negirdėjau. Man atrodė, kad tai buvo labai *didelis* žmogus.

– Ir ką tas balsas dar sakė?

– Nieko... kol nepradėjau lipti į kalną. O tada vėl atsitiko įdomus dalykas. Žinai, ten yra toks takelis į viršų?

– Taip.

– Aš pasileidau juo bėgti, tai pats trumpiausias kelias. Tada aš jau supratau, kas dedasi, jau mačiau, kaip artinasi ta aukšta banga. Ir kelia siaubingą triukšmą. O tada pamačiau ant tako didelį akmenį. Anksčiau jo ten nebuvo, ir aš negalėjau jo apeiti.

– Jis tikriausiai nukrito per žemės drebėjimą, – pastebėjo Džordžas.

– Ts-s! Tęsk toliau, Džefai.

– Aš nežinojau, ką daryti, ir girdėjau, kad banga jau arti. Ir tada balsas tarė: „Užsimerk, Džefri, ir užsidenk rankomis veidą". Man tai pasirodė

keista, bet padariau, kaip buvo sakyta. Ir staiga kažkas blykstelėjo, aš pajutau karštį, atsimerkiu, o akmuo dingęs.

– Prapuolęs?

– Na, taip... tiesiog jo nebebuvo. O aš vėl puoliau bėgti, ir vos nenusideginau padų, takelis buvo siaubingai karštas. Vanduo net šnypštė, kai juo ritosi, bet manęs nepasiekė, aš jau buvau aukštai. Va ir viskas. Aš nusileidau, kai daugiau nebebuvo bangų. Tada pamačiau, kad nėra mano dviračio ir kad kelias namo sugriuvo.

– Nesijaudink dėl dviračio, mielasis, – tarė Džin, su palengvėjimu glausdama sūnų. – Mes tau padovanosime kitą. Svarbiausia, kad tu sveikas. Nesvarstykim, *kaip* tai atsitiko.

Aišku, tai nebuvo tiesa, svarstymai prasidėjo vos tėvams išėjus iš vaikų kambario. Jie nieko nenutarė, tačiau ėmėsi dviejų priemonių. Kitą dieną, nieko nepasakiusi Džordžui, Džin nuvedė sūnų pas vaikų psichologą. Gydytojas įdėmiai klausėsi Džefo, kuris, nei kiek nesivaržydamas svetimos aplinkos, kartojo savo istoriją. Po to, kai nieko neįtariantis pacientas vieną po kito perrinkėjo ir atmetinėjo žaislus kitame kambaryje, gydytojas ramino Džin.

– Nėra jokių net mažiausių kokio nors psichinio sutrikimo požymių. Nepamirškite, kad jis išgyveno žiaurų sukrėtimą ir susitaikė su juo kaip reta gerai. Jis turi turtingą vaizduotę ir, matyt, pats tiki tuo, ką pasakoja. Ir jūs priimkite jo pasakojimą ir nesijaudinkite, nebent jeigu pasireikštų kokių nors naujų simptomų. Tada iškart praneškite man.

Vakar Džin pakartojo gydytojo žodžius Džordžui. Atrodė, kad jam visai nuo to nepalengvėjo, kaip ji tikėjosi, ir Džin nutarė, kad jis susirūpinęs žala, kurią patyrė jo dievinamas teatras. Džordžas tik sumurmėjo „tai gerai“ ir įsigilino į eilinį žurnalo „Scena ir studija“ numerį. Atrodė, kad jis prarado bet kokį susidomėjimą tuo, kas nutiko Džefui, ir Džin net pajuto miglotą apmaudą.

Bet po trijų savaičių, pačią pirmąją dieną po dambos atstatymo, Džordžas ant savo dviračio nudūmė į Spartą. Krantas tebebuvo nusėtas koralų nuolaužomis, o vienoje vietoje, regis, pačiame rife, buvo atsiradęs tarpeklis. Džordžas pagalvojo, kiek laiko prireikės milijardams kantrių polipų, kad jį užtaisytų.

Į jūrą žvelgiančios uolos šlaitu ėjo tik vienas takelis ir, kai atgavo kvapą, Džordžas ėmė juo ropštis. Tarp akmenų įstrigusios vandens augalų atplaišos tarsi lygio atžymos rodė, kiek buvo apsėmęs vanduo.

Džordžas Gregsonas ilgai stovėjo tuščiame takelyje, nenuleisdamas akių nuo išlydyto akmens po kojomis. Jis pamėgino įtikinti save, kad tai atsitiktinis seniai užgesusio ugnikalnio kaprizas, bet veikiai liovėsi stengęsis apgauti save. Mintys vėl grįžo į tą naktį prieš daugelį metų, kai jie su Džin dalyvavo tame kvailame Ruperto Boiso bandyme. Niekas taip gerai ir nesuprato, kas tada atsitiko, bet Džordžas žinojo, kad kažkokiu neįsivaizduojamu būdu šie du keisti atvejai buvo tarpusavyje susiję. Iš pradžių Džin, dabar – jos sūnus. Jis nenutuokė, džiaugtis ar baimintis, ir sielos gilumoje tyliai meldėsi: „Ačiū, Karelinai, už tai, kad tavo žmonės padėjo Džefui. Bet tik norėčiau žinoti, *kodėl* jie tai padarė".

Jis lėtai nusileido į krantą, o didelės baltos žuvėdros įsižeidusios zujo aplinkui – juk jis joms neatnešė jokio maisto, nei trupinėlio nenumetė, kol jos sukosi danguje.

17

Nors panašaus Karelino prašymo buvo galima tikėtis bet kurią minutę nuo Kolonijos įsteigimo, vis tik jis sukėlė sprogusios bombos efektą. Kiekvienas suprato, kad artinasi kažkoks Atėnų istorijos posūkis, bet niekas negalėjo pasakyti, ar jis atneš gėrį ar blogį.

Iki tol Kolonija gyveno savo gyvenimą be jokio Siuzerenų įsikišimo. Jie jai tiesiog neskyrė dėmesio, kaip, beje, bet kokiai žmonių veiklai, jei tik ji nepažeisdavo tvarkos ir neprieštaraudavo Siuzerenų moralės sampratai. Ar buvo galima teigti, kad Kolonija siekė sutrikdyti egzistuojančią tvarką? Kolonistai nebuvo politikai, bet jie įkūnijo proto ir meno nepriklausomybės siekį. Ir kas žino, kur galėjo nuvesti tokia nepriklausomybė? Siuzerenai galėjo numatyti Atėnų ateitį aiškiau nei patys Kolonijos steigėjai, ir galbūt ji jiems nepatiko.

Aišku, jei Karelinas norėjo atsiųsti stebėtoją, inspektorių, kaip jį bepavadinsi, dėl to nieko negalima padaryti. Prieš dvidešimt metų Siuzerenai

pareiškė, kad jie nebesinaudos sekimo įrenginiais ir žmonijai nebereikės bijoti kokios nors priežiūros. Aišku, faktas, kad tokie įrenginiai egzistavo, reiškė, jog niekas negalėjo būti nuslėpta nuo Siuzerenų, jeigu jie būtų norėję tai pamatyti.

Kai kas saloje džiaugėsi proga atskleisti nedidelę Siuzerenų psichologijos paslaptį – jų požiūrį į meną. Ar jie laiko jį vaikišku žaidimu? Ar patys turi kokių nors meno formų? Ir, jeigu taip, ar šį vizitą lėmė grynai estetinis susidomėjimas, ar Karelino motyvai buvo ne tokie nekalti?

Visa tai be paliovos svarstyta, ruošiantis vizitui. Apie Siuzereną, kuris turėjo apsilankyti Kolonijoje, nieko nežinota, bet manyta, kad jo sugebėjimai absorbuoti kultūros reiškinius beribiai. Bent jau bus galima pamėginti atlikti eksperimentą, ir aukos reakcija bus analizuojama gausybės labai įžvalgių protų.

Tuo metu eilinis Kolonijos prezidentas buvo filosofas Čarlzas Yan Senas, iš prigimties linkęs į ironiją, dar nesulaukęs šešiasdešimties ir pačiame jėgų žydėjime. Platonas būtų apibūdinęs jį kaip pavyzdinį filosofą ir valstybės veikėją, nors Senas nebūtų visiškai sutikęs su juo, nes įtarė, jog jis neteisinga suprato Sokratą. Jis priklausė tiems salos gyventojams, kurie buvo ryžtingai nusiteikę išpešti kuo daugiau naudos iš būsimo vizito, bent jau parodyti Siuzerenams, kad žmonės dar išsaugojo veiklos troškimą ir, kaip jis sakydavo, jų nepavyko „galutinai prisijaukinti".

Visiems klausimams spręsti Atėnuose būdavo steigiamas komitetas, juk tai – skiriamasis demokratijos požymis. Kažkas net apibūdino Koloniją kaip tarpusavyje susijusių komitetų visumą. Bet ši sistema veikė sėkmingai, ne veltui tikrieji Atėnų steigėjai, socialiniai psichologai, taip kruopščiai dirbo savo darbą. Kadangi bendruomenė buvo nedidelė, kiekvienas vienaip ar kitaip dalyvavo jos valdyme, o tai reiškė, jog buvo piliečiai tikrąja šio žodžio prasme.

Džordžas, kaip vienas iš teatro vadovų, beveik neišvengiamai būtų patekęs į svečio priėmimo komitetą. Bet, kad būtų tikriau, jis timptelėjo kelias virvutes. Siuzerenas norėjo ištyrinėti koloniją, bet Džordžas ne ką mažiau troško pastudijuoti jį. Džin toks jo noras visai nežavėjo. Po ano įsimintino vakaro pas Boisus ji visada jautė miglotą priešiškumą Siuzere-

nams, nors niekada neįstengė paaiškinti kodėl. Jai norėjosi kuo mažiau su jais susidurti ir, ko gero, gyvenimas saloje labiausiai ją viliojo dėl jos išsvajotos nepriklausomybės. Ir dabar ji baiminosi, kad šiai nepriklausomybei iškilo pavojus.

Nuvildamas tuos, kurie tikėjosi kokio nors ypatingo reginio, svečias atvyko be jokių ceremonijų, įprasta žmonių gamybos skraidyklė. Tai galėjo būti ir pats Karelinas – žmonės taip ir neišmoko kiek patikimiau atskirti vieno Siuzereno nuo kito. Atrodė, kad jie visi – tikslios vieno originalo kopijos. Gal tai buvo kokio nors nežinomo biologinio proceso pasekmė.

Po pirmos dienos kolonistai beveik nebepastebėdavo negarsiai riedančios paradinės mašinos, kuria apžiūrinėdamas salą važinėjo svečias. Jo vardą, Tantaltereskas, buvo nelengva ištarti ir jį veikiai praminė Inspektoriumi. Pravardė kaip mat prilipo, nes jis buvo labai smalsus ir nepasotinamai ištroškęs statistinių duomenų.

Čarlzas Yan Senas buvo visai nusiplūkęs, kai gerokai po vidurnakčio palydėjo Inspektorių prie skraidyklės – jo laikino gyvenamojo būsto saloje. Čia, be abejonės, jis dirbs ir naktį, kol šeimininkai bus pasidavę žmogiškajai silpnybei – miegui.

Ponia Sen šiaip taip sulaukė grįžtančio vyro. Jie buvo vienas kitą mylinti pora, nors, kai namuose susirinkdavo draugai, Čarlzas juokais vadindavo žmoną Ksantipe[10]. Kaip priklauso, ji jau seniai buvo pagrasinusi, kad atkeršys jam pavaišindama cikutos nuoviro puodeliu, bet, laimei, šis gėrimas Naujuosiuose Atėnuose nebuvo taip paplitęs, kaip antikiniuose.

– Viskas gerai? – paklausė ji, kai vyras pagaliau prisėdo prie vėlyvos vakarienės.

– Regis, taip... bet neįmanoma suprasti, kas dedasi šioje protingoje galvoje. Jis daug kuo susidomėjo, net gyrė. Beje, aš atsiprašiau, kad nekviečiu jo pas mus. Jis pasakė, kad tai visai suprantama ir kad neturi noro daužyti galvos į mūsų lubas.

– Ką tu jam šiandien rodei?

---

[10] Sokrato žmonos vardas, taip pat – vaidinga, tulžinga moteris (angl.)

– Iš kur Kolonijoje atsiranda duona kasdieninė, ir jam, regis, tai pasirodė ne taip nuobodu kaip man paprastai būna. Jis be galo klausinėjo apie gamybą, apie tai, kaip mes išlaikome savo biudžetą subalansuotą, kokių turime mineralinių išteklių, koks gimstamumas, iš kur gauname maisto produktų ir t. t. Laimė, kad kartu buvo sekretorius Harisonas, ir *jis* buvo gerai pasiruošęs, išstudijavęs visas kasmetines ataskaitas nuo pat Kolonijos įkūrimo. Kad tu būtum girdėjusi, kaip jis pylė skaičius. Inspektorius išklausinėjo Harisoną visų tų statistikų, ir galiu duoti galvą nukirsti – rytoj jis galės man mintinai pasakyti bet kurį skaičių. Mane slegia toks stebuklingas sugebėjimas.

Jis nusižiovavo ir nenoriai ėmėsi maisto.

– Rytoj bus įdomiau. Aplankysime mokyklas ir Akademiją. Čia *aš* galvoju ir pats kai ko paklausinėti. Norėčiau žinoti, kaip Siuzerenai auklėja savo vaikus, jei apskritai jų turi.

Į šį klausimą Čarlzas Yan Senas taip ir negavo atsakymo, bet visais kitais aspektais Inspektorius pasirodė nuostabiai šnekus. Buvo gražu žiūrėti, kaip meistriškai jis išsisuka nuo nekuklių mėginimų ką nors iššniukštinėti, o po to, kai šito iš jo visai nelaukdavo, pereidavo prie visiškai patiklaus tono.

Pirmasis išties nuoširdus pokalbis užsimezgė jiems važiuojant iš mokyklos, kuri buvo vienas iš Kolonijos pasididžiavimo objektų.

– Tai didelė atsakomybė – rengti ateičiai jaunus protus, – pastebėjo daktaras Senas. – Laimei, žmogus – kaip reta atspari būtybė: nepataisomą žalą gali padaryti nebent tik labai blogas auklėjimas. Net jei mes ir klystume pasirinkdami tikslą, mūsų mažosios aukos greičiausiai ištaisytų šį netikslumą. O dabar, kaip matėte, jie atrodo visai laimingi.

Jis kiek patylėjo, o po to šelmiškai žvilgtelėjo iš apačios į savo milžinišką keleivį. Inspektorius nuo galvos iki kojų buvo įsisiautęs į sidabrinio atspalvio audinį, saugantį kūną nuo deginančių saulės spindulių. Daktaras Senas žinojo, kad už tamsių akinių pasislėpusios didelės akys seka jį abejingu žvilgsniu... o gal tose akyse irgi atsispindėjo kokios nors emocijos, bet jis niekada jų nesupras.

– Man atrodo, kad uždavinys, kurį mes sprendžiame auklėdami savo vaikus, labai panašus į tą, kuris iškilo jums susitikus su žmonija. Jūs sutinkate?

– Tam tikrais aspektais, – rimtai atsiliepė Siuzerenas. – O kiti, ko gero, yra panašesni į jūsų kolonijinių laikų istoriją. Todėl mus visada domino Romos ir Britų imperijos. Ypač pamokantis Indijos atvejis. Pagrindinis skirtumas tarp mūsų ir anglų – tai, kad jie neturėjo rimtų motyvų lįsti į Indiją, tai yra, neturėjo sąmoningai suvoktų tikslų, išskyrus tokius smulkius ir laikinus, kaip prekyba ar kivirčai su kitomis Europos valstybėmis. Jie tapo imperijos valdovais, dar nesuprasdami, ką jiems su ja daryti, ir niekada nebuvo laimingi, kol vėl jos neatsikratė.

– Ir jūs, – pasmalsavo daktaras Senas, neatlaikęs pasitaikiusios viliojamos progos, – irgi atsikratysite savo imperijos atėjus laikui.

– Be mažiausios abejonės, – atsiliepė Inspektorius.

Daktaras Senas daugiau nebespaudė. Atsakymas buvo nedviprasmiškas ir nelabai malonus, be to, jie kaip tik privažiavo Akademiją, kur jau buvo susirinkę pedagogai ir rengėsi išmėginti visas savo protų jėgas su tikru Siuzerenu.

– Kaip jums jau sakė mūsų gerbiamas kolega, – tarė Naujųjų Atėnų universiteto dekanas profesorius Šansas, – mes visų pirma stengiamės palaikyti kolonistų protų *gyvybingumą*, padėti jiems vystytis ir taikyti sugebėjimus. Bijau, kad už šios salos ribų, – rankos mostu jis apvedė ir atskyrė visą likusią planetą, – žmonija prarado valią veikti. Ji gyvena taikiai, aprūpintai, bet nebeturi ko siekti.

– O čia, aišku?.. – mandagiai įsiterpė Siuzerenas.

Profesorius Šansas, kuris stokojo humoro jausmo ir pats tai suvokė, įtariai žvilgtelėjo į svečią.

– Čia, – tęsė jis, – mūsų nekankina senoviški prietarai, kad laisvalaikis – tai nuodėmė. Bet mes manome, kad maža būti tiesiog pasyviu pramogų vartotoju. Čia, saloje, visi siekia vieno tikslo, ir jį labai lengva įvardyti. Kiekvienas nori *kažką*, kad ir kokia smulkmena tai būtų, daryti geriau už kitus. Aišku, tai – idealas, kurį ne visiems mums pavyksta pasiekti. Bet mūsų laikais svarbiau, kad žmogus *turėtų* tikslą. O ar pavyks jį pasiekti – ne taip ir svarbu.

Inspektorius, matyt, neketino komentuoti to, ką išgirdo. Jis nusimetė savo apsauginį apsiaustą, bet juodų akinių nenusiėmė, nors šviesa dėstytojų kambaryje ir buvo pritemdyta. „Ar akinių reikėjo dėl svečio regėjimo ypatybių, ar tai buvo maskuotė," – pabandė spėti dekanas. Kaip ten bebūtų, jie ir taip nelengvą uždavinį – atskleisti Siuzereno mintis – darė visai neišsprendžiamą. Bet, regis, jis nebuvo prieš, kad jam laidė pastabas, kurios skambėjo kaip iššūkis ir nepritarimas jo rasės politikai Žemės atžvilgiu.

Dekanas buvo pasiruošęs tęsti ataką, bet tada į kovą įsitraukė Mokslo departamento vadovas profesorius Sperlingas:

– Kaip jūs žinote, sere, vienas iš sudėtingiausių mūsų kultūros prieštaravimų buvo meno ir mokslo dichotomija. Aš labai norėčiau sužinoti jūsų nuomonę šiuo klausimu. Ar jūs sutinkate, kad visi meno žmonės ne visai normalūs? Kad jų kūryba, arba, bet kuriuo atveju, jėga, stumianti juos kurti, kyla iš kažkokio giliai paslėpto psichologinio nepasitenkinimo?

Profesorius Šansas reikšmingai atsikosėjo, bet Inspektorius aplenkė jį:

– Man kažkada sakė, kad visi žmonės tam tikra prasme yra menininkai ir kiekvienas žmogus gali ką nors sukurti, kad ir primityvaus lygio. Štai, pavyzdžiui, vakar jūsų mokyklose aš pastebėjau, kad ypatingas dėmesys skiriamas tam, kaip vaikas išreiškia save piešiniu, tapyba ir lipdymu. Matyt, veržimasis į kūrybą būdingas visiems be išimties, net ir tiems, kurie greičiausiai pasišvęs mokslui. Tad, jeigu visi menininkai ne visai normalūs, o visi žmonės – menininkai, mes gauname įdomią loginę išvadą...

Visi tikėjosi, kad jis baigs sakinį. Bet Siuzerenai, kai jiems to reikėjo, mokėjo būti nepriekaištingai taktiški.

Inspektorius garbingai ištvėrė simfoninį koncertą su šviesos muzika, ko negalėjai pasakyti apie daugelį klausytojų žmonių. Vienintelė nuolaida įprastam skoniui buvo Stravinskio „Psalmių simfonija", visą likusią programą sudarė agresyvus modernizmas. Bet, kad ir kaip vertintumei programą, atlikimas buvo nuostabus, Kolonija didžiavosi, kad tarp jos gyventojų buvo keli geriausi pasaulio muzikantai, ir tai nebuvo tuščios pagyros. Tarp konkuruojančių kompozitorių plykstelėjo įnirtingas ginčas

dėl garbės dalyvauti programoje, nors kai kurie cinikai abejojo, ar tai tikrai garbė. Gal Siuzerenai išvis neturėjo muzikinės klausos, nors niekas neturėjo progos tuo įsitikinti.

Bet po koncerto Tantaltereksas susirado tarp dalyvių tris kompozitorius ir, jo žodžiais tariant, pagyrė „didelį jų išradingumą". Išgirdę tokį komplimentą, kompozitoriai pasišalino, sprendžiant iš jų veidų, ne tik pamaloninti, bet ir šiek tiek pasimetę.

Džordžui Gregsonui proga susitikti su Inspektoriumi pasitaikė tik trečią dieną. Teatre nusprendė svečią pavaišinti ne vieninteliu patiekalu, bet meno šakos mišraine: dviem vienveiksmėmis pjesėmis, pasaulinio garso „akimirksnio persikūnijimo" meistro pasirodymu ir baleto siuita. Visa tai vėl buvo puikiai atlikta ir kažkokio kritiko pranašystė („Dabar mes bent jau sužinosime, ar Siuzerenai moka žiovauti") nepasitvirtino. Inspektorius net keletą kartų nusijuokė, ir būtent tada, kai reikėjo.

Bet vis tik niekas nebuvo tvirtai įsitikinęs. Gal jis pats buvo puikus aktorius ir tik sekė spektaklio logiką, bet jis neužkabino jo nežinomų jausmų – juk ir antropologas galėjo dalyvauti kokiame nors laukinės genties rituale likdamas abejingas. Taip, jis skleidė tinkamus garsus ir reaguodavo į viską kaip iš jo ir tikėjosi, bet tai nieko neįrodė.

Nors Džordžas ir buvo tvirtai apsisprendęs pasikalbėti su Inspektoriumi, jam nepavyko. Po spektaklio jie tik spėjo susipažinti ir persimesti keliais tokiais atvejais įprastais žodžiais, ir svečią nutempė šalin. Net minutei negalėjai atplėšti jo nuo *entourage*[11], ir Džordžas žiauriai nusivylęs patraukė namo. Jis pats dorai neįsivaizdavo, ką būtų pasakęs Siuzerenui, jeigu ir būtų radęs progą likti su juo vienas, bet buvo įsitikinęs, kad tikrai būtų sugebėjęs pradėti pokalbį apie Džefą. Ir dabar galimybė buvo praleista.

Jis dvi dienas vaikščiojo it musę kandęs. Inspektorius išvyko palydėtas daugybės abipusės pagarbos ženklų, vizito pasekmės paaiškėjo vėliau. Niekam ir į galvą nešovė ko nors paklausti Džefo, ir berniukas, matyt, ilgai apie viską galvojo prieš užkalbindamas tėvą.

– Tėti, o tu pažįsti Siuzereną, kuris buvo atvažiavęs? – paklausė jis vakare, prieš užmigdamas.

---

[11] Aplinkos (prancūziškai).

– Taip, – niūriai atsiliepė Džordžas.

– Tai va, jis buvo mūsų mokykloje, ir aš girdėjau, kaip jis kalbėjosi su mokytojais. Aš gerai nesupratau, ką jis pasakė, bet man atrodo, kad pažinau šį balsą. Tai jis liepė man bėgti nuo tos didelės bangos.

– Tu tuo tikras?

Džefas akimirką susvyravo.

– Na, *ne visai*... bet jeigu tai buvo ne jis, vadinasi, kitas Siuzerenas. Aš pagalvojau, gal reikia jam padėkoti. Bet jis jau išvažiavo, ar ne?

– Taip, – patvirtino Džordžas. – Bijau, kad jau vėlu. Bet gal galėsime padėkoti kitąsyk. O dabar eik gulti kaip dera geram berniukui ir daugiau dėl to nebesirūpink.

Kai Džefą pagaliau pavyko nusiųsti miegoti ir Džin pagulė į lovelę dukrą, ji grįžo ir įsitaisė ant kilimo prie Džordžo krėslo, atsiremdama į jo kojas. Šis jos įprotis Džordžui atrodė nevykusiai sentimentalus, bet negi dėl to kelsi triukšmą. Jis tik pasistengė, kad jo keliai stirksotų kuo kampuočiau.

– Na, ir ką dabar pasakysi? – pavargusiu balsu paklausė Džin. – Kaip manai, kaip iš tikrųjų buvo?

– Kaip buvo, taip buvo, – atsiliepė Džordžas, – bet tikriausiai mes be reikalo jaudinamės. Galų gale, visi tėvai būtų tiesiog dėkingi – ir aš, aišku, *esu* dėkingas. Ko gero, paaiškinimas pats paprasčiausias. Mes žinome, kad Siuzerenai domisi Kolonija, tad jie, aišku, stebi ją, nors ir žadėjo nesinaudoti savo prietaisais. Sakykim, kažkuris iš jų kaip tik naršė po mūsų apylinkes tuo visaregínčiu aparatu ir pamatė cunamį. Juk natūralu perspėti bet ką, kam gresia pavojus.

– Bet nepamiršk, kad jis žinojo Džefo vardą. Ne, tai mus seka. Kažkuo mes išsiskiriame, kažkodėl mes jiems įdomūs. Aš tai jaučiu nuo Ruperto vakarėlio. Keista, kaip jis visiškai pakeitė mūsų gyvenimus.

Džordžas pažvelgė į ją iš viršaus su užuojauta, bet ne daugiau. Nuostabu, kaip žmogus pasikeičia per tokį trumpą laiką. Jis buvo labai prie jos prisirišęs: ji pagimdė jo vaikus ir tapo jo gyvenimo dalimi. Bet ar daug liko iš tos meilės, kuria kažkoks pusiau užmirštas Džordžas Gregsonas liepsnojo išblukusiai svajonei vardu Džin Morel? Dabar jo meilė buvo padalyta

Džefui ir Dženifer iš vienos pusės ir Karolinai iš kitos. Jis nemanė, kad Džin žinojo apie Karoliną, ir ketino pats jai pasakyti, kol neprasitarė koks pašalinis. Bet vis neprisiruošdavo.

– Na gerai... Džefą stebi... iš esmės, saugo. O tau neatrodo, kad mes turėtume tuo didžiuotis? Gal Siuzerenai turi didelių su juo susijusių planų? Norėčiau žinoti kokių.

Jis suprato, kad tik mėgina nuraminti Džin. Bet jis nebuvo pernelyg susirūpinęs, tiesiog išmuštas iš vėžių ir suintriguotas. Ir staiga jį pervėrė nauja mintis, apie tai jam derėjo pagalvoti anksčiau. Džordžas nevalingai pažvelgė vaikų kambario pusėn.

– O gal jiems reikia ne tik Džefo? – ištarė jis.

Kaip ir derėjo, Inspektorius pateikė savo ataskaitą apie kelionę į salą. Kolonistai būtų daug atidavę už galimybę žvilgtelti į ją. Visus skaičius ir duomenis prarijo nepasotinama atmintis galingų kompiuterių, kurie sudarė ypatingą dalį, bet tik dalį Karelino valdytos nematomos jėgos. Tačiau dar prieš abejingiems elektroniniams protams suformuluojant kokias nors išvadas, Inspektorius išsakė savo nuomonę. Išvertus į žmogaus mintis ir žmogaus kalbą, ji būtų nuskambėjusi maždaug taip:

– Mums nėra reikalo imtis kokių nors veiksmų prieš Koloniją. Tai – įdomus eksperimentas, bet jis niekaip negali paveikti ateities. Jų meninės pastangos mūsų neliečia, o kokie nors moksliniai tyrimai pavojingomis kryptimis, regis, nevykdomi.

Kaip buvo suplanuota, man pavyko nesukeliant įtarimų sužinoti, kaip mokosi ir elgiasi Numeris vienas. Atitinkami duomenys pridėti, ir iš jų galima įsitikinti, kad kol kas nėra jokių neįprastų požymių. Bet, kaip mes žinome, Proveržis retai iš anksto perspėja apie save.

Aš taip pat buvau susitikęs su Numerio vienas tėvu ir man atrodo, kad jis norėjo pasikalbėti su manimi. Laimei, man pavyko to išvengti. Be abejonės, jis kažką įtaria, nors, aišku, negali nuspėti tiesos ar kaip nors paveikti tai, kas vyksta.

Kuo toliau, tuo labiau man gaila šių žmonių.

✧ ✧ ✧

Džordžas Gregsonas būtų sutikęs su Inspektoriaus išvada, kad Džefas niekuo neypatingas. Tebuvo tik tas nesuprantamas atvejis, gąsdinantis kaip vienintelis perkūno trenksmas viduryje ilgos saulėtos dienos. O po to – tyla.

Kaip bet kuris septynmetis berniūkštis Džefas buvo energijos ir smalsumo kamuolys. Jis buvo protingas, kai pasistengdavo, bet jam negrėsė pavojus tapti genijumi. Kartais Džin pavargusi pagalvodavo, kad jos sūnus sukurtas tiksliai pagal klasikinį berniuko receptą: berniukas – tai daug triukšmo ir riksmo purviname apvalkale. Beje, dėl purvo ne išsyk galėjai būti tikras – jo turėdavo nemažai susikaupti, kol tapdavo pastebimas ant iki juodumo įdegusios odos.

Jis galėjo būti ir švelnus, ir paniuręs, ir užsisklendęs, ir atlapaširdis. Nežinia, ką jis labiau mylėjo – tėvą ar motiną, ir mažosios sesutės atsiradimas nesukėlė jam nei mažiausio pavydo. Jo medicininė kortelė buvo švari, per savo gyvenimą jis nei dienos nesirgo. Bet tais laikais ir tame klimate dėl to nebuvo ko stebėtis.

Skirtingai nei kai kurie kiti berniukai, Džefas nenuobodžiaudavo tėvo draugijoje ir neskubėdavo sprukti nuo jo pas bendraamžius. Jis aiškiai paveldėjo Džordžo meninį talentą ir beveik iš karto, kai išmoko vaikščioti be palydovų, tapo Kolonijos teatro užkulisių lankytoju. O teatras pripažino jį savotišku laime nešančiu talismanu, ir jis jau išmoko įteikti gėles užsukusioms scenos ir ekrano žvaigždėms.

Taip, Džefas buvo pats paprasčiausias berniukas. Džordžas vėl ir vėl įtikinėjo tuo save, kai jie vaikštinėjo dviese ar važinėdavosi dviračiais po gan ankštą salą. Jie šnekučiuodavosi kaip per amžius šnekėdavosi sūnūs ir tėvai, tik laikas buvo kitas, ir dabar buvo kur kas daugiau apie ką kalbėtis. Nors Džefas niekada nebuvo palikęs salos, jis galėjo pamatyti viską pasaulyje, kas tik jį domino, per visur žvelgiančią televizoriaus akį. Kaip ir visi Kolonijoje, jis šiek tiek niekino likusią žmoniją. Jie buvo elitas, progreso avangardas. Jie atves žmoniją į aukštumas, kurias pasiekė Siuzerenai, o gal ir toliau. Aišku, ne rytoj, bet ateis diena...

Tačiau jie net neįtarė, kad ši diena ateis pernelyg greitai...

18

Po šešių savaičių prasidėjo sapnai.

Subtropinės nakties tamsoje Džordžas Gregsonas ėmė lėtai kilti iš miego gilumos. Jis nesuprato, kas jį pažadino, ir porą minučių gulėjo nustėręs. Po to susivokė, kad jis vienas. Džin atsikėlė ir negirdimai išėjo į vaikų kambarį. Ir tyliai šnekėjosi su Džefu, pernelyg tyliai, kad jis išgirstų, apie ką.

Džordžas sunkiai atsikėlė ir patraukė paskui žmoną. Meilutės dėka tokios naktinės kelionės nebuvo retenybė, bet ji pakelia tokį triukšmą, kad nori nenori atsibusi. Bet šiuokart nebuvo nieko panašaus, ir negalėjai suprasti, kas pažadino Džin.

Vaikų kambarį apšvietė tik blizgūs rašmenys ant sienų. Tačiau ir tiek užteko, kad Džordžas pamatytų, jog Džin sėdi prie Džefrio lovos. Ji atsisuko jam įėjus ir sušnibždėjo:

– Žiūrėk, nepažadink Meilutės.

– Kas atsitiko?

– Aš supratau, kad Džefui manęs reikia, ir pabudau.

Ji pasakė taip paprastai, lyg tai būtų buvę savaime aišku, ir Džordžui nudiegė paširdžius bloga nuojauta. *„Aš supratau, kad Džefui manęs reikia"*. „O kaip ji suprato," – pagalvojo jis. Bet balsu tepaklausė:

– Jis anksčiau sapnuodavo košmarus?

– Nemanau, – atsiliepė Džin. – Regis, dabar viskas baigėsi. Bet jis buvo išsigandęs, kai atėjau.

– Aš *nebuvau* išsigandęs, mamyte, – pasigirdo tylus, pasipiktinęs balselis. – Tiesiog ten buvo labai keista.

– Kur „ten"?– susirūpino Džordžas. – Papasakok.

– Ten buvo kalnai, – lyg pro sapną ištarė Džefas. – Jie buvo tokie aukšti, o ant jų nebuvo sniego, o kiek anksčiau mačiau kalnų, ant jų visada yra sniego. Ir kai kurie iš jų degė.

– Turi omenyje ugnikalnius?

– Nevisai. Jie visi degė, nuo viršaus iki apačios, tokiomis keistomis mėlynomis liepsnelėmis. Ir, kol žiūrėjau, patekėjo saulė.

– O kas buvo toliau? Ko nutilai?

Džefas pasimetęs pažvelgė į tėvą.

– O tada nutiko kažkas tokio, ko nesupratau, tėti. Saulė pakilo labai greitai ir ji buvo pernelyg didelė. Ir... ji buvo kažkokios ne tokios spalvos. Ji buvo mėlyna, labai graži.

Užgulė ilga sielą stingdanti tyla. Po to Džordžas negarsiai paklausė:

– Tai viskas?

– Taip. Man pasidarė vieniša, tada atėjo mama ir pažadino mane.

Džordžas viena ranka pašiaušė išsidraikiusius sūnaus plaukus, kita tvirčiau susiautė chalatą. Jam ūmai pasidarė šalta, ir jis pasijuto mažas ir silpnas. Bet kai jis vėl užkalbino Džefą, jo balsas nieko neišdavė.

– Tai tiesiog susapnavai kvailą sapną, reikia mažiau valgyti per vakarienę. Pamiršk viską ir miegok, būk protingas.

– Gerai, tėti, – atsiliepė Džefas. Minutėlę patylėjo ir susimąstęs pridūrė. – Reikės dar kartelį ten pabuvoti.

– Mėlyna saulė? – vos po kelių valandų perklausė Karelinas. – Tada visai nesunku nustatyti, kur tai.

– Taip, – atsiliepė Rašaverakas. – Be abejonės, tai – Alfanidon 2. Ir tai patvirtina žalsvai geltoni kalnai. Įdomu pastebėti, kaip pasikeitė laiko masteliai. Planeta sukasi gana lėtai, tad jis, matyt, per kelias minutes matė daugybę valandų.

– Daugiau nieko nesužinojai?

– Ne, nebent klausinėtume vaiką atvirai.

– To mes nedrįstame. Viskas turi tekėti savo vaga, mums nevalia kištis. Štai kai į mus kreipsis jo tėvai... tada, ko gero, bus galima išklausinėti.

– Bet jie gali ir neateiti pas mus. Arba ateis pernelyg vėlai.

– Bijau, čia nieko nepadarysi. Visada reikia atsiminti, kad vykstant tokiems dalykams mūsų smalsumas neturi reikšmės. Jis nėra svarbesnis už žmonijos laimę.

Karelinas ištiesė ranką, kad išjungtų ryšį.

– Aišku, stebėk toliau ir apie viską pranešk man. Bet jokiu būdu nesikišk.

Kai Džefas nemiegodavo, jis tarsi būdavo toks pat berniukas. „Bent jau dėl to reikia džiaugtis," – guosdavosi Džordžas. Bet jo širdyje vis augo baimė.

Džefui tai buvo tiesiog žaidimas, jis kol kas nieko nebijojo. Sapnas viso labo yra sapnas, tik tiek, kad ir koks keistas jis būtų. Džefo daugiau nebeapimdavo ilgesys pasauliuose, kurie atsiverdavo prieš jį sapnuojant. Tik tą pirmą naktį jis mintyse pašaukė Džin per nežinomas juos skiriančias bedugnes. O dabar jis vienas be baimės keliavo po Visatą, kuri skleidėsi prieš jį.

Rytais tėvai klausinėdavo jį, ir Džefas pasakodavo, kiek atsimindavo. Kartais jis pasimesdavo, kai jam neužtekdavo žodžių nusakyti tai, ką matė – tai, ko ne tik pats nebuvo regėjęs realybėje, bet ką net visa žmonija buvo bejėgė įsivaizduoti. Tėvai pasakinėjo jam naujus žodžius, rodė paveiksliukus ir spalvas, bandydami išjudinti jo atmintį ir, kaip sugebėdavo, pagal jo atsakymus dėliojo prasmingus vaizdus. Dažnai išeidavo kažkas visiškai nesuprantama, nors, matyt, pačiam Džefui jo sapnų pasauliai atrodė ryškūs ir aiškūs. Tiesiog jis neįstengė perduoti šių vaizdų tėvams. Beje, kai kurie būdavo gana aiškūs...

Erdvė – jokios planetos, jokio supančio landšafto, jokio pasaulio po kojomis. Tik žvaigždės aksominėje tamsoje, o tarp jų – milžiniška raudona saulė, pulsuojanti tarsi plakanti širdis. Kartu milžiniška ir dygi, ji pamažu traukėsi ir tuo pat metu dar ryškiau įsidegė, lyg į jos vidaus liepsnas šliūkštelėjus degalų. Ji pakeisdavo visą savo spalvų spektrą, iš raudonos tapdavo oranžine, po to – beveik geltona, ties šia spalva stabteldavo, ir visas ciklas prasidėdavo iš naujo, žvaigždė plėsdavosi, aušdavo, vėl iš naujo tapdavo šiurkščiu liepsnojančiu debesiu...

(– Tipiško pulsuojančio kintamumo pavyzdys, – apsidžiaugė Rašaverakas. – Ir, be to, pamatytas milžiniško laiko pagreitėjimo sąlygomis. Negalima tiksliai nustatyti, bet, sprendžiant iš apibūdinimo, artimiausia tokia žvaigždė – Ramsandron 9. O gal Faramidon 12.

– Kad ir kas tai būtų, – pastebėjo Karelinas, – jis vis labiau tolsta.)

Čia buvo visai kaip Žemėje. Balta saulė kabėjo mėlyname danguje, nusėtame vėjo nešamų debesų. Neaukšto kalno papėdėje putojo siaubingos vėtros pašiauštas vandenynas. Bet niekas nejudėjo: viskas buvo sustingę, lyg akimirkai nušviesta žaibo plykstelėjimo. O toli toli horizonte matėsi kažkas, ko Žemėje nepamatysi – eilė miglotų, į viršų kiek siaurėjančių kolonų, jos kilo iš vandens ir dingo debesyse. Jos tįso vienodais atstumais viena nuo kitos per visą planetos kraštą, tokios didelės, kad niekas negalėjo jų pastatyti, bet vis tik tokios vienodos, kad pačios negalėjo atsirasti.

(– Sideneus 4 ir Aušros stulpai, – Rašaverako balsas virptelėjo. – Jis pasiekė Visatos centrą.

– O juk jis tik pradėjo kelionę, – atsiliepė Karelinas).

Planeta buvo visiškai plokščia. Siaubinga trauka labai seniai suplojo ir sulygino su paviršiumi jos ugningos jaunystės kalnus, kurių pačios aukščiausios viršūnės ir tada neviršijo kelių metrų. Ir vis tik čia buvo gyvybė: viską dengė milijardai geometrinių raštų, kurie judėjo, šliaužiojo iš vietos į vietą, keisdami spalvą. Tai buvo dviejų dimensijų pasaulis, ir jame gyvenusių sutvėrimų storis siekė vos dalį centimetro.

O šio pasaulio danguje liepsnojo tokia saulė, kuri nepasivaidentų ir rūkančiam opiumo pačiose beprotiškiausiose vizijose. Įkaitęs jau nebe iki baltumo, o dar labiau, liepsnojantis, beveik ultravioletinis vaiduoklis degino savo planetą mirtinu spinduliavimu, kuris būtų akimoju sunaikinęs viską, kas gyva Žemėje. Aplink milijonus kilometrų driekėsi dujų ir dulkių šydas, ir, perskrodžiamas ultravioletinių blyksnių, žaižaravo nesuskaičiuojamomis spalvomis. Šalia šios žvaigždės blyški Žemės saulė atrodytų silpna lyg jonvabalis vidurdienį.

(– Heksaneraks 2, tokio ištyrinėtoje Visatoje daugiau nėra, – tarė Rašaverakas. – Ten buvo vos keli mūsų laivai ir nei vienas nesiryžo nusileisti – juk niekam net į galvą nešovė, kad tokiose planetose įmanoma gyvybė.

– Matyt, jūs, mokslininkai, buvote ne tokie smalsūs tyrinėtojai, kokiais save laikote, – pastebėjo Karelinas. – Jei tie... tie *nėriniai*... protingi, būtų įdomu užmegzti su jais kontaktą. Norėčiau žinoti, ar jie ką nors nutuokia apie trečiąjį išmatavimą?)

Šis pasaulis nežinojo, ką reiškia diena ir naktis, metai ir metų laikai. Jo dangų dalijosi šešios įvairiaspalvės saulės, ir čia nebūdavo tamsos, tik keisdavosi apšvietimas. Saulės ginčydavosi tarpusavyje, susidurdavo arba kiekviena traukdavo prie savęs įvairius traukos laukus ir planeta keliavo vinguriuodama ir raitydama kilpas neįsivaizduojamai sudėtinga orbita, niekada negrįždama į vienąkart nueitą kelią. Kiekviena akimirka buvo vienintelė ir nepakartojama: piešinys, kurį vienąsyk danguje sukūrė šešios saulės, nebepasikartos iki laiko pabaigos.

Bet net ir čia egzistavo gyvybė. Gal kažkurią epochą planeta apanglėdavo nuo artumo prie savo šviesulių, o kitą – apledėdavo, nutoldama nuo jų kone už pasiekiamumo ribų, bet, nebodamas nieko, joje gyvavo protas. Milžiniški daugiabriauniai kristalai stovėjo grupėmis, sudarydami sudėtingus nėrinius, šalčio laikmečiu jie buvo nejudrūs, o kai planeta vėl sušildavo, lėtai judėjo palei mineralines gyslas, kurios jas sukūrė. Nesvarbu, kad minčiai jiems prireikdavo tūkstantmečio. Visata dar jauna, ir ateityje jų laukia Laikas, o jam nėra pabaigos...

(– Aš peržiūrėjau visas mūsų ataskaitas, – tarė Rašaverakas. – Mes nežinome nei tokios planetos, nei tokios saulių kombinacijos. Jeigu jos egzistuotų mūsų visatoje, astronomai būtų radę tokią sistemą, net jei ji ir būtų nepasiekiama mūsų laivams.

– Vadinasi, jis jau peržengė mūsų galaktikos ribas.

– Taip. Aišku, dabar jau nebeilgai laukti.

– Kas žino? Jis tik mato sapnus. O kai pabunda, vis dar būna toks pat, koks buvo. Tai tik pirmoji fazė. Kai prasidės permaina, mes labai greitai apie tai sužinosime).

✧ ✧ ✧

– Mes jau buvome susitikę, misteri Gregsonai, – rimtai tarė Siuzerenas. – Mano vardas Rašaverakas. Neabejoju, jūs atsimenate.

– Taip, – patvirtino Džordžas. – Vakarėlyje pas Rupertą Boisą. Vargu ar galėjau pamiršti. Ir pagalvojau, kad reikėtų dar sykį pasimatyti.

– Sakykite, o kodėl jūs prašėte, kad aš su jumis susitikčiau?

– Manau, jūs jau patys žinote.

– Galbūt, bet vis tik mums abiem bus lengviau išsiaiškinti, jeigu jūs pats man pasakysite. Ko gero, jus tai labai nustebins, bet aš taip pat stengiuosi suprasti, kas dedasi, ir kai kuriais atvejais žinau taip pat mažai, kaip ir jūs.

Džordžas apstulbęs žvelgė į Siuzereną. To jis niekaip nesitikėjo. Jo pasąmonėje gyvavo įsitikinimas, kad Siuzerenai viską žino ir yra visagaliai, jiems aišku, kas nutiko Džefui ir greičiausiai jie dėl to kalti.

– Kaip suprantu, – tęsė Džordžas, – jūs matėte užrašus, kuriuos aš perdaviau Kolonijos psichologui, tad žinote ką sapnuoja mano sūnus.

– Taip, mes žinome.

– Aš niekada netikėjau, kad tai – tiesiog vaikiškos fantazijos. Sapnai tokie neįtikėtini, kad, gal tai ir kvailai skamba, bet *privalo* turėti kažkokį realų pagrindą, nes juk iš kažkur jie turi atsirasti.

Jis įsisiurbė akimis į Rašaveraką, pats nenutuokdamas ko laukia – patvirtinimo ar paneigimo. Siuzerenas nutylėjo, tiesiog atsakė ramių didelių akių žvilgsniu. Jie sėdėjo beveik veidas prieš veidą, nes kambario, aiškiai skirto tokiems pokalbiams, grindys buvo dviejų lygių, ir masyvus Siuzereno krėslas stovėjo geru metru žemiau nei Džordžo kėdė. Toks draugiško dėmesio ženklas drąsino, juk žmonės, kurie prašydavo panašių susitikimų, dažniausiai jausdavosi nekaip.

– Mes susirūpinome, bet iš pradžių rimtai neišsigandome. Pabudęs Džefas atrodydavo visai normalus ir sapnai jo tarsi nejaudino. O po to vieną naktį, – Džordžas sutriko ir tarsi teisindamasis žvilgtelėjo į Siuzereną. – Aš niekada netikėjau jokiomis paranormaliomis jėgomis. Aš ne mokslininkas, bet manau, kad viską pasaulyje galima kaip nors racionaliai paaiškinti.

– Teisingai, – atsiliepė Rašaverakas. – Aš žinau, ką jūs tada matėte, aš stebėjau.

– Taip ir maniau. O juk Karelinas žadėjo, kad jūsų aparatai daugiau nebeseks mūsų. Kodėl jūs sulaužėte pažadą?

– Aš to nedariau. Globėjas sakė, kad daugiau nebeseks žmonių. Mes šį pažadą tęsime. Aš stebiu ne jus, o jūsų vaikus.

Džordžas ne iš karto suvokė Rašaverako žodžių prasmę. O tada jo veidas mirtinai išblyško.

– Norite pasakyti... – jis nutilo. Balsas išdavė jį, teko pradėti iš naujo. – Tada, dėl Dievo, kas *yra* mano vaikai?

– Būtent tai mes ir bandome išsiaiškinti, – labai rimtai ištarė Rašaverakas.

Dženifer Ana Gregson, pastaruoju metu žinoma kaip Meilutė, stipriai užsimerkusi gulėjo ant nugaros. Ji jau seniai nebuvo pravėrusi akių, ir niekada daugiau to nebepadarys: regėjimas jai buvo taip pat nebereikalingas, kaip ir kitomis juslėmis apdovanotiems sutvėrimams, gyvenantiems neperregimose vandenyno gelmėse. Ji ir taip susivokė ją supančiame pasaulyje, ir net dar daugiau.

Lyg koks nepaaiškinamas vystymosi pokštas jai iš trumpos kūdikystės teliko vienas įprotis. Kažkada jai susižavėjimą kėlęs barškutis dabar nei akimirkai nenutildavo, barškindamas lovelėje sudėtingą, kas minutę besikeičiantį ritmą. Šios keistos sinkopės pažadino Džin viduryje nakties ir ji puolė į vaikų kambarį. Bet ne tik neįprasti garsai privertė ją siaubingu klyksmu pašaukti Džordžą, o ir tai, ką išvydo.

Pats paprasčiausias, ryškiai išdažytas barškaliukas kabojo ore, pusės metro aukštyje nuo bet kokios atramos, ir stukseno savo ritmą, o Dženifer Ana gulėjo lovytėje, stipriai sunėrusi putlius pirštukus, ir patenkinta ramiai šypsojosi.

Ji pradėjo vėliau, bet judėjo labai greitai. Veikiai ji aplenks brolį, nes jai reikėjo kur kas mažiau išmokti.

✧ ✧ ✧

– Jūs labai protingai pasielgėte, kad nelietėte žaisliuko, – pastebėjo Rašaverakas. – Vargu, ar būtumėte įstengę jį pajudinti. Bet jeigu jums būtų pasisekę, mergaitė, ko gero, būtų buvusi nepatenkinta. O tada, išties, nežinia kas būtų atsitikę.

– Tai reiškia, kad jūs nieko negalite padaryti? – bukai paklausė Džordžas.

– Nenoriu jūsų apgaudinėti. Mes tegalime stebėti ir tyrinėti, kaip ir anksčiau tai darėme. Tačiau įsikišti negalime, nes nesuprantame.

– Tai ką tuomet mums daryti? Ir kodėl tai nutiko būtent *mums*?

– Kažkam tai turėjo atsitikti. Jūs niekuo neišsiskiriate iš kitų, kaip niekuo iš kitų neišsiskiria pirmasis neutronas, nuo kurio prasideda atominės bombos grandininė reakcija. Tiesiog jis tapo pirmuoju. Juo galėjo tapti bet kuris, kaip ir Džefrio vietoje galėjo būti bet koks kitas vaikas. Mes tai vadiname Visuotinu prasiveržimu. Daugiau nieko nebereikia slėpti, ir aš dėl to tik džiaugiuosi. Mes to laukėme nuo pat akimirkos, kai atkeliavome į Žemę. Nebuvo įmanoma nustatyti, kada ir kur jis prasidės, kol mes visai atsitiktinai susitikome Ruperto Boiso vakarėlyje. Štai tada aš ir supratau, kad beveik neabejotinai pirmieji bus jūsų žmonos vaikai.

– Bet... Bet tada mes dar nebuvome susituokę. Mes net...

– Taip, žinau. Bet misis Morel protas buvo tas kanalas, kuriuo, nors ir akimirkai, atėjo tuo metu Žemėje niekam nežinoma informacija. Ji galėjo ateiti tik per kitą protą, kuris kuo tampriausiai buvo su ja susijęs. Tai kas, kad šis protas dar nebuvo gimęs: laikas daug sudėtingesnis, nei jūs manote.

– Pradedu suprasti. Džefris žino tai, ko nežino niekas. Jis mato kitus pasaulius ir gali pasakyti, iš kur jūs atkeliavote. Ir Džin kažkaip pagavo jo mintis, nors jis dar nebuvo gimęs.

– Viskas daug sudėtingiau... bet labai abejoju, kad jūs kada nors sugebėsite prisikasti arčiau tiesos. Pasaulio istorijoje visada buvo žmonių, kuriems nepaaiškinamos jėgos tarsi padėdavo įveikti erdvę ir laiką. Niekas neįstengė suprasti, kas tai per jėgos, o mėginimai jas paaiškinti, su retomis išimtimis, būdavo visiškos nesąmonės. Aš tai žinau – sočiai prisiskaičiau!

Bet yra vienas palyginimas, kuris... na, tarsi duoda užuominą ir padeda suprasti. Jis dažnai pasitaiko jūsų literatūroje. Įsivaizduokime, kad kiekvieno žmogaus protas – tarsi sala vandenyne. Atrodo, kad tos salos atskiros, bet iš tikrųjų jas sieja vienas ir tas pats pagrindas – dugnas. Išnyks vandenynas, neliks ir salų. Visos jos sudarys vieną žemyną, bet praras savo individualumą.

Jūsų taip vadinamoji telepatija yra kažkas panašaus. Esant tinkamoms sąlygoms, atskiri protai susilieja, tai, ką žino vienas, tampa prieinama ir kitam, o paskui, vėl išsiskyrus, kiekvienas išsaugo prisiminimus apie tai, kas nutiko. Kai šie sugebėjimai pasireiškia pačia aukščiausia forma, jų nebevaržo įprasti laiko ir erdvės rėmai. Štai todėl Džin perėmė dalį dar negimusio sūnaus žinių.

Įsivyravo ilga tyla, kol Džordžas stengėsi įsisamoninti tai, ką išgirdo ir kas jį tikrai pribloškė. Mintyse ėmė ryškėti praeities įvykių bruožai. Jie buvo neįtikėtini, bet turėjo savo vidinę logiką. Ir tai paaiškino (jeigu toks žodis tiko visai nesuprantamam dalykui) viską, kas nutiko po vakaro Ruperto Boiso namuose. Ir kodėl Džin taip domėjosi viskuo paslaptingu, paranormaliu.

– O kuo visa tai prasidėjo? – paklausė Džordžas. – Ir kur nuves?

– Štai į šį klausimą mes negalime atsakyti. Bet Visatoje daugybė įvairių protingų rasių, ir kai kurios aptiko šias jėgas bei sugebėjimus labai seniai, prieš mūsų, taip pat ir jūsų atsiradimą. Jie seniai laukė, kol jūs prisijungsite prie jų, ir dabar tas laikas atėjo.

– O koks čia *jūsų* vaidmuo?

– Matyt, kaip ir dauguma žmonių, jūs visada manėte, kad mes – jūsų šeimininkai. Bet tai netiesa. Mes visada buvome tik sargybiniai, vykdėme savo pareigą, kurią mums pavedė... kažkas, kas yra aukščiau mūsų. Sunku paaiškinti, kokios buvo mūsų pareigos, ko gero, teisingiausia būtų mus laikyti akušeriais, priimančiais sunkų gimdymą. Mes padedame ateiti į pasaulį kažkam naujam, nuostabiam.

Rašaverkas susvyravo, akimirką atrodė, kad jis neranda tinkamų žodžių.

– Taip, mes akušeriai. *Bet mes patys – bevaisiai.*

Šią akimirką Džordžas suprato, kad prieš jį – tragedija, dar didesnė, nei ištikusi jį patį. Atrodė, jog tai neįtikėtina, bet taip ir buvo. Nepaisant visos jų galios ir pranašumo, evoliucija buvo įvariusi Siuzerenus į spąstus, tam tikrą *cul-de-sac*[12]. Ši didinga, kilni rasė kone visais aspektais buvo pranašesnė už žmoniją, bet ji neturėjo ateities ir tai žinojo. Šalia tokio likimo Džordžo rūpesčiai net jam pačiam staiga pasirodė menki.

– Dabar suprantu, kodėl jūs visą laiką stebite Džefrį, – pratarė jis. – Mano berniukas jums – bandomasis triušis.

– Būtent... tik mes nevaldome šio bandymo. Ne mes jį pradėjome – mes tik mėginame stebėti. Ir įsikišdavome, kai to būtinai reikdavo.

„Taip, – pagalvojo Džordžas, – kaip tada, per cunamį. Juk neleisi žūti vertingam egzemplioriui“. Ir tuojau sutriko dėl šio ne vietoje prasiveržusio gėdingo sielvarto.

– Dar vienas, paskutinis klausimas, – tarė jis. – Ką mums daryti su mūsų vaikais?

– Džiaukitės jais, kol galite, – švelniai atsiliepė Rašaverakas. – Jie nebeilgai bus su jumis.

Tokį patarimą buvo galima duoti bet kuriems tėvams bet kuriuo laikmečiu, bet dar niekada jame neslypėjo tokia baisi grėsmė.

19

Atėjo laikas, kai Džefo sapnų pasaulis ėmė mažai skirtis nuo jo kasdieninio egzistavimo. Jis daugiau nebevaikščiojo į mokyklą, ir Džordžo bei Džin įprasta gyvenimo tvarka subyrėjo, kaip veikiai turėjo subyrėti ir viso pasaulio tvarka.

Jie ėmė vengti draugų, lyg jau suprasdami, kad veikiai niekas nebeturės jėgų juos užjausti. Retkarčiais naktimis, kai sala nurimdavo ir beveik visi miegodavo, jie ilgai kur nors klaidžiodavo dviese. Jie niekada nebuvo tokie artimi, nebent pirmosiomis santuokos dienomis – dabar juos jungė dar nežinoma, bet tuoj tuoj turėsianti įvykti tragedija.

---

[12] Akligatvis (prancūziškai).

Iš pradžių juos kankindavo sąžinė, kad palieka namuose miegančius vaikus vienus, bet dabar suprato, jog Džefas ir Dženi tėvams nesuvokiamu būdu sugebėjo ir patys savimi pasirūpinti. Be to, juos stebėjo Siuzerenai. Ši mintis ramino: jie nebuvo vieniši prieš kankinančią mįslę, su jais kartu buvo ir budrus, akylas bei užjaučiamas žvilgsnis.

Dženifer miegojo: jokiu kitu žodžiu negalėjai nusakyti jos būsenos. Iš pažiūros ji tebebuvo kūdikis, bet jautėsi, kad iš jos sklinda bauginanti slapta jėga, ir Džin jau nebeįstengė prisiversti užeiti į vaikų kambarį.

Bet ir nebuvo ko ten eiti. Ta, kuri anksčiau buvo vardu Dženifer Ana Gregson, dar nebuvo visiškai subrendusi, kokone dar tik vystėsi sparnai, bet ir ši miegantį lėliukė turėjo pakankamai valdžios viskam, kas buvo aplinkui, kad jai nieko netrūktų. Ji galėjo maitintis kada panorėjusi ir kuo užsigeidusi.

Nes bet koks maistas neskubriu, tačiau nesibaigiančiu upeliu tekėjo iš šaldytuvo, o tuo tarpu Dženifer Ana nei karto nepalinko lovelės.

Barškutis buvo seniai nutilęs ir voliojosi vaikų kambaryje ant grindų, bet niekas nedrįso jo paliesti: o jeigu jo vėl prireiks Dženifer Anai? Kartais ji priversdavo baldus persirikiuoti įmantriomis figūromis, ir Džordžui atrodydavo, kad šviečiantys dažai ant sienų liepsnodavo ryškiau nei kada nors anksčiau.

Dženifer nekėlė jokių rūpesčių: ji buvo nepasiekiama nei jų pagalbai, nei meilei. Buvo aišku, kad atomazga nebetoli, ir tuo jiems likusiu laiku Džordžas ir Džin desperatiškai puolė prie Džefo.

Jis irgi keitėsi, bet dar pripažindavo tėvus. Anksčiau jie stebėjo, kaip jis augo iš miglotos kūdikystės ir tapo berniuku, o dabar jo asmenybė nyko, jis valanda po valandos tarsi tirpo jų akyse. Kartais jis vis dar kalbėdavosi su jais kaip anksčiau, šnekėdavo apie žaisliukus, draugus, lyg nesuprasdamas, kas laukia ateityje. Bet dažniausiai jis tiesiog jų nematydavo, tarsi ir neįtardavo, kad jie čia, šalia. Ir niekada daugiau nebemiegojo, o jie turėjo tam eikvoti laiką, kad ir kaip gailėdavosi prarasdami net dalelę su juo būti likusių valandų.

Skirtingai nuo Dženi, jis, regis, neturėjo paranormalios galios negyviems daiktams – gal dėl to, kad buvo ne toks mažas ir jam mažiau jų rei-

kėjo. Keistas pasidarė ne tik jo vidinis gyvenimas, kur sapnai dabar sudarė mažą dalį. Jis valandų valandas būdavo sustingęs, stipriai užsimerkęs, lyg įsiklausydamas į garsus, kurių niekas daugiau negalėjo išgirsti. Į jo protą srautu liejosi žinios iš neįsivaizduojamų tolumų ar laikų, ir jau greitai šis srautas turėjo galutinai užlieti ir sugriauti tik pusiau susiformavusią būtybę, kuri anksčiau buvo Džefris Angusas Gregsonas.

O Fej sėdėdavo ir žiūrėdavo į jį iš apačios, liūdna, susirūpinusi ir nesuprasdama, kur dingo jos šeimininkas ir kada jis grįš pas ją.

Džefas ir Dženi buvo pirmieji pasaulyje, bet jie neilgai buvo vieni. Lyg epidemija žaibiškai lėkė iš žemyno į žemyną, virsmu buvo užkrėsta visa žmonija. Jis nepalietė nei vieno, vyresnio nei dešimties metų, ir nei vienas dešimties metų nesulaukęs vaikas neišvengė jo.

Tai buvo civilizacijos pabaiga, pabaiga visko, ko per amžių amžius, nuo laiko pradžios, siekė žmogus. Per keletą dienų žmonija neteko ateities, nes bet kokios rasės širdis sudūžta ir valia gyventi žūva, jei iš jos atimami vaikai.

Prieš šimtmetį būtų kilusi panika, dabar jos nebuvo. Pasaulis sustingo, didieji miestai apmirė tyloje. Tik įmonės, be kurių produkcijos buvo neįmanoma egzistuoti, tęsė savo darbą. Atrodė, kad pati planeta skendėjo gedule, apverkdama viską, kam nebuvo lemta nutikti.

Ir tada, kaip kažkada seniai, pamirštais laikais, Karelinas vėl, paskutinį kartą, prabilo žmonijai.

20

– Mano darbas beveik baigtas, – iš milijonų radijo imtuvų sklido Karelino balsas. – Ir pagaliau, po viso šimtmečio, galiu jums atskleisti, koks jis buvo.

Mes buvome priversti daug ką nuo jūsų slėpti, kaip patys slėpėmės pusę laiko, kurį praleidome Žemėje. Aš žinau, kai kurie iš jūsų laiko šį sla-

pukavimą nereikalingu. Jūs įpratote prie mūsų – net negalite įsivaizduoti, kaip į mūsų pasirodymą būtų sureagavę jūsų protėviai. Bet dabar jūs galų gale suprasite, kas mus vertė slapukauti, ir sužinosite, kad mes taip elgėmės ne be priežasties.

Svarbiausias dalykas, kurį mes nuo jūsų slėpėme, buvo mūsų atvykimo tikslas, dėl kurio jūs tiek abejojote. Iki šiol mes negalėjome nieko jums paaiškinti, nes tai ne mūsų paslaptis, ir mes neturėjome teisės jos atskleisti.

Prieš šimtą metų mes atskridome į jūsų planetą ir taip sutrukdėme jums susinaikinti. Manau, niekas to nepaneigs, bet jūs ir neįtariate, koks susinaikinimas jums grėsė.

Kadangi mes uždraudėme atominį ginklą ir visus kitus mirtį nešančius žaisliukus, kuriuos jūs kaupėte savo arsenaluose, fizinio susinaikinimo pavojus išnyko. Jūs manėte, kad tai – vienintelis pavojus. Mums ir reikėjo, kad tuo tikėtumėte, bet tiesa buvo kitokia. Jūsų laukė daug didesnis pavojus, visai kitos prigimties, ir jis grėsė ne vien tik jums.

Daugelis pasaulių, kuriuos vystimosi keliai atvesdavo į atominės energijos atradimą, sugebėjo išvengti katastrofos, jie žengė toliau, kurdami taikią, laimingą civilizaciją, ir buvo sugriauti jėgų, apie kurias neturėjo nei mažiausio supratimo. Dvidešimtame amžiuje jūs pirmąsyk rimtai ėmėte žaisti su šiomis jėgomis. Štai kodėl mes privalėjome įsikišti.

Per visą dvidešimtąjį amžių žmonija palaipsniui artėjo prie bedugnės, apie kurią net neįtarė. Per ją galima nutiesti tik vieną tiltą. Tik kelios rasės rado jį pačios. Kai kurios pasuko atgal, kol dar nebuvo per vėlu, ir taip išvengė pavojaus, bet nepasiekė ir viršūnės. Šie pasauliai tapo rojaus salomis ir jau nebevaidino jokio vaidmens Visatos istorijoje. Bet jums nelemta tokia dalia – ar tokia laimė. Tam jūsų rasė pernelyg veikli. Ji būtų puolusi pasitikti žūties ir būtų paskui save nusitempusi kitus, nes jums niekada nebūtų pavykę rasti tilto per bedugnę.

Bijau, kad beveik viską, ką turiu jums pasakyti, tenka perduoti štai tokiais palyginimais. Jūs neturite nei žodžių, nei sąvokų tam, ką noriu jums paaiškinti, o ir jūsų šios srities žinios, deja, labai skurdžios.

Kad suprastumėte mane, jums reikia grįžti į praeitį ir atsiminti tai, kas jūsų protėviams būtų pasirodę gerai žinoma, bet ką jūs pamiršote ir mes

padėjome jums pamiršti. Nes visa mūsų buvimo čia esmė buvo maskuojama didžiausia apgavyste, tam, kad nuo jūsų nuslėptume tiesą, kuriai jūs nebuvote pasirengę.

Šimtmetyje prieš mūsų atvykimą jūsų mokslininkai atskleidė fizinio pasaulio paslaptis ir atvedė jus nuo garo energijos prie atominės. Jūs palikote prietarus praeityje, padarę tikrąja žmonijos religija mokslą. Jis buvo Vakarų mažumos dovana likusiai žmonijai ir sugriovė visas kitas religijas. Tos, kurias mes užtikome atskridę, jau vegetavo. Jautėsi, kad mokslas gali viską pasaulyje paaiškinti – nebuvo tokių jėgų, kurių jis neužvaldys, ar reiškinių, kurių galų gale neišaiškins. Gal Visatos atsiradimo paslaptis taip ir liks neatskleista, bet viskas, kas vyko vėliau, pakluso fizikos dėsniams.

Tik jūsų mistikai, nors ir buvo pasimetę savo paklydimuose, įžvelgė dalį tiesos. Egzistuoja proto jėgos, ir egzistuoja jėgos, aukštesnės nei protas, kurių jūsų mokslas nebūtų galėjęs įsprausti į savo rėmus jų nesulaužydamas. Visi amžiai paliko nesuskaičiuojamus pasakojimus apie nesuprantamus reiškinius – vaiduoklius, minčių perdavimą, ateities pranašystes, – jūs visam tam davėte vardus, bet nesugebėjote paaiškinti. Iš pradžių mokslas nepastebėjo šių reiškinių, po to, nepaisydamas penkis tūkstantmečius rinktų įrodymų, ėmė išvis juos neigti. Bet jie egzistuoja, ir bet kuri Visatos teorija liks nebaigta, jeigu jų nepaisys.

Pirmoje dvidešimto amžiaus pusėje kai kurie jūsų mokslininkai ėmė tyrinėti šiuos reiškinius. Patys to nenutuokdami, jie lengvabūdiškai mėgino atverti Pandoros skrynią. Jie vos neišleido į laisvę jėgų, nepalyginamai galingesnių, nei visų atomų jėga kartu sudėjus. Fizikai būtų pražudę tik Žemę, bet parafizikų sukeltas chaosas būtų užliejęs ir žvaigždes.

To nevalia buvo leisti. Aš negaliu visiškai paaiškinti jumyse įkūnyto pavojaus prigimties. Jis grėsė ne mums, todėl mums nesuprantamas. Sakykime taip: jūs galėjote virsti tam tikru telepatiniu vėžiu, piktybiniu proto augliu, ir jis neišvengiamai būtų pražudęs kitus, didesnius protus.

Ir tada atvykome mes – mus *pasiuntė* į Žemę. Mes nutraukėme jūsų vystymąsi visose srityse, bet labiausiai sekėme bet kokius nors kiek rimtesnius bandymus paranormaliose srityse. Aš puikiai suprantu, kad pats mūsų pernelyg skirtingų lygių civilizacijų lyginimas sutrukdė vystytis ir

kitoms kūrybos sferoms. Bet tai buvo šalutinis efektas ir neturėjo jokios reikšmės.

O dabar aš turiu pasakyti jums tai, kas jus apstulbins ir net pasirodys neįtikėtina. Mums neduotos šios paslėptos vidinės jėgos ir galimybės, dar daugiau – jos mums nesuprantamos. Mūsų protas kur kas galingesnis, bet jūsų protui būdinga kažkas, ko mes negalime užčiuopti. Nuo to laiko, kai atvykome į Žemę, mes be perstojo jus tyrinėjame; mes labai daug ką sužinojome ir dar sužinosime, bet abejoju, kad mums kada nors pasiseks viską iki galo išsiaiškinti.

Tarp mūsų rasių yra daug kas bendra, todėl mums ir buvo pavestas šis uždavinys. Bet kitu aspektu mes užbaigiame dvi skirtingas evoliucijos atšakas. Mūsų protas pasiekė savo vystymosi ribas. Jūsų, dabartiniu jo pavidalu, taip pat. Bet jūs galite šuoliu pasiekti naują laiptelį, tuo jūs skiriatės nuo mūsų. Mūsų vidinės galimybės išsemtos, o jūsų dar net nepaliestos. Kažkokiu mums nesuprantamu būdu jūsų protai susiję su tomis jėgomis, kurias minėjau, dabar šios jėgos prabunda jūsų planetoje.

Mes pristabdėme laiko tėkmę, privertėme jus trypti vietoje, kol šios jėgos vystėsi ir galėjo plūstelti joms paruoštais kanalais. Taip, mes padarėme jūsų planetą geresnę, suteikėme gerbūvį, atnešėme jums teisingumą ir taiką – visa tai mes būtume padarę bet kokiomis sąlygomis, jei mums būtų tekę įsikišti į jūsų gyvenimą. Bet kokios ženklios permainos slėpė nuo jūsų tiesą ir tuo pačiu padėjo mums vykdyti mūsų užduotį.

Mes – jūsų sargybiniai, ne daugiau. Matyt, jūs dažnai klausdavote savęs, kokią vietą mano rasė užima Visatos hierarchijoje. Kadangi mes esame virš jūsų, kažkas kitas yra virš mūsų ir naudojasi mumis savo tikslais. Mes iki šiol nežinome, kas jie, nors jau daug metų esame jų įrankis ir nedrįstame jiems nepaklusti. Mes vėl ir vėl gauname įsakymus vykti į kokį nors tolimą pasaulį, kurio civilizacija ką tik pražydo, ir vedame jį keliu, kuriuo patys negalime eiti – keliu, kuriuo dabar einate jūs.

Mes vėl ir vėl tyrinėjome vystymosi eigą, kurią buvome pasiųsti saugoti, tikėdamiesi sužinoti, kaip mums patiems ištrūkti iš siaurų ribų. Bet tik prabėgomis pastebėdavome tiesos kontūrus. Jūs vadinate mus Siuzerenais, neįtardami, kaip komiškai tai skamba. Sakykime taip: virš mūsų yra *Su-*

perprotas, ir jis naudojasi mumis, kaip puodžius naudojasi žiedimo ratu.

O jūs, žmonija, – molis, kuris formuojamas ant šio rato.

Mes manome – tai viso labo teorija, – kad Superprotas stengiasi augti, plėsti savo galią ir pozicijas Visatoje. Dabar jis, ko gero, apjungė daugybę rasių ir seniai išsilaisvino iš tironiškos materijos valdžios. Jis pajunta, kai tik kur nors atsiranda protinga gyvybė. Ir kai jis sužinojo, kad jūs beveik pasirengę, pasiuntė mums čia vykdyti jo valios, parengti jūsų transformacijai, kuri dabar visai arti.

Jūsų rasės anksčiau pergyventos permainos truko amžius. Bet dabar keičiasi ne kūnas, o protas. Pagal evoliucijos mastus permaina bus katastrofiška ir žaibiška lyg sprogimas. Ji jau prasidėjo. Turite susitaikyti su faktu: jūs – paskutinė *homo sapiens* karta.

Mes beveik nieko negalime pasakyti apie artėjančios permainos prigimtį. Mes nežinome, kaip ji prasideda, kaip Superprotas ją sukelia, kada nutaria, kad jai atėjo laikas. Mes tik išsiaiškinome, kad tai visada prasideda nuo vienos asmenybės, visada vaiko, ir iškart užplūsta viską aplinkui, panašiai kaip apie pirmąjį branduolį susidaro kristalai prisotintame tirpale. Suaugusieji nebus paveikti, nes jų protai jau susiformavę ir praradę lankstumą.

Po kelerių metų viskas baigsis, ir žmonija pasidalys į dvi dalis. Kelio atgal nėra, jums pažįstamas pasaulis neturi ateities. Visos jūsų rasės viltys ir svajonės baigtos. Jūs pagimdėte savo įpėdinius ir jūsų tragedija, kad negalėsite jų suprasti, niekada negalėsite bendrauti su jų protais. Bet jie ir neturi tokio proto, kaip jūs jį suprantate. Visi jie susilies į vieningą visumą, bus, kaip kiekvienas iš jūsų, vieningas organizmas, sudarytas iš milijardų ląstelių. Jūs nelaikysite jų žmonėmis – ir neapsiriksite.

Aš pasakiau jums visa tai, kad žinotumėte, kas jūsų laukia. Nuo krizės mus skiria kelios valandos. Mano uždavinys ir mano pareiga – apginti tuos, kuriuos mane atsiuntė saugoti. Kad ir kokios galingos juose prabudusios jėgos, aplinkui – minios galinčių juos sutraiškyti žmonių, tikriausiai, net tėvai ir motinos panorės juos sunaikinti, kai suvoks tiesą. Aš privalau paimti vaikus, atskirti juos nuo tėvų – tiek dėl jų, tiek dėl jūsų saugumo. Rytoj mano laivai pradės evakuaciją. Nekaltinsiu jūsų, jei

mėginsite priešintis išskyrimui, bet tai – tuščias vargas. Dabar prabunda jėgos, toli lenkiančios maniškes, aš – tik vienas iš jų įrankių.

O po to... ką man daryti su jumis, kurie dar gyvi, nors savo vaidmenį jūs jau atlikote? Būtų paprasčiausia ir, greičiausiai, mielaširdingiausia jus sunaikinti, kaip jūs sunaikintumėte savo mylimą naminį gyvūnėlį, jei jis būtų mirtinai sužeistas. Bet aš to negaliu padaryti. Jūs patys pasirinksite, kaip praleisti jums likusius metus. Aš tik tikiuosi, kad žmonija baigs savo amžių ramiai, suprasdama, kad jos gyvenimas nepraėjo veltui.

Jūs atnešėte į pasaulį kažką, nors jums visiškai svetimą, nors nesirūpinantį jūsų troškimais ir viltimis, nors į didžiausius jūsų pasiekimus žiūrintį kaip į vaikiškus žaisliukus, bet tą, kuris pats yra nepaprastas stebuklas, ir tai jūs jį sukūrėte.

Net ir tada, kai jūsų rasė bus pamiršta, dalis jos vis dar gyvens. Tad nesmerkite mūsų už tai, kaip buvome priversti pasielgti. Ir atsiminkite – mes visada jums pavydėsime.

21

Džin anksčiau verkdavo, bet dabar liovėsi. Negailestinga, abejinga saulės šviesa buvo nuauksinusi Naujuosius Atėnus, kai virš Spartos viršūnių dvynių lėtai leidosi laivas. Toje uolėtoje saloje ne taip seniai jos sūnus išvengė mirties – išvengė per stebuklą, kuris dabar jau buvo pernelyg gerai suprantamas. Kartais ji pagalvodavo, kad gal būtų buvę geriau, jeigu Siuzerenai nebūtų įsikišę ir būtų palikę jį likimo valiai. Su mirtimi ji būtų susitaikiusi, kaip ir anksčiau susitaikydavo, mirtis – natūralus reiškinys, įprastas dalykas. O tai, kas vyko dabar, buvo keisčiau nei mirtis ir nepataisoma. Iki šiol, nors žmonės ir mirdavo, bet žmonija gyvendavo toliau.

Vaikai nejudėjo ir neskleidė jokių garsų. Jie stovėjo nedidelėmis grupelėmis tai šen tai ten smėlėtame krante ir akivaizdžiai nepastebėjo vieni kitų, kaip neatminė namų, kuriuos paliko amžiams. Daugelis ant rankų laikė mažylius – tokius, kurie dar nevaikščiojo, o gal slėpė sugebėjimus, kurių turint vaikščioti nebūtina. „Juk jei galėjo judinti negyvus daiktus, –

galvojo Džordžas, – tai tikrai sugebėtų judinti ir savo kūnus. Ir, beje, kodėl Siuzerenų laivai juos paima"?

Bet tai buvo nesvarbu. Jie išeina – ir nusprendė išeiti taip, o ne kitaip. Tarsi kokia rakštis atmintyje vis nedavė ramybės Džordžui, kol pagaliau suprato. Kažkur kažkada jis matė šimto metų senumo filmą apie tokį masinį egzodą. Gal tai buvo filmas apie Pirmąjį pasaulinį karą, o gal Antrąjį. Ilgi, vaikų perpildyti traukiniai lėtai slinko tolyn nuo miestų, kuriems grasino priešas, o tėvai likdavo už jų, ir daugeliui vaikų nebebuvo lemta jų pamatyti. Nedaug vaikų verkė, kai kurie žvelgė pasimetę, baimingai suspaudę rankose savo ryšulėlius arba lagaminėlius, bet daugelis, regis, nekantravo, tikėdamiesi kažkokių didelių nuotykių.

Bet ne... palyginimas nevykęs. Istorija nesikartoja. Tie, kurie iškeliauja, kad ir kas jie tokie, jau nebe vaikai. Ir šįkart nei viena iš šeimų nebesusijungs.

Laivas nusileido prie pat vandens, giliai įsmigdamas į minkštą smėlį. Lyg mostelėjus dirigento lazdele, viršun išsyk pakilo milžiniškos išlenktos durys ir į krantą lyg metaliniai liežuviai nutįso trapai. Pakrantėje išsibarsčiusios neįsivaizduojamai vienišos figūrėlės ėmė artėti viena prie kitos ir susibūrė į minią, ji judėjo lygiai taip pat, kaip juda žmonių minios.

„Vienišos? Kodėl taip pagalvojau, – nusistebėjo Džordžas. – *Tai* – vienintelė būsena, kurios jie daugiau niekada nebepatirs. Vieniša gali būti tik atskirta asmenybė... tik žmogus. Kai barjerai tarp žmonių išnyksta, išnyksta ir vienišumas, kaip ir pats individas. Nesuskaičiuojami lietaus lašai ištirpsta vandenyne."

Jis pajuto, kaip Džin stipriau suspaudė jo ranką staigiai užplūdus emocijoms.

– Žiūrėk, – sušnibždėjo ji. – Aš matau Džefą. Prie antrųjų durų.

Laivas buvo toli ir negalėjai būti tikras, o dar Džordžo akis tarsi rūkas buvo užtraukęs. Bet tai tikrai buvo Džefas – Džordžas buvo tikras: jis atpažino savo sūnų, tas jau kėlė koją ant metalinio trapo.

Ir Džefas atsisuko ir pažvelgė jų pusėn. Iš tokio atstumo negalėjai įžvelgti veido, tik blyškią dėmę, nepasakysi, ar veide dar buvo bent užuomina, kad jis juos pažino, bent šešėlis atsiminimų apie viską, ką palieka. Ir

Džordžui jau nebebuvo lemta sužinoti, ar Džefas atsisuko atsitiktinai, ar tomis paskutinėmis sekundėmis, kai buvo jų sūnus, žinojo, kad jie stovi, žiūrėdami, kaip jis pereina į nepažįstamą šalį, kur jiems nėra kelio.

Didelės durys ėmė vertis. Ir tą akimirką Fej užvertė aukštyn snukį ir negarsiai, tęsiamai užkaukė. Ji pasuko savo nuostabias drėgnas akis į Džordžą, ir jis suprato, kad ji neteko šeimininko. Jis daugiau nebeturėjo varžovo.

Prieš pasilikusius driekėsi daugybė kelių, bet galų gale jie būtų atvedę į vieną tašką. Kai kurie sakė: „Pasaulis vis dar nuostabus, kažkada jį teks palikti, bet kam skubėti?"

Tačiau kiti, tie, kurie labiau brangino ateitį nei praeitį ir prarado viską, dėl ko vertėjo gyventi, nepanoro likti. Jie pradėjo išeidinėti – kai kurie vieni, kai kurie kartu su draugais, žiūrint kaip jiems buvo geriau.

Taip buvo ir Atėnuose. Kažkada sala gimė liepsnose, ir liepsnose pasirinko mirti. Kurie panoro išvykti, išvyko, bet daugelis liko ir rengėsi pasitikti mirtį tarp nuolaužų visko, apie ką anksčiau svajojo.

Buvo nuspręsta, kad niekas iš anksto nežinos, kada ateis paskutinė valanda. Bet gilią naktį Džin pabudo ir akimirką gulėjo, žvelgdama į lubas, kur šokinėjo vaiduokliški šešėliai. Po to susiradusi suspaudė Džordžo ranką. Paprastai jis miegodavo kaip užmuštas, bet dabar iškart pabudo. Jie nesikalbėjo, pasaulyje nebuvo reikalingų žodžių.

Džin daugiau nebebuvo skaudu, ji net nebeliūdėjo. Ji praėjo visa tai ir pateko į kažkokį ramų užutekį, ir jos jau niekas nebejaudino. Tebuvo likęs vienas nepadarytas dalykas, ir Džin žinojo, kad tam liko nebedaug laiko.

Vis dar tylėdamas Džordžas nusekė paskui ją per tylų namą. Jie perėjo pro stiklinį studijos stogą krintančios mėnulio šviesos taką, judėdami tyliai lyg mėnulio metami šešėliai, kol pasiekė ištuštėjusį vaikų kambarį.

Čia niekas nebuvo pasikeitę. Kaip ir anksčiau ant sienų blizgėjo rašmenys, kuriuos kažkada taip kruopščiai piešė Džordžas. Ir barškutis, kuris

kažkada priklausė Dženifer Anai, tebegulėjo ten, kur jinai jį numetė, kai jos protas nuskriejo į namais tapusius nepasiekiamus tolius.

„Ji paliko čia savo žaislus, – pagalvojo Džordžas, – o mūsiškiai iškeliaus kartu su mumis“. Jis atsiminė karališkus faraonų vaikus – prieš penkis tūkstančius metų jų lėlės ir rutuliukai buvo palaidoti kartu su šeimininkais. Taip bus vėl. „Niekas daugiau nebesigrožės mūsų brangenybėmis, – tarė jis sau, – mes juos pasiimsime su savimi, neišsiskirsime su jais“.

Džin lėtai atsisuko į jį, padėjo galvą jam ant peties. Džordžas apkabino ją, ir sena meilė grįžo lyg silpnas, bet aiškus aidas, atskirtas tolimų kalnų keteros. Jau buvo per vėlu pasakyti viską, ką jis privalėjo jai atskleisti, ir jis apgailestavo ne tiek dėl išdavysčių, kiek dėl savo ankstesnio abejingumo.

Ir tada Džin tyliai ištarė: „Sudie, mielasis“, ir stipriai apkabino jį. Džordžas jau nebespėjo atsakyti, bet net šią paskutinę trumpą akimirką nustebo, iš kur ji žinojo, kad ta minutė atėjo?

Akmeninėse salos gelmėse viena prie kitos puolė dvi urano dalys, siekdamos jiems neprieinamos vienybės.

Ir sala pakilo aukštyn pasitikti aušros.

22

Siuzerenų laivas slydo šviečiančiu lyg meteoro pėdsaku iš pačios Karinos žvaigždyno širdies. Jis pradėjo mažinti greitį dar prie išorinių planetų, bet net šalia Marso šis dar sudarė gerą ketvirtadalį šviesos greičio. Žemės Saulę supę milžiniški laukai lėtai absorbavo jo inerciją, brėždami danguje perteklinės erdvėlaivio energijos liniją.

Pusmečiu vyresnis Janas Rodrikas keliavo atgal į pasaulį, kurį paliko prieš aštuoniasdešimt metų.

Dabar jis nebesislapstė kaip zuikis. Jis stovėjo tarp trijų pilotų (stebėdamasis, kam tiek daug reikia) ir žiūrėjo, kaip plyksteli ir gesta ženklai dideliame ekrane, užimančiame beveik visą kabiną. Jame keitėsi Janui nesuprantamos spalvos ir kontūrai, matyt, jie žymėjo duomenis, kuriuos žmonių pastatytuose laivuose perduodavo įvairūs matuokliai. Bet kartu

ekrane pasirodydavo aplinkinių žvaigždžių išsidėstymas, ir veikiai, kaip jis vylėsi, jame turėjo atsirasti Žemė.

Jis džiaugėsi, kad grįžta į namus, nors ir teko pavargti, kol iš jų pabėgo. Per šiuos mėnesius jis labiau subrendo. Jis tiek visko pamatė, taip toli pabuvojo, kad išsiilgo gimtojo, įprasto pasaulio. Dabar jis suprato, kodėl Siuzerenai atitvėrė Žemę nuo žvaigždžių. Žmonija dar turės įveikti ilgą kelią, kol sugebės nors maža dalimi tapti civilizacija, kurią jis prabėgomis matė.

Bet gal, nors visa Jano esybė šiaušėsi prieš šią mintį, žmonija visada liks kažkokia žemesnė rūšis savotiškame užkampio zooparke, kurį prižiūri Siuzerenai. Ar tik ne tai slypėjo dviprasmiškame Vindarteno perspėjime prieš pat jam išskrendant?

– Per jūsų planetoje praėjusį laiką daug kas galėjo nutikti, – tarė Siuzerenas. – Gali būti, kad nepažinsi savo pasaulio, kai jį vėl pamatysi.

„Gal ir ne“, – galvojo Janas. Aštuoniasdešimt metų – ilgas tarpas, ir, nors jis buvo jaunas ir galėjo apsiprasti su naujomis sąlygomis, ko gero, bus nelengva perprasti visas per šį laiką įvykusias permainas. Bet dėl vieno dalyko jis neabejojo – žmonės tikrai norės išgirsti jo pasakojimą ir sužinoti, ką spėjo pamatyti Siuzerenų pasaulyje.

Kaip Janas ir tikėjosi, su juo elgėsi gerai. Apie kelionę iš Žemės jis nieko nežinojo: kai vaistų veikimas baigėsi ir jis atsipeikėjo, laivas jau buvo kirtęs Siuzerenų saulės sistemos ribą, jis išsikrapštė iš savo fantastiškos slėptuvės ir su palengvėjimu įsitikino, kad deguonies kaukės nereikia. Oras buvo drėgnas ir tvankus, bet kvėpuoti, kad ir sunkiai, galėjai. Jis atsidūrė raudonai blausioje didžiulio triumo prietemoje, aplink buvo daugybė kitų dėžių su kroviniais ir viskuo, ką natūralu užtikti okeaniniame arba oro laineryje. Jis valandą klaidžiojo šiame labirinte, kol pasiekė valdymo kabiną ir pasirodė komandai.

Jų abejingumas išvydus jį apstulbino Janą: jis žinojo, kad Siuzerenai retai rodo jausmus, bet tikėjosi bent *kokios nors* reakcijos. O jie tik tęsė savo darbą, stebėjo ekraną ir žaidė su nesuskaičiuojamais valdymo pulto klavišais. Tada jis suprato, kad laivas leidžiasi: ekrane vėl ir vėl plyksteldavo kaskart vis didesnis planetos vaizdas. Bet visai nesijautė nei judėjimo,

nei greitėjimo ir nei kiek nesvyravo traukos jėga, kuri, kaip nustatė Janas, buvo maždaug penkis kartus silpnesnė nei Žemėje. Matyt, laivą valdžiusios galingos jėgos buvo subalansuotos nuostabiai tiksliai.

O po to pilotai pakilo iš savo vietų, visi trys kaip vienas, ir jis suprato, kad kelionė baigėsi. Jie neužkalbino nei keleivio, nei vienas kito, ir, kai vienas iš jų ženklu parodė Janui sekti iš paskos, jis suprato tai, apie ką vertėjo pagalvoti anksčiau. Galėjo būti, kad čia, kitame ilgo kelio gale, iš kur Karelinui buvo tiekiami kroviniai, nebuvo suprantančių angliškai.

Trijulė rimtai stebėjo jį, kai prieš jo nekantrų žvilgsnį atsivėrė didelės durys. Tai buvo didingiausia jo gyvenimo akimirka: jis – pirmasis žmogus, kuriam lemta pamatyti kitos saulės nušviestą planetą. Į laivą plūstelėjo žvaigždės NGS 549672 šviesa, ir prieš Janą atsivėrė Siuzerenų planeta.

Ko jis tikėjosi? Jis ir pats dorai neišmanė. Milžiniški pastatai, miestai su bokštais, kurių viršūnės prapuola tarp debesų, neįsivaizduojamos mašinos – visa tai nebūtų jo nustebinę. Bet jis teišvydo beveidę lygumą, tolstančią į nenatūraliai artimą horizontą, monotoniją tetrikdė dar trys už kelių kilometrų stūksantys Siuzerenų laivai.

Minutėlei Janas pajuto kartų nusivylimą. Po to gūžtelėjo pečiais – viskas labai paprasta: kur daugiau gali būti kosmodromas, jeigu ne tokioje tuščioje, negyvenamoje vietovėje.

Buvo šalta, bet ne per daug. Didelė raudona saulė kabėjo žemai virš horizonto, jos visai užteko žmogaus akiai, bet Janas pagalvojo, kad, ko gero, greitai pasiilgs žalios ir mėlynos spalvų. O tada išvydo, kaip danguje išlinko didžiulis plonas pusmėnulis, lyg kas šalia saulės būtų įtempęs gigantišką lanką. Jis ilgai apžiūrinėjo jį, kol suvokė, kad kelionė dar ne visai baigėsi. *Tai* buvo Siuzerenų planeta. O čia tikriausiai tebuvo jos palydovas, viso labo bazė, iš kurios į tolimas keliones leisdavosi tarpžvaigždiniai laivai.

Jį nuvedė prie nedidelio laivo, ne didesnio nei keleivinis Žemės lėktuvas. Jausdamasis kaip pigmėjas, jis įsiropštė į vieną iš didelių krėslų ir mėgino pro iliuminatorių ką nors įžiūrėti artėjančioje planetoje.

Skrydis buvo toks greitas, kad jis nespėjo atskirti apačioje didėjančio dangaus kūno detalių. Regis, net ir taip arti savo namų Siuzerenai naudo-

josi to paties tarpžvaigždinio variklio atmaina, nes jau po kelių minučių laivas paniro į tankią, debesimis mirgančią atmosferą. Kai durys atsivėrė, visi išėjo į kažkokį angarą, kurio stogas, matyt, iškart užsivėrė – virš galvos Janas nepastebėjo jokių vartų pėdsakų.

Šiame pastate jis liko dviems dienoms. Niekas nelaukė tokio krovinio ir nebuvo kur jo dėti. O dar, nelaimei, nei vienas iš Siuzerenų nesuprato angliškai. Susikalbėti buvo neįmanoma, ir Janas su kartėliu suvokė, kad užmegzti kontaktą su kitų planetų gyventojais ne taip paprasta, kaip dažnai buvo vaizduojama romanuose. Ženklų kalba pasirodė visai bevertė, ji iš esmės buvo paremta judesiais, pozomis, veido išraiška, o šioje srityje žmonės neturėjo nieko bendra su Siuzerenais.

Janas išgyveno, kad viskas buvo veltui, jeigu visi jo kalba šnekantys Siuzerenai buvo likę Žemėje. Jam teliko laukti ir tikėtis. Juk turėjo pasirodyti koks nors vietinis mokslininkas, koks svetimų rasių specialistas, ir juo užsiimti! Argi jis buvo toks nesvarbus, kad niekas juo nesusirūpins?

Jis negalėjo pats išsikrapštyti iš pastato: didelėse duryse nesimatė nei rankenų, nei kokių kontrolės įrenginių. Kai prie jų prieidavo Siuzerenas, durys pačios atsiverdavo. Janas irgi mėgino jas paveikti, mojuodamas kuo pasitaikydavo aukštai virš galvos, taip tikėdamasis nutraukti kokį kontrolės spindulį, išmėgino visus būdus, kokie tik šovė į galvą, bet nesėkmingai. Matyt, toks bejėgis būtų ir į šiuolaikinio miesto pastatą įmestas akmens amžiaus gyventojas. Janas sykį pamėgino išeiti kartu su vienu iš Siuzerenų, bet jį švelniai grąžino atgal. Janas nepriešgyniavo, nes visai netroško supykdyti šeimyninink ų.

Vindartenas pasirodė anksčiau, nei Janą apėmė neviltis. Siuzerenas prastokai kalbėjo angliškai ir, be to, pernelyg greitai, bet, kas nuostabiausia, kone su kiekviena minute vis geriau. Po kelių dienų jie jau gan lengvai šnekučiavosi bet kokia tema, jei tik ji nereikalavo specialios terminijos.

Kai tik Janas atsidūrė Vindarteno globoje, jam jau nebeliko dėl ko jaudintis. Tačiau jis toli gražu negalėjo užsiimti tuo, kuo norėjo – beveik visas jo laikas buvo skirtas susitikimams su mokslininkais. Siuzerenai troško ištirti jį nesuprantamais būdais, pasitelkę sudėtingą įrangą. Janą labai gąsdino šios mašinos, o po bandymo su kažkokiu hipnotizuojančiu įren-

giniu jam keletą valandų iš skausmo plyšo galva. Jis buvo pasirengęs visapusiškai bendradarbiauti su tyrinėtojais, bet abejojo, ar jie nutuokė apie jo dvasinių ir fizinių jėgų ribas. Janui prireikė nemažai laiko, kol įtikino Siuzerenus, kad po tam tikro laiko tarpo jam būtina pamiegoti.

Trumpomis pertraukomis tarp tyrinėjimų Janas prabėgomis matė miestą ir suprato, kaip sunku, o ir pavojinga jam būtų klaidžioti po jį. Iš esmės, gatvių nebuvo, nesimatė ir kokių nors antžeminio transporto priemonių. Juk čia gyveno sutvėrimai, kurie mokėjo skraidyti ir kurių negąsdino traukos jėga, todėl be jokio perspėjimo galėjai atsidurti ant daugybės šimtų metrų bedugnės krašto, ir nuo vieno žvilgsnio apsisukdavo galva arba paaiškėdavo, kad vienintelis įėjimas į kambarį – skylė aukštai sienoje. Janas įvairiausiais būdais kas minutę įsitikindavo, kad sparnuotos rasės psichologija negali iš esmės nesiskirti nuo psichologijos tų sutvėrimų, kurie prikaustyti prie savo planetos paviršiaus.

Buvo keista matyti Aukščiausius valdovus skrendančius lyg dideli paukščiai tarp miesto bokštų, stebino neskubrūs, galingi jų sparnų mostai. Čia slypėjo kažkokia mokslinė tiesa. Planeta buvo didelė, didesnė už Žemę. Tačiau traukos jėga buvo menka, ir negalėjai suprasti, iš kur čia atsirado tokia tanki atmosfera. Janas ėmė klausinėti Vindarteną ir paaiškėjo, kaip jis iš dalies ir tikėjosi, jog tai nebuvo gimtoji Siuzerenų planeta. Jų rasė išsivystė kitoje, kur kas mažesnėje planetoje, o šį pasaulį jie užkariavo, pakeitę ne tik jo atmosferą, bet ir trauką.

Siuzerenų architektūra buvo nykiai funkcinė, o jos vaidmuo – grynai pagalbinis: Janas nematė jokių papuošimų, kiekviena smulkmena buvo kam nors skirta, nors ta paskirtis dažniausiai būdavo nesuprantama. Jeigu šį miestą neryškioje raudonoje šviesoje ir jo sparnuotus gyventojus būtų pamatęs viduramžių žmogus, jis ko gero būtų pamanęs, jog atsidūrė pragare. Net ir Janas, su visu jo smalsumu ir mokslininkui būdingu objektyvumu, kartais jausdavo, kad jį tuojau užplūs protui nepavaldus siaubas. Net pats šalčiausias protas gali netekti pusiausvyros, kai aplinkui nėra nei vieno pažįstamo daikto.

O dar čia buvo daug kas nesuprantamo, ko Vindartenas net ir nemėgino jam paaiškinti. Kas buvo tos mirksinčios šviesos ir besikeičiantys

šešėliai, kurie greitai, nepagaunamai šmėsčiojo ore, net negalėjai būti tikras, kad jie nepasivaideno. Gal tai buvo kažkas grėsminga, didinga, o gal viso labo visokios akyse mirgančios smulkmenos, kaip neoninės reklamos senaisiais laikais Brodvėjuje.

Ir dar Janas jautė, kad Aukščiausiųjų valdovų pasaulis pilnas jo klausai nepasiekiamų garsų. Kartas jis pagaudavo sudėtingas ritmingas kombinacijas, šokčiojančias aukštyn ir žemyn garsų spektru ir išnykstančias už viršutinės ar apatinės girdimumo ribos. Vindartenas, atrodo, nesuprato, ką Janas turėjo omenyje, kai prabildavo apie muziką, todėl niekaip negalėjo išspręsti šios problemos.

Miestas buvo nedidelis, tikrai kur kas mažesnis nei savo klestėjimo metu buvo Londonas ar Niujorkas. Anot Vindarteno, planetoje buvo išsibarstę keli tūkstančiai tokių miestų ir kiekvienas turėjo savo specifinę paskirtį. Šią vietą veikiausiai galėjai palyginti su Žemės universiteto miesteliu, tik čia specializacija buvo kur kas toliau pažengusi. Janas veikiai suprato, kad visas šis miestas buvo užsiėmęs kitų planetų civilizacijų tyrimu.

Per vieną iš pirmųjų kelionių iš celės plikomis sienomis, kurioje apgyvendino Janą, Vindartenas nusivedė jį į muziejų. Tai suteikė Janui labai reikalingą psichologinę atgaivą – pagaliau jis pateko į tokią vietą, kurios prasmė ir paskirtis jam buvo visiškai suprantama. Jeigu ne dydis, muziejų galėjai palaikyti visai žemišku. Kelias iki jo buvo netrumpas, jie ilgai leidosi milžiniška platforma, kuri judėjo lyg stūmoklis neįsivaizduojamo ilgio vertikaliu cilindru. Nesimatė jokių valdymo prietaisų, bet leidimosi pradžioje ir pabaigoje aiškiai jautėsi pagreitėjimas. Matyt, namuose Siuzerenai neeikvojo trauką reguliuojančios lauko energijos. Janas klausė savęs, ar tik visoje planetoje nebuvo išrausta vidinių patalpų ir perėjimų, ir kodėl, ribodami miesto dydį, Siuzerenai kasėsi į žemę, o ne stiebėsi aukštyn? Tai buvo dar viena paslaptis, kurios jis taip ir neatskleidė.

Viso gyvenimo nebūtų užtekę apžiūrėti visoms milžiniškoms muziejaus salėms. Čia buvo surinkti iš daugybės planetų suvežti eksponatai – nežinia kelių civilizacijų pasiekimai. Bet Janui mažai ką pavyko pamatyti – nebuvo laiko. Vindartenas atsargiai pastatė jį ant juostos, kurią Janas iš pradžių palaikė dalimi grindų rašto. Bet tada atsiminė, kad mieste nėra

jokių papuošimų, ir čia pat kažkokia nematoma jėga švelniai apglėbė jį ir nunešė priekin. Jį nešė pro milžiniškas vitrinas, pro neįsivaizduojamų pasaulių vaizdus dvidešimties, o gal trisdešimties kilometrų per valandą greičiu.

Muziejaus lankytojai visada nuvargsta, o Siuzerenai pasirūpino, kad taip nenutiktų. Čia nereikėjo vaikščioti.

Jie buvo nukeliavę kelis kilometrus, kai Jano gidas vėl apglėbė jį ir, mostelėjęs galingais sparnais, nukėlė nuo juos nešusios nežinomos jėgos. Priekyje atsivėrė milžiniška pustuštė salė, užlieta pažįstamos šviesos, kokios Janas nematė nuo tada, kai paliko Žemę. Nors ir prislopinta, kad nenukentėtų jautrios Siuzerenų akys, bet tai tikrai buvo Saulės šviesa. Janas niekada neįtarė, kad dėl šio, regis, paprasto dalyko jo širdį suspaus toks ilgesys.

Čia buvo Žemės ekspozicija. Jie praėjo pro kelių metrų nuostabų Paryžiaus modelį, paskui – nevykusią gero tuzino šimtmečių meno kūrinių maišalynę, naujausius kompiuterius šalia akmeninių kirvukų, televizorius ir Herono iš Aleksandrijos[13] garo turbiną. Prieš juos atsivėrė aukštos durys, ir jie įžengė į Žemės skyriaus prižiūrėtojo kabinetą.

„Gal jis pirmąsyk mato gyvą žmogų? – pagalvojo Janas. – Ar jis bent kartą buvo Žemėje, ar ji jam – viso labo viena iš pavestų planetų, ir jis net dorai nenutuokia, kur ji“? Aišku, jis nekalbėjo ir nesuprato angliškai, ir Vindartenui teko pabūti vertėju.

Janas čia praleido kelias valandas, šeimininkai rodė jam įvairius daiktus iš Žemės, o jis kalbėjo į įrašymo įrenginį, aiškindamas jų paskirtį. Savo gėdai Janas įsitikino, kad daugelis daiktų jam buvo visiškai nežinomi. Kaip jis vis dėlto neišmanė savo rasės reikalų ir pasiekimų, jis suabejojo: kad ir koks būtų galingas Siuzerenų protas ir jų sugebėjimai, kažin, ar jie įstengs perprasti visas žmonių kultūros subtilybes.

Iš muziejaus Vindartenas jį išsivedė kitu keliu. Jie vėl be jokių pastangų plaukė dideliais skliautuotais koridoriais, bet dabar jau ne pro dirbtinius

[13] Heronas iš Aleksandrijos (10 – 70 m.), matematikas, inžinierius, laikomas didžiausiu antikos išradėju (vert. pastaba).

proto kūrinius, o sukurtus gamtos. Janas pagalvojo, jog Salivanas nepagailėtų gyvenimo, kad tik čia patektų ir pamatytų, kokių stebuklų sukūrė evoliucija šimtuose įvairių pasaulių. „Bet Salivanas, – atsiminė jis, – greičiausiai jau miręs“...

Netikėtai jie atsidūrė galerijoje, aukštai virš apvalaus pastato, ko gero, šimto metrų skersmens. Kaip paprastai, čia nebuvo jokių turėklų, Janas akimirką dvejojo prieš prieidamas prie krašto. Bet Vindartenas, stovėdamas ant paties galerijos krašto, ramiai žvelgė žemyn, ir Janas atsargiai prisiartino.

Apačia buvo viso labo dvidešimt metrų žemiau jo – taip arti, pernelyg arti! Vėliau, viską iš naujo apgalvojęs, Janas suprato, kad Vindartenas visai nenorėjo jo nustebinti, atvirkščiai, – pats apstulbo dėl jo reakcijos. Nes Janas šiurpiai suklykęs atšoko nuo galerijos krašto, nevalingai stengdamasis pasislėpti nuo to, kas gulėjo ten, apačioje. Tik kai tankiame ore nutilo prislopintas jo riksmo aidas, jis susikaupė ir vėl prisiartino prie krašto.

Aišku, ji buvo negyva, o ne spoksojo į lankytoją protingu žvilgsniu, kaip iš pradžių pasivaideno persigandusiam Janui. Ji užėmė beveik visą šį apvalų baseiną, ir jo vaiskioje gelmėje mirguliavo ir virpėjo ryškiai raudoni atšvaitai.

Tai buvo vienintelė milžiniška akis.

– Kodėl jūs sukėlėte tokį triukšmą? – paklausė Vindartenas.

– Aš išsigandau, – sumišęs prisipažino Janas.

– Kodėl? Nejaugi jūs manėte, kad tai gali būti pavojinga?

Janas pagalvojęs nutarė nevargti aiškindamas, kas yra refleksas.

– Bet koks netikėtumas gąsdina. Kol neperpranti tau naujo, nežinomo dalyko, saugiausia tikėtis blogiausio.

Jo širdis vis dar daužėsi, kai vėl pažvelgė žemyn į siaubingą akį. Beje, visai galėjo būti, kad tai tebuvo viso labo nepaprastai padidintas modelis, kaip mikrobų ir vabzdžių muziejuose Žemėje. Bet, net ir taip spėdamas, Janas jau stingo nuo įsitikinimo, kad akis pati tikriausia, natūralaus dydžio.

Vindartenas nelabai ką galėjo jam paaiškinti: jis dirbo visai kitoje mokslo šakoje, o likusiomis nelabai domėjosi. Pasiremdama jo žodžiais,

Jano vaizduotė piešė milžinišką vienaakį sutvėrimą, gyvenantį tarp mažų asteroidų šalia kažkokios tolimos saulės; nevaržomas traukos ciklopas išauga iki neregėto dydžio, o jo maitinimasis ir išgyvenimas priklauso nuo to, kiek toli ir kaip gerai mato jo vienintelė akis.

Tai liudijo, kad gamtai, kai jai to prireikdavo, nebuvo nieko neįmanoma, ir Janas nepaprastai apsidžiaugė aptikęs, jog ir Aukščiausieji valdovai ne viską gali. Jie atsigabeno iš Žemės kašalotą, bet *tokio* eksponato nesiėmė ir jie.

O kitą sykį jis kilo vis aukščiau ir aukščiau, kol lifto sienos pasidarė matinės, o vėliau – permatomos kaip krištolas. Jis stovėjo, tarsi į nieką nesiremdamas, tarp aukščiausiųjų miesto viršūnių, ir jo niekas neskyrė nuo bedugnės. Bet galva nesisuko, kaip nesisuka lėktuve, nes visai nesijautė toli apačioje esančio planetos paviršiaus.

Janas stovėjo virš debesų, dalindamasis dangų su keliais metaliniais ar akmeniniais smailiais bokštais. Apačioje tingiai ribuliavo ištisa rožinių debesų jūra. Netoli blyškios saulės galėjai įžvelgti du mažyčius mėnulius. Šio išpurtusio raudono disko viduryje tamsavo mažas nuostabiai apvalus ratelis. Tai galėjo būti saulės dėmė, o gal pro ją plaukė dar vienas mėnulis.

Janas lėtai nužvelgė horizontą. Debesų danga tęsėsi iki pat milžiniškos planetos horizonto, bet vienoje vietoje, nežinia kaip toli, matėsi kažkokios dėmelės – gal kito miesto bokštai. Jis ilgai mėgino įsižiūrėti, paskui ėmė dairytis toliau.

Apžvelgęs puslankį, jis išvydo kalną. Šis kilo ne ties horizontu, bet *už* jo – vieniša dantyta viršūnė stiebėsi virš planetos krašto, o šlaitas leidosi kažkur žemyn, bet apačia buvo neįžiūrima, kaip po vandeniu būna pasislėpusi didžioji ledkalnio dalis. Janas veltui mėgino atspėti šio milžino dydį. Tiesiog nesitikėjo, kad net planetoje, kur traukos jėga visai maža, galėjo būti tokių kalnų. „Įdomu, – šyptelėjo sau Janas, – ar Siuzerenai kyla šiais šlaitais ir po to sklando tarsi ereliai aplink tą neišmatuojamą tvirtovę“?

Ir tada jam prieš akis kalnas ėmė lėtai keistis. Kai Janas pirmąsyk jį pamatė, kalnas buvo dulsvas ir beveik grėsmingai raudonas su keliais ne-

aiškiais ženklais prie pat viršūnės. Jis vis mėgino juos įžiūrėti ir staiga suprato, kad jie juda...

Iš pradžių jis nepatikėjo savo akimis. Po to pasistengė priminti sau, jog čia bevertės visos įprastos sąvokos – negalima leisti protui atmesti nieko, ką priima ir į smegenų saugyklas perduoda juslės. Reikėjo net nemėginti suprasti, tik stebėti. Suvokimas ateis vėliau arba visai neateis.

Kalnas, – Janas vis dar manė, jog tai kalnas, joks kitas žodis čia netiko, – atrodė gyvas. Jis atsiminė siaubingą muziejuje paslėptą akį... bet ne, tai neįmanoma. Prieš jį buvo ne organinė gyvybė, gal net ir ne materija jam įprasta prasme.

Niūrus raudonis vis labiau įsidegė pikta liepsna. Ją perskrodė ryškios geltonos juostos, ir Janas jau pagalvojo, kad tai lava liejasi žemyn iš ugnikalnio. Tačiau, pastebėjęs judant kažkokias dėmeles ir taškelius, jis suprato, jog šie srautai kyla *aukštyn*.

Ir dar kažkas nauja išniro iš rausvų kalno pagrindą supusių debesų. Tai buvo milžiniškas žiedas, nepriekaištingai lygus apačioje ir nepriekaištingai apvalus, ir tokios spalvos, kurią Janas paliko toli toli: taip aiškiai mėlynuoja tik dangus virš Žemės. Dar nei karto Siuzerenų pasaulyje jis neregėjo tokios melsvumos, ir jam suspaudė gerklę iš ilgesio bei vienatvės.

O žiedas vis kilo ir plėtėsi. Štai jis jau pakilo virš kalno viršūnės, o jo artimiausias kraštas lekia tiesiai į jį. „Tikrai, – pagalvojo Janas, – tai kažkoks verpetas, dujų ar dūmų žiedas, išaugęs jau daugybės kilometrų spinduliu". Tačiau nesimatė jokio sukimosi, ir net žiedui plintant jo tankis nemažėjo.

Jo šešėlis pralėkė pro šalį gerokai prieš tai, kai pats žiedas, kildamas vis aukščiau, didingai praplaukė virš Jano galvos. Jis stebėjo jį, kol žiedas virto plonu mėlynu siūleliu, kurį vos galėjai įžvelgti dangaus raudonyje. Kai jis išvis dingo iš akių, jo plotis tikriausiai jau siekė tūkstančius kilometrų. Ir jis vis augo.

Janas vėl pažvelgė į kalną. Šiuo metu jis buvo auksinis, be jokios dėmelės. Gal tai buvo iliuzija, dabar jis galėjo patikėti bet kuo, bet tada kalnas tarsi susitraukė, pasidarė aukštesnis ir lyg sūkurys sukosi aplink savo ašį. Tik dabar, apstulbęs, pritrenktas kone iki sąmonės netekimo Janas atsi-

minė savo kamerą. Jis pakėlė ją prie akies ir nukreipė į tą neįtikimą, jam neperprantamą paslaptį.

Vindartenas skubiai žengė į priekį, viską jam užstodamas. Dideli delnai ryžtingai, nepermaldaujamai uždengė objektyvą ir nulenkė aparatą žemyn. Janas net nemėgino priešintis – jam, aišku, ir nebūtų pavykę, bet jis ūmai pajuto mirtiną baimę dėl viso to nesuprantamo dalyko svetimo pasaulio pakraštyje ir daugiau nieko nebenorėjo.

Iki tol, kur bebuvo, jam niekas nekliudė filmuoti, ir Vindartenas nepaaiškino, kodėl šįkart buvo kitaip. Užtat jis ilgai, kruopščiai ir iki smulkmenų klausinėjo Janą, kaip ir ką jis matė.

Tada Janas suprato, jog Vindartenas matė kažką visai kita, ir pirmąsyk suvokė, kad Siuzerenai irgi kažkam paklūsta.

O dabar jis keliavo namo, visi stebuklai, visos baimės ir paslaptys liko už jo. Laivas tikriausiai buvo tas pats, bet įgula, matyt, kita. Nepaisant ilgo Siuzerenų amžiaus, sunku patikėti, kad jie noriai paliktų namus dešimtmečiams, kurių reikia tarpžvaigždiniam skrydžiui.

Aišku, laiko reliatyvumas esant beveik šviesos greičiui – lazda su dviem galais. Siuzerenai, skrisdami iki Žemės, tapdavo vyresni tik keturiais mėnesiais, bet, kol grįždavo, jų draugai pasendavo aštuoniasdešimčia metų.

Jeigu Janas būtų panorėjęs, jis, be abejo, būtų galėjęs pasilikti čia iki savo gyvenimo pabaigos. Bet Vindartenas perspėjo jį, kad kitas laivas išskris į Žemę tik po kelerių metų, ir patarė nepraleisti progos. Matyt, Siuzerenai suprato, kad net ir per tokį sąlygiškai trumpą laiką žmogaus protas gali neatlaikyti tokio įspūdžių antplūdžio. O gal jis tiesiog tapo kliūtimi ir jau nebebuvo kada juo rūpintis.

Bet tai dabar buvo nebesvarbu: priekyje – Žemė. Jis šimtus sykių matė ją taip, iš aukštai, bet visada – šalta, dirbtine telekameros akimi. O dabar pagaliau jis ir pats žvelgė iš kosmoso, prasidėjus paskutiniam jo išsipildžiusios svajonės etapui, ir Žemė sukosi po juo savo amžinoje orbitoje.

Matėsi tik mėlynai žalias pjautuvas, likusią matomą rutulio dalį vis dar dengė nakties tamsa. Debesų beveik nesimatė, tik kai kur jie tęsėsi palei

pasatų judėjimo juostas. Blizgėjo ledinė ašigalio kepurė, bet dar ryškiau, akinamai nuo šiaurinės Ramiojo vandenyno dalies atsispindėjo Saulės spinduliai.

Pažvelgęs galėjai pagalvoti, kad visą planetą dengia vanduo – šioje jos dalyje sausumos labai mažai. Iš žemynų matėsi tik Australija – čia buvo kiek tankesnė planetą supanti atmosferos migla.

Laivas nėrė į milžinišką tamsų konusą – Žemės šešėlį: blizgantis pjautuvas susitraukė iki plonos ugninės juostelės, liepsnojančio lanko, mirktelėjo atsisveikindamas ir išnyko. Apačioje driekėsi tamsa ir naktis. Pasaulis miegojo.

Ir tada Janas suprato, kas buvo negerai. Ten buvo sausuma, bet kur mirksinčių šviesų vėriniai, kur žėruojantys žiburiai – žmonių miestų ženklai? Visas pusrutulis skendėjo tamsoje, nei viena kibirkštis neperskrodė nakties sutemų. Nei pėdsako milijonų kilovatų, kurių šviesa kažkada taip dosniai liejosi į žvaigždes. Atrodė, kad jis žvelgia į tokią Žemę, kokia ji buvo prieš pasirodant žmogui.

Janas ne taip įsivaizdavo savo sugrįžimą namo. Teliko tik laukti, o sieloje augo nežinomybės keliama baimė. Kažkas nutiko... kažkas neįsivaizduojama. O tuo tarpu laivas, užtikrintai leisdamasis, apsuko platų lanką ir vėl išniro į saulės apšviestą planetos pusę.

Jis nematė nusileidimo, nes Žemės atvaizdą ekrane netikėtai pakeitė nesuprantami linijų ir liepsnų nėriniai. O kai vaizdas vėl atsirado, jie jau buvo ant žemės. Dabar tolumoje matėsi aukšti pastatai, aplinkui judėjo kažkokios mašinos, kurias stebėjo keli Siuzerenai.

Kažkur dusliai sugaudė oras – jo slėgis laive buvo sulyginamas su slėgiu išorėje, po to pasigirdo atveriamų didelių durų garsas. Janas daugiau nebelaukė, tylūs milžinai gal atlaidžiai, gal abejingai stebėjo, kaip jis bėgte puolė iš valdymo kabinos.

Jis pagaliau buvo namuose, vėl matė pažįstamos saulės šviesą ir vėl kvėpavo tuo oru, kuris gimus pirmąsyk pripildė jo plaučius. Trapas jau buvo nuleistas, bet Janui teko kiek luktelti, kol apsiprato su akinančia dienos šviesa.

Karelinas stovėjo atokiau nuo kitų, šalia dėžėmis apkrautos didžiulės platformos. Janas ir nesusimąstė, kaip pažino Globėją, nenustebo, kad jis buvo būtent toks. Regis, buvo pasirengęs tam, kad tai bus vienintelis išvis nepasikeitęs dalykas.

– Aš laukiau tavęs, – tarė Karelinas.

23

– Iš pradžių mums nebuvo pavojinga vaikštinėti tarp jų, – paaiškino Karelinas. – Bet jiems daugiau mūsų nebereikėjo: mūsų darbas buvo baigtas, kai mes juos surinkome ir atidavėme jiems žemyną. Žiūrėk.

Siena prieš Janą išnyko. Dabar iš kelių šimtų metrų aukščio jis žvelgė į malonią miškingą vietovę. Atrodė, kad tarp jo ir žemės nebuvo jokios kliūties, ir Janui akimirkai apsisuko galva.

– Taip buvo po penkerių metų, kai prasidėjo antroji fazė.

Apačioje judėjo kažkokios figūros, ir kino kamera sparčiai leidosi prie jų, lyg medžiojantis vanagas.

– Tau bus liūdna į juos žiūrėti, – tarė Karelinas. – Bet atsimink, kad ankstesni masteliai čia netinka. Šie vaikai – ne žmonės.

Bet Janas pamatė vaikus, ir jokia logika negalėjo išblukinti šio įspūdžio. Atrodė, kad tai – kažkokį sudėtingą ritualinį šokį atliekantys laukiniai. Jie visi buvo nuogi, purvini, per susitaršiusius plaukus nesimatė akių. Kiek Janas įstengė atskirti, jie buvo įvairaus amžiaus, nuo penkerių iki penkiolikos metų, bet judėjo pakankamai greitai, užtikrintai, nekreipdami nei mažiausio dėmesio į aplinkinius.

O po to Janas įžiūrėjo veidus. Jis per jėgą nurijo gumulą gerklėje, jam reikėjo daug pastangų, kad nenusisuktų. Tai buvo visiškai tušti veidai, siaubingesni nei mirusiųjų, nes ir mirusiųjų veidai išsaugo kažkokį laiko uždėtą antspaudą, iškalbų net ir tada, kai lūpos jau nebeprasivers. O šie veidai išgyvenimų ar jausmų atskleidė ne daugiau nei gyvatės ar vabzdžiai. Net Siuzerenų veidai, ir tie atrodė žmogiškesni.

– Tu ieškai to, ko daugiau čia nebėra, – tęsė Karelinas. – Atsimink, kad juose nėra nieko individualaus, kaip nieko individualaus neturi atskira

tavo kūno ląstelė. Bet kartu jie sudaro kai ką nepalyginimai didesnio nei žmogus.

– Kodėl jie visą laiką taip juda?

– Mes tai vadiname Ilguoju šokiu, – atsiliepė Karelinas. – Jie niekad nemiega, ir tai tęsiasi beveik metus. Jų yra trys šimtai milijonų ir jie sudaro griežta tvarka judantį piešinį nuo vieno žemyno krašto iki kito. Mes be atvangos mėginame rasti šio piešinio prasmę ir vis tuščiai, gal todėl, kad matome tik fizinę to pusę, mažą dalį, tik tai, kas yra čia, ant Žemės. Galbūt tai, ką mes vadiname Superprotu, dar minko juos, lipdo iš jų kažkokią vienovę, o paskui viską įtrauks į save.

– Bet kaip jie apsieina be maisto? Ir kas bus, jeigu jie atsirems į kokią kliūtį – medį, uolą, upę?

– Upė neturi reikšmės, jie neskęsta. Kartais jie atsitrenkia į kliūtis, bet net nepastebi. Na, o kalbant apie maistą... na, čia į valias ir vaisių, ir paukštienos, ir žvėrienos. Bet maisto jiems daugiau nebereikia, kaip ir daug ko. Juk maistas – visų pirma energijos šaltinis, o jie išmoko naudotis didesniais šaltiniais.

Prieš akis kažkas sumirgėjo, lyg viską būtų užtraukusi migla, o kai vaizdas vėl išryškėjo, apačioje jau nebebuvo judėjimo.

– Pasižiūrėk, – tarė Karelinas. – Tai po trejų metų.

Mažytės figūrėlės, nežinant tiesos atrodančios apgailėtinos ir bejėgės, nejudėdamos stovėjo miške, laukymėse ir lygumoje. Kamera be perstojo slinko nuo vieno sutvėrimo prie kito, ir Janui pasirodė, kad jie visi buvo vieno veido. Kažkada jam buvo tekę matyti keistų nuotraukų, jas darydavo, dėdami vieną ant kito dešimtis negatyvų, ir gaudavo tam tikrus „vidutinius“ bruožus. Tie veidai buvo tokie pat tušti, negyvi, neatskiriami.

Atrodė, kad stovintieji miegojo ar buvo sustingę. Visų akys buvo užmerktos, ir atrodė, kad jie suvokė aplinką ne daugiau nei medžiai, po kuriais sustingo. Janas pamėgino atspėti, kokios mintys aidu ritosi šiame sudėtingame nėrinyje, kuriame kiekvieno protas buvo nei daugiau nei mažiau kaip audinio siūlas. Ir staiga suprato, kad šis audinys dengė daugybę pasaulių ir daugybę rasių ir augo toliau.

Ir tai nutiko taip greitai, kad Janas, sukrėstas ir apstulbęs, nepatikėjo savo akimis. Vieną akimirką prieš jį driekėsi gražus, derlingas kraštas, pats paprasčiausias vaizdas, išskyrus nuo krašto iki krašto (bet ne visai be tvarkos) išsirikiavusias nesuskaičiuojamas mažas statulėles. Ir ūmai medžiai, žolė ir visi padarai, kurie gyveno šioje žemėje, dingo be pėdsako. Teliko tik tylūs ežerai, vinguriuojančios upės, savo žalią dangą praradusios apvalios rudos kalvos ir nebylios abejingos statulos – šio netikėto nuniokojimo kaltininkai.

– Kodėl jie taip padarė? – aiktelėjo Janas.

– Gal jiems trukdė kito proto buvimas, net paties primityviausio, gyvūnų ir augalų proto. Mes nenustebsime, jeigu ateis diena, kai jie nutars, kad jiems trukdo visas materialus pasaulis. Ir kas žino, kas tada nutiks? Dabar tu supranti, kodėl, atlikę savo pareigą, mes pasišalinome? Mes vis dar mėginame juos tyrinėti, bet niekada daugiau pas juos nesilankėme ir nesiunčiame ten savo prietaisų. Mes tik drįstame stebėti iš kosmoso.

– Tai buvo prieš daug metų, – tarė Janas. – O kas nutiko vėliau?

– Beveik nieko. Visą šį laiką jie nekrustelėjo, į nieką nekreipė dėmesio – diena jų krašte ar naktis, vasara ar žiema. Jie vis dar mėgina savo jėgas, kai kurios upės pakeitė vagas ir dabar viena net teka aukštyn. Bet iki šiol viskas, ką jie daro, atrodo beprasmiška.

– Ir jie visiškai jus ignoruoja?

– Taip, bet čia nėra nieko nuostabaus. Ta... visuma, kurios dalimi jie tapo, viską žino apie mus. Matyt, jai nerūpi mūsų bandymai ją studijuoti. Kai ji panorės, kad mes iš čia išeitume, ar sumanys pavesti mums kitą darbą, ji visiškai aiškiai išreikš savo valią. O iki to laiko mes liksime čia, kad mūsų mokslininkai sužinotų kuo daugiau.

„Tai štai, kokia ji, žmonijos pabaiga“, – pagalvojo Janas su nuolankumu, didesniu už giliausią liūdesį. Pabaiga, kurios nebuvo nuspėjęs nei vienas pranašas... Čia vis vien nebuvo vietos nei vilčiai, nei nevilčiai.

Ir vis tik tai buvo kažkas dėsninga, išbaigta, tarsi didingas meno kūrinys. Kad ir prabėgom, bet Janas matė grėsmingą Visatos begalybę ir dabar žinojo – žmogui joje ne vieta. Dabar jis suprato, kokia tuščia buvo jį į žvaigždes išviliojusi svajonė.

Kelias į žvaigždes šakojosi į dvi puses, ir į kurią pusę beeisi, kelio pabaigoje nėra nieko, kas bent maža dalimi atitiktų žmonijos viltį ar baimę.

Vieno kelio gale buvo Siuzerenai. Kiekvienas iš jų išsaugojo savo individualybę, savo nepriklausomą „aš"; jie tebeturėjo savimonę ir įvardį „aš" savo kalboje. Galų gale jie jautė, ir kai kurie iš jų jausmų buvo tokie pat, kaip ir žmonių. Bet dabar Janui buvo aišku, kad jie pateko į *cul-de-sac*, iš kurio nėra ir nebus išėjimo. Jų protas dešimt, o gal ir šimtą kartų galingesnis nei žmonių. Tačiau galutiniam rezultatui tai nesvarbu. Jie tokie pat bejėgiai, juos taip pat slegia neįsivaizduojamas tūkstančius milijonų saulių jungiančios galaktikos ir kosmoso, kuriame šimtas tūkstančių milijonų galaktikų, sudėtingumas.

O kas kito kelio gale? Ten – Superprotas, kad ir ką reikštų ši sąvoka, ir žmogus prieš jį – tas pats, kas ameba prieš žmogų. Savo esme begalinis, beribis, nemirtingas, kiek laiko jis siurbė į save protingas rūšis vieną po kitos, plėsdamasis ir plėsdamasis tarp žvaigždžių? Ar jis turi kokių nors norų, tikslų, kuriuos miglotai nujaučia, bet kurių, ko gero, niekada nepasieks? Dabar jis įtraukė į save ir visa tai, ką buvo pasiekusi žmonija. Tai ne tragedija, bet logiška pabaiga. Milijardai mąstančių kibirkščių, kurios sudarė žmoniją, mirktelėjo lyg jonvabaliai naktyje ir visam laikui užgeso. Bet jų gyvenimas nebuvo visai beprasmis.

Janas suprato, kad atomazga dar prieš akis. Tai galėjo nutikti rytoj, o gal ir po šimtmečio. Net Siuzerenai nesugebėjo tiksliai pasakyti.

Dabar buvo aišku, ko jie siekė, ką padarė žmonijai ir kodėl vis dar nepaliko Žemės. Prieš juos jautiesi niekas ir negali nesižavėti jų nepalenkiama kantrybe, juk jie taip ilgai laukė.

Jam nepavyko sužinoti visos keistos Superproto ir jo tarnų simbiozės istorijos. Rašaverako žodžiais, Superprotas buvo jo rasės istorijoje nuo pat pradžių, bet pradėjo jais naudotis tik kai Siuzerenai sukūrė mokslu paremtą civilizaciją ir galėjo keliauti po kosmosą, vykdydami jo pavedimus.

– Bet kam jūs jam reikalingi? – negalėjo suprasti Janas. – Turint tokią neįsivaizduojamą jėgą, jam, ko gero, nėra nieko neįmanoma.

– Yra, – atsiliepė Rašaverkas. – Jis irgi turi ribas. Mes žinome, kad praeityje jis mėgino paveikti kitų protingų sutvėrimų protus ir daryti įtaką

jų kultūrų raidai. Ir kaskart patirdavo nesėkmę – galbūt tiems padarams įtampa būdavo per didelė. Mes esame jo vertėjai... jo skirti globėjai. Arba, naudojantis jūsų palyginimais, mes išpurename dirvą ir laukiame pjūties meto. Superprotas nuima derlių, o mes keliaujame vykdyti kitos užduoties. Jūs – jau penktoji protinga rasė, mūsų akivaizdoje pasiekusi viršūnę. Ir kaskart mūsų žinios šiek tiek pagausėja.

– Nejaugi jūsų nepykdo, kad Superprotas naudojasi jumis kaip įrankiais?

– Tai mums suteikia ir tam tikrų pranašumų, be to, tik neprotingas piktinasi tuo, kas neišvengiama.

Janas niūriai pagalvojo, kad žmonija su tuo niekada nebūtų galėjusi iki galo susitaikyti. Yra dalykų, kurie nepasiduoda logikai, ir būtent jų Siuzerenai negali suprasti.

– Keista, kad Superprotas pasirinko jus savo įrankiu, jeigu jūs neturite menkiausių paranormalių sugebėjimų, kurių turėjo žmonės. Kaip jis su jumis bendrauja, kaip praneša, ko nori?

– Į tai aš negaliu atsakyti, ir negaliu paaiškinti, kodėl turiu nuo tavęs slėpti kai kurias aplinkybes. Gal ateis diena, kai tu sužinosi dalį tiesos.

Janą tai nuvylė, bet jis suprato, jog beviltiška daugiau apie tai klausinėti. Teks keisti temą tikintis, kad vėliau vis tik ras paslapties raktą.

– Tada pasakykite man štai ką, – tarė jis, – jūs to man irgi niekada neaiškinote. Kas atsitiko, kai pirmą kartą pasirodėte Žemėje, tolimoje praeityje? Kodėl jūs tapote mums siaubo ir blogio įsikūnijimu?

Rašaverkas nusišypsojo. Jam tai nesisekė taip gerai kaip Karelinui, bet vis tik išėjo kažkas panašaus į šypseną.

– Niekas neįstengė suvokti, ir dabar tu supranti, kodėl mes negalėjome jums paaiškinti. Tik vienas įvykis galėjo taip labai sukrėsti žmoniją. Bet tai nutiko ne jūsų istorijos priešaušryje, *o pačioje jos pabaigoje.*

– Kaip tai? – nesuprato Janas.

– Kai mūsų laivai prieš pusantro šimto metų pasirodė jūsų danguje, tai buvo pirmas mūsų rasių susitikimas, nors, aišku, per atstumą mes jus tyrinėjome. Ir vis tik jūs bijojote mūsų ir mus pripažinote, kaip mes iš anksto žinojome. Tai, iš esmės, ne atmintis. Tu pats įsitikinai, kad laikas – kur kas

sudėtingesnis dalykas, nei manė jūsų mokslininkai. Tai buvo ne praeities atmintis, bet *ateities*, apie šiuos paskutiniuosius metus, kai žmonija žinojo, kad viskas jau bus baigta. Kad ir kaip mes stengėmės, pabaiga nebuvo lengva. Bet, kadangi mes buvome čia, žmonės mus pamatė kaip savo žūties įsikūnijimą. O juk iki pabaigos dar buvo dešimt tūkstančių metų! Tai buvo lyg iškreiptas aidas, kuris, daužydamasis uždarame laiko rate, pralėkė iš ateities į praeitį. Tai greičiau buvo ne atmintis, bet nuojauta.

Tai suvokti nebuvo paprasta, ir Janas patylėjo, mėgindamas apgalvoti netikėtą atradimą. O juk tai galų gale nebuvo taip netikėta – argi jis pats nepatyrė, kad priežastis ir pasekmė keičiasi vietomis?

Matyt, egzistuoja tam tikra rasės atmintis ir ji kažkokiu būdu nustoja priklausyti nuo laiko. Jai ateitis ir praeitis – vienas ir tas pats. Štai kodėl jau prieš tūkstančius metų mirtino siaubo užtemdytos žmonių akys pagavo iškreiptą Siuzerenų vaizdą.

– Dabar suprantu, – tarė paskutinysis žmogus.

Paskutinysis žmogus! Janui buvo sunku taip galvoti apie save. Išskrisdamas į kosmosą jis mėgino apsiprasti su mintimi, kad gal visam laikui atsiskiria nuo žmonių, bet dar nesijuto vienišas. Gal bėgant metams atsiras ir net taps kankinančiu noras pamatyti kitą žmogų, bet kol kas jam užteko Siuzerenų draugijos, kad nesijaustų vienišas.

Vos prieš dešimt metų Žemėje dar buvo žmonių, bet tai buvo vienišiai, ir Janui nebuvo reikalo gailėtis, kad jų nepamatė. Vaikų daugiau nebuvo – Siuzerenai negalėjo paaiškinti, kodėl tėvai nemėgino susilaukti kitų, bet Janas spėjo, kad, visų pirma, dėl psichologinių priežasčių. *Homo sapiens* išmirė.

Galbūt kur nors, viename iš dar nesugriuvusių miestų, buvo išlikęs koks nors „Gibono[14] rankraštis", pasakojantis apie paskutiniąsias žmoni-

[14] Omenyje turimas anglų politikas ir istorikas Edvardas Gibonas (1737–1794) ir jo žymusis veikalas „Romos imperijos nuosmukimo ir žlugimo istorija" (1776) (vert. pastaba).

jos dienas. Bet, jeigu ir taip, Janas nebuvo tikras, kad norėtų jį perskaityti – jam buvo per akis ir Rašaverako pasakojimo.

Tie, kurie nenusižudė, ieškodami užsimiršimo, pasinėrė į karštligišką veiklą arba pasišventė kokiam nors beprotiškam, savižudiškam sportui, kartais primenančiam nedidelį karą. Gyventojų skaičius greitai mažėjo, išlikusieji sendami glaudėsi vieni prie kitų – sutriuškinta armija telkė gretas paskutinį kartą traukdamasi.

Matyt, prieš amžiams nusileidžiant uždangai, paskutinįjį tragedijos veiksmą nušvietė heroizmo ir ištikimybės blyksniai, ir nuodijo barbariškumas bei egoizmas. Janui nebuvo lemta sužinoti, kuo viskas baigėsi – neviltimi ar nuolankumu.

Jam ir taip buvo apie ką pagalvoti. Maždaug už kilometro nuo Siuzerenų bazės buvo apleista vila, ir Janas ne vieną mėnesį sugaišo tvarkydamas ją ir veždamasis iš artimiausio, už trisdešimties kilometrų esančio miesto įvairius reikalingus kasdieninius daiktus ir įrankius. Į miestą su juo skraidė Rašaverakas, kurio draugija, kaip įtarė Janas, buvo ne visai altruistiška. Siuzerenas psichologas vis dar tyrinėjo paskutinįjį *homo sapiens*.

Matyt, gyventojai paliko miestą anksčiau nei atėjo pabaiga – namai ir beveik viskas, kas buvo reikalinga, pavyzdžiui, vandentiekis, tebebuvo sveiki. Visai nebūtų buvę sunku pajungti elektros stotį, grąžinti šviesą plačioms gatvėms – gyvenimo iliuziją. Janas kurį laiką svarstė šią mintį, bet po to atmetė ją – pernelyg liguista. Buvo aišku, kad jis nenorėjo leisti sau apgailestauti dėl praeities.

Jis turėjo po ranka viską, iki pat gyvenimo pabaigos jam nieko netrūks, bet jis labai norėjo surasti elektroninį pianiną ir kai kurias Bacho transkripcijas. Janui vis trūkdavo laiko rimtai užsiimti muzika, o dabar jo turėjo per akis. Kai jis pats negrodavo, įjungdavo didžiųjų simfonijų ir koncertų įrašus, tad muzika viloje niekada nenutildavo. Muzika buvo jo talismanas, gynyba nuo vienumos, kuri anksčiau ar vėliau taps jam nebepakeliama našta.

Jis dažnai klaidžiodavo po kalvas ir galvodavo apie viską, kas nutiko per tuos nedaugelį mėnesių, kai paskutinį kartą matė Žemę. Jis net neįtarė, kad, kai atsisveikino su Salivanu prieš aštuoniasdešimt žemiškųjų metų, paskutinė žmonijos karta jau buvo įsčiose.

Koks jis tada buvo jaunas ir kvailas! Bet ar verta gailėtis, juk, jei būtų likęs Žemėje, jam būtų tekę pamatyti tuos dabar laiko uždangos paslėptus paskutiniuosius metus. Vietoje to jis jų išvengė, peršoko į ateitį ir sužinojo atsakymus į klausimus, į kuriuos daugiau niekas iš žmonių atsakymo negavo. Jo smalsumas buvo beveik patenkintas, tik kartais jis klausdavo savęs, ko laukia Siuzerenai, ko jie čia gaišta ir kuo jiems, galų gale, bus atlyginta už jų kantrybę? Bet dažniausiai, su ramiu nuolankumu, koks paprastai žmogų aplanko tik ilgo ir nerimastingo gyvenimo pabaigoje, jis leido laiką prie pianino, mėgaudamasis Bacho muzika. Gal jis apgaudinėjo save, gal tai buvo gailestingas proto gestas, bet dabar Janui atrodė, kad jis visą laiką apie tai svajojo. Jo troškimas, kuris slėpėsi sielos užkaboriuose, galų gale ryžosi išlįsti į sąmonės šviesą.

Janas visada buvo neblogas pianistas, bet dabar jis – geriausias pasaulyje.

24

Naujieną jam pranešė Rašaverkas, bet Janas jau ir pats buvo susipratėjęs. Prieš aušrą jis pabudo nuo kažkokio košmaro ir daugiau nebegalėjo užmigti. Jis neįstengė atsiminti, ką regėjo, o tai buvo labai keista, nes jis seniai buvo įsitikinęs, kad bet kurį sapną galima iškart atsiminti vos atsibudus, reikia tik labai pasistengti. Jis tik atsiminė, kad sapne vėl buvo mažas berniukas, stovintis didelėje tuščioje lygumoje ir besiklausantis, o nepažįstamas valdingas balsas šaukė nesuprantama kalba.

Sapnas vis nedavė jam ramybės: gal tai vienišumas smogė pirmąjį smūgį jo protui? Janas neįstengė išbūti viloje ir išėjo į apleistą apžėlusią pievelę.

Pilnatis buvo viską užliejusi auksine ryškia šviesa, galėjai įžiūrėti menkiausią smulkmeną. Milžiniškas Karelino laivo cilindras blizgėjo už Siuzerenų bazės, palyginus su juo, bazės pastatai atrodė lyg būtų pastatyti žmonių. Janas žvelgė į laivą, stengdamasis atsiminti, kokius jausmus jis jam sukeldavo. Tada atrodė, kad tai – nepasiekiamas tikslas, simbolis visko, ko veltui siekė. O dabar jis nieko nebereiškė.

Kokia tyla buvo aplinkui! Aišku, Siuzerenai, kaip visada, buvo kažkuo užsiėmę, bet dabar jų nesimatė. Lyg Janas Žemėje būtų buvęs vienas... Taip, iš esmės taip ir buvo. Jis pažvelgė į Mėnulį, kad akys ir mintys pailsėtų dėl ko nors pažįstamo.

Jame matėsi senos gerai žinomos jūros. Jis pabuvojo kosmoso gilumoje, už keturiasdešimties šviesmečių, bet jam taip ir neteko pasivaikščioti šiomis dulkėtomis nebyliomis lygumomis, iki kurių – viso labo dvi šviesos sekundės. Minutę jis smagumo dėlei mėgino surasti Tycho kraterį. O kai pagaliau užtiko, nustebo – šviečianti dėmelė pasirodė kur kas toliau nuo Mėnulio disko vidurio, nei jis galvojo. Ir staiga jis suprato, kad kažkur prapuolė Krizių jūros ovalas.

Žemės palydovas atsuko visai ne tą veidą, kuris į ją žvelgė nuo laiko pradžios. Mėnulis ėmė suktis aplink savo ašį.

Tai galėjo reikšti tik viena. Kitame Žemės pusrutulyje, žemyne, nuo kurio jie taip netikėtai nušlavė viską, kas gyva, *jie* atsigavo iš ilgo transo. Kaip bundantis vaikas tiesia rankas į dienos šviesą, taip jie, mankštindami raumenis, žaidė su naujai įgautomis jėgomis...

– Taip, tu atspėjai, – patvirtino Rašaverakas. – Mums nebesaugu pasilikti. Gal jie dar nekreips į mus dėmesio, bet negalime rizikuoti. Mes išskrisime, kai tik viską susikrausime – gal po dviejų trijų valandų.

Jis pažvelgė į dangų, lyg baimindamasis, kad ten tuoj tuoj plykstelės koks nors naujas stebuklas. Bet viskas buvo ramu: Mėnulis nusileido, genami vakarų vėjo aukštai danguje plaukė reti debesėliai.

– Žaidimas su Mėnuliu dar ne toks pavojingas, – pridūrė Rašaverakas, – bet jeigu susigalvos pasukti Saulę? Aišku, mes paliksime čia prietaisus ir iš jų sužinosime, kas bus toliau.

– Aš lieku, – staiga tarė Janas. – Aš jau pakankamai visko mačiau Visatoje. Dabar mane tedomina vienas dalykas – kas nutiks mano planetai.

Žemė po jų kojomis švelniai suvirpėjo.

– Aš to tikėjausi, – tęsė Janas. – Jei jie pakeitė Mėnulio sukimąsi, kažkur turi pasikeisti kertinis judėjimo aspektas. Tad dabar lėtėja Žemės

sukimasis. Net nežinau, kas mane labiau stebina – *kaip* jie tai daro ar *kodėl*.

– Jie vis dar žaidžia, – pastebėjo Rašaverakas. – Ar daug logikos vaiko žaidime? O ta visuma, kuri atsirado iš jūsų rūšies, daugeliu atžvilgių dar vaikas. Ji dar nėra pasirengusi susitikti su Superprotu. Bet greitai bus, ir tada visa Žemė liks tavo žinioje.

Jis nebaigė minties, ir Janas tai padarė už jį.

– Aišku, jeigu tik pati Žemė išliks.

– Tu supranti, kad yra ir toks pavojus, ir vis vien nori likti?

– Taip. Kiek aš praleidau namuose: penkerius ar jau šešerius metus? Kad ir kas bus, aš dėl nieko nepasigailėsiu.

– Mes ir tikėjomės, kad tu norėsi likti, – lėtai prabilo Rašaverakas. – Jei liksi, tai galėsi kai kuo mums padėti...

Ugninis erdvėlaivio pėdsakas išbluko kažkur už Marso orbitos. „Iš milijardų žmonių, kurie gyveno ir mirė Žemėje, – pagalvojo Janas, – tik aš vienąsyk įveikiau šį kelią. Ir daugiau nei vienas to nebepakartos".

Jam priklausė visas pasaulis. Galėjo turėti, ką panorėjęs, apie ką kiti net nedrįsdavo svajoti. Bet jo tai daugiau nebeviliojo. Ir nebegąsdino vienatvė tuščioje planetoje, nei buvimas to, kas čia ilsėjosi, paskutinę akimirką prieš leisdamasis ieškoti savo nežinomo paveldo. Ir, ko gero, iškeliaudamas paliks paskui save tokį sudėtingą pėdsaką, kad Janas nesitikėjo išliksiąs su visomis jį dar dominančiomis paslaptimis.

Na ir gerai. Jis pasiekė viską, ko norėjo, ir po to būtų nepakenčiamai nuobodu kęsti betikslį egzistavimą ištuštėjusioje planetoje. Jis galėjo palikti ją kartu su Siuzerenais, bet kam? Juk jis, kaip niekas kitas, žinojo, kad Karelinas kažkada pasakė tiesą: „Žvaigždės – ne žmogui".

Janas paliko už savęs nakties tamsą ir pro plačius vartus įėjo į Siuzerenų bazę. Jos dydis nei kiek jo neslėgė, pats erdvumas jam jau seniai nieko nebereiškė. Blausiai švietė rausvos šviesos, jas maitinusios energijos dar būtų užtekę amžiams. Abiejose kelio pusėse stovėjo Siuzerenų paliktos mašinos,

kurių paslapčių jis niekada nesužinos. Jis praėjo pro jas, nevikriai užsiropštė milžiniškais laiptais ir galop pasiekė valdymo kambarį.

Čia dar gyveno Siuzerenų dvasia, dar veikė jų mašinos, vykdydamos dabar tolimų savo šeimininkų valią. Janas galvojo, ką jis galėjo pridėti prie to srauto žinių, kurį jos be perstojo siuntė į erdvę?

Jis užsiropštė ant didelio krėslo ir pasistengė įsitaisyti kuo patogiau. Čia jo laukė jau įjungtas mikrofonas, matyt, kiekvieną jo žingsnį sekė kažkas panašaus į televizijos kamerą, bet jam nepavyko jos pastebėti.

Už valdymo pulto su daugybe nesuprantamų įrenginių į žvaigždėtą naktį žvelgė platūs langai, matėsi lyguma, mieganti po jau šiek tiek nukentėjusiu priešpilniu ir tolima kalnų ketera. Lyguma vinguriavo upė, vietomis vis mėnulio šviesoje vis blykstelėdavo nerimstantis vanduo. Visur buvo taip ramu. Gal ir gimstant žmonijai viskas buvo taip, kaip jos paskutinę valandą.

Aišku, kažkur erdvėje, nežinia už kelių milijonų kilometrų, laukia Karelinas. Buvo keista galvoti, kad Siuzerenų laivas lekia nuo Žemės beveik tokiu pat greičiu, kaip signalas, kurį Janas pasiųs jam įkandin. Beveik, bet ne visai. Vijimasis bus ilgas, bet jo žodžiai pasieks Globėją, ir tuo pačiu Janas grąžins skolą.

„Įdomu, – pagalvojo jis, – kiek mano gyvenimo įvykių, ir iki manęs nutikusių dalykų Karelino planuoti, o kiek – geniali improvizacija?" Ar beveik prieš šimtą metų Globėjas tyčia leido jam paslapčia pabėgti iš Žemės, kad grįžęs jis galėtų atlikti savo dabartinį vaidmenį? Ne, tai atrodė pernelyg fantastiška. Bet Janas buvo tikras, kad Karelinas buvo įtrauktas į kažkokį grandiozinį, sudėtingą sumanymą. Net tarnaudamas Superprotui, jis tyrinėjo jį visomis turimomis priemonėmis. Janas įtarė, kad Globėją kurstė ne tik mokslininko smalsumas; gal Siuzerenai svajojo kada nors pakankamai sužinoti apie galingas jėgas, kurioms tarnavo, ir išsilaisvinti iš šios keistos vergijos.

Tik buvo sunku patikėti, kad Janas dabar galėtų ką nors pridėti prie jų žinių.

– Pasakok mums, ką pamatysi, – pasakė Rašaverakas. – Vaizdą, kurį matysi, perduos ir mūsų kameros. Bet gal tu jį suprasti visai kitaip, ir galbūt mums daug ką paaiškinsi.

Ką gi, jis padarys viską, ką tik galės.

– Vis dar nieko nauja, – pradėjo jis. – Prieš kelias minutes mačiau, kaip danguje dingo jūsų laivo pėdsakas. Mėnulis pradeda nykti, ir tos jo dalies, kuria jis visada buvo atsisukęs į Žemę, dabar jau beveik nesimato... Bet, ko gero, jūs patys tai žinote.

Janas nutilo, jausdamasis gana kvailai. Tai, ką jis darė, buvo kažkas netinkama, net šiek tiek absurdiška. Viso pasaulio istorija ėjo į pabaigą, o jis buvo lyg radijo komentatorius žirgų lenktynėse ar bokso varžybose. Bet tuojau pat gūžtelėjo pečiais ir nuginė šalin šią minį. Didybės akimirką visada šalia vaipydavosi didžiausia kvailystė... Bet čia, be jo, nebuvo kam jos pastebėti.

– Per paskutines valandas buvo trys nedideli žemės drebėjimai, – tarė jis. – Žemės sukimąsi jie kontroliuoja puikiai, bet ne tobulai... Išties, Karelinai, aš vis labiau įsitikinu, kaip sunku pasakyti ką nors tokio, ko jums nebūtų pranešę jūsų prietaisai. Ko gero, būtų buvę lengviau, jeigu jūs būtumėte perspėję, ko man laukti, ir užsiminę, ar ilgai. Jeigu nieko nenutiks, susisieksiu po šešių valandų, kaip susitarėme...

Ne, klausykite! Matyt, jie tik ir laukė, kada jūs išskrisite. Kažkas prasideda. Žvaigždės blykšta. Atrodo, kad visą dangų siaubingai greitai užtraukia didžiulis debesis. Bet tai ne debesis. Jame matyti kažkokia struktūra... Sunku atskirti, bet kažkas panašaus į miglotą tinklą iš linijų ir žiedų, ir jie visą laiką keičia savo vietas. Lyg žvaigždės būtų susipainiojusios milžiniškame perregimame voratinklyje.

Visas šis tinklas ėmė šviesti. Šviečia ir pulsuoja, visai kaip gyvas. Matyt, jis iš tikrųjų gyvas... Arba *tai* kažkas aukščiau nei gyvybė, kaip visa, kas gyva, yra aukščiau nei neorganinis pasaulis?

Regis, švytėjimas juda į vieną dangaus pusę... Luktelkite, aš pereinu prie kito lango.

Taip... Galėjau ir anksčiau susiprotėti. Vakaruose virš horizonto – milžiniškas liepsnojantis stulpas, lyg koks degantis medis. Jis labai toli, kitoje Žemės pusėje. Aš žinau, iš kur jis auga – tai *jie* pagaliau leidosi į kelią, kad susijungtų su Superprotu. Jų mokymasis baigėsi, jie atmeta paskutinius materijos likučius.

Ugnies stulpas kyla vis aukštyn, o tas tinklas darosi vis ryškesnis, dabar jis nebe toks miglotas. Vietomis jis visai tankus... Nors žvaigždės vis dar persišviečia pro jį.

Ką tik supratau. Karelinai, aš mačiau, kaip jūsų planetoje augo kažkas labai panašaus, nors ir ne visai toks pat. Gal tai buvo Superproto dalis? Matyt, jūs slėpėte nuo manęs tiesą, kad aš galėčiau būti objektyvus. Norėčiau žinoti, ką jūs dabar matote savo ekranuose, ir palyginti su tuo, kas vyksta prieš mane!

Matyt, taip jis su jumis ir kalbasi, Karelinai – štai tokiomis spalvomis ir figūromis. Aš atsimenu, jūsų laivo valdymo kabinos ekrane lakstė kažkokie nėriniai, tai buvo jūsų akims suprantama regimoji kalba.

Dabar tarp žvaigždžių mirksi ir šoka kažkokios juostos, lygiai kaip Šiaurės pašvaistė. Na, aišku, tikriausiai taip ir yra – labai stipri magnetinė audra. Lyguma, kalnai – viskas nušviesta... Ryškiau nei dieną... Per dangų bėga raudonos, auksinės, žalios juostos... Jokiais žodžiais nenusakysi, tiesiog neteisinga, kad aš vienas visa tai matau... Nemaniau, kad gali būti tokių spalvų...

Audra rimsta, bet tas milžiniškas tinklas vis dar čia. Matyt, šiaurės pašvaistė – tai tik šalutinis efektas energijos, kuri išsilaisvina ten, stratosferoje...

Luktelkite: kažkas nauja. Mažėja mano svoris. Ką tai reiškia? Numečiau pieštuką – jis krinta lėtai, lyg plunksna. Kažkas vyksta su traukos jėga... Kyla stiprus vėjas... Lygumose medžių šakos blaškosi.

Aišku, – nyksta atmosfera. Akmenys ir pagaliai kyla aukštyn, lyg pati Žemė norėtų lėkti paskui *tai* į dangų. Sūkurys pakėlė dulkių debesį. Nieko nesimato... Gal greitai prasisklaidys.

Taip... Dabar geriau. Nuo paviršiaus viskas nušluota – dulkės prasisklaidė. Įdomu, ar ilgai išsilaikys šis pastatas? Darosi sunku kvėpuoti... Mėginsiu kalbėti lėtai.

Viskas vėl gerai matosi. Tas ugnies stulpas vis dar vietoje, bet spaudžiasi, siaurėja... Lyg į dangų nueinantis tornadas. Ir... Kaip tai nusakyti? – mane užlieja tokia emocijų banga! Tai ne džiaugsmas ir ne liūdesys... Toks visumos, baigties jausmas. Gal pasivaideno? Ar tai užplūdo iš išorės? Nežinau.

O dabar – *tai* negali būti vaizduotės padarinys... Pasaulis tuščias. Visiškai tuščias. Panašiai kaip klausantis radijo, kai staiga prapuola visos stotys. Ir dangus dabar giedras... Miglotas tinklas prapuolė. Kuris pasaulis bus kitas, Karelinai? Ir ten jūs vėl jam tarnausite?

Keista, aplink mane viskas kaip ir anksčiau. Nežinau, kodėl aš galvojau...

Janas nutilo. Minutėlę vargo, nerasdamas žodžių, ir užsimerkė, stengdamasis susivaldyti. Dabar nebebuvo laiko bijoti ir panikuoti, reikėjo vykdyti savo pareigą... Pareigą Žmonijai ir Karelinui.

Iš pradžių lėtai, lyg prabusdamas, jis vėl prabilo:

– Pastatai aplinkui... Lyguma... Kalnai... Viskas perregima kaip stiklas... *Aš matau per juos!* Žemė nyksta... Aš pasidariau beveik besvoris. Jūs buvote teisus – jiems daugiau nebereikia žaisliukų.

Teliko sekundės. Kalnai nyksta lyg dūmai. Sudie, Karelinai, Rašaverakai... Man jūsų gaila. Nors aš to nesuprasiu, bet vis tik mačiau, kuo tapo mano rasė. Viskas, ko mes pasiekėme, pakilo į žvaigždes. Galbūt tai ir norėjo pasakyti visos senosios religijos. Bet jos buvo klaidingos: manė, kad žmonija tiek daug reiškia, o mes – tik viena rasė iš... Ar *žinote*, kiek jų? O dabar mes jau tapome kažkuo kitu, kuo jūs niekada netapsite.

Išnyksta upė. O danguje niekas nepasikeitė. Sunku kvėpuoti. Keista, bet Mėnulis dar šviečia. Džiaugiuosi, kad jie jį paliko, bet dabar jis bus vienišas...

Šviesa! *Prieš* mane... Žemės gelmėse... Kyla pro uolas, pro viską... Ryškiau ir ryškiau, akina...

Begarsiu šviesos sprogimu Žemės branduolys išlaisvino paslėptas energijos atsargas. Kurį laiką gravitacinės bangos visomis kryptimis skrodė Saulės sistemą, šiek tiek pažeisdamos planetų orbitas. Ir likę Saulės vaikai vėl patraukė senais savo keliais, kaip kad ramiu ežero paviršiumi nusirita ratilai nuo įmesto akmens.

Iš Žemės nieko nebeliko. *Jie* išsiurbė ją iki paskutinio atomo. Ji maitino juos neįtikėtino pasikeitimo metu, kaip grūdas maitina į saulę besistiebiantį mažą ūglį.

✧ ✧ ✧

Už šešių tūkstančių kilometrų nuo Plutono orbitos prieš ūmai užgesusį ekraną sėdėjo Karelinas. Stebėjimas baigtas, užduotis įvykdyta, jis grįžta namo, į planetą, kurią taip seniai paliko. Jį slėgė šimtmečių našta ir liūdesys, kurio nenuvysi jokiais logiškais išvedžiojimais. Jis apverkė ne tik Žmoniją, jis liūdėjo dėl savo rasės, kuriai kelią į didybę amžiams užkirto neįveikiamos jėgos.

„Taip, jie daug pasiekė, – mąstė Karelinas apie Siurezeranų likimą, – jiems pavaldi visa prieinama Visata, ir vis tiek jie – tik klajokliai, pasmerkti bastytis po monotonišką dulkėtą lygumą. Kalnų viršūnėse gyvena galia ir grožis, ten ledynais ritasi perkūnija, o oras neregėto švarumo ir tyrumo, bet jos jiems neprieinamos. Ten saulė savo kelyje vis dar dalija šviesą kalnams, o viską apačioje jau dengia sutemos, ir jie tegali žiūrėti ir galvoti: jiems nelemta pasiekti tų viršūnių".

Taip, Karelinas žinojo, kad jie laikysis iki galo, nepasiduos nevilčiai, lauks pabaigos, kad ir ką jiems ruoštų likimas. Tarnaus Superprotui, nes neturi kito pasirinkimo, bet ir šioje tarnystėje nepraras savo sielos.

Milžiniškame valdymo ekrane akimirkai įsižiebė niūri rožinė šviesa; Karelinas susikaupęs, įsitempęs gilinosi į besikeičiančią rašmenų prasmę. Laivas palikinėjo Saulės sistemos ribas; tarpžvaigždinį variklį maitinusi energija jau baigė išsekti, bet savo darbą ji jau buvo padariusi.

Karelinas pakėlė ranką, ir vaizdas prieš jį vėl pasikeitė. Ekrano viduryje liepsnojo vieniša ryški žvaigždė, iš tokio nuotolio niekas nebūtų galėjęs pasakyti, kad ji kada nors turėjo planetų ir kad viena iš jų prarasta negrįžtamai. Karelinas ilgai žvelgė atgal, per greitai besiplečiančią bedugnę, daugybė atsiminimų lėkė jo galingomis, sudėtingomis smegenimis. Ir jis be žodžių atidavė pagarbą visiems, kuriuos pažinojo – ir tiems, kurie jam trukdė, ir tiems, kurie padėjo vykdyti užduotį.

Niekas nedrįso jo trikdyti, nutraukti minčių, paskui jis nusisuko nuo Saulės – tolstančio mažo taško.

Arthur C. Clarke
Cl-21 Vaikystės pabaiga. – Vilnius: Bonus Animus, 2008. – 208 p. – (Zenitas).
ISBN 978-9955-754-10-7

1953 m. pasirodęs pirmasis A. C. Clarke'o romanas „Vaikystės pabaiga" priskiriamas prie geriausių jo ir apskritai fantastinės literatūros kūrinių.

Žmonijai susiruošus pasiųsti į kosmosą pirmąsias raketas, atskrido toli ją savo išsivystymu pralenkę ateiviai. Uždraudę žmonėms kosmines keliones Siuzerenais praminti ateiviai sukūrė Žemėje tikrą rojų. Tačiau turėjo praeiti dar penkiasdešimt metų, kol jie pasirodė žmonėms.

UDK 820-3

Arthur C. Clarke
VAIKYSTĖS PABAIGA

Iš anglų kalbos vertė *Raimundas Kaščius*
Redaktorė *Dalia Misiūnaitė*
Viršelio dailininkas *Kazimieras Dainovskis*

Išleido VšĮ „BONUS ANIMUS",
M. K. Čiurlionio g. ½-30, Vilnius, LT-03104,
e-paštas: *dalia.m@iti.lt*

Spaudė UAB „Logotipas",
Utenos g. 41a, LT-08217 Vilnius

ISBN 978-9955-754-10-7
9 789955 754107

Žmonija jau buvo užkopusi ant pirmojo laiptelio, vedančio į kosmosą, kai duris į jį užtrenkė Siuzerenais praminti galingi ateiviai, pareiškę, kad žvaigždės – ne žmonėms. Ir ne todėl, kad būtų baudę žmones. Tiesiog laikė juos tam nepasirengusiais. Tačiau Siuzerenai sukūrė Žemę rojų: žmonėms nebegrėsė nei karas, nei badas, nei ligos. Visi galėjo gyventi kaip tik norėjo, nesirūpindami rytojumi.
Bet kai kuriems žmonėms tokia būtis kėlė nerimą – ko dabar siekti, kodėl Siuzerenai tokie geranoriški, kodėl jie nenori pasirodyti žmonėms, koks tikrasis jų tikslas?
Į visus klausimus anksčiau ar vėliau randami atsakymai, bet ar jie atneš džiaugsmą...

1953 m. parašytas pirmasis A.C. Clarke‘o romanas „Vaikystės pabaiga“ tapo vienu svarbiausių jo kūrinių. Kaip XX a. fantastika neįsivaizduojama be A. C. Clarke‘o, taip jo kūrybinis palikimas – be „Vaikystės pabaigos“ – romano, formavusio šiuolaikinį požiūrį į nežemišką gyvybę, neatpažintus skraidančius objektus ir pasaulio ateitį.

